

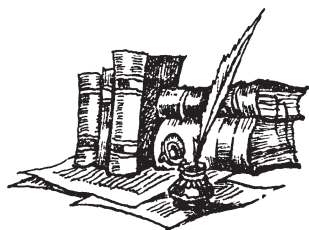
КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
УЛУТТУК ИЛИМДЕР АКАДЕМИЯСЫ

ГУМАНИТАРДЫК ЖАНА ЭКОНОМИКАЛЫК
ИЛИМДЕР БӨЛҮМҮ

Ч.АЙТМАТОВ АТЫНДАГЫ ТИЛ ЖАНА
АДАБИЯТ ИНСТИТУТУ

АЗАТ АБДЫСАДЫР УУЛУ

БАЙЫРКЫ КЫРГЫЗ ТИЛИНИН ЖАЗМА ЭСТЕЛИКТЕРИНИН КОРПУСУ

«Имак-офсет»
Бишкек
2015

УДК 930.27
ББК 63.2
А 13

*Кыргыз Республикасында 2014–2020-жылдары
мамлекеттик тилди өнүктүрүүнүн жана
тил саясатын өркүндөтүүнүн улуттук
программасы боюнча Кыргыз Республикасынын
Президентинин Жарлыгы
(2014-ж. 2-июнь, №119) жана
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтомунун
(2015-ж. 6-апрель, №151-б.) негизинде жарык көрдү*
*Басмага Ч.Айтматов атындагы Тил жана адабият
институтунун Окумуштуулар Кеңеши тарабынан
сунуш кылынды.*

Р е ц е н з е н т:

Токоев Т. – филология илимдеринин доктору, профессор.

Р е д к е ң е ш:

Акматалиев А.А.

Байгазиев С.

Жайнакова А.Ж.

Маразыков Т.

Мусаев С.Ж.

Садыков Т.

Токтоналиев К.Т.

Эркебаев А.Э.

Абдысадыр уулу А.
А 13 **Байыркы кыргыз тилинин жазма эстеликтеринин корпусу.** – Б.: «Улуу тоолор», 2015. – 512 б.

ISBN 978–9967–33–138–9

Бул китепте байыркы кыргыз тилинин жазма эстеликтеринин корпусу берилген. Китеп байыркы жазма эстеликтерге кызыккан жалпы окурмандарга арналат.

А 0502000000–15

УДК 930.27
ББК 63.2

ISBN 978–9967–13–138–9

© Абдысадыр уулу Азат, 2015.

КИРИШ СӨЗ

Кыргыз тили байыркы тилдердин бири. Кытай жазма булактарындагы маалыматтарга таянсак, түпкү алтай тилиндеги койнелердин өз ара обочолонуусу болуп өткөн доорду эске албаганда, кыргыз тилинин эки миң жылдан ашык тарыхы бар. Ал эми бизге белгилүү болгон кыргыз тилиндеги байыркы жазма эстеликтердин доору б.з. V–X кылымдарын камтыйт. XI кылымдан баштап кыргыздар ислам дине өтүп, араб тамгаларын колдоно баштаган.

Бул жыйнакка б.з. V–X кылымдарында рун тамгалары менен жазылган байыркы кыргыз тилинин жазма эстеликтери кирди. Мындан тышкары, ошол доордо кыргыздардын тарыхына, маданиятына тиешелүү болгон олуттуу окуяларды камтыган бир катар жазма эстеликтер да кошулду (мисалы, экинчи түрк каганатындагы, уйгур каганатындагы жазуулар). Бул учурда жазма эстеликке тарыхый комментарийлер берилди.

Ошондой эле, орхон-эне-сай жазууларында колдонулган жалпы түрк тили Улуу кыргыз каганатында кеңири колдонулгандыгын, ал эми Улуу кыргыз каганаты кулагандан кийин пайда болгон элдер (наймандар, кереиттер ж.б.) кыргыздардын бир бөлүгү катары каралгандыгын эске алып, ошондой эле Орто Азияга көчкөн кыргыз урууларынын Карахандар мамлеке-

тин түзүп, анын расмий тили катары ушул тилди «каган тили» деп колдонгондугун көңүлгө алып, орхон-эне-сай, талас жазуулары жазылган тилди байыркы кыргыз тили деп атоо сунуш кылынат.

Жыйнакка Орхон, Эне-Сай, Турпан, Алтай, Талас жазуулары – жалпысынан 180 жазма эстелик – киргизилди. Алардын ичинен 43 жазма эстелик Орхон жазууларына, 97 жазма эстелик Эне-Сай жазууларына, 4 жазма эстелик Турпан жазууларына, 23 жазма эстелик Алтай жазууларына, 13 жазма эстелик Талас жазууларына таандык. Ар бир жазууга кыскача аннотация берилип, жазма эстеликтин жазылган доору, табылган жери жана аны изилдеген окумуштуулардын аты-жөнү көрсөтүлдү.

Мисалы:

14. Ялбак-Таш XIII жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Алтай, Ялбак-Таш тоосунда.

Изилдеген: И.Л.Кызласов.

Жазма эстеликтерде колдонулган рун тамгаларындагы ареалдык айырмачылыктар эске алынып, алар унификацияланган рун тамгалары менен жазылды. Мындай унификация рун тамгаларынын салыштырма таблицасында келтирилди.

Жазма эстеликтер алгач унификацияланган рун тамгасында берилип, андан кийин алардын транслитерациясы жана транскрипциясы латын тамгасында жазылып, транслитерациясы кара, кара шрифт менен

белгиленди. Жазма эстеликтер азыркы кыргыз тилине адабий котормо түрүндө которулду. Мисалы:

ᠶᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠳᠠᠴᠢᠬᠡᠭᠢᠨ : ᠶᠢᠬᠡᠭᠢᠨ ᠶᠢᠨᠠᠨᠢ

jrđki : brš tgm : rdmlgme : bökm

jerdeki : barış tegim : erdemligime : böküm

Жердеги Барс тегиме эрдигиме бөкпөдүм.

Жазма эстеликтердин көпчүлүгү оңдон солго, жогорудан төмөн карай жазылган. Бирок азыркы учурдагы кыргыз тилинин эрежелерин эске алып, унификацияланган рун тамгасында берилген тексттер солдон оңду карай жазылды. Алардын транслитерациясы жана транскрипциясы да солдон оңду карай берилди.

Айрым учурларда текст реконструкцияланып, толукталгандыгын эске алып, ал реконструкцияланган сөздөр курсив түрүндө көрсөтүлдү. Мисалы:

ol ödke : qul : qullïy : bolmïs küñ : küñlig : bolmïs : erti : inisi : eċisin : bilmez : erti : oyulï : aqanjïn : bilmez : erti

ал мезгилде кул кулдуу болду, күң күндүү болгон эле. Иниси агасын билбес эле, уулу атасын билбес эле.

Мындан тышкары, айрым жазма эстеликтер жаңыдан окулуп, аларга кээ бир өзгөртүүлөр киргизилди.

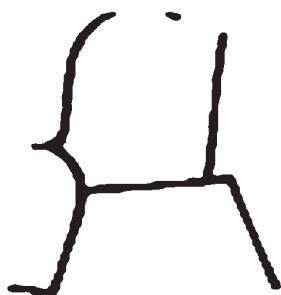
Рун тамгаларынын салыштырма таблицасы

Жазуулар					Унификация ТҮРҮ	Фонема
Ор- хон	Эне- Сай	Та- лас	Тур- пан	Алтай		
>	᳚	>	᳚	>	᳚	u; o
᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	a; e
᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	ü; ö
᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	i; ĭ
᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	b
᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	d
᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	γ
᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	y
᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	q
᳚			᳚		᳚	ko
᳚					᳚	kī
᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	l
᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	n
᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	r
᳚	᳚	᳚	᳚		᳚	s
᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	t
᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	b
᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	d
᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	᳚	g
᳚	᳚		᳚	᳚	᳚	y

ƒ	ƒ		ƒ	ƒ	ƒ	k
ƒ			ƒ		ƒ	kö
ƒ			ƒ		ƒ	kö
ƒ	ƒ		ƒ	ƒ	ƒ	l
ƒ	ƒ	ƒ	ƒ	ƒ	ƒ	n
ƒ	ƒ	ƒ	ƒ	ƒ	ƒ	r
l	l	l	l		l	s
h	h		h	h	h	t
⌘	⌘ ⌘ ⌘ ⌘	⌘ ⌘ ⌘ ⌘	⌘	⌘	⌘	m
z	z	z	z	z	z	z
č	č	č	č	č	č	č
ŋ	ŋ	ŋ	ŋ	ŋ	ŋ	ŋ
š	š	š		š	š	š
□					□	s
}	{}	}	ƒ		}	nč
М	М				М	ld
⌘	⌘	⌘			⌘	baš

⊕	⊕⊕	⊕	⊕		⊕	nt
1	1	1	1	1	1	p
3	3		3		3	η
:	1:	1	:	1	:	сапты, сөздү бөлүүчү белги

ОРХОН ЖАЗУУЛАРЫ

1. Эл Этмиш Билге Жабгу (Билге атачым) комплекси

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Онгин суусунун түндүк-батыш тарабы.

Изилдегендер: Н.М.Ядринцев В.В.Радлов
Д.А.Клеменц, Н.Орхун, С.Е.Малов, Н.Сэр-Оджав,
Ж.Клоусон, Т.Текин, Б.Базылхан, Г.Айдаров,
Э.Трыарский, В.Е. Войтов, Д.Баяр, Л.Болд.

Тексти

𐰉𐰺𐰽𐰸 : 𐰉𐰺𐰽𐰸 : 𐰃𐰽𐰾𐰸𐰺𐰽) : 𐰾𐰾𐰽𐰾 : 𐰃𐰽𐰾𐰸𐰺𐰽𐰸𐰾 | :
 𐰃𐰽𐰾𐰸𐰺𐰽 |
 𐰃𐰽𐰾𐰸 | : 𐰃 | 𐰽 |
 𐰽𐰾𐰽)𐰽𐰾𐰽 : 𐰃𐰽𐰾𐰽𐰾𐰽𐰾𐰽 : 𐰾 | 𐰽𐰾 : 𐰽𐰾𐰽𐰾 | : 𐰾𐰽) | :
 𐰾𐰽𐰾 |

**čümz pamz jmiqgn tört bulḡyqsms jġms yyms
bsms**

olqnyoq boltqda ksre lyitms ičynms qčšms

ečümüz : apamīz : jamī : qayan : törüt : buluḡuy :
qīsmiš : yīymiš : yaymīš : basmīs : ol qan : yoq boltuqda
: kisre : el yitmiš : ičyanmīš : qačšamīš

Ата-бабабыз Жамы каган төрт булунду жеңди,
жыйнады, басты, ал кан жок болгондо киши, эл жит-
ти, ичкериден (ордодон) кетти, качты

нх)↓x↓ : нх)н : нх)т : нх)↓ : ннҗдд) : ннҗ :
ннҗдд)ннҗ
ннҗдд)ннҗ : ддд)ннҗ : ннҗ : ддд)ннҗ : ддд)ннҗ : ддд)ннҗ :
ннҗдд) : ннҗ

**qynlduq qynn ičyni idms türkbudn öjra
küntoysqna ksrekün btsqna tgi brye tbyčqa yarīya
jiyqi tgi**

qayanladuq : qayanin : ičyanī : idmiš : türük budun : öjre
: kün : toγusīqana : kesre : kün : batsīqīna : tegi : beriye :
tabyačqa: yarīya : yīš qa tegi...

Каганга баш ийгендер кагандан ичкериден (ордо-
дон) кетебиз дешти. Түрк эли өңгө – чыгышка чейин,
күн батышка чейин барды, табгачка, түндүктө жыш-
ка (тайгага) чейин жетти.

↓ннҗ : ддд)ннҗ : ннҗ) : ннҗдд) : ддд)ннҗ : ддд)ннҗ :
ддд)ннҗ : ннҗ
ннҗдд) : ннҗдд)ннҗ : ннҗдд) : ддд)ннҗдд)ннҗ : ннҗдд) : ннҗдд) :
ннҗдд)ннҗдд)

**alp : rn : blbl : qīsdī : Türk budn : tī yoq : bolu :
brmš : rti : Türk budn : jitmzn : tjn : yolq rmzn : tjn
: öze : Tejiri : ter rms**

alp : erin : balbal : qīsdī : türük budun : atī yoq :
bolu : barmiš : erti : türük budun : jitmezīn : tejīn : yoluq
ermezīn : tejīn : öze : tejiri : ter ermis

Элп эрге балбал тургуздук. «Түрк элинин аты жок болуп кетпесин» дедик. «Түрк эли житпесин» дедик. «Жолдо калбасын» дедик. Үстүдөн Теңир деди.

ᠠᠯᠢ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ : ᠶᠡᠯᠢ : ᠬᠡᠭᠤ : ᠶᠡᠬᠤᠳᠤᠶᠢ : ᠶᠡᠯᠢ :
ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ : ᠶᠡᠯᠢ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ : ᠶᠡᠯᠢ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ :
ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ :

qpyn : lters qyn : lje : qilintm : l tms : ybyu : oylī :
sbra : tmyn čur : yoğa : insi : blge : sbra : tmyn : trqn
: ymyly : bs : jtms : čm : tčm :

qapayan : elteris qayan : elije : qilintim : el etmis :
yabyu : oyulī : isbara : tamyan čur : yoğa : inisin : bilge :
isbara : tamyan : tarqan : yumyily : bes : jetmis : ečim :
atačim

Капаган Элтерис каган элге кызмат кылдым. Эл Этимш Жабгу уулу Ышбара Тамган Чоро Йога иниси, Билге Ышабара Тамган Таркан жыйнадым алтымыш беш муунуду. Ата-бабам.

ᠲᠤ : ᠬᠤᠳᠤᠶᠢ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ :
ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ :
ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠢ :

bu : tbyčda : yarja : t goyuz : ra : jti rin : yyī :
bolmš : qnm : bya : tjrkn : jn : nta : yormš : isg : küčn
: brmš : rti

bu : tabyačda : yarija : at eg oyuz : ara : jeti erin : yayī
: bolmuš : aqañim : baya : teñiriken : ejen : anta : yormuš
: isig : küčün : bermiš

Бул Табгачтан ыраакта ат минген Огуз арасында жети эр жоо болду. Атам Бага теңирикен Эйен ага жортуул кылды ысык күчүн берди.

h1ʔqɣɣ : ʔɣ : ɾɪɛ : ʔʔhɪ : hɣɣ : ɔɣɣhɣ : | ɣʔɣ : ʔɣ :
ʔʔɣ :
ɔɣɣɣɣ : ʔɣhɣ : ʔɣhɣ : ʔɣ : ɔɣɣɣ : | ʔɣɣɣ : | :
h1ʔqɣɣ : ɔɣ

**tjrkɣn : ke : isg : brtɣj : tjɣn : yrɪlqamış : sd tɣ : nta :
brmš : boltıqda : toqz : oɣz : t g : yɣı rmš : bdkü : rmš
: tjrkɣn : yor...**

teñiriken : ke : isig : bertıj : tejin : yarılqamış : sad
atıy : anta : bermış : boltıqda : toquz : oɣuz : at eg : yaɣı
ermiş : bedkü : ermiş : teñiriken : yor...

Теңиркенге ысык күчүндү бердик деп жарлык кылды Шад атын анда берди болгон Тогуз Огуз ат минип жоо болду. Бийик эле теңирикен жортуул кылды.

ɔɔhɔʔʔɣɣ : hɣɣɣɣɣ : ɣɣɣhɣ : ɣɣhɣ : | ɣɣhɣ : | ɣɣhɣ :
hɣɣɣ :
ʔʔɣɣɣɣ : hɣɣɣ : | ʔhɣ : hɣhɣhɣ : ɣhɣɣ :
ɣhɣhɣ

**ybz bt ben : zy üksg : körtg : erti : sültm : tr rms
: mtı : bglrme : tr rms : bz : z bz : tjɣn : lqɣnur : rtmz...
yabız bat ben : azıy üksüg : körüteg : erti : sületim :
ter ermis : imtı : beglerime : ter ermis : biz : az bız : tejin
: alqunur : ertimez...**

Жапыз, ылдый деп мени азыгы өксүк деп көргөн эле. Аскер менен жортуул кылам дедим. Эми бек-териме дедим: «Биз, азбыз биз деп алсыз болбогула (коркпогула)».

НҮ> : Ү>33J : Пһһ> | һҮҮҮҺ J>>Һ) һҮҺ... :
 ɔx)⊕JǧҮ>ҺҮJ ǧ|хJ

**qñm : sd nča : ötnms : tjrkn : lmzn : tjn : ...budn
 : nta : brmzqe : ts ol...**

qañim : sad anča : ötünmüs : tejiriken : almazun :
 tejin : ...budun : anta : bermeziqe : atis ol...

Абам шад анда өтүндү «Теңирикен албасын» деди... эл анда бербесин атышсын ал

Н>J : ɔJǧJ : һεх> : JxJ>> : M> : ППП : ҮҮҺП :
 ҮПҺ : ҮҮ>>
 ǧεПҺJ>> : ...Ү : ҮҺП : ... : ɔxҺJ>>>

**qmuq : bliqa : tgd̄m : qonld̄m : ltm : süsi : klti :
 rqsñ : yğdm : bgi : qčđi : ...γ rti : ... bozuqunča :**

qamuq : baliqa : tegidim : qonladim : altim : süsi : kelti :
 arqasñ : yağidim : begi : qačđi : ...γ erti : ... bozuqunča

Жалпы Балыкка тийдим (кол салдым), кондум, алдым. Аскери келди, аркасынан жооладым (курча-дым) беги качты... бузганымча.

ҮҮҮҮҮҺ>Һ : ҮПҺҮJ : ǧεDҮП : ɔxJ> | :
 һε>>ПП>ҺҺҮҺ
 : ҮП⊕>

h1T1R1Y1E1J : H1Y1H1J : 3H1J : I1E1Y1A1E : X1T1E1X :
 D1Y1T1X1I1T13 :
 h1E1X1B1H1
 M1A1H1 : ... : Y1Y1X1X1 : X1Y1J : h1E1X1B1X1 : T1Y1Y

klr rtmz : kin ra : t g yyi : bolms : tgm čimn : tjn :
 sqntm : tjri : blge : qynqa : nčqna : sg : küčg : brsgm
 : br rms rnč : tg dükn : üčn : ...yğdm : bke : tg dikm
 : urš :

kelür ertimez : ekin ara : at eg yayi : bolmus : tegim
 eçimin : tejin : saqıntım : teñiri : bilge : qayanqa : inčqına
 : isig : küçüg : bersegim : bar ermes erinč : tegi edükün :
 üčün : ...yayıdım : beke : tegi edikim : uruš

Келебиз дешти эки ара ат минип жоо болушту.
 «Тегиме ата-бабама» дедим (сыйындым). Ойлондум
 Теңир билге каганга ичкериге (ордого) ысык күчүмдү
 берсем бар болом. Тийгени эткени (кол салганы)
 үчүн ... жоого чыктым. Бекке тийип этип (кол салып)
 уруштым.

h1E1 : H1X1X1J : T1Y1J : 3J1T1H1Y1X1X1 : H1J1D1T1Y11 :
 Y1H1T1H1Y1H1J : X1Y1J1X1X1J
 D1Y1J1X1X1J : h1T1R1Y1E1J : H1Y1E1J : X1Y1J1X1X1J : H1X1J1X1 :
 h1T1Y1H131T1
 T1H1Y1X1X1 : Y1T1D1Y1Y1X1X1J1D1Y1X1T1 : ... : D1Y1X1T1 : T1Y1E1H1X1H1J :
 I1E1Y1A1E1X1T1H1

tgp : inme : oylma : nč : ötlđm : ql yorp : ltrs :
 qynqa : drlmduq : yñlmduq : Tñri : bilge : qynta :
 drlmtm : zmlm : tejn : nča : ötlđm : kri : brγml : brđi
 : ...bardī : ülgñ tqa : : sg : küčg : brt :

teqip : inime : oꞑulıma : anča : ötüledim : qıl yorup
: elteris : qayanqa : adırılmađuq : yañılmađuq : teñiri :
bilge : qayanta : adırılmatım : azmalım : tejin : anča :
ötledim : kerı : barıymla : bardı : bilge : qayanın : budunı
: ...bardı : ülügen atqa : : esig : kücüğ : berti

Жетип инимен, уулуман анда өтүндүм. «Кылып,
жортуп Элтерис кагандан айрылбайлы, жаңылбайлы.
Теңири Билге кагандан айрылбайлы, ажырашайлы»
дедим. Анда өтүндүм кайтып баарыма (журтума)
бардык. Билге кагандын эли ... барды, улук атка ысык
күчүн берди.

ᠮᠠᠨᠤ : ᠬᠠᠶᠠᠨᠠ : ᠠᠨᠴᠢ : ᠣᠳᠤᠯᠡᠳᠢᠮᠤ : ᠴᠢᠯᠢᠶᠣᠷᠤᠫᠤ
ᠡᠯᠲᠡᠷᠢᠰᠢ : ᠴᠠᠶᠠᠨᠠᠬᠠ : ᠠᠳᠢᠷᠢᠯᠢᠮᠠᠳᠤᠴᠤ : ᠶᠠᠨᠢᠯᠢᠮᠠᠳᠤᠴᠤ : ᠲᠡᠨᠵᠢᠷᠢ :
ᠪᠢᠯᠭᠡ : ᠴᠠᠶᠠᠨᠲᠠ : ᠠᠳᠢᠷᠢᠯᠢᠮᠠᠲᠢᠮᠤ : ᠠᠵᠢᠮᠠᠯᠢᠮᠤ : ᠲᠡᠵᠢᠨᠢ : ᠠᠨᠴᠢ :
ᠣᠲᠡᠯᠡᠳᠢᠮᠤ : ᠬᠡᠷᠢ : ᠪᠠᠷᠢᠶᠢᠮᠤᠯᠠ : ᠪᠠᠷᠳᠢ : ᠪᠢᠯᠭᠡ : ᠴᠠᠶᠠᠨᠢᠨᠢ : ᠪᠤᠳᠤᠨᠢ
: ...ᠪᠠᠷᠳᠢ : ᠤᠯᠦᠭᠡᠨ ᠠᠲᠤᠴᠠ : : ᠡᠰᠢᠭᠡ : ᠬᠦᠴᠦᠭᠡ : ᠪᠡᠷᠲᠢ

öze : tñri : qn : üli : yılqa : jtinč y : küčlg : lp r qyⁿmda
: drlu : brdnz : bilge : tčm : yoꞑıñ : lurıñ : n : qzıntm :
jer tñri : ödqč : ki rür : rti :

öze : teñiri : qan : ülüi : yılqa : jetinč ay : küčlüğ : alp
er qayanımda : adrılı : bardıñiz : bilge : atačım : yoꞑıñ :
aluruıñı : n : qazıantım : jer teñiri : öd ...qč : eki erür :
erti

Үстүдөгү Теңири кан улуу (ажыдаар) жылы же-
тинчи айда күчтүү алп эр каганыбыздан айрылтты,
ал барды (каза болду). Билге атамды жоктодук, ал-
дырдык. Казгандым (кызмат кылдым) Жер Теңири...
болот эле.

ᠰᠠᠨᠠᠵᠢ ᠠᠨᠢᠪᠢᠭᠦ ᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ : ...ᠰᠤᠨᠤ : ᠰᠠᠨᠠᠵᠢᠦ᠋ᠰᠤ : ...ᠰᠤᠨᠤ : ᠰᠠᠨᠤᠯᠤᠰᠤ :
ᠤᠯᠤᠰᠤᠨᠠᠵᠢᠦ᠋ᠰᠤ : ᠤᠯᠤᠰᠤ
ᠶ᠋ᠠᠨᠠᠵᠢ : ᠰᠠᠨᠠᠵᠢᠦ᠋ᠰᠤ : ᠰᠠᠨᠠᠵᠢᠦ᠋ᠰᠤ : ᠰᠠᠨᠠᠵᠢᠦ᠋ᠰᠤ : ᠰᠠᠨᠠᠵᠢᠦ᠋ᠰᠤ : ᠰᠠᠨᠠᠵᠢᠦ᠋ᠰᠤ : ᠰᠠᠨᠠᠵᠢᠦ᠋ᠰᠤ

tčmqa : bitg : tšy : dm : bñjigü : m : tčm : blge : tčm :
lü : yülqa : bilge : ulы **lp er : dgü qn : tčm : ölti**:

atačimqa : bitig : tašiy : ...dim : beñjigü : qayanım :
atačim : bilge : atačim : ülü : yülqa : bilge : uluy alp er :
edgü qan : atačim : ölti

Атама жазуу ташты... Түбөлүк каганым, атам
билге. Атам улуу (ажыдаар) жылы Билге улуу алп эр
ийги кан атам өлдү

ᠲᠠᠮᠠ ᠵᠠᠵᠤᠸᠠ ᠲᠠᠰᠲᠤ... ᠲᠦᠪᠪᠥᠯᠦᠬᠦ ᠰᠠᠬᠠᠨᠢᠮᠤ, ᠠᠲᠠᠮ

sbr : trqn : blbalī
isbara : tarqan : balbalī
Ышбара Таркан балбалы

2. Күл-Тегин комплекси

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Орхон суусунун сол
тарабында. Улан-Батор шаарынан түштүк-батышка
карай 400 км.

Изилдегендер: Н.М.Ядринцев, В.Томсен,
В.В.Радлов, Х.Н.Орхун, С.Е.Малов, Т.Текин,
Г.Айдаров, Б.Базылхан, А.С.Аманжолов, Н.Сэр-
Оджавя, Л.Ийсла.

Тексти

**𐰀𐰪𐰭𐰆𐰪𐰆𐰪𐰆 : 𐰠𐰇𐰆𐰏𐰆 : 𐰆𐰪𐰆 : 𐰆𐰆𐰆 : 𐰆𐰆 : 𐰠𐰪𐰏𐰇𐰇𐰆 : 𐰆𐰎𐰆𐰪𐰆 :
 𐰆𐰏𐰏𐰆 : 𐰆𐰆𐰏𐰆
 𐰠𐰇𐰆𐰏𐰆 : 𐰆𐰆𐰏𐰆𐰏𐰆 : 𐰆𐰆𐰆 : 𐰠𐰆𐰇𐰆𐰆 : 𐰆𐰆𐰇𐰆)𐰠𐰆) :
 𐰏𐰏𐰆𐰇𐰆𐰆)
 𐰆𐰪𐰆𐰇𐰆 : 𐰆𐰪𐰆(1) : 𐰠𐰆𐰆𐰆 : 𐰆𐰆𐰇)𐰏𐰆𐰆𐰆 : 𐰠𐰆𐰆𐰏𐰆𐰆𐰆 : 𐰆𐰆𐰆𐰆 :
 𐰇𐰏𐰆𐰇𐰆 : 𐰏𐰆𐰆
 𐰇𐰏𐰆𐰇𐰆
 𐰇𐰏𐰆𐰇𐰆**

**öze kök : tñri : sra : yyz : jr : qilntquda :ekin ra
 : kisi : oylï : qlnms : kisi : oylïnta : öze : çüm pam :
 bumñ qγn : estmi qγn : olrmš : olrpn : türük : budñ :
 elin : törüsün : tuta : berms : iti : berms :**

öze kök : tenjiri : asira : yayiz : jer : qilintaquda : ekin
 ara : kisi : oylï : qilïnmis : kisi : oylïnta : öze : eçüm
 apam : bumïn qayan : estemi qayan : olurmış : olurupan :
 türük : budunïy : elin : törüsün : tuta : bermis : iti : bermis

Үстүдө Көк Теңири астыда жазы кылынган-
 да эки арада киши уулу кылынды. Киши уулунун
 үстүнө ата-бабам Бумын каган Истеми каган олтурду.
 Түрк букарасы элин төрөсүн тута берди (башкарды),
 эте (илгерилете) берди.

**𐰠𐰆𐰆𐰆 : 𐰆𐰆𐰆 : 𐰠𐰆𐰆 : 𐰆𐰆𐰆𐰆𐰆 : 𐰏𐰏𐰆𐰆𐰆𐰆 : 𐰠𐰆𐰆𐰆 :
 𐰆𐰆𐰆𐰆𐰆𐰆𐰆 : 𐰆𐰆𐰆𐰆𐰆
 𐰠𐰆𐰆𐰆𐰆 : 𐰠𐰆𐰆𐰆𐰆 : 𐰠𐰆𐰆𐰆 : 𐰆𐰆𐰆𐰆𐰆𐰆 : 𐰆𐰆𐰆𐰆𐰆𐰆 : 𐰠𐰆𐰆𐰆𐰆𐰆 :
 𐰏𐰏𐰆𐰆𐰆𐰆
 𐰏𐰏𐰆𐰆𐰆𐰆 : 𐰏𐰏𐰆𐰆𐰆𐰆 : 𐰏𐰏𐰆𐰆𐰆𐰆 : 𐰠𐰆𐰆𐰆𐰆𐰆𐰆 : 𐰠𐰆𐰆𐰆𐰆𐰆 :
 𐰇𐰆𐰆𐰆𐰆
 𐰆𐰆𐰆𐰆𐰆**

: tüz ermis : anī üčün : elig : anča tutmus : erinč : elig tutup
: törüg : etmis : üze anča

Этип оксыз (башкаруучусуз) Көк Түрк анда олтурган эле. Билге каган эле. Алп каган эле. Буйругу жана (анда) билге эле. Эри алп эле, бектери жана букарасы жана (анда) түз эле. Ал үчүн элди анда туткан эле. Элди тутуп төрө эле, үстүндө анда болчу.

ꞑᵇᶜᶑ : ᵇᶜᶑꞑ : ᵇᶜᶑꞑꞑ : ꞑᵇᶜᶑ : ꞑᵇᶜᶑ : ꞑᵇᶜᶑꞑꞑꞑ :
ꞑᵇᶜᶑꞑꞑ : ꞑᵇᶜᶑꞑ
ꞑᵇᶜᶑꞑ : ꞑᵇᶜᶑꞑꞑ : ꞑᵇᶜᶑꞑ : ꞑᵇᶜᶑꞑꞑ : ꞑᵇᶜᶑꞑꞑꞑ :
ꞑᵇᶜᶑꞑꞑ : ꞑᵇᶜᶑꞑꞑ
ꞑᵇᶜᶑꞑꞑ : ꞑᵇᶜᶑꞑꞑ : ꞑᵇᶜᶑꞑꞑ : ꞑᵇᶜᶑꞑꞑꞑ : ꞑᵇᶜᶑꞑꞑꞑ : ꞑᵇᶜᶑꞑꞑꞑ :
ꞑᵇᶜᶑꞑꞑꞑ

kr̥gk : bolms : yoȳčī : öŋre : kün : toȳsqda : bökli
: čöl̥g l : tbyč : tüpüt : pr : purm : q̄irqz : üč qurīqn :
otz ttr¹⁴⁴ : qītñ : ttbi : bunča : budn : klpn : siȳtms :
yoȳlams : ntȳ : kül̥g : qȳn : rms : nta kisre : insi : qȳn

kergek : bolmus : yoȳučī : öŋre : kün : toȳusīqda :
böküli : čöl̥g el : tbyač : tüpüt : apar : purum : q̄irqiz :
üč qurīqan : otuz tatar : q̄ītañ : tatabi : bunča : budun :
kelipen : siȳitamīs : yoȳulamīs : antiȳ : kül̥g : qayan :
ermis : anta kisre : inisi : qayan

Кыргек болду (каза болду). Жоктоп өңдөн – күн чыгыштан Бөкүлү Чөлдүн элинен, табгач, Тибет, Апар, Пурум, Кыргыз¹, Үч курыкан, Отуз татар, Кы-

¹Билге каган каза болгон учурда кыргыздар Түрк каганатынын курамында болсо да, саясий аренада олуттуу орунду ээлегендигин айгинелеп турат.

тан, Тагаби мынча букара келип ыйлап-сыктап жок-тоду. Анткени күлүк каган эле. Андан кийин иниси каган.

ӨТҮЖӨЛТӨ : ТҮҮТӨТ : АҢ)ӨТҮЖӨЛТӨ : ӨТҮТӨТ : ТҮТӨТ
 ТҮТӨТ (ТӨТӨТ)ӨТӨТ : ТҮТӨТ : ТҮТӨТ : ТӨТӨТ)ӨТӨТ :
 АҢ)ТҮТӨТ : ДӨТӨТ : АҢ) : ТҮТӨТ : ӨТӨТӨТӨТӨТӨТ :
 АҢ)ӨТӨТ
 ДӨТӨТӨТӨТ

**bolms rnč : oylī tī : qγn : bolms rnč : nta kisre :
 inisi : čisin tg : qīlnmdīq rnč : oylī : qñin tg : qīlnmdīq
 rnč : bilgsiz : qγn : olrms rnč : yblq : qγn : olrms rnč
 : bujruqī : jme : bilgsz rnč : ybql rms rnč**

bolmis erinč : oylī atī : qayan : bolmis erinč : anta
 kisre : inisi : ečisin teg : qīlnmadīq erinč : oylī : aqañin
 teg : qīlnmadīq erinč : bilgesiz : qayan : olurmīs erinč :
 yablaq : qayan : olurmīs erinč : bujruqī : jeme : bilgesiz
 erinč : yabaqal ermis erinč

Болгон эле. Уулу аталып каган болгон эле. Андан
 кийин иниси агасын тек (бир тууган) кылбады, уулу
 атасын тек кылбады. Билгесиз каган болуп олтурду,
 жаман каган болуп олтурду. Буйругу жана (анда) бил-
 гесиз эле, эри жаман эле.

АҢ)ӨТӨТ : ӨТӨТ) : ТӨТӨТ) : ТӨТӨТ) : ТӨТӨТ) : ТӨТӨТ) : ТӨТӨТ) :
 ТӨТӨТ)
 ТӨТӨТ) : ТӨТӨТ) : ТӨТӨТ) : ТӨТӨТ) : ТӨТӨТ) : ТӨТӨТ) : ТӨТӨТ) :
 ТӨТӨТ)

qayanladıq : qayanın : jetirü : idmıs : tabyaç budunqa
: beglik : urı oğulın : qul : boltı : silik : qız oğulın : küñ
boltı : türük : begler : türük : atın : itı : tabyaçγı : begler :
tabyaç : atın : tutupan : tabyaç : qayanqa

Кандуулар (каганга баш ийгендер) каганга каршы этти (чыкты). Табгач букагасына бектин уруусундагы уулу кул болду сулуу кыз уулуң күң болду. Түрк бектери Түрк атын этти (четке какты) табгач бектердин табгач атын тутту. Табгач каганды.

ᠠᠨᠲᠤᠭᠤᠨ : ᠶᠡᠭᠢᠨ : ᠨᠢᠭᠢᠨᠠᠭᠤ : ᠶᠡᠨᠲᠤᠭᠤᠨ : ᠨᠠᠭᠤᠨ : ᠠᠨᠲᠤᠭᠤᠨ :
ᠰᠢᠶᠠᠨᠠᠭᠤᠨ ᠶᠡᠨᠲᠤᠭᠤᠨ
ᠠᠨᠲᠤᠭᠤᠨ : ᠬᠡᠭᠢᠨ : ᠨᠠᠶᠢᠨ : ᠶᠡᠨᠲᠤᠭᠤᠨ : ᠶᠡᠨᠲᠤᠭᠤᠨ ᠠᠨᠲᠤᠭᠤᠨ :
ᠬᠡᠭᠢᠨ : ᠨᠠᠶᠢᠨ
ᠶᠡᠨᠲᠤᠭᠤᠨ : ᠰᠢᠶᠠᠨ : ᠠᠨᠲᠤᠭᠤᠨ : ᠨᠠᠶᠢᠨ : ᠬᠡᠭᠢᠨ ᠠᠨᠲᠤᠭᠤᠨ :
ᠬᠡᠭᠢᠨ
ᠠᠨᠲᠤᠭᠤᠨ

**körms : lg jil : isg küçg : berms : ilgrü : kün
toysqda : bökli : qynqa : tgi : süljü : berms : quryru
: tmr qpyqa : tgi : süljü : berms : tbyç : qynqa : elin :
törüsin : li berms : türük : qra : qmy**

körmüs : elig jil : isig küçüg : bermis : ilgerü : kün
toysıqda : böküli : qayanqa : tegi : süljü : bermis :
qurıyaru : temir qapıyqa : tegi : süljü : bermis : tabyaç :
qayanqa : elin : törüsin : alı bermis : türük : qara : qamıy

Көрүп элүү жыл ысык күчүн берди илгериге – күн чыгышка Бөкүли каганга чейин аскер берди, батышта Темир капкага чейин аскер берди. Табач каганга элин, төрөсүн, алын берди. Түрктүн кара жамы эли.

yyi bolp : etnü : yrtunu : umdiq : yna : içkms : bunča
: isg küçg : bertük grü : sqnmti : türük : budn : ölürlen :
urysrtyan : ter rms : yuqdu : brir : rms : öze : türük :
tjrisi : türük : iduq jeri

yayı bolip : etinü : yaratunu : umadiq : yana : içikmis
: bunča : isig küçüg : bertük gerü : saqinmatı : türük :
budun : ölürlen : urıysaratıyan : ter ermis : yuqadu :
barir : ermis : öze : türük : tejnrisi : türük : iduq jeri

Жоо болду, жарылганды (бөлүнгөндү) ойлонду.
Жана (кийин) ичкери карадык (ордого баш ийдик).
Мындан кийин ысык күчтү бергенди сагынбадык
(ойлонбодук). Түрүк букарасы өлдү, урук уланта ал-
бады деген эле. Жоголуп бараткан эле. Үстүдө Түрүк
Теңири, Ыйык жери.

YTDI : 3Jh>I : hN^A : dT> : DTJ : dTJ>H) : hTqH :
dT>)
dTJL)hTqH : HJ> : NYH^I)H^)^ : N^> :
NYRNY^JH>H)^ : hJ^I
hN^IIT^J : >T>I : qN^T^ : qN^hN^T>I : T> : HJ>H^)^ :
qT^hTq^T>I
T^ : >T^H>I : >T^J^

subi : nča tms : türük : budn : yoq : bolmzun : tejn
: budn bolčun tejn : qaņm : eltrs qņny : ögm : elbilge
qtuny : tejniri : töpsinte : tutp : jügrü : kötürms rnč :
qņm : qņn : jeti jgrmi : rn : tšqms : tšra :

subi : anča temis : türük : budun : yoq : bolmazun
: tejin : budun bolčun tejin : qaņim : elteris qayanıy :

ögüm : elbilge qatunıy : tejiri : töpesinte : tutup : jügürü
: kötürmüs erinç : aqañım : qayan : jeti jegirmi : erin :
taşqımıs : taşıra

суусу анда деди: «Түрк букарасы жок болбосун
деди, букара болсун» деди. Атам Элтерис каганды
энем Элбилге катынды Теңир төбөсүнөн тутуп жого-
ру көтөргөн эле. Атам каган он жети эрин эри менен
ташыды тышка (көтөрүлүш кылды).

ᠳᠲᠶᠠᠳᠲᠶ : ᠬᠢᠷᠠᠨ : ᠶᠢᠨᠢᠬᠢ : ᠳᠶᠠᠳᠲᠶᠢᠨ : ᠰᠢᠶᠠᠳᠲᠶᠢ :
ᠰᠢᠶᠠᠳᠲᠶᠢᠨ : ᠬᠢᠷᠠᠨ
ᠶᠬᠠᠳᠲᠶᠢᠨ : ᠬᠢᠷᠠᠨ : ᠶᠢᠨᠢᠬᠢ : ᠶᠢᠨᠢᠬᠢ : ᠶᠢᠨᠢᠬᠢ : ᠶᠢᠨᠢᠬᠢ :
ᠶᠢᠨᠢᠬᠢ : ᠶᠢᠨᠢᠬᠢ
ᠶᠢᠨᠢᠬᠢ : ᠶᠢᠨᠢᠬᠢ : ᠶᠢᠨᠢᠬᠢ : ᠶᠢᠨᠢᠬᠢ : ᠶᠢᠨᠢᠬᠢ : ᠶᠢᠨᠢᠬᠢ :
ᠶᠢᠨᠢᠬᠢ
ᠶᠢᠨᠢᠬᠢ : ᠶᠢᠨᠢᠬᠢ

**yoryor : tejn : kü sdp : bliqdaqı : tyiqms : tydqı :
nms : tirlp : jtms r bolms : tñri : küč : bertük : üčn :
qñm : qyn : süsi : böri tg : rms : yyisi : qoñ tg rms : ilgrü
: quryru : sülp : terms : qubrtms : qmıyı**

yoruyor : tejin : ükü esidip : balıqdaqı : tayıqmıs :
taydaqı : inmis : tirilip : jetmis er bolmıs : tejiri : küč :
bertük : üčün : aqañım : qayan : süsi : böri teg : ermis :
yayısi : qoñ teg ermis : ilgerü : qurıyaru : sülep : termis :
qubartmıs : qamıyı

Жортуул дегенин көбү эшитип, балыктагы (шаар-
дагы) тоого кетти, тоодогулар ылдый түшүп терилип
(жыйналып) жетимиш эр болду. Теңир күч бергени

үчүн атам каган аскери бөрү сыктуу болду жоосу кой сыяктуу болду. Илгери – чыгышка аскери менен жортуул кылып кайра батышка жортуул кылды, жалпы.

᠑ᠬᠢᠷᠢᠨᠠᠮ : ᠔ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ : ᠑ᠬᠢᠷᠢᠨᠠᠮ : ᠔ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ : ᠶᠢᠮᠠᠨᠠᠮ :
ᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠮ : ᠔ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ : ᠔ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ : ᠬᠢᠷᠢᠨᠠᠮ : ᠬᠢᠷᠢᠨᠠᠮ :
ᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠮ : ᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ : ᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ : ᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ :
ᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠮ : ᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ : ᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ : ᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ :

jetijüزر : bolms : jtijüزر : bolp : lsrms : qynsrms
: budny : kündms : quldms : budny : türük : törüsün
: ičynms : budny : čümpam : törüsinče : yrtms :
bušyurms : töles : trduš :

jetijüzer : bolmīs : jetijüzer : bolīp : elsiremis : qaγansīramīs : budunīγ : kündemis : quldamiīs : budunīγ : türük : törüsün : ičyanmīs : budunīγ : ečūmapam : törüsinče : yaratmīs : bušyurmīs : töles : tarduš

Жети жүз эр болду, жети жүз эр болуп элсиреди (эл болгусу келди), кагансырады (кагандуу болгусу келди). Букарасы күң болгон, кул болгон букарасы Түрк төрөсү менен ич түздү (ордо түздү). Букара атабамамды төрөлүккө жаратты (төрө кылды), башкарды. Төлөс, Тардуш.

᠔ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ : ᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ : ᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ : ᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ : ᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ :
᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ : ᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ : ᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ : ᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ : ᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ :
᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ : ᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ : ᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ : ᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ : ᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ :
᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ : ᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ : ᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ : ᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ : ᠄ᠲᠤᠶ᠋ᠰᠢᠨᠠᠮ :

**jbγuy : šdγ : nta : brms : brje : tbγč : budn : yγī :
rms : jīryl : bz qyn : toquz oγz : budun : yγī : rms : qīryz
: qurīqn : otz ttr : qītŋ
ttbī : qop : yγī : rms : qaŋm : qyn : bunč**

jabyuy : šadiγ : anta : bermis : berje : tabyač : budun
: yaγī : ermis : jīriyla : baz qaγan : toquz oγuz : budunī :
yaγī : ermis : qīryiz : qurīqan : otuz tatar : qītaŋ : tatabī :
qop : yaγī : ermis : aqaŋīm : qaγan : bunča

Жабгу, Шад анда берди. Беридеги табгач букара
жоо эле. Ыраактагы Баз каган, Тогуз Огуз букарасы
жоо эле. Кыргыз, Курыкан, Отуз Татар, кытан, Татаби
кобуп (туруп) жоо эле. Каган ата-бабам мынча.

◀RЧH : Ч⚡↓↑ : 9h↑ : D↓J↑ : |Nγ⊗| : 9E↑⊗↑ : |Nγ| :
|Nγ|⊗| : hγ↑↑
DЧJH⊗↓ : NγNγ : NγYEE : Y|↑h⊗| : Hγ)Jγγ :
Hγ)γЧ⚡⊗| : Dγ↑γ
D#HN⊗| : h↑HγEE : |NγNγ⊗| : DγJγγ : 9Nγ⊗Nγ

**qīrq : rtuqī : jti : yolī : sūlms : jgrmi : sūŋs :
sūŋsms : tŋri : yrlqduq : üčün : ellg : lsrtms : qγnlγγ
: qγnsrtms : yγīγ : bzqīlms : tizlgg : sükürms : bšlγγ :
jükntür**

qīriq : artuqī : jeti : yolī : sūlemis : jegirmi : sūŋüs :
sūŋüsmis : teŋiri : yarīlqaduq : üčün : elligig : elsiretmis :
qaγanlīγīγ : qaγansīratmīs : yaγīγ : bazqīlmīs : tizeligig :
sükürmis : bašlīγīγ : jüküntürmis

Кырктан жети жолу ашык (кырк жети жолу)
аскер менен жортуул кылды, жыйырма жолу согушту.

**čim qyn : olrtuqda : özm : trduš : budn : öze : šd
rtm : čm qyn : birle : ilgrü : yšl ügz : šntuñ : yzīqa tgi
: süldmz : quryru : tmr qpyqa : tgi : süldmz : kögmñ :
ša : qī... :**

ečim qayan : olurtuqda : özüm : tarduš : budun : öze :
šad ertim : ečüm qayan : birle : ilgerü : yašil ügüz : šantun
: yazīqa tegi : süledimiz : qurīyaru : temir qarīyqa : tegi :
süledimiz : kögmen : aša : qī...

Абам каган болуп олтурганда өзүм тардуш бука-
ранын үстүндө Шад элем. Абам каганым менен бирге
илгери Жашыл өгүзгө, Шантуң жазыкка чейин аскер
менен жортуул кылдык, батышка Темир капкага чей-
ин аскер менен жортуул кылдык. Көгмөндү ашып
Кыргыз.

𐰉𐰺𐰽𐰸 : 𐰺𐰽𐰸𐰽𐰸 : 𐰽𐰸𐰺𐰽𐰸 : 𐰽𐰸𐰺𐰽𐰸 : 𐰽𐰸𐰺𐰽𐰸 :
𐰽𐰸𐰺𐰽𐰸
𐰽𐰸𐰺𐰽𐰸𐰽𐰸 : 𐰽𐰸𐰺𐰽𐰸 : 𐰽𐰸𐰺𐰽𐰸𐰽𐰸𐰽𐰸 : 𐰽𐰸𐰺𐰽𐰸𐰽𐰸 :
𐰽𐰸𐰺𐰽𐰸𐰽𐰸 : 𐰽𐰸𐰺𐰽𐰸
𐰽𐰸𐰺𐰽𐰸𐰽𐰸 : 𐰽𐰸𐰺𐰽𐰸 : 𐰽𐰸𐰺𐰽𐰸𐰽𐰸

**qm̄yī : bešotz : süldmz : üčjgrmi : sünjšdmz : Elgg :
elsrtdmz : qynl̄ȳy : qynsrtdmz : tizl̄gg : sökr̄tmz : bšl̄ȳy
: jöküntr̄tmz : Türgš : qyn : Türük̄mz :**

qamīyī : bešotuz : süledimiz : üčjegirmi : sünüşdimiz
: elligig : elsiretdimiz : qayanlīyīy : qayansīratdīmiz :
tizeligig : sökürtimiz : başlīyīy : jöküntürtimiz : türüğeš :
qayan : türük̄mz

Жалпы жыйырма беш жолу аскер менен жортуулга чыктык, он үч жолу согуштук. Элдүүнү элсиреттик, кагандууну кагансыраттык, тизелүүнү чөгөлөттүк, баштууну жүгүнттүк. Түргөш каган Түрк болгону.

ᠮᠤᠯᠤᠯᠤ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦᠬᠡ ᠲᠦ᠋ᠨ ᠮᠤᠯᠤᠯᠤ ᠨᠠᠵᠢ : ᠮᠤᠯᠤᠯᠤ ᠨᠠᠵᠢ : ᠮᠤᠮᠤᠯᠤᠯᠤ ᠨᠠᠵᠢ : ᠮᠤᠮᠤᠯᠤᠯᠤ ᠨᠠᠵᠢ :
ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦᠬᠡ

ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦᠬᠡ : ᠮᠤᠮᠤᠯᠤᠯᠤ ᠨᠠᠵᠢ : ᠮᠤᠮᠤᠯᠤᠯᠤ ᠨᠠᠵᠢ : ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦᠬᠡ : ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦᠬᠡ :
ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦᠬᠡ : ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦᠬᠡ

ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦ : ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦ

üčün : bizne : yñlqin : üčün : qyni : ölti : buyruqi :
bglri : jme : ölti : on oq : budn : mgk : körti : čümz :
pamz : tutms : jer sub idsz : bolmzun : tejn : z budny
: iiti : jar...

üčün : biziņe : yañılqin : üčün : qayanı : ölti : buyruqi
: begleri : jeme : ölti : on oq : budun : emgek : körti :
ečümüz : apamiz : tutmis : jer sub idsiz : bolmazun : tejin
: az budunıy : iiti : jar...

Үчүн, бизге жаңылганы үчүн каганы өлдү, буйругу бектери жана (андан соң) өлдү. Он ок букарасы эмгек көрдү. Ата-бабабыз тутту. Жер суу ээсиз болбосун деп Аз букараны этти...

ᠲᠦ᠋ᠨ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦᠬᠡ ᠨᠠᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦᠬᠡ : ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦᠬᠡ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦᠬᠡ :
ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦᠬᠡ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦᠬᠡ

ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦᠬᠡ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦᠬᠡ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦᠬᠡ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦᠬᠡ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦᠬᠡ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦᠬᠡ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦᠬᠡ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦᠬᠡ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦᠬᠡ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦᠬᠡ

ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦ : ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦ ᠶ᠋ᠵᠢᠰᠢᠷᠢᠲᠦ

Жана (андан соң) бердик. Илгери (алдыга) Кадыркан Жышты ашып анда кондурдук. Анда эттик. Батышка Кеңу Тарманга Түрк букарасын анда кондурдук. Анда дедик: «Ал мезгилде кул кулдуу болду, күң күндүү болгон эле. Иниси агасын билбес эле, уулу атасын билбес эле».

}N#F)»| : r#»| : Y»# : h#T#»# : T#T : h#T# :
 F# : xY#T
 D}») : |x| : #N#h|T# : D»Y# : Y#T#T# : h#»|T# :
 h#T# : D}»)
 Y# : h#T#Y# : »Y#T#T#

**nča : qzγnms : etms : lms : törümüz : rti : türük
 : oγz : bglri : budn : sdη : üze tηri : bsmsr : sra jer :
 tlnmsr : türük : budn : lnη : törüjn : km : rttī**

anča : qazyanmīs : etmis : elimiz : törümüz : erti : türük
 : oγuz : begleri : budun : esidiη : üze teηiri : basmasar :
 asrajer : tilinmeser : türük : budun : eliniη : törüsün : kim
 : artatī *udač...i : türük : budun : ert...z*

Анда казгандык (кызмат кылган) эле. Элибиз төрө эле. Түрк Огуз бектери эшиткин. Теңир баспасын, астыда Жер тилинбесин. Түрк букарасын, элин ким арттырат Түрк бүтүн бир букара эле...

#»# : »#T#T# : #N# : T#x»| : x#T# : #F) :
 T»|D#»|
 x#T# : »# : D#T# : D#T# : »#T#T# : D#T# :
 #») : »#
 D»T#T# : |#T#T# : #») : »#T# : |#T#T#T# :
 T#T#T# : »#

ökn : körgünjn : üçün : igdmš : bilge : qynñn : rmš
brmš : dgü lñ : kntü : yñltγ : yblq : kegürtg : yrqlγ :
qntn : klp : yñaltdi : süñglg : qntn : kljn : süre ltdi :
ïduq ötükn

ökün : körügünjn : üçün : igidmiš : bilge : qayanñjn
: ermiš barmiš : edgü eliñ : kentü : yañiltγ : yablaq :
kegürteg : yaraqlγ : qantan : kelip : yaña eltedi : süñgülüg
: qantan : keljn : süre eltedi : ïduq ötüken : *jer.....budun*
: *bardiç* : *ilgerü* : *barïyma*

Өкүн, көрүнгөнгө ийилгениң үчүн. Билге каганың
бар эле. Ийги элиң өзү жаңылды, жапалак (жаман),
кекчил эле. Жарактуулар кайдан келип жарып (бөлүп)
алды, аскерлер кайдан келип сүрүп алды. Ыйык
Өтүкен жер... букара илгери барымына (ата-журтуна)
барды.

᠔ᠶᠰᠢ : ᠵᠢᠶᠢᠢᠶᠢᠶᠢ : ᠔ᠶᠢᠶᠢᠶᠢ : ᠔ᠶᠢᠶᠢ : ᠔ᠶᠢᠶᠢᠵᠢ : ᠑ᠢᠲᠤᠬᠢ :
ᠬᠡᠨᠡ : ᠶᠢᠵᠢ
ᠰᠢᠶᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠵᠢ : ᠑ᠢᠨᠡᠲᠢᠨᠢ : ᠢᠨᠶᠢᠨᠢ : ᠸᠢᠵᠢᠵᠢ : ᠳᠸᠢᠵᠢ : ᠶᠡᠬᠡᠶᠢᠲᠢ :
ᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢ
ᠵᠢᠶᠢᠵᠢᠶᠢᠶᠢ : ᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢ : ᠑ᠢᠶᠢᠵᠢᠶᠢᠶᠢ : ᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢ

**brdγ : qurïyru : bryma : brdγ : brdïq : jerde :
dgüg : ol rnč : qnñ : subča : jügrti : söñükünj : tγča :
ytdï : bgliṛ : urï oγlñ : qul boltï : slk qïz oγlñ : küñ bltï
: bilmdük üçün :**

bardïy : qurïyaru : barïyma : bardïy : bardïq : jerde :
edgüg : ol erinč : qanñj : subča : jügürti : söñükünj : tayča
: yatadï : begliṛ : urï oγulñj : qul boltï : silik qïz oγulñj

: küñ bolti : bilmedük üçün : *yablaqiñin* : *üçün* : *eçüm qağan* : *uça bardı*

Барды. Батышка барымына (ата-журтуна) барды. Барган жерде ийги ал жаман болду. Каның суудай жүгүрдү, сөөгүң тоодой жатты. Бектердин уруусундагы уулдарың кул болду, сулуу кыз уулуң күң болду. Билбегениң үчүн жаман болгонун үчүн каган атам учуп барды (каза болду).

᠔ᠶ᠋ᠳᠲᠥ : <ᠦ᠋ᠯᠦᠨᠨᠠᠵᠠᠨᠦ᠋>ᠶ : ᠔ᠶᠳᠶ : ᠬᠢᠦᠸᠶ᠋ᠰ : ᠬᠢᠨᠲᠢᠷ :
 ᠔ᠶ᠋ᠵ)ᠶ : ᠰᠢᠷᠪᠢᠯᠠ
 ᠳᠶᠳᠶᠵ)ᠮᠢ : ᠬᠢᠶᠨᠬᠢ : ᠠᠶ᠋ᠵᠠᠨᠶ)ᠶ : ᠨᠡᠵ)ᠮᠰᠢᠶ :
 ᠶᠢᠨᠬᠢᠰ)ᠢ : ᠬᠢᠨᠲᠢᠷ
 ᠨᠶᠶᠢᠲᠡᠰ)ᠶ : ᠬᠢᠨᠲᠢᠷ : ᠬᠢᠨᠲᠢᠷ : ᠔ᠶ᠋ᠵ) : ᠰᠢᠷᠪᠢᠯᠠ :
 ᠳᠶᠳᠶᠵ)ᠮᠢ

**bašlyu : qırqz qγny : blbl : tikdm : türük : budunγ :
ti küsi : yoq bolmzun : tijin : qγm qγny : ögm qtunγ :
kötrmš : tñri : el bergme : tñri : türük : budn : ti küsi
: yoq bolmzn :**

bašlayu : qırqız qayanıy : balbal : tikdim : türük :
budunıy : atı küsü : yoq bolmazun : tijin : aqañim qayanıy
: ögüm qatunıy : kötürmiš : teñiri : el berigme Teñiri :
Türük : budun : atı küsi : yoq bolmazun : *tijin* : özümüz
: ol Teñiri

Баштап Кыргыз кагандын балбалын тиктим.
«Түрк букарасынын аты-күүсү (даңкы) жок болбо-
сун» дедик. «Эл берген (мамлекет кылган) каган атам,
катын энем жана көтөргөн Теңир Түрк букарасынын

аты-күүсү (даңкы) жок болбосун» дедик өзүбүз ал Теңир.

𐰉𐰪) : 𐰉𐰪𐰚𐰣𐰣𐰤 : 𐰣𐰪𐰣𐰣𐰤 : 𐰣𐰪)𐰣𐰣 : 𐰉𐰪)𐰣𐰣) : 𐰣𐰣) :
 𐰣𐰣) : 𐰣𐰣)𐰣𐰣) :
 𐰣𐰣)𐰣) : 𐰣𐰣)𐰣) : 𐰣𐰣) : 𐰣𐰣) : 𐰣𐰣) : 𐰣𐰣) :
 𐰣) : 𐰣)𐰣)𐰣) :
 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) :

qan : olrtdi rnc̈ : nq yilsy : budnqa : olrmdm : içre
 šsüz : tšra : tonsz : ybzy yblq : budnta : üye : üye olrtm
 : inm kültegn birle : sözlšdmz : qqmz : čimz : qz

qayan : olurtadi erinč : neq yilisiy : budunqa :
 olurmadim : içre ašsüz : tišra : tonsuz : yabiz yablaq :
 budunta : üye : üye olurtum : inim kültegin birle :
 sözleşdimiz : aqañimiz : eçimiz : qazyanmiš : budun : ati
 küsü : yoq bolmazun

Каган кылып олтургузган эле. Не жылыштуу
 (бай) букарага олтурбадым. Ичсе ашсыз, тышы тон-
 суз жапыз жапалак (жаман) букаранын үстүнө өзүм
 олтурдум. Иним Күл-Тегин менен бирге сүйлөшүк,
 ата-бабабыз казганган (кызмат кылган) букаранын
 аты-күүсү (даңкы) жок болбосун.

𐰣𐰣) : 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) :
 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) :
 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) :
 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) :
 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) : 𐰣)𐰣) :

**tijn : türük : budn : üčün : tün udmdm : küntz :
olrmd : inm : kültegn birle : ki šd : birle : ölü jitü :
qzγntm : nča qzγnp : biriki : budnγ : ot sub qılmmdm :
mz**

tijin : türük : budun : üčün : tün uđimadim : küntüz
: olurmadim : inim : kültegin birle : eki šad : birle : ölü
jitü : qazγantim : anča qazγanıp : biriki : budunıy : ot sub
qılmadim

Дедик. Түрк букарасы үчүн түнү уктабадым,
күндүзү олтурбадым. Иним Күл-Тегин менен бирге,
эки шад менен бирге өлүп-житип казганып (кызмат
кылып) бир букараны от менен суу кылбадым

᠔ᠶᠭᠦᠮᠤ : ᠔ᠲᠦᠰᠦ) : ᠨᠢᠮᠢᠨᠢᠨᠢ : ᠳᠦᠰᠦ) : ᠳᠶᠶ) : ᠳᠶᠶᠢᠨᠢ :
᠔ᠲᠦᠰᠦ)ᠶ : ᠨᠡᠬᠡᠶᠢᠨᠢ

ᠬᠢᠷᠢᠬᠢ : ᠶᠢᠨᠶᠠᠨᠶᠠᠨᠢ : ᠲᠦᠰᠦ) : ᠪᠠᠶᠢ : ᠨᠢᠨᠢᠨᠢ : ᠠᠨᠴᠢᠭᠢ :
ᠪᠠᠶᠢᠨᠢ : ᠔ᠲᠦᠰᠦ)

ᠪᠠᠶᠢᠨᠢ : ᠶᠢᠨᠶᠠᠨᠢᠨᠢ : ᠪᠠᠶᠢᠨᠢᠨᠢᠨᠢ : ᠲᠦᠰᠦᠨᠢ : ᠶᠢᠨᠶᠠᠨᠢᠨᠢ

**brmš : budn : ölü jitü : ydγn : ylqn : yna klti :
budnγ : igdjin : tijn : jirišaru : oγz : budn : tpa : ilgrü
: qitn : ttbī : budn : tpa : bergrü : tbγč tpa : ulγ sü : ki
jgrmi :**

barmiš : budun : ölü jitü : yadaγan : yaliñin : yana
kelti : budunıy : igidejin : tijin : jirišaru : oγuz : budun
: tapa : ilgerü : qitan : tatabi : budun : tapa : bergerü :
tabyač tapa : uluγ sü : eki jegirmi : *süledim* : ... *sünjüşdüm*

Барган букара жана (кийин) өлүп-житип жадап
(алсырап), жалаң (жылаңач) келди. Букараны ирден-

тейин деп ыраактагы Огуз букара тарапка, илгеридеги (алдыдагы) Кытан, Татаби букара тарапка, бирдеги табгач тарапка улуу (чоң) аскер менен он эки жолу жортуул кылдым ... согуштум

ԳՐԻՊՆ : ԿՎԴԻ : ԾՎՂԻԻԻ : ԶԶՃ : ԾՎՂԻԻ : ՄԿԵ :
 ԾՎՂԻԻ : ՄԿԻԻ
 ԾԶՃ)Կ : ԿՐԵԿՐ : ԻԵԻ : ԾՂՂԾԶՃ)Կ : ԶԶՂԿ : ԼՐԿ :
 ԾԶՃ)Կ
 ԾԾԻՐՄ : ԻԾԶՃ)Կ : ՄՂԿԻՆԶ : ԻԿՎԿԿԵՄ : Ի

**kisre : t̄jri : yrlqzu : qutm : br üčn : ülüg̃m : bar
 üčün : ölt̄ci : budn̄γ : tirgrü : igtm : ylj budn̄γ : tonl̄γ :
 č̄iγ̃η : budn̄γ : by q̄iltm : z budn̄γ : ükš q̄iltm : īyr llgde : q**

kisre : teñiri : yarılqazu : qutum : bar üčün : ülüg̃üm
 : bar üčün : ölüteči : budun̄iγ : tiriđerü : igitim : yalañ
 budun̄iγ : tonliγ : č̄iγ̃aη : budun̄iγ : bay q̄iltim : az budun̄iγ
 : üküš q̄iltim : īyar elligde : qayanliγta : jeg q̄iltim : törüt
bulun̄daq̄i :

Кийин Теңир жарлык кылган кутум бар үчүн,
 үлүгүм (бакытым) бар үчүн өлүүчү букараны тирилт-
 тим. Жалаң (жылаңач) букараны тондуу, чыгай (ке-
 дей) букараны бай кылдым. Аз букараны укмуш (көп)
 кылдым. Ыраактагы элди, каганды жаман кылдым.

ԾԶՃ)Կ : ԶԻ : ԾԻՐՄ : ԾԿԻԻԻ : ԻՐՄ : ԶԻ : ԶԻ :
 ԿՐԿԻ ՐԵՂԿԵ : ԿՐԿՐ : ԾԶԶ : ԿՐԿԵ : ԿԿԿ)Ի :
 ԿԿ : ԿՐԿԻԵԿ ՐԿԶԶ : ԿԵՂԾԿՐ : ԿԶԿԿ) :
 ԿԶԶԶ : ԿԿ : ԿՐԿԻԵԿ : ԿԻ

**budny : qop : bz qiltm : jysiz qiltm : qop : mja :
kü rti : isg küčg : berür : bunča : törüg : qzɣnp : inm
kültegn : üze nča : krgk bolti : qɣm qɣn : učduqda :
inm kültegn : jit**

buduniy : qop : baz qiltim : jaysiz qiltim : qop : maɣa
: ükü erti : isig küčüg : berür : bunča : törüg : qazyanip :
inim kültegin : üze anča : kergek bolti : aqaɣim qaɣan :
učduqda : kültegin : jiti : *jašda : qalti*

Букараны копкон (турган) баз (төмөн) кылдым.
Жоосуз кылдым. Копкон (турган) мага үкү этти (баш
ийди). Ысык күчүмдү берди. Мында төрө казганды
(кызмат кылды). Иним Күл-Тегин өзү анда кыргек
болду (каза болду). Каган атам учканда (каза болгон-
до) Күл-Тегин жети жашта калды.

ЫӊДҺԵ : ԲԵՋ : ԿՃԻ) : ԶԻՃԻԵ : ԿՊՋ : ԳՄԿԻԲԵԿ :
ԿՃԾԻՄԻ ՎՃԻԳԵ ԿՋԻ : ԾԿԻԿԵ : ԼԻՋԿԿԿ) : ԲԿԿ :
ԿՄԿԻԿԿ : ՅԿԿԿԿԿՅԿՅ ՎՃԻԿԻԾ : ԿԻԿՋԿՃԻԵ : ԻՄԿՋԿԿ :
ԾԻԿՋԿԿ : ՃԾԿԿ : ԿՃԻՃԶ ՋԻԿԿԿԿԿ

**umy tg : ögm : qtun : qutja : inm kültegn : r t
bolti : lti jgrmi : jšinja : čim qɣn : elin : törüsin : nča :
qzɣnti : lti čub : soɣdq tpa : süldmz : buzdmz : tbɣč :
oɣ tutq : beš tümn :**

umay teg : ögüm : qatun : qutuɣa : inim kültegin : er
at bolti : altı jegirmi : jašinja : ečim qaɣan : elin : törüsün
: anča : qazyantı : altı čub : soɣdaq tapa : süledimiz
: buzdımız : tabyač : oɣ tutuq : beš tümen : *sü kelti :
sünüşdümüz*

Умай тектүү¹ катын энемдин куту үчүн иним эр аттуу (ысымдуу) болду. Он алты жашында каган атам Элдин төрөсү анда казганды (кызмат кылды). Алты Чуб Согдак тарапка аскер менен жортуул кылдык. Буздук. Табгач Оң Тутук беш түмөн аскери менен келди, согуштук.

ᠠᠮᠠᠢᠲᠡᠬᠦᠨ : ᠳᠤᠰᠤᠳᠦ : ᠶ᠋ᠠᠵᠤᠳᠤᠰᠤᠬᠤᠰᠤᠳᠦ : ᠶ᠋ᠠᠳᠤᠰᠤᠳᠦ : ᠳᠤᠶ᠋ᠠᠯᠠᠨᠢᠮᠦ :
ᠳᠤᠶ᠋ᠠᠵᠤᠰᠤᠬᠤᠰᠤᠳᠦ : ᠳᠤᠶ᠋ᠠᠵᠤᠰᠤᠳᠦ : ᠠᠶᠢᠨᠠᠵᠤ : ᠰᠤᠵᠤᠰᠤᠳᠦ :
ᠶ᠋ᠠᠵᠤᠰᠤᠳᠦ : ᠰᠤᠵᠤᠳᠦᠠᠨᠠᠶ᠋ᠠᠨᠠᠵᠤᠰᠤᠳᠦ : ᠶ᠋ᠶ᠋ᠢᠨᠠᠵᠤᠰᠤᠳᠦ : ᠳᠤᠶ᠋ᠢᠨᠠᠵᠤᠰᠤᠳᠦ : ᠶ᠋ᠶ᠋ᠢᠨᠠᠵᠤᠰᠤᠳᠦ :
ᠶ᠋ᠶ᠋ᠢᠨᠠᠵᠤᠰᠤᠳᠦ : ᠶ᠋ᠶ᠋ᠢᠨᠠᠵᠤᠰᠤᠳᠦ : ᠶ᠋ᠶ᠋ᠢᠨᠠᠵᠤᠰᠤᠳᠦ : ᠶ᠋ᠶ᠋ᠢᠨᠠᠵᠤᠰᠤᠳᠦ

kültegn : jdygn : oplyu tgdi : oᅇ tutq : yorčĭn : yrqlĭy : lgn tutdĭ : yrqlĭdĭ : qynqa : nčuldĭ : ol süg : nta yoq qĭšdmz : bir otz : jšĭᅇĭ : čča : sünke : sünšdmz : ᅇ iki : tdqs čurᅇ : boz

kültegin : jadaᅇan : oplayu tegdi : oᅇ tutuq : yorčĭn : yaraqlĭy : eligin tutdĭ : yaraqlĭdĭ : qaᅇanqa : ančuladĭ : ol süg : anta yoq qĭšdĭmĭz : bir otuz : jašĭᅇĭ : čača : sünke : sünšdĭmĭz : ᅇn ilki : tadqĭs čurĭᅇ : boz

Күл-Тегин жайдак опурулуп тийди. Оң Тутуктун жортуулчусун курал-жарактуусун колго тутту. Жарактарын каганга тартуулады. Ал аскерди анда жок кылдык. Жыйырма бир жашында Чача Сүнгө согуштук. Эң алды тадкуш Чурундун боз атын минип жоого тийди.

¹ Күл-Тегиндин апасы Умай уруусунан болгондугун далилдеп жатат. Умай уруусу кыргыздардын урууларынын катарына кирген. Кыргыздын Барс-бек каганы Умай-бек уруусунан болгон. Демек, Кутлуг кагандын «катын» наамына ээ болгон аялы кыргыздардан болгон. Мунун өзү Кутлугдун Табгачтарга каршы көтөрүлүшүндө кыргыздардын олуттуу күч болуп бергенин айгинелейт.

ԲԿԻՐ : ՅԻՒԻՐ : ԻԿԾԿՆԾՁՁԿ : ԾԻՒՁԿ : ԶԻՒՂ : ԿԵՃԻ :
 ԻՋՁԹՂ : ԲԿԻՐ ԲՆ : ԳԵՒԻՐԿ : ԶԵ : ՅՃՁԿԵ : ՁԻԿԿՁ :
 ԶԻՒՂ : ԿԵՃԻ : ԻՋՁԹՂ : ԲԿԻՐ ԾԿՈՐԹՂ : ԾՋՁԿԹՂ :
 ԳՐԿԿՁ : ԼԻՆԿՁՆՅԳԿԿԻՂ ԶԻՒԿԵՁՃԻ

ölti : kinti : işbra ymtr : boz ty : binp : tgdi : ol t nta
 : ölti : üčnč : jgn sil : bgŋ : kdmlg : torγ t : binp : tgdi
 : ol t nta : ölti : yrqinta : ylmsnta : jüz rtuq : oqun urti
 : jezŋe : bšija : bir tgmdi

ölti : ekinti : işbara yamtar : boz atiy : binip : tegdi : ol
 at anta : ölti : ücünçü : jegin sil : beginj : kedimlig : toruy
 at : binip : tegdi : ol at anta : ölti : yaraqinta : yalmasinta :
 jüz artuq : oqun urti : jeziŋe : bašija : bir tegmedi

Өлдү. Экинчи жолу Ышбара Йамтардын боз атын
 минип жоого тийди. Ал ат анда өлдү. Үчүнчү жолу
 Йегин Сил бектин токулган тору атын минип жоо-
 го тийди. Ал ат анда өлдү. Жарагында кийиминде
 жүздөн артык ок урулду (тийди). Жүзүнө (бетине),
 башына бир тийбеди.

ԿԵՃԻՒՐ : ԿՐԿԱ : ԶԵԿԿ : ԼԻՂԶԻՐԿԻՐԿ : ԻՋԻԿ :
 ԹՂԾԼԻԿՁՁԿ
 ԹՂՅԻՐԿԿ : ԳԿԾԾԿԼԻ : ԻՋԿԻԿԿԿ : ԾԿԻԾԻՄԻ : ՆԾՁԻ :
 ԿՐԿԵԻԾԿԿԻ
 ԳՐԿԿԿ : ԾԻՒՁՁԿ : ԻՋԿԻԿԿԿ : ԿՁՁՂ : ԿԿ : ԿԿ :
 ԾԿՁԻ : ՅՐԿԻԿԿԿ

tgdken : türük : bglr : qop bilirsiz : ol süg : nta
 yoq qışdmz : nta kisre : jr byırqu : ulγ erkn : yyi bolti
 : ni yŋi : türgi ɣɣun : költe : buzdmz : ulγ erkn : zqŋa
 : rn : tzp : brdi : kültegn

tegdiiken : türük : begler : qop bilirsiz : ol süg : anta
yoq qışdımız : anta kisre : jer bayırqu : uluy erkin : yağı
bolti : anı yağı : türgi ıarayun : költe : buzdumız : uluy
erkin : azqıña : erin : tizip : bardı : kültegin ...

Жоого тийген Түрк бектери кобуп (туруп)
билесиңер. Анда жок кылып кырдык. Андан кийин
Байырку жеринин Улук Эркини жоо болду. Аны жа-
нып (кайрылып) Түргү Йаргун көлдө буздук. Улук
Эркин азганактай эри менен безип барды (качты).
Күл-Тегин...

ᠲᠡᠭᠳᠢᠢᠬᠡ : ᠲᠦᠷᠦᠬᠦ : ᠪᠡᠭᠡᠯᠡᠷ : ᠴᠣᠫᠤ ᠪᠢᠯᠢᠷᠰᠢᠵᠢ : ᠣᠯ ᠰᠦᠭᠡ : ᠠᠨᠲᠤ
ᠶ᠋ᠣᠴᠤ ᠬᠢᠰᠢᠳᠢᠮᠠᠵᠤ : ᠠᠨᠲᠤ ᠬᠢᠰᠢᠷᠡ : ᠵᠡᠷ ᠪᠠᠶᠢᠷᠠᠬᠤ : ᠤᠯᠤᠭ ᠡᠷᠬᠢᠨ : ᠶ᠋ᠠᠭᠢ
ᠪᠣᠯᠲᠢ : ᠠᠨᠢ ᠶ᠋ᠠᠭᠢ : ᠲᠦᠷᠭᠢ ᠶ᠋ᠠᠷᠠᠶᠤᠨ : ᠬᠡᠯᠡᠲᠡ : ᠪᠤᠵᠠᠳᠤᠮᠠᠵᠤ : ᠤᠯᠤᠭ
ᠡᠷᠬᠢᠨ : ᠠᠵᠠᠴᠢᠩᠠᠬᠤᠲᠠᠢ ᠡᠷᠢ ᠮᠡᠨᠡᠨ ᠪᠡᠵᠢᠫᠤ ᠪᠠᠷᠳᠢ (ᠬᠠᠴᠲᠢ).
ᠬᠦᠯ-ᠲᠡᠭᠢᠨ...

**jšīña : qīryz tpa : süldmz : sünkü : btmī : qry :
sükin : kögmn : jīšy : toya : yorip : qīryz : budny : uda
: bsdmz : qynin : birle : suña jišda : sünšdmz : kültegn
byrqun**

jašīña : qīryiz tpa : süledimiz : sünükü : batamī :
qaray : sükin : kögmen : jīšiy : toya : yorip¹ : qīryiz :
buduniy : uda : basdimiz : qayanin : birle : suña jišda :
sünüşdümüz : kültegin bayırqun aq adyiriy

Жашында Кыргыз тарапка аскер менен жортуул
кылдык. Сүңгү баткан карды сөгүп (жиреп) Көгмен
жышты айланып жортууп Кыргыз букараны уйкуда

¹ Тоныкөк кыргыздарга кол салуу үчүн Көгмөн тоолорун
айланып өткөндүгүн далилдеп жатат. Кыязы түрктөрдүн
аскерлери азыркы Үкөк (Өкөгмен – Көгмөн) платосуна (Алтын-
Көл жергесине) чыгыштан, Аныяк суусун бойлоп кол салса керек.

бастык. Каганы менен бирге Суңа жышта согуштук.
Күл-Тегин байыркунун ак айгырына.

ᠠᠨᠠᠭᠤ : ᠰᠤᠵᠢᠳᠤ : ᠬᠡᠭᠢ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ :
ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ :
ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ :

**binp : oplyu : tgdi : bir : rg : oqun urti : ki rg :
udšru : snčdi : ol tgdkde : byrqunḡ : q dḡry : udlqin :
siyu : urti : qirqz : qynin : olrtmz : elin : ltmz : ol jilqa
: türgš...**

binip : oplayu : tegdi : bir : erig : oqun urti : eki erig
: udušru : sančidi : ol tegdikde : bayirqunḡ : aq adyiriḡ
: udluqin : siyu : urti : qirqiz : qayanin : olürtimiz : elin :
altimiz : ol jilqa : türügeš...

Минип опурулуп тийди. Бир эрге ок урду. Эки эрин найза менен жанчыды. Ал тийгенде Байыркунун ак айгырынын омурткасы сынганча урду (согушту). Кыргыз каганын өлтүрдүк. Элин алдык. Ал жылы Түргөш...

ᠮᠢᠨᠢᠭᠤ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ :
ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ :
ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ :
ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ : ᠶᠢᠨᠦ :

**toḡa : rts ügzg : kče : yoriđmz : türgš : budnḡ : uda
: bsdmz : türgš : qyn : süsü : bolčuda : borča : klti :
sünjšdmz : kültegn : bšḡu boz t : binp tgdi : bšḡu boz t :**

toya : ertis ügüzüg : keçe : yoridimiz : türgeş : buduniy
: uda : basdimiz : türgeş : qayan : süsi : bolçuda : borča :
kelti : süñüşdümüz : kültegin : başyu boz at : binip tegdi
: başyu boz at : k...

Айланып Эртиш өгүздү кечип жорттук. Түргөш
букарасын уйкуда бастык. Түргөш кагандын аскери
Болчуда бозо ичип (мас болуп) келди согуштук. Күл-
Тегин Башгунун боз атын минип жоого тийди. Баш-
гунун ак аты...

ᠪᠢᠶᠢᠨ ᠠᠨᠠᠨᠢ ᠶᠡᠭᠦᠵᠦᠭᠦ ᠬᠡᠴᠡ ᠶᠣᠷᠢᠳᠢᠮᠢᠵᠢ ᠲᠦᠷᠭᠡᠰᠢ ᠪᠤᠳᠤᠨᠢᠶᠢ
ᠤᠳᠤ ᠪᠠᠰᠳᠢᠮᠢᠵᠢ ᠲᠦᠷᠭᠡᠰᠢ ᠬᠠᠭᠠᠨ ᠰᠦᠰᠢ ᠪᠣᠯᠴᠤᠳᠤ ᠪᠣᠷᠴᠠ ᠬᠡᠯᠲᠢ
ᠰᠦᠨᠦᠰᠦᠳᠤᠮᠤᠵᠢ ᠬᠦᠯᠲᠡᠭᠢᠨ ᠪᠠᠰᠢᠶᠤ ᠪᠣᠵᠠ ᠶᠡᠨᠢᠫᠤ ᠲᠡᠭᠳᠢ
ᠪᠠᠰᠢᠶᠤ ᠪᠣᠵᠠ ᠠᠲᠤ ᠬᠡᠭᠡᠰᠢ ᠪᠠᠰᠢᠭᠤᠨ ᠪᠣᠵᠠ ᠠᠶᠢᠨ ᠮᠢᠨᠢᠫᠤ ᠵᠣᠭᠣᠭᠠ ᠲᠡᠶᠢᠳᠢ
ᠪᠠᠰᠢᠭᠤᠨ ᠠᠬᠤ ᠠᠲᠤ...

tutuzti : kisin : özi ltzdi : nta yna : kirp : türgeş :
qyn : buyrqı : z tutquy : lgn tutdi : qynin nta : ölr TMZ
: elin : ltmz : qra türgeş : budn : qop içkdi : ol budny :
tbrda : qo...

tutuzti : ekisin : özü altizdi : anta yana : kirip : türgeş
: qayan : buyruqi : az tutuquy : eligin tutdi : qayanin anta :
ölürtimiz : elin : altimiz : qara türgeş : budun : qop içikdi
: ol buduniy : tabarda : qo...

Туттук экөөсүн. Өзү алды (кармады). Андан жана
(кийин) кирип Түргөш кагандын буйругун, Аз туту-
гун колго тутту. Каганын анда өлтүрдүк. Элин алдык.
Кара Түргөш букарасы кобуп (туруп) ичтен (ордодон)
чыкты. Ал букараны Табарда...

alip er : biziņe : tegmiš erti : antay ödke : ökünüp :
külteginig : az erin : ertürü : itmiz : uluy süñüş : süñüşmüš
: alip šalči : aq atin : binip : tegmiš : qara türgeš : buduniy
: anta ölürmüš : almış : ajna : yorip : ...

Алп эр бизге тийген (кол салган) эле. Андагы мез-
гилге өкүнүп Күл-Тегин аз эрин жөнөттүк. Улук со-
гушту согуштук. Алп Шалчынын ак атын минип тий-
ди. Кара Түргөш букарасын анда өлтүрдүк, алдык.
Андан жортуп...

Комплекстин 2-тарабы

ᠠᠯᠢᠫᠡᠷ : ↓ᠪᠢᠵᠢᠨᠡ : ᠲᠡᠭᠮᠢᠰᠢᠶᠢᠨ : ᠠᠨᠲᠠᠶᠢᠣᠳᠻᠡ : ᠣᠬᠦᠨᠤᠫᠤᠮᠤᠮᠤᠰᠢᠨᠠᠶᠢᠨ :
ᠬᠦᠯᠲᠡᠭᠢᠨᠢᠭᠢᠨ : ᠠᠵᠢᠶᠢᠨ : ᠡᠷᠲᠦᠷᠦᠨᠦ : ᠢᠲᠮᠢᠵᠢᠨ : ᠤᠯᠤᠶᠢᠰᠦᠨᠵᠢᠰᠦᠨᠠᠶᠢᠨ :
ᠠᠯᠢᠫᠡᠶᠢᠰᠠᠯᠴᠢᠨ : ᠠᠻᠠᠲᠢᠨ : ᠪᠢᠨᠢᠫᠤᠮᠢᠰᠢᠶᠢᠨ : ᠲᠡᠭᠮᠢᠰᠢᠶᠢᠨ : ᠴᠠᠷᠠᠲᠦᠷᠭᠡᠰᠢᠶᠢᠨ : ᠪᠤᠳᠤᠨᠢᠶᠢᠨ :
ᠠᠨᠲᠠᠶᠢᠣᠳᠻᠡᠲᠦᠭᠡᠬᠡ : ᠠᠮᠢᠰᠢᠶᠢᠨ : ᠠᠵᠢᠨᠠᠶᠢᠨ : ...

birle : qošu tutq : birle : süñšms : rin qop : ölürmš
: bin brmın : qop : klürti : kültegn : jeti otz : jšıñq :
qrluq : budn : rür brur : rkli : yyı boltı : tmy İduq : bšda
: süñšdmz :

... : birle : qošu tutuq : birle : süñüşmüs : erin qop :
ölürmüš : ebin barımın : qop : kelürti : kültegin : jeti otuz
: jašıñq : qarluq : budun : erür barur : erikli : yayı boltı :
tamay İduq : başda : süñüşdümüz

Бирге Кошу тутук менен согуштук. Эрин көп
өлтүрдүк. Үйүн, барымын (мал-мүлкүн) көп кел-

𐰇𐰏𐰝𐰚𐰚) : 𐰇𐰏𐰚 : 𐰇𐰝𐰚𐰚 : 𐰇𐰏𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰇𐰏𐰚) :
 𐰇𐰏𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰇𐰏𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚
 𐰇𐰏𐰚𐰚 : 𐰇𐰏𐰚) : 𐰇𐰏𐰚𐰚𐰚 : 𐰇𐰏𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰇𐰏𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚 :
 𐰇𐰏𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰇𐰏𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚

**binp : oplyu : tgdi : z ltrg : tutdi : z budn : nta yq
 bolti : čim qyn : eli : qmšy : boltqinta : budn : elg ekgi
 : boltqinta : izgl : budn : birle : sünšdmz : kültegn : lp
 šlči : qin : binp**

binip :oplayu : tegdi : az elteberig : tutdi : az budun
 : anta yoq bolti : ečim qayan : eli : qamišy : boltuqinta
 : budun : elig ekigi : boltuqinta : izgel : budun : birle :
 sünüşdümüz : kültegin : alip šalči : aqin : binip

Минип опурулуп тийди. Аздардын Элтеберин
 тутту (кармады). Аз букарасы анда жок болду. Каган
 абамдын эли булганды. Букаранын эли эки булганды
 (бөлүндү). Изгил букара менен бирге согуштук. Күл-
 Тегин алп Шалчынын ак атын минип.

𐰇 : 𐰏𐰚𐰚𐰚 : 𐰇𐰏𐰚𐰚𐰚 : 𐰇𐰏𐰚𐰚𐰚) : 𐰇𐰏𐰚𐰚 : 𐰇𐰏𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚 :
 𐰇𐰏𐰚) : 𐰇𐰏𐰚𐰚
 𐰇𐰏𐰚)𐰚 : 𐰇𐰏𐰚 : 𐰇𐰏𐰚𐰚 : 𐰇𐰏𐰚 : 𐰇𐰏𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰇𐰏𐰚𐰚 :
 𐰇𐰏𐰚𐰚𐰚𐰚
 𐰇𐰏𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰇𐰏𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰇𐰏𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰇𐰏𐰚𐰚 :
 𐰇𐰏𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰇𐰏𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚

**i : ol t nta : tüsdi : izgl : budn : ölti : tquz oyz :
 budn : kntü : budnm : rti : tqri : jer : bolqin : üčün
 : yyi bolti : bir yilqa : beš yoli : sünšdmz : η ilk : toyu
 blqda : sünšdmz**

*oplayu : tegdi : ol at anta : tüsti : izgel : budun : ölti
: toquz oғuz : budun : kentü : budunīm : erti : teñiri :
jer : bolyaqin : üçün : yağı bolti : bir yılqa : beş yoli :
sünüşdümüz : eñ ilki : toғu balıqda : sünüşdümüz*

Опурулуп тийди. Ал ат анда түштү (өлдү). Изгил букарасы өлдү. Тоғуз Оғуз букарасы өзүмдүн букарам эле. Теңир, жер булганганы үчүн жоо болду. Бир жылда беш жолу соғуштук. Эң алгач Тоғу балыкта (шаарда) соғуштук.

ᠶᠢᠨᠢᠬᠢᠰᠢᠨᠲᠤ : ᠠᠲᠤᠨᠲᠤ : ᠤᠯᠠᠮᠤᠨᠲᠤ : ᠲᠦᠰᠲᠦ : ᠵᠢᠵᠢᠭᠡᠯᠢ : ᠪᠤᠳᠤᠨ : ᠥᠯᠲᠢ :
ᠲᠣᠴᠤᠵᠤ ᠣᠭᠤᠰᠤ : ᠪᠤᠳᠤᠨ : ᠬᠡᠨᠲᠦ : ᠪᠤᠳᠤᠨᠢᠮᠤ : ᠡᠷᠲᠢ : ᠲᠡᠨᠵᠢᠷᠢ :
ᠵᠡᠷ : ᠪᠣᠯᠶᠠᠴᠢᠨ : ᠤᠸᠦᠨ : ᠶᠠᠭᠢ ᠪᠣᠯᠲᠢ : ᠪᠢᠷ ᠶᠢᠯᠠᠴᠤ : ᠪᠡᠰ ᠶᠣᠯᠢ :
ᠰᠦᠨᠦᠰᠦᠳᠤᠮᠤᠵᠤ : ᠡᠨ ᠢᠯᠻᠢ : ᠲᠣᠭᠤ ᠪᠠᠯᠢᠴᠠᠳᠤ : ᠰᠦᠨᠦᠰᠦᠳᠤᠮᠤᠵᠤ :
ᠶᠢᠨᠢᠬᠢᠰᠢᠨᠲᠤ : ᠠᠲᠤᠨᠲᠤ : ᠤᠯᠠᠮᠤᠨᠲᠤ : ᠲᠦᠰᠲᠦ : ᠵᠢᠵᠢᠭᠡᠯᠢ :
ᠪᠤᠳᠤᠨ : ᠥᠯᠲᠢ : ᠲᠣᠴᠤᠵᠤ ᠣᠭᠤᠰᠤ : ᠪᠤᠳᠤᠨ : ᠬᠡᠨᠲᠦ : ᠪᠤᠳᠤᠨᠢᠮᠤ : ᠡᠷᠲᠢ : ᠲᠡᠨᠵᠢᠷᠢ :
ᠵᠡᠷ : ᠪᠣᠯᠶᠠᠴᠢᠨ : ᠤᠸᠦᠨ : ᠶᠠᠭᠢ ᠪᠣᠯᠲᠢ : ᠪᠢᠷ ᠶᠢᠯᠠᠴᠤ : ᠪᠡᠰ ᠶᠣᠯᠢ :
ᠰᠦᠨᠦᠰᠦᠳᠤᠮᠤᠵᠤ : ᠡᠨ ᠢᠯᠻᠢ : ᠲᠣᠭᠤ ᠪᠠᠯᠢᠴᠠᠳᠤ : ᠰᠦᠨᠦᠰᠦᠳᠤᠮᠤᠵᠤ :

**kültegn : zmn qγ : binp : oplyu : tgdi : ltī rg : snčdī
: sū tšīsinta : yetnč rg : qülčldī : knti : qušlyqda dz :
birle : sünšdmz : kültegn : z yγzīn : binp : oplyu : tgi
: bir rg : snčdī :**

kültegin : azman aqıγ : binip : oplayu : tegdi : altī erig : sančidī : sū tšīsinta : yetinč erig : qiličladī : ekinti : qušluγqada ediz : birle : sünüşdümüz : kültegin : az yaγizīn : binip : oplayu : tegdi : bir erig : sančidī

Күл-Тегин Азман ак атын минип опурулуп тийди. Алты эрди жанчыды. Аскер тышында жетинчи эрди кылычтады. Экинчи жолу Кушлагда Эдиз менен соғуштук. Күл-Тегин Аздын күрөң атын минип опурулуп тийди. Бир эрди жанчыды.

ԾԿՃՆԻՎԻՆ : ԹՂՆԿԻՐ : ՃԿԻՏԿԿԻ) : ՈՐԿԼ : ԸՔԻՎ
 : ԻԿՔԿԿԻ
 ԼՈՏԿՏՆՃՆ : ՅՆԿԻՐԵՔ : ՋԵԾԿԸԻ : ՈՐՏՃՆ :
 ԻԿՔԸԿԻ : ԻԿՆԻԿ
 ԾԿՆԻ : ՅՆԿԻՐԵՔ

**budn : dr qmštdi : yblq boltč : erti : öze : klmš :
 süsn : kültegn : ԿԹ : տոճրա : bir oյš : իրԿու : on rg : տոճա
 tegn yoյĩnta : grp : ölrtnz : besnč : zgnti : qdзда : oյz :
 birle : sünšdmz : kültegn : z yյzin : binp : tgdi : ki rg :
 snčdĩ : bliqa : brmdĩ ol sü : nta ölti : մԿի qորԿն : qĩšlp :
 yziճa : oյz Կru : sü tšqdmz : kültegn : bg bšlyu : qĩtmz
 : oյz yյĩ : orduԿ : brdĩ : kültegn**

budun : adir qamištadi : yablaq boltčĩ : erti : öze :
 kelmiş : süsin : kültegin : iյĩtĩp : տոճրա : bir oյuš : alpayu :
 on erig : տոճա tegin yoյĩnta : egirip : ölürtümüz : besinči :
 ezgenti : qadĩzda : oյuz : birle : sünjüšdümüz : kültegin : az
 yayĩzin : binip : tegdi : eki erig : sančidĩ : balĩqa : barmadĩ
 ol sü : anta ölti : մԿի qորԿան : qĩšlap : yazĩճa : oյuz Կaru
 : sü tašqadimüz : kültegin : beg bašlayu : aqĩtmüz : oյuz
 yayĩ : orduԿ : bardĩ : kültegin

Букара Адыр Камышта жапалак (жапайы) болгон эле. (Жоо) өзү келди. Аскерин Күл-Тегин ылдамдатып Тонранын бир уруусунан болгон алп он эрди Тонґа тегинди жоктогондо ийрип (курчап) өлтүрдүк. Бешинчи жолу Эзгенти Кадызда Огуз менен согуштук. Күл-Тегин Аздын күрөң атын минип (жоого) тийди. Эки эрин жанчыды. Балыкка (шаарга) барбады. Ал аскер анда өлдү. Магы Коргондо кыштап жазында Огуздарга карай аскерди ташыттык (баштадык). Күл-

Тегин бектерди баштап акты (жөнөдү). Огуз жоо ор-
дого барды (кол салды) Күл-Тегин.

ᠮᠡᠢᠬᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠨᠠᠨᠠ : ᠪᠤᠯᠤᠰᠤᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ :
ᠮᠡᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ
ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠮᠡᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ :
ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ :
ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ

ögsz qīn : binp : toquz rn : snčdī : orduy : **bermdi** :
ögm qtun : ulyu : **öglrm** : **klrm** : **kljünm** : **qnčylrm** :
bunča jme : **tirgi** : küñ boltčī rti : ölge : yortdī : yolta :
ytu qltč : rtgn

ögsiz aqīn : binip : toquz erin : sančdī : orduy : bermedi
: ögüm qatun : ulayu : ögelerim : eklerim : kelünjünüm :
qunčuylarīm : bunča jeme : tirigi : küñ boltačī erti : ölüge
: yortadī : yolta : yatu qıltačī : ertegin

Жайдак ак атын минип тогуз эрин жанчыды. Ор-
дону бербеди. Энем катын, аларга улап кайын энемди,
эжелеримди, келиндеримди, күнчүйлөрүмдү мынча
жана (кийин) тирүүсүндө күң болмок эле. Өлсө жор-
туп жолдо жатып калмак эле.

ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ :
ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ :
ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ :
ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ :
ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ :
ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠨᠢ :

**kültegn : yq rsr : qop : öltçi : rtgz : inm : kültegn
: krgk : bolti : özm : sqntm : körür : közm : körmz tg
: bilr : bilmz tg : bolti : özm sqntm : öd tñri : ysr : kisi
oqli : qop : ögli : törümš**

kültegin : yoq erser : qop : ölteçi : ertegiz : inim :
kültegin : kergek : bolti : özüm : saqintim : körür : közüm
: körmez teg : bilür : biligim : bilmez teg : bolti : özüm
saqintim : öd teñri : yasar : kisi oqli : qop : ölgeli : törürmiš

Күл-Тегин жок болсо барыбыз өлмөк элек. Иним
Күл-Тегин кыргек болду (каза болду). Өзүм сагын-
дым, көзүм көрбөс сыяктуу болду. Билген билимим
билбеген сыяктуу болду. Өзүм сагындым. Ой Теңири
жанды. Киши уулун өлүүчү кылып төрөткөн.

3J : 4H⊕⊗ : 3N#xJ : DƳ3YI† : hIℑJ : 3N4YhJ :
IIƳ⊗ : 3YI† : D⊕4I
4H⊕⊗ : H⊗Ƴx† : 4H⊕⊗ : 3IƳ⊗ : 3JD† : D#9E#H⊗ :
IƳJ)⊗ : 2EY†⊗
2Iℑ)⊗ : 3N#I#Ƴ† : D2JH : 2IJM I†h†I : 4H⊕⊗ :
DIƳI† : IIƳ⊗I†
4I⊗3 : 3⊗2I† : 2Iℑ) : 2ƳJD†

**nča : sqntm : közde : yš klsr : tide : köñlte : siyt
: klsr : yntru : sqntm : qtydi : sqntm : ki šd : ulyu :
jnjugünm : oylnm : bglrm : budnm : közi qši : yblq :
bolti tep : sqntm : yoγçi : siytçi : qitñ : ttbi : budn :
bšlyu**

anča : saqintim : közde : yaš kelsler : etide : köñülte :
siyat : kelsler : yantiru : saqintim : qatıydi : saqintim : eki

šad : ulayu : jinijigünüm : olğanım : beglerim : budunum
 : közi qaşı : yablaq : boltaçı tep : saqıntım : yoğçı : sıytaçı
 : qıtañ : tatabi : budun : başlayu

Анда сагындым. Көзгө жаш келет. Көңүлгө ыйлап-сыктоо келет. Жандырып сагындым. Катуу сагындым. Эки шад, аларга улап инилерим, уулдарым, бектерим, букарам көзү кашы жапалак (жаман) болбосун деп сагындым (ойлондум). Жоктоп, ыйлап-сыктадык. Кытан, Татаби букара баштады.

𐰉𐰺𐰠𐰢𐰨𐰪 : 𐰺𐰠𐰢𐰨𐰪 : 𐰉𐰺𐰠𐰢𐰨𐰪𐰠𐰢𐰨𐰪 : 𐰢𐰠𐰢𐰨𐰪 : 𐰠𐰢𐰨𐰪 : 𐰠𐰢𐰨𐰪 : 𐰠𐰢𐰨𐰪 :
 𐰠𐰢𐰨𐰪𐰠𐰢𐰨𐰪
 𐰢𐰠𐰢𐰨𐰪𐰠𐰢𐰨𐰪 : 𐰠𐰢𐰨𐰪𐰠𐰢𐰨𐰪 : 𐰠𐰢𐰨𐰪𐰠𐰢𐰨𐰪 : 𐰠𐰢𐰨𐰪 : 𐰠𐰢𐰨𐰪𐰠𐰢𐰨𐰪 : 𐰠𐰢𐰨𐰪𐰠𐰢𐰨𐰪 :
 𐰠𐰢𐰨𐰪 : 𐰠𐰢𐰨𐰪𐰠𐰢𐰨𐰪
 𐰠𐰢𐰨𐰪 : 𐰠𐰢𐰨𐰪𐰠𐰢𐰨𐰪
 𐰠𐰢𐰨𐰪 : 𐰠𐰢𐰨𐰪𐰠𐰢𐰨𐰪

**udr sñün : klti : tbyč qynta : isje : likñ : klti : bir
 tümn** 𐰠𐰢𐰨𐰪 : 𐰢𐰠𐰢𐰨𐰪 : 𐰠𐰢𐰨𐰪𐰠𐰢𐰨𐰪 : 𐰠𐰢𐰨𐰪 : 𐰠𐰢𐰨𐰪𐰠𐰢𐰨𐰪 : 𐰠𐰢𐰨𐰪𐰠𐰢𐰨𐰪
 : klti : qurya : kün : btsqdqı : soyd : brčkr : buqrq uls
 : bdnta : 𐰢𐰠𐰢𐰨𐰪 : oyl trqn : klti

udur señün : kelti : tabyač qayanta : isije : likeñ : kelti
 : bir tümen ayı : altun kümüş : kergeksiz : kelürti : tüpüt
 : qayanta : bülün : kelti : qurıya : kün : batsiqdaqı : sojud
 : berčeker : buqaraq ulus : budunta : inek señün : oyl
 tarqan : kelti

Удур Сеңүн келди. Табгач кагандан Исийе Ликең келди. Бир түмөн агы (байлык) алтын, күмүш кергексиз (абдан көп) алып келди. Түпүт кагандан Бүлүн

келди. Батыштагы Согдак, Верчеркер, Букара улу-
стун букарасынан Инек Сеңун Огул Таркан келди.

𐰇𐰣 : 𐰇𐰏𐰠 : 𐰇𐰏𐰠𐰠 : 𐰇𐰏𐰠 : 𐰇𐰏𐰠 : 𐰇𐰏𐰠 :
𐰇𐰏𐰠𐰠𐰠 : 𐰇𐰏𐰠𐰠
𐰇𐰏𐰠 : 𐰇𐰏𐰠𐰠 : 𐰇𐰏𐰠 : 𐰇𐰏𐰠 : 𐰇𐰏𐰠 : 𐰇𐰏𐰠 :
𐰇𐰏𐰠 : 𐰇𐰏𐰠
𐰇𐰏𐰠𐰠 : 𐰇𐰏𐰠 : 𐰇𐰏𐰠 : 𐰇𐰏𐰠 : 𐰇𐰏𐰠 : 𐰇𐰏𐰠 :
𐰇𐰏𐰠 : 𐰇𐰏𐰠

on q : oylm : türgš : qynta : mqrč : tmγčī : oγz :
bilge : tmγčī : klti : qīrqz : qynta : trduš : innču čur :
klti : brq : itgüči : bdz : yrtγma : bitg tš : itgüči : tbγč
: qγn : čiqnī : čη sγün : klti :

on oq : oγulum : türügeš : qaγanta : maqrač : tamγačī
: oγuz : bilge : tamγačī : kelti : qīrqīz : qaγanta : tarduš :
īnanču čur : kelti : bariq : itgüči : bediz : yaratīγma : bitig
taš : itgüči : tabγač : qaγan : čiqanī : čeη seγün : kelti

Он ок уулум Түргөш кагандан Маграч тамгачы
Огуз Билге тамгачы келди. Кыргыз кагандан Тардуш
Ынанчу Чоро келди. Барык (мавзолей) этүүчү (куру-
учу), бедиз (скульптура) жаратуучу битик таш (жазма
таш) этүүчү (жасоочу) Табгая кагандын чыгааны Чен
Сеңун келди.

𐰇𐰏𐰠𐰠𐰠 : 𐰇𐰏𐰠𐰠𐰠 : 𐰇𐰏𐰠 : 𐰇𐰏𐰠 : 𐰇𐰏𐰠 : 𐰇𐰏𐰠 :
𐰇𐰏𐰠𐰠𐰠 : 𐰇𐰏𐰠𐰠𐰠
𐰇𐰏𐰠 : 𐰇𐰏𐰠𐰠 : 𐰇𐰏𐰠 : 𐰇𐰏𐰠 : 𐰇𐰏𐰠 : 𐰇𐰏𐰠 :
𐰇𐰏𐰠 : 𐰇𐰏𐰠
𐰇𐰏𐰠𐰠 : 𐰇𐰏𐰠𐰠𐰠 : 𐰇𐰏𐰠𐰠 : 𐰇𐰏𐰠𐰠 : 𐰇𐰏𐰠𐰠 :
𐰇𐰏𐰠𐰠

ԿՃՎԳԻԻԻԸԿԻ : ՕԻՄՑ : ՃԿԾԿՈԾԻՅՆ : ՋՄՔԼԻԵ :
ՃԻԸԿ) : ԿԻՋԴ
ՅԿԻԻ

**kültegn : qoŋ : jilqa : jeti : jgrmke : uĉdī : toqznĉ
y : jeti otzqa : yoy : rtürtmz : brqin : bdzin : bitg tšn :
biĉin jilqa : jetnĉ y : jeti otzqa : qupltdmz : kültegn :
özi qırq : rtq : jiti yşŋ : boltt : tş brq : bunĉa : bdzĉig
: tuyyn : l tbr : klüti**

kültegin : qoŋ : jilqa : jeti : jegirmeke : uĉdī : toquzınĉi
ay : jeti otuzqa : yoy : ertürtümüz : barıqin : bedizin : bitig
taşin : biĉin jilqa : jetinĉ ay : jeti otuzqa : quplatdımız :
kültegin : özi qırq : artuq : jiti yaşin : boltit : taş barıqi :
bunĉa : bedizĉig : tuyyun : el teber : kelüti

Күл-Тегин кой жылы он жетинчи күнү учту (каза болду). Тогузунчу айдын жыйырма жетисинде жоктодук. Бармынын (мавзолейин), бедизин (скульптурасын), битик ташын (жазуу ташын) мечин (маймыл) жылы жетинчи айдын жыйырма жетисинде куп кылдык (даярдадык). Күл-Тегин өзү кырк жети жашта болду. Ташын, барыгын (мавзолейин) жасаган мынча бедизчини Туйгун Элтебер келтирди (алып келди).

ՕԻՅՆ : ՋԻԻԵ : ՋԻԻԵՋՆ : ՅԿԿԻԻԵՔ : ՃԿԻԻ :
ԸԻՎԿԻԻԵՔ : ՋԻԻԻՄՋ
ԳԻԵԴՋԻ : ՅԿՔ : ԻՎԿԻ : ՕԻՃԿՈՆ : ՕԻ : ՃՆՋՈՆ : ՎԻԻ :
ԸԻՎԿԻԻԵՔ
ՋԻԻԻՄՋ : ԻԿԿ : ԻԿՎ)ԻՔՋՆ : ՃԸԿԻԻԻՔՋՆ : ԳԵՄՆ :
ԻԵՄԿԴ : ԿԻԵՔ
ԻՆԾԿՋԿՔ : ԻԿԿԻ : ԻԿԿԵՄՅԻԿԻ

Батыштан улук болгон эле. Иним Күл-Тегин өлдү...ысык күчүн берген үчүн Түрк билге каган жоктоп иним Күл-Тегинди көздөдү, олтурду... Ынанчу Апа Йарган Таркан атын бердим.

Жазуунун 3-тарабы

h1T1hE : h1T1xJ : 01J>F : h1T1A : x1Y(1J : h1Y) :
01T1x1J : 11Y0>
Y0>) : h1Y1h1 : 11x1Y : 11D1 : 11Y1E1M1> : 11Y1)> :
x1T1Y1 : 11Y1>
01>)> : x1T1Y1 : Y>110x1Y1T : Y1YD1J :
0Y1001D1Jx1Y1T : 1011

teñritg : teñride : bolmš : türük : bilge : qyn : bu
ödke : olrtm : sbmn : tükti : sidgl : ulyu : injgünm :
oɣlnm : biriki : oɣšm : budnm : birje : šd pīt bglr : jīrya :
trqt : bujrq : bglr : otz

teñiriteg : teñiride : bolmuš : türük : bilge : qayan :
bu ödüke : olurtum : sabīmīn : tüküti : esidegil : ulayu :
inijügünüm : oylanīm : biriki : oɣušum : budunum : birije
: šad apīt begler : jīriya : tarqat : bujrquq : begler : otuz ...

Теңир тектүү, Теңирден болгон Түрк Билге каган бул мезгилде (бийликке) олтурдум. Сөзүмдү түгөттүм, эшиткин. Улап инилерим, уулум бир уруум, букарам, түштүктөгү Шад, Апыт бектер, түндүктөгү Таркан, Буйрук бектер. Отуз...

01J1h1Y1h1 : x1Y1T1 : 01>)1 : 01Y0>)1 : x1E1h1 : 11x :
h101>1

h1v1j1 : nʿe tʿn : ʿnmʿ : ʿsʿyʿh1 : ʿrʿe tʿn : ʿnmʿ :
y4ʿ1r1y4ʿ
↓y4r1y4ʿ : ʿnmʿ : ʿs1q1r1j1 : ʿr1y4ʿy4ʿ : h1mʿ : y4ʿ1r1y4ʿ :
⊗j : nʿtʿʿr
ʿsʿ) : ↓s1 : ʿj1j : ʿrʿtʿt

**tquz oʻyz : bglri budnī : bu sbmn : dgūti : sid : qtydī
: tīŋla : ilgrū : kün : toʻysqa : birgrū : kün : ortusŋru :
qurīyru : kün : btsqīŋa : jīryru : tün : ortusīŋru : nta
: ičrki : budn : qop : mŋa : kü rr**

toquz oʻyuz : begleri budunī : bu sabīmīn : edgūti :
esid : qatīydī : tīŋla : ilgerū : kün : toʻyusiqa : birgerū : kün
: ortusīŋaru : qurīyaru : kün : batīsiqīna : jīrīyaru : tün :
ortusīŋaru : anta : ičreki : budun : qop : maŋa : ūkū erür :
anča : budun

Тогуз Огуз бектери, букарасы бул сөзүмдү ийги
эшиткин. Катую тында илгери күн чыгыштагы, андан
бери түштүктөгү, күн батыштагы, түндүктөгү андан
(кийин) ички (ордодогу) букара кобуп (туруп) мага
баш ийгин

↓s1 : r h x ʿ : s j ʿ ʿ r : ʿ y d ↓ : h n t r : h y) : n h r h :
ʿ r y : s j y y : n h j
ʿ s y d ↓ : nʿe tʿn : y ⊗ s y d h r h j h e r : l n y x ʿ : ʿ s j s d h j :
ʿ r l e
h e ʿ x ʿ : ʿ r t e t n : ʿ s j s h : t l h ʿ j : h e r : l n y x ʿ :
h n t n h ʿ j : ʿ r l e h e ʿ x ʿ : ↓ y 4 r 1 y 4 : ʿ 3 n n e h

**qop : etdm : ulmtī : ŋy yq : türük : qyn : ötükn : yış
: olrsr : elte : buŋ yq : ilgrū : šntuŋ : yziqatgi : süldm**

**: tluyqa : kičg : tgmdm : birgrü : tquz : rsnke : tgi :
süldm : tüpütke : kičg : tgmdm : qurıyru : jnčü ügz**

qop : etdim : ulamtı : anıy yoq : türük : qayan : ótüken
: yış : olursar : elte : buñ yoq : ilgerü : šantuñ : yaziqategi
: süledim : taluyqa : kičig : tegmedim : birgerü : toquz
: ersenke : tegi : süledim : tüpütke : kičig : tegmedim :
qurıyaru : jenčü ügüz

Көп кылдым. Негизи жамандык (болгон) жок.
Түрк каган Өтүкен жышта олтурса элде муң жок.
Илгери (чыгышка) Шантуң жазыкка (талаага) чейин
аскер менен жортуул кылдым. Талуйга (океанга) ки-
чине тийбедим (жетпедим). Түштүккө Тогуз Эрсенге
чейин аскер менен жортуул кылдым. Түпүткө (ти-
бетке) кичине тийбедим (жетпедим). Батышка Йенү
өгүздү (Сыр дарыяны).

ᠠᠯᠠ : ᠬᠡᠭᠢᠨᠠᠵᠢᠨ : ᠬᠡᠢᠨ : ᠲᠦᠭᠤᠵᠤ : ᠷᠰᠨᠬᠡ : ᠲᠦᠭᠢ :
ᠰᠦᠯᠳᠤᠮ : ᠲᠦᠫᠦᠲᠦᠬᠡ : ᠬᠡᠭᠢᠨ : ᠲᠦᠭᠮᠳᠤᠮ : ᠴᠢᠷᠢᠭᠢᠷᠤ : ᠵᠢᠨᠴᠦᠨ ᠤᠭᠦᠵᠤ :
ᠲᠦᠭᠤᠵᠤ : ᠳᠡᠰᠢᠨ : ᠶᠢᠰᠢᠨ : ᠬᠡᠢᠨ : ᠳᠡᠲᠦᠭᠤᠭᠤᠵᠤ : ᠮᠡᠬᠡᠨ :
ᠶᠢᠵᠤᠵᠤ : ᠶᠢᠰᠤ : ᠲᠡᠬᠡᠲᠦᠳᠤ
ᠲᠦᠭᠢᠨ : ᠮᠡᠭᠢᠰᠤᠨ : ᠶᠢᠰᠤ : ᠮᠡᠬᠡᠨ : ᠶᠢᠵᠤᠵᠤᠵᠤ : ᠳᠡᠶᠢᠨᠲᠦᠵᠤᠨ :
ᠲᠦᠭᠤᠵᠤ : ᠳᠡᠵᠤᠵᠤᠨ :
ᠳᠡᠵᠤᠵᠤ : ᠶᠢᠰᠤᠨ

**kče : tmr qpyqa : tgi : süldm : jiryru : jr byrqu
: jeriņe : tgi : süldm : bunča : jerke : tgi : yortdm :
ótükn : yışda : jeg : idi yq : rmš : el tutsr : jer : ótükn :
yış rmš : bu jerde : olrp : tbyč : budn : birle**

keče : temir qapıyqa : tegi : süledim : jiriyaru : jer
bayırqu : jeriņe : tegi : süledim : bunča : jerke : tegi :

yorutdim : օtүken : yišda : jeg : iđi yoq : ermiš : el tutsar
: jer : օtүken : yiš ermiš : bu jerde : olurupan : tabyač :
budun : birle

Кечип Темир капкага чейин аскер менен жортуул кылдым. Байырку жерине чейин аскер менен жортуул кылдым. Мынча жерге чейин жортуул кылдым. Өтүкен жышта жакшы Еди (башкаруучу) жок эле. Эл тутуучу жер Өтүкен жыш эле. Бул жерде олтуруп Табгач букарасын

hʳhʳhʳ : √ᄑᄒ : ʳʳᄑᄒ : ʳʳʳʳ : √ᄑᄒ : ᄒʳʳʳ :
∫ʳʳʳʳʳʳ : ᄑᄒʳʳ ᄒʳʳ) : ʳᄒʳ : ʳʳʳʳ : ʳʳʳʳ : ʳʳᄑᄒʳʳ :
ʳᄑᄒ : ʳʳʳʳʳ : ʳᄒ) : ʳᄑᄒʳʳ : ʳʳʳʳ
ʳʳ : ʳʳʳʳᄒʳʳ)ʳ : ∫ʳᄒʳʳʳʳʳʳ : ʳᄑᄒ : ᄒʳʳʳ : √ᄒᄑᄒʳ :
ʳʳʳʳ ∫ʳʳʳʳʳʳʳʳʳʳʳʳ : ʳᄑᄒ

**tüzltm : ltun : kümš : isgti : quty : buñsz : nča
berür : tbyč : budn : sbi : süčig : ʳiși : jīmšq : r mš : süčig
: sbn : jmšq : ʳin : rp : iırq : budny : nča yuđı r : r mš :
yru : qontqda : isre : ny bilg : nta üjür : rms**

tüzeltim : altun : kümüş : isigti : qutuy : buñsuz : anča
berür : tabyač : budun : sabi : süčig : aʳiși : jīmšaq : ermiš
: süčig : sabin : jīmšaq : aʳin : ariř : iiraq : budunıy : anča
yađıtı er : ermiš : yađuru : qontuqda : isire : aňıy bilge :
anta üjür : ermis

Түзөлтүм (башкардым). Алтын, күмүш, ичкилик, кутту (байлыкты) муңсуз анда берген Табгач букаранын сөзү сүйкүмдүү, жибеге жумшак эле. Сүйкүмдүү сөзү, жумшак жибеге менен арбап, ыраак-

᠔ᠲᠦᠮᠠᠰᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ : ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ : ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ : ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ :
ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ

ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ : ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ : ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ : ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ :
ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ

ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ : ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ : ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ

**yzi : qonyin tesr : türük : budn : ölskgnte : ηγ kiši :
nča : boşyurur : rms : irq rsr : yblq : γī berür : yyl : rsr
: dgü : γī berür : tep nča : boşyurur : rms : bilg : bilmz
: kiši : ol sbγ : lp : yγru : brp : ükš kiši : öltg**

yazı : qonuyin tesser : Türük : budun : ölsekiginte :
aňıy kiši : anča : boşyurur : ermis : iraq erser : yablaq : ayī
berür : yayıl : erser : edgü : ayī berür : tep anča : boşyurur
: ermis : bilig : bilmez : kiši : ol sabıy : alıp : yayıru : barıp
: üküš kiši : ölteg

Жазгына (талаасына) коноюн» деди. Түрк букара-
сын өлгөнгө чейин жеткирди. Жаман киши анда элди
бузган эле. Ыраак болгонго жапалак (жаман) жибек
берет, жакын болгонго ийги жибек берет деп анда
элди бузган эле. Билимди билбеген киши ал сөздү
алып жакындап барып укмуш (көп) киши өлдү.

ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ : ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ : ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ : ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ :
ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ

ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ : ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ : ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ : ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ :
ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ

ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ : ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ : ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ : ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ :
ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ

ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ : ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ : ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ ᠤᠯᠤᠰ

**ol jrgrü : brsr : türük : budn : öltčisn : ötükñ : jer
: olrp : rqš : tirkš : ĩsr : nñ buny yq : ötükñ : yĩš : olrsr
: bñgü : el tuta : olrtčisn : türük : budn : tq rqqsn :
ačsq : tosq ümzsn : bir : todsr : ačsq : ümzsn : ntyññ**

ol jergerü : barsar : türük : budun : öltečisen : ötükñ
: jer : olurup : arqĩš : tirkiš : ĩsar : neñ buny yq : ötükñ
: yĩš : olursar : beñgü : el tuta : olurtačisñ : türük : budun
: toq arıqqasñ : ačsıq : tosıq ümüzsñ : bir : todsar : ačsıq
: ümüzsñ : antayıññ

Ал жерге барса Түрк букарасы өлөт. Өтүкөн жерде олтуруп кербен жөнөтүп, не мунуң жок. Өтүкөн жышта олтурса түбөлүк элди тутуп олтурасың. Түрк букара ток, арыктаганды, ачкалыкты жана токчулукту ойлонбойсуң. Бир тойсоң ачкалыкты ойлонбойсуң. Андай болгонуң.

ᠢᠯᠵᠢᠭᠷᠦ : ᠪᠷᠰᠢᠷ : ᠲᠦᠷᠦᠬᠦ : ᠪᠤᠳᠤᠨ : ᠥᠯᠲᠴᠢᠰᠢᠨ : ᠣᠲᠦᠬᠦᠨ : ᠵᠡᠷ : ᠣᠯᠷᠫᠤ : ᠷᠠᠶᠰᠢ : ᠲᠢᠷᠬᠢᠰᠢ : ᠶᠰᠢᠷ : ᠨᠢᠨᠠᠨᠢᠭᠦᠬᠤ : ᠡᠯᠲᠠ : ᠣᠯᠷᠲᠴᠢᠰᠢᠨ : ᠲᠦᠷᠦᠬᠦ : ᠪᠤᠳᠤᠨ : ᠲᠤᠬᠤᠷᠠᠰᠢᠨ : ᠠᠴᠰᠠᠬᠤ : ᠲᠣᠰᠠᠬᠤ : ᠤᠮᠵᠢᠰᠢᠨ : ᠪᠢᠷ : ᠲᠣᠳᠰᠠᠷ : ᠠᠴᠰᠠᠬᠤ : ᠤᠮᠵᠢᠰᠢᠨ : ᠠᠨᠲᠠᠶᠢᠨᠢᠨ

**üčün : igdmš : qyñññ : sbññ : lmtññ : jer syu : brdq
: qop nta : lqnty : rly : nta qlmšĩ : jer : sy qop : turu :
ölü : yoryor rtg : tñri : yrlqdqñ : üčün : izüm : qutm
: bar üčñ : qyñ : olrtm : qyñ : olrp**

üčün : igidmiš : qayanñññ : sabññ : almatññ : jer sayu
: bardıq : qop anta : alqĩntıy : arıltıy : anta qalmıšĩ : jer :

sayu qop : turu : ölü : yoriyor erteg : teñiri : yarilqadiqin
: üçün : izüm : qutum : bar üçün : qayan : olurtum : qayan
: olurup

Үчүн ирденткен каганыңдын сөзүнө тил алба-
гандан жер сайга бардың (тентидиң). Көп анда алдан
кетти, арыды, анда калды. Жер сайда көп туруп өлдү.
Жооруюн (түшүндүрөйүн) эттим. Теңир жарлык
кылганы үчүн өзүмдүн кутум бар үчүн каган болуп
олтурдум. Каган болуп олтуруп.

ᠳᠯ : ᠠᠯᠢᠶᠭᠡ : ᠳᠤᠰᠡᠭᠦᠨᠠᠶᠢ : ᠳᠤᠰᠤᠨᠠᠶᠢ : ᠳᠤᠰᠤᠨᠠᠶᠢᠨᠠᠶᠢ : ᠠᠯᠢᠶᠭᠡ : ᠳᠤᠰᠡᠭᠦᠨᠠᠶᠢ :
ᠳᠣᠳᠠᠰᠤᠨᠠᠶᠢ
ᠠᠶᠤᠰᠡᠭᠦᠨᠠᠶᠢ : ᠠᠶᠤᠰᠡᠭᠦᠨᠠᠶᠢ : ᠠᠶᠤᠰᠡᠭᠦᠨᠠᠶᠢᠨᠠᠶᠢ : ᠠᠶᠤᠰᠡᠭᠦᠨᠠᠶᠢ : ᠠᠶᠤᠰᠡᠭᠦᠨᠠᠶᠢ :
ᠠᠶᠤᠰᠡᠭᠦᠨᠠᠶᠢ : ᠠᠶᠤᠰᠡᠭᠦᠨᠠᠶᠢ : ... ᠠᠶᠢ : ᠠᠶᠤᠰᠡᠭᠦᠨᠠᠶᠢ : ᠳᠤᠰᠡᠭᠦᠨᠠᠶᠢ :
ᠠᠶᠤᠰᠡᠭᠦᠨᠠᠶᠢ : ᠳᠤᠰᠡᠭᠦᠨᠠᠶᠢ :
ᠠᠶᠤᠰᠡᠭᠦᠨᠠᠶᠢ : ᠠᠶᠤᠰᠡᠭᠦᠨᠠᠶᠢ

yq : čiyŋ : budng : qop : qubrtđm : čiyŋ : budny : by
qltm : n budny : ükš : qiltm : zu bu sbmdī : igd brýu :
türük : bglr : budn : bunī : sidŋ : türük tp : l tutsqŋn :
bunta : urtm : yŋlp : ölskŋn : yme

yoq : čiyŋ : budunig : qop : qubartidim : čiyŋ :
buduniy : bay qiltim : ne buduniy : uküş : qiltim : azu
bu sabimdi : igid barýu : türük : begler : budun : bunī :
esidij : türük buduniy terip : el tutsaqinjin : bunta : urtum
: yanilip : olsekinjin : yeme

Жок, кедей букараны көп кубаттуу кылдым. Ке-
дей букараны бай кылдым. Не букараны укмуш (көп)

кылдым. Аз бул сөзүм жакшылыкка жеткирет. Түрк бектери, букарасы муну эшиткин. Түрк букарасын терип (жыйнап) эл тутканымды мында урдум (жаздым). Жаңылып өлдүңөр жана.

𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣 :
 𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣
 𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣 :
 𐰇𐰏𐰣
 𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣 :
 𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣
 𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣

**bunta : urtm : neḡ neḡ : sbm : rsr : beḡgü : tšqa :
 urtm : ḡr körü : bilḡ : türük mtī : budn : bglr : bödke
 : körgme : bglr gü : yḡiltčīsīn : mn : b...č : qynta :
 bdzči : klürtm : bdztm : mnḡ : sbmn : sīmdī :**

bunta : urtum : neḡ neḡ : sabīm : erser : beḡgü : tašqa
 : urtum : aḡar körü : bilīḡ : türük amtī : budun : begler :
 bödüke : körgme : begler gü : yaḡiltčīsīn : men : beḡgü
 : tašqa : urtum : tabḡač : qaḡanta : bedizči : kelürtüm :
 bediztim : meniḡ : sabīmīn : sīmdī

Мында урдум. Кандай сөзүм болсо түбөлүк ташка урдум. Аны көрүп билгин. Түрк эми букара, бектери, уруусу көргүн. Бектердин жаңылганын мен түбөлүк ташка урдум. Табгач кагандан бедизчи келтирдим (алдырдым). Бедизчи менин сөзүмдү сыйгызды (батырды).

𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣 : 𐰇𐰏𐰣 :
 𐰇𐰏𐰣

ԼՆԼԻ : ՃԿԼԻ : ՅՅԻԿ : ՋՄԻ : ԻՎՃԻՎՃ : ՃԿՃԻԻՃՅ :
ՅԻՎԻԿԻ

ԿՉ : ...Վ : ՃՃԻՎՎ : ԿԵԻ : ՉԻԻ : ՅԻԿԻ : ՋԿԻ :
ՋԿԵԻՃԿ

tbγč : qγnγ : ičrki : bdzčig : iti : ηr dnčiy : brq :
yrturtm : ičin : tšin : dnčiy : bdz : urturtm : tš toqitdm
: köñltki : sbmn : ...l: t tija : tgi : bunī körü : bilγ :
bñgü tš

tabyaç : qayanij : içreki : bedizčig : iti : aηar adinčiy
: bariq : yaraturtim : için : tišin : adinčiy : bediz : urturtim
: taš toqitdim : köñilteki : sabimın : *ul tašqa urturtim : on
oq : oγuliηa* : at atija : tegi : bunī körü : biliη : beñgü taš

Табгач кагандын ичтеги (ордодогу) бедизчиси
этти (жасады). Ага кооз барык (мавзолей) жараттыр-
дым. Ичине, тышына кооз бедиз урдурум. Таш тур-
гуздум. Көңүлдөгү сөзүмдү ал ташка урдурдум. Он
ок уулунун урпактарына чейин муну көрүп, билгин.
Түбөлүк таш

ՃՎԻՃՅ : ՉԿԵԳԻԿ : ԻՃԻՎ : ԿԿԵԳԿԻԻ : ԻԿԻԿ :
ԻԿԵԳԿԻԻ : ՋԿԵԻՃԿ

ՃՎՃՅ : ՋԻԿԻՄ : ԻՅԿԿԻ : ՅՅԿԿԻ : ԻՎՃԿ : :
ՉԻՋԻԿԵ

ՋԻԿԵ : ՃԻԻ : ԾԻՎԿԻ

tqitdm bu rg : jer : otqa : r rg jrte : ersr erg jrte :
bñgü tš : tqtdm : bitidm : nī körp : nča bilγ : ol tš ...m
bu bitg : bitgme : tisī : yolγ t

bu erig : jer : otqa : er erig jerte : erser : erig jerte :
beᅅgü taš : toqıtdım : bitidim : anı körüp : anča biliᅅ : ol
taš *toqıtdım* bu bitig : bitigme : atisi : yoluᅅ te

Бул жакшы жер. Эр олтурган жакшы жер эле.
Жакшы жерде түбөлүк ташты тургуздум. Жаздым.
Аны көрүп анда билгин. Ал ташты тургуздум. Бул
жазууну жазган иниси Йоллуг тегин

ᅅNᅅHᅅEᅅHᅅ : ᅅᅅᅅNᅅ : ᅅNᅅᅅᅅNᅅ : ᅅᅅᅅNᅅ : ᅅᅅᅅNᅅHᅅNᅅ :
...HᅅNᅅ : ᅅᅅᅅNᅅ
ᅅᅅᅅNᅅ : ᅅᅅ : ... : ᅅᅅᅅ : HᅅEᅅHᅅ : ᅅNᅅEᅅNᅅ : HᅅNᅅNᅅ : ... :
ᅅᅅ : ᅅᅅHᅅᅅᅅ
ᅅᅅᅅᅅᅅᅅ : HᅅEᅅHᅅ

**kültegnᅅ : ltunᅅn : kümšᅅn : ᅅišᅅn : brmᅅn tür...
qrsn : yᅅma : tuyᅅt : ..bu ...bgm : tᅅgn : jügrü : tᅅri
...tš : bitdm : jolly tᅅgn : ...**

külteginᅅn : altunᅅn : kümüşᅅn : aᅅišᅅn : barᅅmᅅn tür...
qarasᅅn : yoᅅıma : tuyuᅅt : ..bu ...begim : tᅅgin : jügürü :
teᅅiri ...taš : bitidim : jolluᅅ tᅅgin

Күл-Тегиндин алтынын, күмүшүн, жибегин, ба-
рымын (мал-мүлкүн) төрт... карасын (малын) жогот-
пой түгөтпөй... бул... бегиме чейин жүгүрүп Теңир...
ташка жаздым. Йоллуг тегин

Таш баканын капталындагы жазуу

ᠪᠣᠳᠨ)

budn...

budun...

Букара...

ᠪᠣᠳᠨ : ᠪᠣᠳᠨ)

bglr : budn : ...

begler : budun : ...

Бектер, букара...

... ᠪᠣᠳᠨ : ᠪᠣᠳᠨᠪᠣᠳᠨᠪᠣᠳᠨ : ᠪᠣᠳᠨ...

...ji : kültegn : bi...

...ji : kültegin : bi...

... Күл-Тегин ...

ᠪᠣᠳᠨ) : ᠪᠣᠳᠨᠪᠣᠳᠨ)

...tmn : bsdm : ...

...tīmīn : basdīm : ...

...Бастым (жеңдим)...

ᠪᠣᠳᠨ)

ozm : ...

ozüm : ...γ...

... Өзүм ...

ᠪᠣᠳᠨ

..ölü...

..ölü...

...Өлдү...

ᠪᠣᠳᠨ...

bi...

bi...

Би...

3. Билге каган комплекси

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Орхон суусунун сол тарабында. Улан-Батор шаарынан түштүк-батышка карай 400 км.

Изилдегендер: Н.М.Ядринцев, В.Томсен, В.В.Радлов, Х.Н.Орхун, С.Е.Малов, Т.Текин, Д. Баяр.

Тексти

h1ʁ1hε : h1ʁ1 : D4δ>ʁ : hʁʁʁ : ʁʁεʁ : hʁ) :
ʁδ> : h1> : hʁʁʁ
ʁʁεʁ : hʁ) : ʁʁ×ʁʁ : ʁʁ4δ>⊙ʁ : >δʁ : ʁ : δʁ1ʁʁ :
δʁhʁʁʁʁ
ʁʁ×hʁʁʁʁʁ : ʁεʁʁʁ : δʁ>ʁ)ʁ : ... : hʁʁʁ : h1ʁ1ʁ

tʁritg : tʁri : yrtmš : türük : bilge : qʁn : sbm
:qʁm : türük : bilge : qʁn : bödke : olrtm : nta : mʁi
: l... tisi r : toqz oʁz : ki dz kr külğ : bglri budni :
...türük : tʁiri

teʁiriteg : teʁiri : yaratmš : türük : bilge : qayan :
sabim : aqaʁim : türük : bilge : qayan : bödüke : olurtum
: anta : imʁi : al... tisi er : toquz oʁuz : eki ediz ker külüg
: begleri buduni : ...türük : teʁiri

Теңир тектүү Теңир жараткан Түрк Билге каган сөзүм: бир туугандарым, Түрк билге каган урууга (башкарып) олтурдум. Анда эми ал... эр. Тогуз Огуз эки Эдиз күр (күчтүү) күлүк бектер, букаралар... Түрк Теңири.

ԲԺՆ : ՌԿ) : ԻՎԿՃՁ : ԻՎԿՃՋՆ : ՄԿԽԼԼԼԼ : ԿՏ)ԿՁՆ :
 ԽՄՄՔ : ՋԵԿԴ
 ՕԻՁ) : ԲԵՄԴ : ԼՋՌԴ : ՃԻԼՃՁԿ : ՅՄԺԲ : ՊՄԵՄՄ :
 ՅՄՄԽԲ : ՋՄ×ՅՆ
 ՄԺՁԻՎԿԴ : ՕԻՅՆ : ԿԿԽՄՄԵ : ԽՄՄԽ : ՕԻՎԻՁԽԲ :
 ՕԻՁ)Կ : ... : ԲԽ×Ձ
 ԲԺՆ : ՅՄՅ : ԽԿՄԲ : ԿԿՆ : ԸԿԺ : ՊՄՄ

**üze : : qyn : olrtm : olrtqma : öltçiçi : sqnyma
 : türük : bglr : budn : egrp : sbnp : tostmš : közi :
 жүгрү : көрти : bödke : özm olrp : bunča : yr törüg :
 tört bulıdqi : budny : ..itdm : öze : kök : tıri : sra :
 yyz : jer**

*üze : : qayan : olurtum : olurtuqıma : ölüteçiçi
 : saqiniyma : türük : begler : budun : egirip : sebinip :
 tostamış : közi : жүгүрү : көрти : bödüke : özüüm olurup :
 bunča : ayır törüg : törüt bulıdqi : buduniy : ..itdim :
 öze : kök : teñiri : asıra : yayız : jer : qilintaquda : ekin
 ara : kisi : oğuli : qilinmiş*

Өзүм каган олтурдум. Олтурганда өлгөн деп ой-
 логон Түрк бектери букарасы ийрип, сүйүнүп, тос-
 тойтуп көзүн жүгүртүп көрдү. Урууга өзүм олтуруп
 мынча жакшы төрөлүк кылдым. Төрт булуңдагы бу-
 караны... эттим. Үстүдөгү көк Теңири, астыдагы жазы
 Жер кылынганда эки арасында киши уулу кылынды.

ՅԲԲ : ԻՎԲԹՆ : ԲԺՆ : ԼՄՁԴՆՁ : ՕԻՁ)ՌԿ) :
 ԼԽՁԲՌԿ) : ԻՎԿՁԿ
 ԻՎԿԴ) : ԽՄՄՔ : ՕԻՁ)Կ : ՄՄԽ : ԽՄՄՄԼԽ : ՃԻՃՆՋՄՄՁ :
 ԲԽԲՋՄՄՁ

hNTh : 0J1 : 111 : DYNH : INNYH : hNTh :
 011111 : 0111 : ...
 01111111 : hNTh

**kisi : oylinta : öze : čüm pam : bumñ qyn : stmi
 qyn : olrmš : olrpn : türük : budnñ : elin : törüsin
 : tuta berms : iti berms : tört : blñ : qop : yyi rms :
 sü sülpn : tört : bulñdqı : budny : bšlyy : jükntirms :
 tizlgg**

kisi : oylinta : öze : ečüm apam : bumñ qayan :
 estemi qayan : olurmış : olurupan : türük : budunıñ : elin
 : törüsin : tuta bermis : iti bermis : törtüt : bulunñ : qop :
 yayı ermis : sü sülepen : törtüt : bulunñdaqı : budunıy : qop
 almış : qop baz qılmis : başlıyıy : jüküntürmüs : tizeligig
 : *sökürmüs : ilgerü : qadırqan : jışqa tegi : kerı*

Киши уулунун үстүндө ата-бабам Бумын каган,
 Эстеми каган олтурду. Олтуруп Түрк букарасын,
 элин, төрөсүн тута берди. Эте (илгерилете) берди.
 Төрт булуңда көп жоо бар эле. Аскер менен жор-
 туулга чыгып төрт булуңдагы букараны көп алды.
 Көп басты, кылды. Баштууну жүгүндүрдү, тизелүүнү
 чөктүрдү. Илгериде (чыгышта) Кадыркан Жышка
 чейин, батышта.

hNTh111 : hNTh : 111 : 11111 : 111111 :
 11111111 : 11111111 : 11111111 : 11111111 :
 11111111 : 11111111 : 11111111 : 11111111 :
 11111111 : 11111111 : 11111111 : 11111111 :
 11111111 : 11111111 : 11111111 : 11111111 :
 11111111 : 11111111 : 11111111 : 11111111 :

tmr qpyqa : tgi : qontrms : kin ra : idi oqsuz : kök türük : iti nča : olrur rms : bilge : qyn rms : lp qyn rms : bujrqi : bilge rms rnč : lp rms rnč : bgfri jme : budni jme : tüz rms : ni üçün : elg : nča tutms : rnč : elg tutp : törüg

temir qapıyqa : tegi : qonturmus : ekin ara : idi oqsuz : kök türük : iti anča : olurur ermis : bilge : qayan ermis : alip qayan ermis : bujruiqi : bilge ermis erinč : alip ermis erinč : begleri jeme : budunı jeme : tüz ermis : anı üçün : elig : anča tutmus : erinč : elig tutup : törüg : *etmis : üze anča : kergek : bolmus*

Темир капкага чейин конуп, эки арада оксуз (башчысыз) Көк Түрк этти (көчүп жүрдү). Анда олтурган эле. Каган эле. Алп каган эле. Буйругу билге эле. Алп эле эрлери. Бектери жана Букарасы жана (анда) түз эле. Ал үчүн элди анда туткан. Эрлери элди тутуп, төрө эле. Өздөрү анда кыргек болду (каза болду).

ᠳᠲᠦᠯᠦᠰᠤᠨ : ᠤᠯᠤᠰᠤᠨ : ᠨᠠᠶᠤᠨ : ᠶᠨᠮᠤ : ᠪᠤᠶᠢᠷᠦᠬᠢᠶᠢᠨ : ᠶᠡᠨᠶᠢᠨ :
 ᠯᠢᠮᠤᠶᠢᠨ : ᠪᠤᠶᠢᠷᠦᠬᠢᠶᠢᠨ
 ᠬᠠᠭᠠᠨ : ᠶᠠᠨᠶᠢᠨ : ᠪᠤᠶᠢᠷᠦᠬᠢᠶᠢᠨ : ᠮᠤᠯᠤᠯᠤᠰᠤᠨ : ᠪᠤᠶᠢᠷᠦᠬᠢᠶᠢᠨ :
 ᠪᠤᠶᠢᠷᠦᠬᠢᠶᠢᠨ : ᠪᠤᠶᠢᠷᠦᠬᠢᠶᠢᠨ :
 ᠳᠲᠦᠯᠦᠰᠤᠨ : ᠶᠡᠨᠶᠢᠨ : ᠤᠯᠤᠰᠤᠨ : ᠳᠲᠦᠯᠦᠰᠤᠨ : ᠶᠡᠨᠶᠢᠨ :
 ᠬᠠᠭᠠᠨ : ... : ᠬᠠᠭᠠᠨ : ᠶᠡᠨᠶᠢᠨ : ᠬᠠᠭᠠᠨ : ᠪᠤᠶᠢᠷᠦᠬᠢᠶᠢᠨ : ᠶᠡᠨᠶᠢᠨ

yoyči : sıytči : öñre : kün : toysqda : bökli : čölg el : tbyč : tüpüt : pr purm : qırqz : üč qurıqn : otz ttr : qıtıñ : ttbı : bunča : budn : klpn : sıytams : yoylams : ntγ : külg : qyn rms : qyn : nč : oylı tı : qyn : bolms rnč : nt

yoꞑuči : siyitči : öñre : kün : toꞑusiqda : böküli :
 čölüg el : tabyač : tüpüt : apar purum : qırqız : üčqurıqan
 : otuztatar : qıtañ : tatabı : bunča : budun : kelipen :
 siyitamıs : yoꞑulamıs : antıy : külüg : qaꞑan ermis : *anta
 kisre* : *inisi* : qaꞑan : *bolmis erinč* : oꞑulı atı : qaꞑan :
 bolmis erinč : *anta kisre* : *inisi* : *ečisin teg*

Жоктоп, ыйлап-сыктаганга өндөгү (алдыда-
 гы) күн чыгыштан Бөкүлү Чөлүг элден, Табгачтан,
 Түпүттөн, Апардан, Пурумдан, Кыргыздан, Үч Куры-
 кандан, Отуз Татардан, Кытандан, Татабиден мынча
 букара келип ыйлап-сыктап жоктоду. Анткени күлүк
 (күчтүү) каган эле. Андан кийин иниси каган болгон
 эле. Кийин уулу каган болгон эле. Андан кийин ини-
 си, абам тек (болгон жок).

HN)»»↓TЗ : ЫXVГ : HГHГHЕ : HN)»»↓TЗ : XГYЕIHГ :
 HГ)

ГJY»ITЗ : D∂JH : HГ)ГJY»YГЗ : ∂ГDY↓Г : 9»JГ :
 XГYЕIHГ»YГЗ

D∂JH : Г»YГЗ : XEYГГГ : ∂Г»)Г : HГHГHГYHГ : ∂∂YГ :
 ∂Г») : HXEЕHГ

ГГГYЕHГ : ...HГ : YHГ : HГYГ

**qılınmdq rnč : oꞑlı : qññ teg : qılınmdq rnč : bilgsz :
 qyn : olrms rnč : yblq : qyn : olrms rnč : bujrqi : jme
 : bilgsz rmš rnč : yblq rms rnč : bglri : budni : tüzsz
 ücn : tbyč budn : tblgn : körlgn ...in ücn : inli**

qılınmadiq erinč : oꞑulı : aqaññ teg : qılınmadiq erinč
 : bilgesiz : qaꞑan : olurmıs erinč : yablaq : qaꞑan : olurmıs
 erinč : bujrui : jeme : bilgesiz ermiş erinč : yablaq ermis

erinč : begleri : budunī : tüzsüz üçün : tabyač budun :
teblegin : körlügün (üçün : armaqčīsın :) üçün : inili :
(eçili : keksürtükin : üçün : begli : budunlîy

Кылынган жок эле (каган болбоду). Уулу атасы сыяктуу кылынбыгындыктан билгесиз каган олтурган эле. Жапалак (жаман) каган олтурган эле. Буйругу жана (кийин) билимсиз эле. Эри жапалак (жаман) эле. Бектери, букарасы түз эмес болгону үчүн Табгач букара тебеледи, көргөнү үчүн, арбалганы үчүн иниси агасын кектегени үчүн беги, букарасы.

ᠳᠦᠬᠡᠨᠠᠨᠠᠨᠨᠢᠨᠨ : ᠨᠠᠨᠨ : ᠬᠢᠨᠨᠨ : ᠳᠦᠭᠡᠯᠦᠬᠡ : ᠨᠠᠭᠤᠨ : ᠨᠠᠨᠨ :
ᠨᠠᠨᠨ)ᠨᠨᠨᠨ : ᠨᠠᠨᠨᠨᠨᠨᠨᠨᠨᠨᠨᠨᠨ : ᠳᠦᠭᠡᠯᠦᠬᠡ : ᠳᠦᠭᠡᠯᠦᠬᠡᠨᠨ :
ᠶᠡᠭᠦᠨᠨ : ᠶᠡᠭᠦᠨᠨᠨᠨᠨᠨ
ᠳᠦᠬᠡᠨᠨᠨᠨᠨ : ᠶᠡᠭᠡᠨᠨᠨᠨᠨᠨᠨᠨᠨᠨᠨᠨ : ᠨᠠᠨᠨᠨ : ᠶᠡᠭᠡᠨᠨ :
ᠬᠢᠨᠨᠨ : ᠳᠦᠨᠨ
ᠨᠨᠨ : ᠳᠦᠭᠡᠯᠦᠬᠡᠨᠨ : ᠶᠡᠭᠡᠨᠨ : ᠳᠦᠭᠡᠯᠦ

yoᅇşurtqin : üçn türük : budn : eldük : elin : ičyну
: idms : qynldq : qynin : jetrü : idms : tbyč budnqa :
bglk : urı oylin : qul qilti : slk qiz oylin : küñ qilti :
türük : bglr : türük : tin : iti : tbyčyi : bglr : tbyč

yoᅇşurtuqin : üçün türük : budun : elledik : elin :
ičyanu : idmīs : qayanladıq : qayanin : jetirü : idmīs :
tabyač budunqa : beglik : urı oᅇulın : qul qilti : silik qiz
oᅇulın : küñ qilti : türük : begler : türük : atin : iti : tabyačyi
: begler : tabyač : atin : tutupan : tabyač : qayanqa :
körmüs : elig jil

Менен кагышканы үчүн. Түрк букарасы эл эле. Элибиз ичкериден (ордодон) кетти. Кандуулар (каганга баш ийгендер) каганга каршы этти (чыкты). Табгач букагасына бектин уруусундагы уулу кул болду сулуу кыз уулуң күң болду. Түрк бектери Түрк атын этти (четке какты) табгач бектердин табгач атын тутту. Табгач каганды көрүп элүү жыл.

𐰽𐰺𐰍𐰏𐰤 : 𐰽𐰺𐰏𐰤𐰤 : 𐰺𐰤𐰺𐰏 : 𐰺𐰏𐰺𐰏𐰤 : 𐰽𐰺𐰏𐰤𐰤 :
 𐰽𐰺𐰏𐰤𐰤 : 𐰽𐰺𐰏
 𐰽𐰺𐰏𐰤𐰤 : 𐰽𐰺𐰏𐰤𐰤 : 𐰽𐰺𐰏𐰤𐰤 : 𐰽𐰺𐰏𐰤𐰤 : 𐰽𐰺𐰏𐰤𐰤 :
 𐰽𐰺𐰏𐰤𐰤
 𐰽𐰺𐰏𐰤𐰤𐰤𐰤 : 𐰺𐰏𐰺𐰏 : 𐰽𐰺𐰏𐰤𐰤 : 𐰽𐰺𐰏𐰤𐰤𐰤𐰤 : 𐰽𐰺𐰏𐰤𐰤 :
 𐰽𐰺𐰏 : 𐰽𐰺𐰏 : 𐰽𐰺𐰏
 𐰽𐰺𐰏𐰤𐰤𐰤 : 𐰺𐰏𐰺𐰏 : 𐰽𐰺𐰏

**isg küčg : berms : ilgrü : kün toysqda : bökli :
 qynqa : tgi : süljü : berms : qurγru : tmr : qpyqa :
 süljü : berms : tbyč : qynqa : elin : törsin : li berms :
 türük : qra : qmγ : budn : nča tems : ellg : budn**

isig küčüg : bermis : ilgerü : kün toγusiqda : böküli
 : qayanqa : tegi : süljü : bermis : qurγaru : temir :
 qarpyqa : süljü : bermis : tabyač : qayanqa : elin : törüsin
 : alı bermis : türük : qara : qamıy : budun : anča temis
 : ellig : budun ertim : elim : imti qanı : kemke : elig :
 qazyanurman : ter ermis

Жыл ысык күчүн берди илгериге – күн чыгышка Бөкүли каганга чейин аскер берди, батышта Темир капкага чейин аскер берди. Табач каганга элин төрөсүн алын берди. Түрктүн кара жамы эли анда

деди: «Элдүү букара элем, элим эми кана? Кимге элим казганат (кызмат кылат)?» деген эле

нҕ)↓ҕ : д)» : ҕн» : нҕ)» : н)↓ : нн : нҕ)нн :

НІӘҢМҮӘ

д)ҕ)ҕ)»н : н)ҕ)ҕ)»ҕ : з)н)↓ : д)д)н)н)н)н) :

ДҒІДІДІД)»ҕ

ДҒІДІДІД)↓ : Нннн : Д)д) : з)»»↓ : Д)↓ : ҕ)»»ҕ : д)з)↓ :

НІӘҢМҮӘ

д)ҕ)н)н)н) : ҕ)»»д) : н)ҕ)н) : д)»»ҕ) : н)ҕ) : ... д)д)н

**qynly : budn : rtm : qynm : qni : ne qynqa : isg
küçg : berürmn : tir rmš : nča tep : tbyč qynqa : yyi
bolms : yyi bolp : etnü : yrtnu : umdq : yna : škms :
bunča : isg küçg : bertükrü : sqnmti : türük : budng
: ölr... : tyan**

qayanlıy : budun : ertim : qayanım : qanı : ne qayanqa
: isig küçüg : berürmen : tir ermiş : anča tep : tabyač
qayanqa : yağı bolmıs : yağı bolip : etinü : yaratunu :
umadıq : yana : işikmis : bunča : isig küçüg : bertükerü :
saqınmatı : türük : budunga : ölürüjen : urıysaratıyan : *ter
ermis : yuqadu : barir : ermis : öze*

Кагандуу букара элем каганым кана не (кайсыл) каганга ысык күчтү беребиз?» деген эле. Анда деп (муну айтып) табгач каганга жоо болду. Жоо болду, жарылганды (бөлүнгөндү) ойлонду. Жана (кийин) ичкери карадык (ордого баш ийдик). Мындан кийин ысык күчтү бергенди сагынбадык (ойлонбодук). Түрүк букарасы өлдү, урук уланта албады деген эле. Жоголуп бараткан эле. Үстүдө.

ከሞጥዳ : ከሃጥሶሶ : ሶጃጋ : ገሞጥሶ : ሂደጋሶ : ኃጋከጃጥጥን :
 ከሞጥዳ : ጋሶጃጃ)
 ጋጋጋጋጋጋጋ) : ከሶገዳ : ጋሶጃጃ) : ጋሶጋጋጋ) : ከሶገዳ : ዳሃጋጋ :
 ሶገዳገዳ : ሶገዳገዳ : ዳጋ)ጥ : ከሃጥሶ : ከሶገዳገዳጋጋ : ጋሶጋጋ :
 ገሞጥጥ : ገሞጥጥገሞጥን
 ዳሃጋጋጋ) : ገሞጥገዳጥጋጋ : ገሞ : ጋሃጋጋ : : ጋሶጋጋ :
 ...ጋ...ጋ :ጋሃ

türük : teጥrisi : idq jeri : subī : nčatmsrnč : : türük
: budn : yq : blmzun : tejn : budn : bolčun : tejn : qnm
: eltrs qጥnጥ : ögm : elblge qጥnጥ : teጥri : töpsinte : tutp
: жүgrü : kötrti rnč : qጥጥm qጥn : jti jgrmi : rn : tšm...
yoyor : ... l ...d

türük : teጥrisi : türük : iduq jeri : subī : anča temis erinč
 : : türük : budun : yoq : bolmazun : tejin : budun : bolčun
 : tejin : aqanīm : elterisqayanīጥ : ögüm : elbilgeqatunīጥ :
 teጥiri : töpesinte : tutup : жүgürü : kötürti erinč : aqanīm
 qayan : jeti jegirmi : erin : tašim... yoyor : *tejin : üküesidip*
: baliqdaqī : taጥiqmīs : taጥdaqī

Түрүк Теңири, Ыйык жери суусу анда деди: «Түрк
 букарасы жок болбосун деди, букара болсун» деди.
 Атам Элтерис каганды энем Элбилге катынды Теңир
 төбөсүнөн тутуп жогору көтөргөн эле. Атам каган
 он жети эрин эри менен ташыды тышка (көтөрүлүш
 кылды) Жортуул дегенин көбү эшитип, балыктагы
 (шаардагы) тоого кетти, тоодогулар ылдый түшүп.

ሶገጋጋጋ : ከሶገገገ : ገከጋጋጋጋ : ጋሶጋጋጋጋ : ከሃጥሶ : ገሞጥጥገሞጥ :
 ሶገገገ

𐰃𐰆𐰇𐰏𐰐) : 𐰃𐰆𐰇 : 𐰇𐰏𐰐𐰑𐰒 : 𐰓𐰔𐰕 : 𐰖𐰗𐰘 : 𐰙𐰚𐰛𐰜 :
 𐰓𐰔𐰕 : 𐰙𐰚𐰛
 𐰙𐰚𐰛𐰜𐰝𐰞 : 𐰟𐰠 : 𐰡𐰢𐰣𐰤 : 𐰥𐰦𐰧𐰨𐰩𐰪𐰫 : 𐰬𐰭𐰮𐰯 :
 𐰱𐰲𐰳𐰴 : 𐰵𐰶𐰷𐰸
 𐰱𐰲𐰳𐰴𐰵 : 𐰶𐰷𐰸 : ...𐰹... : 𐰺𐰻)𐰼 : 𐰽𐰾𐰿 : 𐰿𐰱𐰲𐰳

**inms : tirlp : jtms r : bolms : t̄jri : küč : bertük
 : üčn : q̄qm q̄qn : süsi : böri tg : rmš : yys̄i : qoŋ tg :
 rmš : ilgrü : qurı̄yru : sülp : termš : qubrtmš : qm̄ȳi :
 jti jüz r : bolms : jti jüz r : bolp : ...l... budny : türük
 : törisn**

inmis : tirilip : jetmis er : bolmīs : teñiri : küč : bertük
 : üčün : aqanım qağan : süsi : böri teg : ermiš : yayı̄sı : qoŋ
 teg : ermiš : ilgerü : qurı̄yaru : sülep : termiš : qubartmīš :
 qamı̄ȳi : jeti jüz er : bolmīs : jeti jüz er : bolıp : *elsiremis* :
qaqansıramıš : *budunı̄y* : küñdemis : quldamiš : budunı̄y
 : türük : törüsün : *ičyanmıš*

Терилип (жыйналып) жетимиш эр болду. Теңир
 күч бергени үчүн атам каган аскери бөрү сыктуу
 болду, жоосу кой сыяктуу болду. Илгери – чыгышка
 аскери менен жортуул кылып кайра батышка жортуул
 кылды. Жалпы Жети жүз эр болду, жети жүз эр болуп
 элсиреди (эл болгусу келди), кагансырады (кагандуу
 болгусу келди). Букарасы күң болгон, кул болгон бу-
 карасы Түрк төрөсү менен ич түздү (ордо түздү).

𐰺𐰻)𐰼 : 𐰾𐰿𐰱𐰲𐰳 : 𐰴𐰵𐰶𐰷𐰸𐰹 : 𐰺𐰻𐰼𐰽 : 𐰾𐰿𐰱𐰲𐰳𐰴𐰽 :
 𐰴𐰵𐰶 : 𐰷𐰸𐰹𐰺
 𐰾𐰿)𐰼 : 𐰿𐰱𐰲𐰳𐰴𐰽 : 𐰾𐰿𐰱𐰲𐰳 : 𐰴𐰵𐰶 : 𐰿𐰱𐰲𐰳𐰴𐰽 :
 𐰴𐰵𐰶𐰷 : 𐰸𐰹𐰺

ԾԻՃ) : ԸԿԻԴՊՃԿ : ԳԻԿԸԵ : ԾԽԻԿ) : ՃԼԻԽ : ԻԿԽԾԻՃ) :
 ԸԿԻԴՊՃԿ
 ՎԻԿԻԽ :ՃԻ : ... : ԾԻՃ)Կ : ԻԻԿԻ

budny : čüm apm : törüsinče : yrtmš : buşyurmš :
töls : trduš : budny : nta itms : jbyuy : šdy : nta bermš
: berje : tbyč : budn : yyi : rmš : jirya : bz qyn : tquz :
oʻyz budn : yyi : rms : qiryz ...mq budny ...qirq

budunıy : ečüm apam : törüsinče : yaratmıš : buşyurmıš
 : töles : tarduš : budunıy : anta itmis : jabuyuy : šadiy : anta
 bermış : berije : tabyaç : budun : yayı : ermiş : jiriya : baz
 qayan : toquz : oʻyuz budun : yayı : ermis : qiryiz : qurıqan
 : otuz tatar : qıtañ : tatabi : qop : yayı : ermis : aqanıñ :
 qayan : budnuyu : ...qiriq : artuqi

Букара ата-бабамды төрөлүккө жаратты (төрө
 кылды), башкарды. Төлөс, Тардуш Жабгу, Шад анда
 берди. Беридеги табгач букара жоо эле. Ыраактагы
 Баз каган, Тогуз Огуз букарасы жоо эле. Кыргыз, Ку-
 рыкан, Отуз Татар, Кытан, Татаби көп жоо эле. Каган
 ата-бабам букараны ...кырдан.

ԳԻԻԻ : ԸԻՎԻ : ԻԻԿՃԿ : ԳԵԴՃԻ : ԻԻԿԿՃԿ : ԻԻԴԻ :
 ԸԿՎԻՃԼԻԽ : ԻԿԵԵ
 ԻԻԴԻԿՃԿ : ԻԿ)ՎԿԿ : ԻԿ)ԿԿՃԿ : ԸԿԻԿ : ԾԽԻԻՃԿ :
 ԻԻԴԿԵԵ
 ԻԻԴԴՃԿ : ԾՎԿԿ : ԳԻԴԹԴՃԿ : ԻԿՃ :ԻԿՃ :
 ԾՎԻԸԻ
 ԾԽԻԿ)Կ : ԾՎԸՎ : ԻԻԴՃԿ

jeti : yolı : sülms̄ : jgrmi : süñsmš : tñri : yrlqdq
üčn : elgg : elsrtmš : qynlyy : qynsrtmš : yyiŷ : bz qılms

: tizlgg : sükrmš : bšlyγ : jükntmš : qγm : ... qγm ...
bšlyu : bz qγny : blbl : tikms

jeti : yolī : sülemiš : jegirmi : sünüş : sünüşmiş :
teñiri : yarılqaduq üçün : elligig : elsiretmış : qaγanlıyīγ :
qaγansīratmış : yaγīγ : baz qılmīs : tizeligig : südürmiş :
bašliyīγ : jüküntürmiş : qañim : *qaγan ... törüg : qazγanip*
: uça : barmīs : aqañim : *qaγanqa* : bašlayu : baz qaγanıγ
: balbal : tikmis

Жети жолу ашык (кырк жети жолу) аскер ме-
нен жортуул кылды, жыйырма жолу согушту. Теңир
жарлык кылгандыгы үчүн элдүүнү элсиреттик, ка-
гандууну кагансыраттык. Жоону басты, тизелүүнү
чөктүрдү, баштууну жүгүнттүрдү. Төрө болуп, каз-
ганып (кызмат кылып) учуп берды (каза болду), ата
каганыма балбалдар Баз кагандан башталып тиктик.

нҕ) : ʃλ ʒ ↓ ʒ ʒ : н# ʒ : | ʒ н D ʒ ʒ ʒ : н J ʒ ʒ : ʃ J н н ʔ × ʒ :
н н ʒ : λ ʒ н ʒ)
ʃ J ʒ ʒ : ʃ J ʒ ʒ) : н н ʔ н : ʒ ʃ ʒ) ʒ : ʒ н λ ʒ : н х × : ʒ н λ ʒ :
н ʒ н н : λ н ʒ ʒ ʒ
ʒ D н н н : н ʒ н ʒ ʒ : ʒ н н : λ н ʒ н ʒ) : ʃ J ʒ ʒ ↓ ʒ : н# ʒ :
н н ʒ н : ʔ ʒ ʒ ʒ ... н ʒ : ... : н ʒ ʔ : D ʒ J н ʒ ʒ : ʔ ʒ | : ʔ ʒ

qγn : ućdqda : özm : skz yšda : qltm : ol törde :
üze : čm qγn : olrtī : olurpn : türük : budny : ječe : itdi
: ječe : igti : čiyγγ : byqilti : zy ükš : qilti : čim qγn :
olrtqa : özm : tign : rklig ...tñri : yrlqdī : rmš rnč

qaγan : ućduqda : özüm : sekiz yašda : qaltim : ol
törüde : üze : ečim qaγan : olurti : olurupan : türük :

buduniŷ : ječe : itdi : ječe : igti : čïŷaŷiŷ : bayqïlti : aziŷ
üküş : qïlti : ečüm qayan : olurtïqa : özüm : tigin : eriklig
...teŷiri : yarïlqadi : ermiš erinč

Каган учканда (каза болгондо) өзүм сегиз жашта калдым. Ал төрөлгөндүн үстүнө абам каган болуп олтурду. Каган болуп олтуруп Түрк букарасын жакшы этти (башкарды) чыгайды (кедейди) ирдентти. Азды укмуш (көп) кылды. Каган абам олтурганда өзүм тегин элем...Теңир жарлык кылган эле.

Һ Җ Җ Һ : Җ Җ Җ Җ Җ : Җ Җ Җ Җ Җ : Җ Җ Җ Җ Җ : Җ Җ Җ : Җ Җ : Җ Җ :
Җ Җ Җ Җ Җ : Җ Җ Җ Җ Җ
Җ Җ Җ Җ Җ : Җ Җ Җ Җ : Җ Җ Җ Җ Җ : Җ Җ Җ Җ Җ : Җ Җ Җ Җ :
Җ Җ Җ Җ Җ : Җ Җ Җ Җ Җ : Җ Җ Җ Җ Җ : Җ Җ Җ Җ Җ : Җ Җ Җ Җ Җ :
Җ Җ Җ Җ Җ : Җ Җ Җ Җ Җ : Җ Җ Җ Җ Җ : Җ Җ Җ Җ Җ : Җ Җ Җ Җ Җ : Җ Җ Җ Җ Җ

tört : ygrmi : yšmqa : trduš : budn : öze : šd olrtm
: čm qyn : birle : ilgrü : yšl ügz : šntuŷ : yziqa tgi :
süldmz : qurïŷru : tmr : qpŷqa : tgi : süldmz : kögmn :
ša : qïrqz : jerŷe : tgi : süldmz : beš otz : sünšdmz : ma

törüt : yegirmi : yašimqa : tarduš : budun : öze : šad
olurtum : ečüm qayan : birle : ilgerü : yašil ügüz : šantun
: yazïqa tegi : süledimiz : qurïŷaru : temir : qapïŷqa : tegi :
süledimiz : kögmen : aša : qïrqiz : jeriŷe : tegi : süledimiz
: beš otuz : *süledimiz* : *üč jegirmi* : sünüşdimiz : ma *elligig*
: *elsiretdimiz* : *qayanlïŷiŷ* : *qayansiratdimiz* : *tizeligig*

Он төрт жашымда Тардуш букаранын үстүндө Шад болуп олтурдум. Абам каганым менен бирге

илгери Жашыл өгүзгө, Шантуң жазыкка чейин аскер менен жортуул кылдык, батышка Темир капкага чейин аскер менен жортуул кылдык. Көгмөндү ашып Кыргыз жерине чейин аскер менен жортуул кылдык. Жыйырма беш жолу аскер менен жортуулга чыктык, он үч жолу согуштук. Элдүүнү элсиреттик, кагандууну кагансыраттык, тизелүүнү чөгөлөттүк.

| 𐰽𐰺𐰍𐰏𐰤 : 𐰆𐰪𐰏𐰏 : 𐰺𐰺𐰠𐰏𐰤 : 𐰏𐰏𐰠 | : 𐰏𐰏) :
 𐰏𐰏𐰠 : 𐰆𐰏) :
 𐰏𐰏 : 𐰠𐰏𐰠𐰠𐰏 : 𐰏𐰏𐰠𐰠𐰠𐰠𐰠𐰠𐰠 : 𐰆𐰠𐰠𐰠 :
 𐰏𐰏 : 𐰏𐰏)𐰠
 𐰏𐰏𐰏 : 𐰆𐰏𐰠𐰏 : 𐰠𐰠𐰏𐰏 : 𐰏𐰏𐰠 : 𐰏𐰠 : 𐰆𐰏) :
)𐰠𐰏𐰏𐰏𐰏𐰏
 𐰠𐰏 : ... : 𐰏𐰏𐰏𐰏 : 𐰠𐰏 : 𐰠𐰠𐰏𐰏 : ... : 𐰏𐰏𐰏

sökrtmz : bšlyγ : jöknttrtmz : türgš : qyn : türük
 : budnm : rti : bilmdükin : ücn : bizne : yɟltqin :
 yzntqin : ücn : qyni : ölti : buyrqı : bgłri : jme : ölti
 : on oq : budn : mgk : körti : čümz... jer subdsz :
 klmzun ... tejin

sökürtimiz : başlıγıγ : jöküntürtimiz : türügeš : qayan
 : türüküm : budunim : erti : bilmedikin : üçün : biziçe
 : yañiltiqin : yazintiqin : üçün : qayanı : ölti : buyruqı
 : begleri : jeme : ölti : on oq : budun : emgek : körti :
 ečümüz : *apamiz* : *tutmis* : jer subidsiz : kilmazun ... tejin
 : *az budunıγ* : itı : jar ... bars beg

Баштууну жүгүнттүк. Түргөш каган Түрк букарасы эле. Билбегени үчүн, бизге жаңылганы, жазганы үчүн каганы өлдү, буйругу, бектери жана (андан соң)

өлдү. Он ок букарасы эмгек көрдү. Ата-бабабыз тутту. Жер суу ээсиз болбосун деп Аз букараны этти... Барс бек эле.

ᠠᠬᠢᠨ : ᠠᠨᠠᠭᠤᠨ : ᠪᠤᠨᠲᠤ : ᠪᠢᠵᠢᠪᠡᠷᠲᠢᠮᠵᠢ : ᠰᠢᠵᠢᠯᠢᠮ : ᠴᠤᠨᠴᠢᠶᠤᠮ :
 ᠪᠡᠷᠲᠢᠮᠵᠢ : ᠤᠵᠡᠶᠢᠵᠢᠨᠲᠢ : ᠴᠠᠶᠠᠨᠢ : ᠥᠯᠲᠢ : ᠪᠤᠳᠤᠨᠢ : ᠬᠦᠨᠵᠢᠴᠢᠯ : ᠪᠣᠯᠲᠢ :
 ᠬᠦᠭᠮᠢᠨ : ᠵᠡᠷᠰᠤᠪ : ᠢᠳᠰᠢ : ᠴᠢᠯᠮᠵᠢᠨᠲᠡᠵᠢᠨ : ᠵᠠᠶᠢᠷᠴᠢᠵ : ᠪᠤᠳᠤᠨᠵᠢ :
 ᠨᠴᠠ : ᠵᠢᠷᠲᠢᠵᠢᠨ : ᠬᠢᠲᠢᠮ : ... ᠴᠢᠷᠴᠢᠨ ... ᠪᠤᠳᠤᠨᠵᠢ : ᠴᠢᠨᠲᠢᠷᠲᠢᠮᠵᠢ ...
 ᠴᠤᠷᠤᠷᠤ

**rti : qyn ty : bunta : biz bertmz : siqlm : qunčyγ :
 bertmz : üze yznti : qyni : ölti : budni : küñ qul : bolti
 : kögmñ : jer sub : idsz : qlmzun tejn : z qırqz : budny
 : nča : jrtp : kltm: ... qdrqn ... budny : qntrtmz ...
 quryru**

erti : qayan atıy : bunta : biz bertimiz : siqilim :
 qunčuyum : bertimiz : üze yazinti : qayani : ölti : buduni
 : küñ qul : bolti : kögmen : jer sub : idsiz : qalmazun tejin
 : az qırqız : buduniy : anča : jaratip : keltim : ...ilgerü
 : qadırqan : jüšiy : aša : buduniy : qonturtimiz : anča :
 itdimiz : qurıyaru

Каган атын мында биз бердик. Сулуу күнчүйдү бердик. Өзү жаңылды каганы өлдү. Букарасы күң, кул болду. Көгмен жер-суусу ээсиз калбасын деп аз Кыргыз букарасын анда жаратып келдим... Илгери (алдыга) Кадыркан Жышты ашып анда букараны кондурдук. Анда эттик. Батышка.

ንህብረተሰብ ገብሮ : ክብሮ : ክብራ : ዕኩሽን : ንብረተሰብ ገብሮ :
 ንብረተሰብ ገብሮ
 ንብረተሰብ ገብሮ : ንብረተሰብ ገብሮ : ንብረተሰብ ገብሮ : ንብረተሰብ ገብሮ :
 ንብረተሰብ ገብሮ : ንብረተሰብ ገብሮ : ንብረተሰብ ገብሮ : ንብረተሰብ ገብሮ :
 ንብረተሰብ ገብሮ : ንብረተሰብ ገብሮ : ንብረተሰብ ገብሮ : ንብረተሰብ ገብሮ :
 ንብረተሰብ ገብሮ : ንብረተሰብ ገብሮ : ንብረተሰብ ገብሮ : ንብረተሰብ ገብሮ :
 ንብረተሰብ ገብሮ : ንብረተሰብ ገብሮ : ንብረተሰብ ገብሮ : ንብረተሰብ ገብሮ :

**keñü trbnqa : tgi : türük : budny : nča qontrtmz :
 nča itdmz : ol ödke : qul : qully : küñ : küñlg : bolmš :
 rti : insi : čisin : bilmz : rti : oyl : qñin : bilmz : rti : nča
 : qzγnmš : ... nča : tms : elmz :... budn : sd : üze teñri
 : bsms : tlnmsr**

keñü tarbanqa : tegi : türük : budunıy : anča qonturtimız
 : anča itedimiz : ol ödke : qul : qullıy : bolmıs küñ : küñlig
 : bolmıš : erti : inisi : ečisin : bilmez : erti : oγulı : aqañin
 : bilmez : erti : anča : qazγanmıš : anča : etmis : elimiz :
 törümüz : erti : türük : oγız : begleri budun : esidi : üze
 teñiri : basmas : *asra jer* : tilinmeser

Кеңү Тарманга Түрк букарасын анда кондурдук.
 Анда дедик: «Ал мезгилде кул кулдуу болду күн
 күндүү болгон эле. Иниси агасын билбес эле, уулу
 атасын билбес эле. Анда казгандык (кызмат кылган)
 эле». Анда эттик. Элибиз төрө эле. Түрк Огуз бектери
 букарасы эшиткин. Үстүдө Теңир баспасын, астыда
 Жер тилинбесин.

ክብራ : ዕኩሽን : ንብረተሰብ ገብሮ : ክብራ : ንብረተሰብ ገብሮ :
 ክብራ : ዕኩሽን
 ንብረተሰብ ገብሮ : ንብረተሰብ ገብሮ : ንብረተሰብ ገብሮ : ንብረተሰብ ገብሮ :
 ንብረተሰብ ገብሮ : ንብረተሰብ ገብሮ : ንብረተሰብ ገብሮ : ንብረተሰብ ገብሮ :

XEŃYŃ : ǃ⊙ŃDŃMǃ : D⊙JH : ǃŃEŃTHe : DYHJǃ :
 H⊙) : ǃYŃ
 D⊙JŃYhXŃ : ŃŃŃEYĖ : H⊙) : ǃYŃŃŃŃ : ŃYhXŃ : ... :
 ⊙Yǃ↓ : ...
 ǃǃ⊙ǃ) : ⊙Yǃ : ŃEŃŃ : ... ⊙Yǃ : ↓ǃYǃǃ

**türük : budn : elñn : törgn : km : rttı̄ : udčı̄ rti
 : türük : budn : rtz : kün : körgün̄n : üčn : igdmš
 : qynña : rmš : brmš : dgü lje : kntü ynltγ : yblq :
 kegürtg : yrqlγ : qntn : klp : yyaeltdi : sünglg : qntn :
 klp : süre eltdi : ... bruq jš budn : brdq : ilgrü : brdγ
 : qurγru**

türük : budun : eliñini : törügün : kim : artatı̄ : udačı̄
 erti : türük : budun : ertiz : ökün : körugün̄in : üçün :
 igidmiš : qayanıña : ermiš : barmiš : edgü eliñe : kentü
 yanıltı̄y : yablaq : kegürteg : yaraqlı̄y : qantan : kelip :
 yayaeltdi : süngülüg : qandan : kelip : süre eltedi : buruq
 ötüken : jış budun : bardı̄q : ilgerü : bardı̄y : qurı̄γaru

Түрк букарасын, элин ким арттырат, уйкуда эле.
 Түрк букара эле. Өкүн, көрүнгөнгө ийилгениң үчүн.
 Каганың бар эле. Ийги элиң өзү жаңылды, жапа-
 лак (жаман) эле. Жарактуулар кайдан келип жарып
 (бөлүп) алды, аскерлер кайдан келип сүрүп алды.
 Ыйык Өтүкен Жыш букара илгери барымына (ата-
 журтуна) барды.

⊙Yǃǃ : ⊙Yǃ : ⊙Yǃ↓ : ǃTǃ : XEŃE : ǃJŃ : H)Ń :
 ŃEŃŃŃ
 ǃŃEŃHŃ : ŃŃŃE : ǃǃŃ : DǃǃŃ : ǃEYǃ : ǃYŃŃŃŃ :
 ↓ǃJHŃMǃ

1Y3<1#17Y1 : 3N4M1M7 : 1J2Y>>XRE# : MΛ# :
 D0JH1) : MΛ#
 λ>H7) : 1ΛJ : 0Y>1 : 0YD1 : <1YH# : H7)7 : 0J0J :
 H13X1 : H17R
 01>) : 313M11 : D↓01J>>H1) : H19# : H1>>H7)7

bryma : brdy : brdq : jrde : dgüg : ol rinč : qnq :
ügžče : jügrti : söñükg : tγča : ytdi : bglk : urī oγlɣn :
qul qiltγ : slk qiz oγlɣ : küñ qiltγ : ol bilmdükkn üčn :
yblqɣn : üčn : čm qɣn : uča brdi : bšlyu : qirqz qɣnγ :
blbl : tikdi türük : budn : ti küsi : yoq bolmzun : tijn
: qɣm qɣnγ

barīyma : bardīy : bardīq : jerde : edgüg : ol erinč :
 qanīñ : ügüzče : jügürti : söñüküg : tayča : yatdi : beglik
 : urī oγulīñ : qul qiltīy : silik qiz oγulīñin : küñ qiltīy : ol
 bilmedükükün üçün : yablaqīñin : üçün : ečüm qaγan :
 uča bardī : bašlayu : qirqiz qaγanīy : balbal : tikdi : türük
 : budun : atī küsi : yoq bolmazun : tijin : aqañim qaγanīy

Барымына (ата-журтуна) барды. Барган жерде
 ийги ал жаман болду. Каның суудай жүгүрдү, сөөгүн
 тоодой жатты. Бектердин уруусундагы уулдарың кул
 болду, сулуу кыз уулуң күң болду. Билбегениң үчүн
 жаман болгонуң үчүн каган атам учуп барды (каза
 болду). Баштап Кыргыз кагандын балбалын тиктим.
 «Түрк букарасынын аты-күүсү (даңкы) жок болбо-
 сун» дедик. Каган атам.

1E> : H317 : 3M17E>J : H171 : 1Y27E>J : H171 :
 H17R : 01>)
 313M11 : D↓01J>>H1) : H19# : 1#># : 1JH171 : H7) :
 1JY3>1

𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 :
 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣
 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : ... : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 :
 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣
 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣

ögm qtuny : kötrgme : tñri : el brgme : tñri : türük
 : budn : tñ küsi : yoq bolmzun : tijn : özmñ : ol tñri :
 qyn : olrtdi : nñ yilsy : budnta : üze : olrmdm : içre çsz
 : tšra : tonsz : ybz yblq : budnta : ... : inm kültegn ki
 šd : inm kültegn birle : sözlšdmz : qñmz

ögüm qatunıy : kötürigme : teñiri : el berigme : teñiri
 : türük : budun : atı küsi : yoq bolmazun : tijin : özümün
 : ol teñiri : qağan : olurtadı : neñ yilisiy : budunta : üze
 : olurmadım : içre açsız : tışra : tonsuz : yabız yablaq :
 budunta : üze : olurtum : inim kül tegin eki šad : inim kül
 tegin birle : sözlešdimiz : aqañımız

Катын энем жана көтөргөн Теңир, Эл берген
 Теңир Түрк букарасы аты-даңкы жок болбосун деп,
 өзүмдү Теңир каган кылып олтургузду. Не жылыш-
 туу (бай) букарага олтурбадым. Ичсе ашсыз, тышы
 тонсуз жапыз жапалак (жаман) букаранын үстүнө
 өзүм олтурдум. Иним Күл-Тегин, эки Шад, иним
 Күл-Тегин менен бирге сүйлөштүк.

𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 :
 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣
 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 :
 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣 : 𐰃𐰆𐰚𐰏𐰣

ԲԿԲ : ԳՐԻՆ : ԿԻՄԻՅԱ : ՅՆԿԻՄԻՅԱ : ԶԻՄԻՅԱ : ԾԻՅԱ :
 ԿՑԿԻՍ : ԿՆՅԱ :
 ... : ԳՐԿԻՍ : ԾԿՅԱ : ԾԻՅԱ : ... : ԲԿԲ : ԳՐԻՆ

**čmz : qzynmš : budn : tī küsi : yoq bolmzun : tijn
 : türük : budn : üčn : tün udımdm : küntz : olrmdm
 : inm : kültegn birle : ölü jitü : qzyntm : nča qzypn :
 birki : budny : ot sub qılmmdm : ... jersyu : brmš : budn
 ... ölü jitü**

ečümüz : qazyanmıš : budun : atı küsi : yoq bolmazun
 : tijin : türük : budun : üçün : tün udımadım : küntüz :
 olurmadım : inim : kültegin birle : ölü jitü : qazyantım
 : anča qazyanıp : biriki : budunıy : ot sub qılmadım : jer
 sayu : barmıš : budun : ölü jitü : *yadağan : yalıñın : yana*

«Ата-бабабыз казганган (кызмат кылган) букара-
 нын аты-күүсү (даңкы) жок болбосун» дедик. Түрк
 букарасы үчүн түнү уктабадым, күндүзү олтурбадым.
 Иним Күл-Тегин менен бирге, эки шад менен бирге
 өлүп-житип казганып (кызмат кылып) бир букара-
 ны от менен суу кылбадым. Жер сайга барган букара
 өлүп-житип жадап (алсырап), жалаң (жылаңач) жана.

ԳՐԻՆ : ԾԻՅԱ : ԲԵՔԻՄԻՅԱ : ԳՐԿԻՍ : ԻՄԻ : ԾԻՅԱ :
 ՃԴԴ : ԲԵՄ
 ԿՐՅ : ՃԾԻ : ԾԻՅԱ)ՃԴԴ : ԶԻՄԵՄ : ՃԾԿ : ՃԴԴ :
 ԳՐԵՄՅԻ : ԼԻԿ
 ԼԻԿՔ : ՅՆԳՐԻՄ : ԿԿԻ : ԾԿՅԱ : ԼԿ : ԿՑ :
 ԲԵՅ : ԾԿԼԿ
 ԲԿԿԼ : ԾԻՅԱ : ԿՐԵՄ : ԲԵԿ : ԾԿ : ԾԻՅԱ :
 ՃԻԿ : ԿՐՄ
 ԼԻԿՅ : ԾԻՅԱ : ԾԾԿՐՄ

**klti : budny : igdjn tijn : jiryru : oyz : budn : tpa
 : ilgrü : qitn : ttbi : budn tpa : bergrü : tbyč : tpa : ki
 jgrmi : süňš süňšdm : nta kisre : tñri : yrlqdq : üčn :
 qutm : ülgm : br üčn : öltči : budny : tirgrü : igtm : ylñ
 budny : tonly : qltmčryñ : budny : by qiltm**

kelti : budunıy : igidejin tijin : jiriıaru : oyuz : budun :
 tapa : ilgerü : qitan : tatabi : budun tapa : bergerü : tabyač
 : tapa : eki jegirmi : süledim : süñüş süñüşdüm : anta kisre
 : teñiri : yarılqaduq : üçün : qutum : ülügüm : bar üçün :
 ölüteči : budunıy : tirigerü : igitim : yalañ budunıy : tonliy
 : qiltim čryañ : budunıy : bay qiltim

Келди. Букараны ирдентейин деп ыраактагы Огуз
 букара тарапка, илгеридеги (алдыдагы) Кытан, Тата-
 би букара тарапка, түштүктөгү Табгач тарапка улуу
 (чон) аскер менен он эки жолу жортуул кылдым со-
 гуштум. Кийин Теңир жарлык кылган кутум бар
 үчүн, үлүгүм (бакытым) бар үчүн өлүүчү букараны
 тирилттим. Жалаң (жылаңач) букараны тондуу, чы-
 гай (кедей) букараны бай кылдым.

ⓇⓁⓄⓈ : ⓇⓁⓄⓈⓇ : ⓇⓁⓄⓈ : ⓇⓁⓄⓈ : ⓇⓁⓄⓈ : ⓇⓁⓄⓈ : ⓇⓁⓄⓈ : ⓇⓁⓄⓈ :
 ⓇⓁⓄⓈⓇ : ⓇⓁⓄⓈ
 ⓇⓁⓄⓈⓇⓇ : ⓇⓁⓄⓈⓇ : ⓇⓁⓄⓈⓇ : ⓇⓁⓄⓈⓇ : ⓇⓁⓄⓈⓇ : ⓇⓁⓄⓈⓇ : ⓇⓁⓄⓈⓇ :
 ⓇⓁⓄⓈ : ⓇⓁⓄⓈ
 ⓇⓁⓄⓈⓇⓇ : ⓇⓁⓄⓈⓇⓇⓇ : ⓇⓁⓄⓈⓇⓇⓇ : ⓇⓁⓄⓈⓇⓇⓇ : ⓇⓁⓄⓈⓇⓇⓇ :
 ⓇⓁⓄⓈⓇⓇⓇ : ⓇⓁⓄⓈⓇⓇⓇ
 ⓇⓁⓄⓈⓇ : ⓇⓁⓄⓈⓇⓇⓇ : ⓇⓁⓄⓈⓇⓇⓇ : ⓇⓁⓄⓈⓇⓇⓇ : ⓇⓁⓄⓈⓇⓇⓇ : ⓇⓁⓄⓈⓇⓇⓇ :
 ⓇⓁⓄⓈⓇⓇⓇ : ⓇⓁⓄⓈⓇⓇⓇⓇⓇ

z budnγ : ükš qiltm : iγr : llgde : iγr qγnlγda : jg
 qiltm : tört bulndqī : budnγ : qop bz qiltm : jγsz :
 qiltm : qop : mña : ük rti : yti jgrmi : yšma : tñut : tpa
 : süldm : tñut : budnγ : bozdm : oγlīn : yotzīn : yilqīsīn
 : brmīn : nta ltm : skz jgrmi : yšma : lti čub

az budunīy : üküš qiltim : iγar : elligde : iγar
 qaγanlīyda : jeg qiltim : törüt bulnndaqī : budunīy : qop
 baz qiltim : jaysiz : qiltim : qop : maña : ükü erti : yeti
 jegirmi : yašima : tañut¹⁷¹ : tapa : süledim : tañut : budunīy
 : bozdīm : oγulīn : yotizīn : yilqīsīn : barīmīn : anta altim
 : sekiz jegirmi : yašima : altī čub ...

Аз букараны укмуш (көп) кылдым. Ыраактагы
 элди, каганды жаман кылдым. Төрт булуңдагы бука-
 раны көп бас кылдым. Көбү мага баш ийди. Он жети
 жашымда Таңгут тарапка аскер менен жортуулга
 чыктым. Таңгут букарасын бастым. Уулун, аялын,
 жылкысын, барымын (мал-мүлкүн) анда алдым. Он
 сегиз жашыма Алыт Чуб.

ᠪᠠᠳᠤᠨᠢᠶᠠᠨ : ᠦᠵᠦᠰᠢ ᠶᠡᠬᠡᠮᠤᠯᠤᠰᠤᠨ : ᠶᠡᠭᠢᠷ : ᠡᠯᠯᠢᠭᠳᠡ : ᠶᠡᠭᠢᠷ ᠶᠡᠭᠢᠨᠯᠢᠳᠠ : ᠵᠭᠢᠯᠲᠤᠮᠤᠨ : ᠲᠦᠷᠦᠲᠦ ᠪᠤᠯᠤᠨᠳᠠᠬᠢ : ᠪᠤᠳᠤᠨᠢᠶᠠᠨ : ᠶᠡᠭᠢᠰᠢᠵᠢ : ᠶᠡᠬᠡᠮᠤᠯᠤᠰᠢᠮᠤᠨ : ᠶᠡᠲᠢ ᠵᠡᠭᠢᠷᠮᠢ : ᠶᠠᠰᠢᠮᠠ : ᠲᠠᠨᠦᠲᠤ¹⁷¹ : ᠲᠠᠫᠤ : ᠰᠦᠯᠡᠳᠢᠮᠤᠨ : ᠲᠠᠨᠦᠲᠤ : ᠪᠤᠳᠤᠨᠢᠶᠠᠨ : ᠪᠣᠵᠢᠮᠤᠨ : ᠣᠭᠤᠯᠢᠨ : ᠶᠣᠲᠢᠵᠢᠨ : ᠶᠢᠯᠢᠬᠢᠰᠢᠨ : ᠪᠠᠷᠢᠮᠢᠨ : ᠠᠨᠲᠠ ᠠᠯᠲᠢᠮᠤᠨ : ᠰᠡᠬᠢᠵᠢ ᠵᠡᠭᠢᠷᠮᠢ : ᠶᠠᠰᠢᠮᠠ : ᠠᠯᠲᠢ ᠴᠤᠪ ...

tpa : süldm : budnγ : nta bozdm : tbyč oγ tutq : bs
 tümn : sü klti : idq : bšda : süñšdmz : ol süg : nta yoq

qışdm : ygrmi : yşma : bsml İdq t : oğşm : budn : rti :
rqş İdmz : tejn : süldm : ...içgrtm : qlıq brü klürtm : ki
otz : yşıma : tbyç

tapa : süledim : budunıy : anta bozdım : tabyaç on
tutuq : bes tümen : sü kelti : İduq : başda : süñüşdimiz :
ol süg : anta yoq qışdım : yegirmi : yaşıma : basmıl İduq
at : oğuşum : budun : erti : arqış İdmaz : tejin : süledim
: q ...içgertim : qalıq ebrü kelürtim : eki otuz : yaşıma :
tabyaç

Тарапка аскер менен жортуул кылдым. Букара-
сын анда бастым. Табгач Оң Тутук беш түмөн аске-
ри менен келди. Ыйык (суунун) башында согуштук.
Ал аскерди анда жок кылып кырдым. Жыйырма жашымда Басмыл Ыдук аты менен уруулары букарам
эле. «Кербен жибербейм» деди. Аскер менен жор-
туул кылдым. ...Ичкери киргиздим (ордого баш ий-
дирдим). Калыңын (элин) үйрүп келтирдим. Жыйыр-
ма эки жашымда табгач.

⚡ ↴ : | N Y X ⌘ : λ λ λ | V N H : | V H : H N ⌘ H : | N X I T Y Y :
| N V Y X ⌘ : | N I N H
⊗ ↴ : N Y T H ⌘ : √ ⚡ I V ⚡ H : D Y ⌘ ↴ : λ I V : ∂ I ⌘) : < I V H H :
X I T Y Y I
D Y I ∂ I M I : V ⌘ V λ λ : λ I V ⚡ ↴ : | N Y X ⌘ : N T I H H I :
| N V Y X ⌘ : | N I N H
Y Z ⌘ : ... Y E T H ⌘ : V H I : I ⚡ H : D Y I ⌘ ↴ : < I V H H : ⚡ I ↴ :
| N Y X ⌘
| N V E ∂ ⚡ ⌘ I

tpa : süldm : čča sñün : skz : tümn : sü birle :
süñşdm : süsin : nta : ölrtn : ltı otz : yşma : ček budn :

qırqz : birle : yyi bolti : km kçe : çekte süldm :: örpnte
: süñşdm : süsin : snçdm : ...lkrtm yti : otz : yşsma :
qırqz : tpa : süldm : süñk btmi

tapa : süledim : çaça señün : sekiz : tümen : sü birle
: süñüşdim : süsin : anta : ölürtim : altı otuz : yaşıma :
çek budun : qırqız : birle : yayı bolti : kem keçe : çekte
süledim : örpünthe : süñüşdim : süsin : sançdım : ...lkrtm
yeti : otuz : yaşısıma : qırqız : tapa : süledim : süñük
batamı

Тарапка аскер менен жортуулга чыктым. Чач
Сеңүндүн сегиз түмөн аскери менен согуштум. Аске-
рин анда өлтүрдүм. Жыйырма алты жашымда Чик
букарасы Кыргыздар менен бирге жоо болду. Кем-
ди кечип чиктерге аскер менен жортуул кылдым.
Өрпүндө согушуп, аскерин жанчыдым. ... Жыйырма
жети жашымда Кыргыз тарапка аскер менен жортуул
кылдым. Сүңгү баткан (бойлогон).

нчч : 12345 : 67890 : 12345 : 67890 : 12345 : 67890 :
01234 : 56789 : 10111 : 222 : 333
444 : 555 : 666 : 777 : 888 : 999 : 10111 : 222 :
333 : 444 : 555 : 666 : 777 : 888 : 999 :
10111 : 222 : 333 : 444 : 555 : 666 : 777 : 888 : 999 :
10111 : 222 : 333 : 444 : 555 : 666 : 777 : 888 : 999 :
10111 : 222 : 333 : 444 : 555 : 666 : 777 : 888 : 999 :
10111 : 222 : 333 : 444 : 555 : 666 : 777 : 888 : 999 :

qry : sükpn : kögm : jışy : toya : yorp : qıryz :
budny : uda : bsdm : qynn : birle : suña jışda : süñşdm
: qynin : ölrtn : eln : nta ltm : ol jılqa : türgş : tpa : ltun

**jışy : ša : rts : ügzg : kçe : yoridm : түргş : budnyuda :
bsdm : түргş : qyn : süsi : otča borča : klti**

qariy : süküpen : kögmen : jışiy : toya : yoriip : qiryiz
: buduniy : uda : basdim : qayanin : birle : suņa jışda :
süñüşdüm : qayanin : öltürtim : elin : anta altim : ol jilqa
: türügeş : tapa : altun jışiy : aša : ertis : ügüzüg : keçe :
yoridum : türügeş : buduniyuda : basdim : türügeş : qayan
: süsi : otča borča : kelti

Карды жиреп Көгмөн Жышты айланып жор-
туп Кыргыз букарасын уйкуда бастым. Каганы ме-
нен Суңга жышында согуштум. Каганын өлтүрдүм.
Элин анда алдым. Ал жылы Түргөш тарапка Алтын
Жышты ашып Эртиш суусун кечип жортуул кылдым.
Түргөш букарамды бастым. Түргөш каган аскери от-
той, бозо ичип (мас болуп) келди.

ᠳᠤᠵᠢᠰᠢᠶᠢᠨ : ᠰᠠ : ᠷᠲᠰ : ᠦᠭᠵᠭᠢ : ᠻᠴᠡ : ᠶᠣᠷᠢᠳᠤᠮ : ᠲᠦᠷᠭᠦᠰᠢ : ᠪᠤᠳᠤᠨᠢᠦᠳᠤ :
ᠪᠰᠳᠤᠮ : ᠲᠦᠷᠭᠦᠰᠢ : ᠶᠣᠶ᠋ᠨ : ᠰᠤᠰᠢ : ᠣᠲᠴᠢ : ᠪᠣᠷᠴᠢ : ᠻᠯᠲᠢ :
ᠰᠤᠵᠢᠰᠢᠶᠢᠨ : ᠲᠣᠶ᠋᠎ᠠ : ᠶᠣᠷᠢᠶᠢᠨ : ᠻᠢᠷᠢᠯᠡ : ᠰᠤᠩᠰᠦᠳᠤᠮ : ᠶᠣᠳᠤ : ᠲᠦᠷᠭᠦᠰᠢ : ᠪᠤᠳᠤᠨᠢᠦᠳᠤ : ᠪᠰᠳᠤᠮ : ᠲᠦᠷᠭᠦᠰᠢ : ᠶᠣᠶ᠋ᠨ : ᠰᠤᠰᠢ : ᠣᠲᠴᠢ : ᠪᠣᠷᠴᠢ : ᠻᠯᠲᠢ :
... : ᠲᠦᠷᠭᠦᠰᠢ : ᠶᠣᠶ᠋ᠨ : ᠰᠤᠰᠢᠨ : ᠻᠣᠷ : ᠣᠯᠲᠢᠮ : ... ᠢᠴᠢᠷᠻᠢᠨᠡ : ᠻᠢᠰᠢᠲᠢᠨ : ... :
ᠶᠢᠷᠻᠢᠨ... : ᠻᠢᠰᠢᠲᠢᠨ : ᠻᠣᠶᠤᠯᠢ : ᠻᠣᠻ...ᠻᠢᠰᠢ... : ᠤᠻᠶᠤᠯᠢ : ᠻᠯᠲᠢ : ᠪᠰᠪᠯᠻ : ᠨᠢ ᠤᠴᠨ :
ᠠᠵᠳᠢ : ᠠᠵᠲᠢ ᠷᠲᠻᠢ

**bolčuda : süñšdmz : qynin : ybyusin : šdin : nta
ölrtn : eln : nta ltn : otz yšma : bsblq : tpa : süldm
: ltī yolī süñšdm : ... süsin : qop : ölrtn : ... ičrki ne
: kišitin : ... yoq ...kiši... : uqylī : klti : bsblq : nī üčn :
ozdī : otz rtqī**

bolčuda : sünüşdümüz : qağanin : yabyusin : šadin :
 anta ölürtim : elin : anta altım : otuz yaşima : besbalıq :
 tapa : süledim : altı yolu sünüşdüm : ... süsin : qop : ölürtim
 : ... içreki ne : kişitin : ... yoq ...kişi... : uqyalı : kelti :
basdim : besbalıq : anı üçün : ozdı : otuz artuqı

Болчуда согуштук. Каганын, жабгусун, шадын
 анда өлтүрдүм. Элин анда алдым. Отуз жашымда
 Беш балык тарапка аскер менен жортуулга чыктым.
 Алты жолу согуштум... аскерин көп өлтүрдүм... ич-
 кериге не (канча) кишисин ... жок .. киши .. Утурлап
 келди. Беш балыкты бастым. Ал үчүн оздум (өзгөчө
 болдум). Отуздан.

ᠠᠨᠳᠤ : ᠨᠠᠭᠤᠨ : ᠶᠠᠪᠤᠸᠠᠨ : ᠰᠠᠳᠤᠨ :
 ᠠᠨᠲᠤ ᠡᠯᠦᠷᠲᠢᠮᠤ : ᠡᠯᠢᠨ : ᠠᠨᠲᠤ ᠠᠯᠲᠢᠮᠤ :
 ᠣᠲᠤᠰᠤ ᠶᠠᠰᠢᠮᠤ : ᠪᠡᠰᠪᠠᠯᠢᠴᠢ :
 ᠲᠠᠫᠤ : ᠰᠦᠯᠡᠳᠢᠮᠤ : ᠠᠯᠲᠢ ᠶᠤᠯᠤ ᠰᠦᠨᠦᠰᠦᠳᠤᠮᠤ : ... ᠰᠦᠰᠢᠨ :
 ᠴᠣᠫᠤ : ᠡᠬᠡᠷᠡᠬᠢᠨᠡᠨᠡ : ᠬᠢᠰᠢᠲᠢᠨ : ... ᠶ᠋ᠣᠬᠤ ...ᠬᠢᠰᠢ... :
 ᠤᠴᠢᠶᠠᠯᠢ : ᠬᠡᠯᠲᠢ :
 ᠪᠠᠰᠢᠳᠢᠮᠤ : ᠪᠡᠰᠪᠠᠯᠢᠴᠢ : ᠠᠨᠢ ᠤᠦᠴᠦᠨ : ᠠᠵᠤ ᠶᠤᠨ ᠠᠵᠤᠳᠤᠮᠤ :
 ᠣᠲᠤᠰᠤ ᠠᠷᠲᠤᠴᠢ

bir yšma : qrlq : budn : buḡsz rür : brur : rkli : yyi
 bolti : tmy idq : bšda : sünšdm : qrlq : budny : ölrtn
 : nta ltm : ...dm :...qrlq : budn : terlp : klti : sünšdm...
 snčdm : ölrtn : toyz oyz : mnḡ : budnm : rti : tḡri : jr
 : bulyqin : üçün : ödiḡ

bir yaşima : qarluq : budun : buḡsiz erür : barur :
 erikli : yayi bolti : tamay iduq : başda : sünüşdüm : qarluq
 : buduniy : ölürtim : anta altım : ...dim : *basmil* : ...edu...

qarluq : budun : terilip : kelti : ... süñşüdüм sančđim :
ölürtim : toғuz oғuz : meniñ : budunim : erti : teñiri : jer
: bulyaqin : üçün : ödiñ

Артык бир жашымда (оғуз бир жашымда) Карлук
букарасы муңсуз болгон, барган (баш ийген) эрлери
жоо болду. Тамагы Ыдык (суусунун) башында со-
гуштум. Карлук букарасын өлтүрдүм. Анда алдым ...
Басмыл ...ийги.. Карлук букарасы терилип келди. ...
Согуштум, жанчыдым, өлтүрдүм. Тоғуз Оғуз менин
букарам эле. Теңир Жерди булганганы үчүн

ҰҢҒҢ : ҺӘХҒ : ҢҒҒ : ԾԻԻԾԻՄԻ : ԶԻԿԳՆՈՂ : ҺՄԿԻ :
ԾԻՂԻ : ԼՄՎԻԻ
ՎՄՎՄ : ՃԻԿԻ : ԾՂԻՃՂԻ : ԼՄՎԻԻ : ՃԻԿԻ : ՄԵԿԵ :
ԳՄԿԻ : ՎԼ : ԼՄԼ
ՎՄԻ : ՎԻԹ : ԹՎԻԻՂԻ : ԼՄՎԻԻ : ԼՄԼՄ : ԿՅՅ
ԼՄՎԻԻ : ҺՄԿ
ԾԻՅ) : ՅՈՈՅԿԻ : ԾԾՂԻ

**köni : tgdük : üçn : yayi bolti : bir jilqa : tört : yoli
: süñşdm : η lki : toyu blqda : süñşdm : toyla : ügzg :
jüztı : kčp : süsü klti : kinti : ntryuda : süñşdm : süsin
: snčdm : ... süñşdm : türük : budn : dq qmštı : yblq**

köni : tegdük : üçün : yayi bolti : bir jilqa : törüt : yoli
: süñüşdüм : eñ ilki : toyu balıqda : süñüşdüм : toyula
: ügüzüg : jüztı : kečip : süsü kelti : ekinti : antaryuda :
süñüşdüм : süsin : sančđim : ...üçünči : ... süñüşdüм :
türük : budun : adaq qamıştı : yablaq

Түз болгонубуз үчүн жоо болду. Бир жылда төрт
жолу согуштук. Эң алгач Тогу Балыкта согуштук. То-

гула суусун үзүп (кесип) кечип аскери келди. Экинчи жолу Антаргуда согуштум. Аскерин жанчыдым... үчүнчү жолу... согуштум. Түрк букарасы Адак Камышта жапалак (жапайы).

ԾԻՎՃԼԻ : ԿԻՐԻԹՅ : ԸՅՆ : ՅԿԵՋՆ : ԼՆԼԽ : ԿՃՋ :
 ՌՅԿՐԿԻԼԻ
 ԹՆԻՐԿԻԼ : ԹՆ : ՃԻԿՆ : ԳՆՂԿԻՃԻ : ՋՐԿ : ԻԿԿԿ :
 ՃԻԿՆ : ԻՐԵԽ
 ԸԻԿԻՋՆ : ՐԵԿՆ : ՃԻՈՐՋՋ : ԻՐԿԻՅ : ԽԵԹ : ՈՋԽՋՆ :
 ԼՆԿԿՃ
 ԼՆԼԽԹՆ : ԿՅՋՋ : ԸԸԿՐՃՋՋ : ... : ԸԿՋ : ... :
 ՋԿՐՈԻԿԿ) : ՎԻԿՂՋՂՆ
 ԸԻՃ : ԸԻՐՐ : ԸԽՂ

**boltči rti üze : yñi : klgme : süsin : γtm : ükš öltči
 : nta terltip : nta : toņra : jilpγuti : bir : oγšγ : toņa :
 tegn : yoγunda...egre : toqïdm : törtnč : zgnti : qdzda
 : süñšdm : süsin nta : snčdm : ybrïtdm : ...brm...mγï
 qurγn : qïšldqda : yut : boltï : yzņa**

boltači erti üze : yañi : keligme : süsin : ayitim :
 üküš öltüči : anta terilitip : anta : toņira : jilpayuti : bir :
 oγušγ : toņa : tegin : yoγunda...egere : toqïdim : törütünč
 : ezgenti : qadizda : süñüşdüm : süsin anta : sančdim :
 yabrïtdim : ...barimi...ma...mayi qurγan : qïšladuqda : yut
 : boltï : yazıņa

Болгон эле. (Жоо) өзү жаңылып келди. Аскерди ылдамдатып укмуш (көп) өлтүрдүм. Анда терип анда (андан кийин) Тоңра Жылпагуттун бир уруусунан болгон Тоңга тегинди жоктогондо ... ийрип (курчап)

өлтүрдүм. Төртүнчү жолу Эзгенти Кадызда согуштум. Аскерин анда жанчыдым. Жайдак ... барымын (мал-мүлкүн)... Магы Коргондо кыштадым. Жут болду. Жазында.

ЫҖ# : њ1J : INY×⊛ : NYǝIN : њFН⊛F : THT : ǝNFIN :
 X×J : THH
 MǝTY# : INIT : њXJ : ǝYHT : DᖃF : DᖃH : ᖃMHT : HT1 :
 JYHT : ǝYHT
 ITYINIT : XᖃYHT : DǝYHT : ᖃᖃHT : ITY : INIT :
 INYFHYT : ǝYHT
 XHT : HTH⊛H : DᖃH : THT⊛H : TY# : ᖃT : ... : ǝM :
 XHTHT : MHT
 ⊙JYᖃ⊛

**oγz tpa : süldm : ilki sü : tšqmš : rti : kin sü : bde
 : rti : üč oγz : süsi : bsa : klti : ydγ : ybz : bolti : tep :
 lyli : klti : siñr süsi : bg brqγ : yolγli : brdi : siñr süsi :
 süñšgli : klti : biz : z rtmz : ybz : rtmz : oγz : bu...küč
 bertük : üčn : nta snčdm**

oγuz tpa : süledim : ilki sü : tašqimiš : erti : ekin sü
 : ebde : erti : üč oγuz : süsi : basa : kelti : yadaγ : yabiz :
 bolti : tep : alyali : kelti : siñar süsi : ebig bariqiγ : yolγali :
 bardī : siñar süsi : süñšgeli : kelti : biz : az ertimiz : yabiz
 : ertimiz : oγuz ... : bu...küč bertük : üčün : anta sančidim

Огуз тарапка аскер менен жортуул жасадым. Алгачкы аскер ташыды (көтөрүлдү), экинчи аскер үйдө эле. Үч Огуз аскери басып келди. Жайдак жапыз болду деп алганы келди. Сыңар (бир) аскери үйгө, барыкты (ата-журтту) жоолап барды. Сыңар (бир) аске-

ри согушканы келди. Биз аз элек. Жапыз элек. Огуз...
бул ... күч берген үчүн анда жанчыдым.

ᠳᠭᠭᠭᠭ : ᠬᠠᠨᠠᠨ : ᠳᠠᠭᠠᠨᠭᠡᠨᠠᠨ : ᠭᠡᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠨᠠᠨᠠᠨ :
ᠬᠠᠨᠠᠨ : ᠳᠠᠭᠭᠭᠭ)
ᠭᠡᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠭᠡᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠳᠠᠭᠠᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨ :
ᠬᠠᠨᠠᠨ : ᠳᠠᠭᠭᠭᠭ)
ᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠳᠠᠭᠠᠨ : ᠳᠠᠭᠠᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠨᠠᠨᠠᠨ : ... : ᠶᠡᠭᠡᠨᠠᠨ : ... :
ᠶᠠᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠶᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠶᠠᠨᠠᠨ
ᠳᠠᠭᠭᠭᠭ) : ...ᠭᠭ : ᠶᠡᠭᠭᠭᠭᠭᠭᠭᠭᠭ : ᠬᠠᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠶᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨ

yaṅdm : tɟri : yrlqɔq üčn : mn qzɣntq : üčn : türük
: budn : ...mš rñč : mn inlgü : bunča : bšlyu : qzɣnmdn
: türük : budn : öltči : rti : yq : boltči : rti : ...bglr :
sqnɟ : nča bilɟ : oɟz budn : ...d : idmyin : tejn : süldm

yaṅdīm : teṅiri : yarılqaduq üčün : men qazɣantuq :
üčün : türük : budun : ...mīš erinč : men inilegü : bunča :
başlayu : qazyanmadın : türük : budun : ölteči : erti : yoq
: boltači : erti : ...begler : saqiniṅ : anča bilinɟ : oɟuz budun
: ...d : idmayin : tejin : süledim

Жандым (кайттым). Теңирим жарык кылганы
үчүн мен казганганым (кызмат кылганым) үчүн Түрк
букарасы... эле. Мен инилеримди мынча баштап каз-
гандым (кызмат кылдым). Түрк букарасы өлгөн эле.
Жок болгон эле... бектер ойлонду, анда билгин. Огуз
букарасы ... этпейин деп аскер менен жортуулга чык-
тым.

ᠶᠠᠨᠠᠨ : ᠳᠠᠭᠠᠨᠠᠨ : ᠳᠠᠭᠠᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠶᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨ) : ᠳᠠᠭᠠᠨ : ᠳᠠᠭᠠᠨ :
ᠶᠠᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠬᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨ

ԳՄԻՐ : ԿԵՋԵ : ԳՐԵՋԿ : ԼՆԿԿՔՁ : ԼՆԼՆԿ : ԾԵԿՋՁ :
 ԿՆԿ : ԹՆԿՁ
 ԶՆԿԿԿԿ : ՋԿՁ : ԿԿԿԿ : ԾԿՋԿՋԿ : ՆԿԿ : ՁԿ : ԵԿԿ :
 ԿԿԿԿ : ՆԿԾԿԿԿԿ
 ... : ԾԿԿԿԿ : ՆԿԿԿ : ՆԿԿԿԿ : ԳՆԿ

**bin : brqin : buzdm : oyz budn : tyz ttr : birle :
 tirilp : klti : ɣuda : ki ulɣ : sünşdm : süsin : buzdm :
 lin : nta ltm : nča qzyp : ... : ltm tɣri yrlqdq : üčn : mn
 otz rtqı : üč yşima : ...yq rti : ödsg : ütülğ : küč**

ebin : bariqin : buzdım : oɣuz budun : toɣuz tatar :
 birle : tirilip : kelti : aɣuda : eki uluy : sünüşdüm : süsin
 : buzdım : elin : anta altım : anča qazɣap : ... : altım teɣiri
 yarılqaduq : üčün : men otuz artuqı : üč yaşıma : ...yoq
 erti : ödseg : ütuleg : küč

Կյւն, Բարցին (մալ-մւլկւն) ԲւզԾւմ. Օգւզ Բւքարա
 Կոցւզ Կարա մենը Բըրցը Կըրըլը (յայնալը) կը
 Կը. ԱցւԿա էկը ւլը (չոն) սոցըշտը. Ասկըրըն ԲւզԾւմ.
 Էլըն աճա ալԿըմ. Աճա կազցանը (կըզմաթ կըլը) ...
 ալԿըմ. Կընըր յարըլըկ կըլցանը ւչըն մեն ՕցւզԿաճ
 արըլըկ ւչ (Օցւզ ւչ) յաշըմԿա ... յոկ էլը. ՄԲացընԿա
 ՕթՕԿ կըչ.

ՐԿՔՁԿ : ԿԿ) : ԾԿԿԿ : ՆԿԿ : ԿԿԿԿ : ՐՋԿ : ԳԿԿԿԿ :
 ... : ԿԿ) : ԿԿԿ
 ԿԿԿԿԿԿԿԿԿ : ԿԿԿԿ : ԿԿԿ : ԿԿԿ) : ԳԿԿ : ԿԿԿԿԿ : ՐՋԿ :
 ԿԿԿԿԿԿԿ
 ԿԿԿԿ : ԿԿԿԿ : ԿԿԿ)ԿԿԿԿԿԿ : ԳԿԿԿ : ՐԿԿԿԿ : ԿԿԿԿԿ :
 ...ԿԿԿԿԿ

**igdmš : qyn : yqltī üze : tqri : idq : jer sub ... qyn
: qutī : tpqlmdī rnč : tquz : oyz : budn : jrn : subīn :
īdp : tbyčyru : brdī : tbyč : budn : bu jrde : klti : igdjn
: tejn : ... budny**

igidemiš : qağan : yaqltī üze : teqiri : iduq : jer sub
asra qağan : qutī : tapīqlamadī erinč : toquz : oyzuz : budun
: jerin : subīn : īdīp : tabyačyaru : bardī : tabyač : budun :
bu jerde : kelti : igidejin : tejin : ... budunīy

Ирменткен каган жаңылды. Үстүдө Теңир, ыйык
жер-суу астыда, кагандын кутуна табынган жок эле.
Тогуз Огуз букара жеринен суусунан кетип Табгачка
барды. Табгач букарасы бул жерге келди. Ирментейин
деп ... букара

D#↓J\$† : ... : &N^9J : \$D^L\$J : \$N^N^† : D↓D^M^† :
D^9^x^† : \$^†
H^† : D^M^† : \$^† : N^† : H^†) : ^†↓\$↓\$: N^† :
h^† : D^†\$^† : ...
HN\$^† : ... : 9^x^† : H^†\$^† : N^†D^†\$^† : h^†N^† : 9 :
D^†\$^†

**yqłtī : ...berje : tbyčda : tī küsi : yoq boltī : bu
jrde : mqa : qur boltī : mn özm : qyn : olrtqm : üčn
: türük : budny :qilmdm : ... : jkde : qzyntm : īdī
bšda : tirlip : j...budny**

yazīqlatī : ...berije : tabyačda : atī küsi : yoq boltī : bu
jerde : maqa : qur boltī : men özüm : qağan : olurtiqim :
üčün : türük : budunīy :qilmadim ... jekde : qazyantim
: īdī başda : tirilip : je... budunuy

Жазыктуу кылды... Түштүктө Табгачта аты-күүсү (даңкы) жок болду. Бул жер мага кур (бош) болду. Мен өзүм каган болуп олтурганым үчүн Түрк букарасы ... кылбадым. ... казгандым (кызмат кылдым). Ыды (суусунун) башында терилип (жыйналып) ... букара.

... : 1N1YX : 1N1N : YZB : NAY : LAX : DZB :

DZMT

NYE : JNYHT : IYIJ : JZB : DZYI) : NY) : NYJZJ :

XN : DYN

⊗JZB : ... : NYJ : ZB : YDYHXT : NYJN :

NYTN...

.. sūjšdm : süsin : snčdm : ičkgme : čkdi : budn : bolti : ölgme : ölti : slje : qodi yrpn : qryn : qišlta : biz : brqin : nta buzdm :jšqa : ydi : uyyr ltbr : yüzçern : ilgerü...

sūjšdüm : süsin : sančidim : ičikgime : ičikdi : budun : bolti : ölügme : ölti : seleje : qodi yoripan : qarayan : qišlata : biz : bariqin : anta buzdım : ...jšqa : aydi : uygar elteber : yüzçe erin : ilgerü...

Согуштум. Аскерин жанчыдым. Ичкериге (ордого) кирген букара болду. Өлгөнү өлдү. Селеңганы кечип жортуп Караганды кыштап биз барымын (мал-мүлкүн) анда буздум... Жышка акты (кетти). Уйгур Элтебер жүздөй эрин илгериге (чыгышка)...

...hT : hNT : DZB) : JYHT : YJNHTY : JYTEH :

JZBYJ : hNT

ԾԿՃՅԵ : ԻԿԻ : ԿԻԿ : ՃԾԿԼԿԵԵ : ՅԵԿԵԵ : ԵԿԵԵ : ԵԿԵԵ :
ԿԵԵ...

ԵԿԵԵԵԵԵԵ : ԵԵԵԵԵԵ : ԵԵԵԵԵԵ : ՅԵԵԵԵԵԵ : ԵԵԵԵԵԵԵԵ : ԵԵԵԵԵ

**...ti türük : budn : aç rti : ol jilqıy : lp egtm : otz
rtqı : tört : yşma : oyz : tzp : tbyçqa : kirti : öknp :
süldm : suq : ...ekrp oylın : yotzın : nta ltm : ki eltbrlg
: budn : ...**

...türük : budun : aç erti : ol jilqıy : alıp egitim : otuz
artuqı : törüt : yaşıma : oğuz : tezip : tabyaçqa : kirti :
ökünüp : süledim : suq : ... ekrip oylın : yotuzın : anta
altım : eki elteberlig : budun : ...

Түрк букарасы ач эле. Ал жылкы алып ийриди.
Отуздан артык төрт (отуз төрт) жашымда Огуз безип
Табгачка кирди. Өкүнүп аскер менен жортуул кыл-
дым... уулун, аялын анда алдым. Эки Элтебердин бу-
карасы...

... : ՃՃԾԵ : ԾԵԵ : ՃԾԿԼԿԵԵԵԵ : ՅԵԿԵԵԵ : ԵԵԵԵԵԵ :
ԿԵԵ : ԿԵԵ : ԵԵԵԵ

ՅԵԵԵԵԵԵԵԵԵ : ԵԵԵԵԵԵԵԵԵ : ԾԵԵԵԵԵԵ : ԵԵԵԵԵԵԵԵԵ : ԵԵԵԵԵ :
... : ԵԵԵԵ

ԿԵԵԵԵԵ : ՅԵԵԵԵ : ԵԵԵԵԵԵԵԵԵԵԵԵԵԵ : ԵԵ

**...ttbı : budn : tbyç qynqa : körti : ylbçı dgü : sbı
: ötgi : klmz tejn : yyn süldm : budnıy : nta buzdm :
jilq...süsi : terlp : klti : qdrqn jışda : qu...**

...tatabı : budun : tabyaç qayanqa : körti : yalbaçı edgü
: sabı : ötügi : kelmez tejin : yayan süledim : budunıy : anta
buzdım : jilq...süsi : terilip : kelti : qadırqan jışda : qu...

Татаби букара Табгач каганды көрдү (баш ийди). «Элчиси ийги сөз менен өтүнүп келбес» дедим. Жайдак аскер менен жортуул кылдым. Букарасын анда буздум... аскери терилип (жыйналып) келди. Кадыркан Жышта...

...𐰽𐰺𐰸𐰸 : 𐰽𐰺𐰸𐰸 : 𐰽𐰸𐰺𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸 :
𐰸𐰸𐰸)𐰸𐰸
𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸 : 𐰸𐰸) : 𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸... : 𐰸𐰸𐰸𐰸 :
𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸
𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸

...yqṇa : jrṇrū subīṇru : qontī : berje : qrlq : budn
tpa : süle : tep : tudn : ymtry : itm brdī :eltbr : yq
bolmš : insi : bir : qury...

...yaqīṇa : jeriṇerū subīṇaru : qontī : beriḡe : qarluq
: budun tapa : süle : tep : tudun : yamtarīy : itīm bardī :
...elteber : yoq bolmiš : inisi : bir : qurīya...

...Жагына жерге, сууга конду. Түштүккө Карлук
букара тарапка аскер менен жортуул кылам деп Ту-
дун Йамтарды жөнөттүм. Барды... Элтебер жок бол-
ду. Иниси бир батышка...

...𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 :
𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸) : 𐰸𐰸)𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 :
𐰸𐰸 : ...𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸

...rqšī : klmdi : nī nč tyn : tep : süldm : quryu : ki
üč kišlgn : tzp brdī : qra budn : qṇy : klti tep : ög...qa
: at bertm : kečg tly : ...

...arqıŝı : kelmedi : anı anča tuyun : tep : süledim :
qurıyu : eki üç kiŝiligin : tezip bardı : qara budun : qayanıy
: kelti tep : ög.....qa : at bertim : keçig atlıy : ...

Кербени келбеди. Ага анда тийейин (кол салай-
ын) деп аскер менен жортуул кылдым. Батышка эки,
үч кишиси безип барды. Кара букара каганы келди
деп ... ат бердим. Кечип аттуу...

Жазуунун биринчи капталы

ᠠᠷᠠᠴᠢᠰᠢ : ᠡᠬᠡᠦᠴᠢᠬᠢᠯᠢᠭᠢᠨ : ᠲᠡᠵᠢᠫᠤᠪᠠᠳᠤᠨ : ᠴᠠᠷᠠᠪᠤᠳᠤᠨ : ᠴᠠᠶᠠᠨᠢᠶᠢ
ᠤᠯᠤᠰᠤᠨ : ᠠᠲᠤᠪᠡᠷᠲᠢᠮᠤ : ᠡᠭᠦᠭᠡᠬᠢᠭᠠᠲᠤᠯᠢᠶᠢ : ...
ᠶᠤᠬᠡᠨᠡᠮᠡᠳᠢ : ᠠᠨᠢᠨᠠᠨᠴᠢᠲᠤᠶᠤᠨ : ᠲᠡᠫᠤᠰᠡᠯᠡᠳᠢᠮᠤ : ᠠᠨᠢᠨᠠᠨᠴᠢᠲᠤᠶᠤᠨ : ᠲᠡᠵᠢᠫᠤᠪᠠᠳᠤᠨ : ᠴᠠᠷᠠᠪᠤᠳᠤᠨ : ᠴᠠᠶᠠᠨᠢᠶᠢ
ᠤᠯᠤᠰᠤᠨ : ᠠᠲᠤᠪᠡᠷᠲᠢᠮᠤ : ᠡᠭᠦᠭᠡᠬᠢᠭᠠᠲᠤᠯᠢᠶᠢ : ...

...öng : yoγru : sü yorp : tünli : künli : jeti : ödške
: subsz : kčdm : čurqqa : tgp : yolyli... kčnke tki

...öñüg : yoγuru : sü yoriᠫ : tünli : künli : jeti : ödüške
: subsüz : kečdim : čuruqqa : tegip : yoluγ... kečinike teki

...Өйдө, жогору аскер менен жортууп, түнү-күнү
жети убакытта суусуз кечтим. Чурукка тийип (жетип).

ᠲᠦᠨᠯᠢ : ᠬᠦᠨᠯᠢ : ᠵᠡᠲᠢ : ᠣᠳᠰᠢᠬᠡ
ᠰᠤᠪᠰᠢᠵᠢ : ᠬᠴᠢᠳᠢᠮᠤ : ᠴᠤᠷᠠᠵᠠᠴᠠᠭᠠᠲᠤᠯᠢᠶᠢ : ᠲᠦᠭᠠᠫᠤᠮᠤᠯᠢᠶᠢ...
ᠬᠴᠢᠨᠬᠡᠲᠢᠮᠤ : ᠲᠡᠵᠢᠫᠤᠪᠠᠳᠤᠨ : ᠴᠠᠷᠠᠪᠤᠳᠤᠨ : ᠴᠠᠶᠠᠨᠢᠶᠢ
ᠤᠯᠤᠰᠤᠨ : ᠠᠲᠤᠪᠡᠷᠲᠢᠮᠤ : ᠡᠭᠦᠭᠡᠬᠢᠭᠠᠲᠤᠯᠢᠶᠢ : ...

...tbγč : tlm : süsi : bir tümn : rtqi : jti biᠨ : süg : ilki :
kün : ölrtn : ydy : süsin : knti kün : qop...

...tabyaç : atlīm : süsi : bir tümen : artuqı : jeti biñ :
süg : ilki : kün : ölürtim : yadaγ : süsin : ekinti kün : qop...

Табгачтын аттуу аскерин бир түмөндөн артык жети миң аскерин алгачкы күдө өлтүрдүм. Жайдак аскерин экинчи күнү көп...

... : 𐰉𐰺𐰽 : |𐰽𐰸×𐰽 : 𐰽𐰾𐰸𐰾𐰽𐰾𐰽𐰾𐰽 : |𐰾𐰾 : 𐰽𐰾𐰽𐰾𐰽 : <𐰾𐰾) :
𐰾𐰾𐰽𐰽𐰾𐰽 : |𐰽𐰸×𐰽

**...ulī : süldm : otz rtqī : skz : yşma : qışn : qītγ tpa
: süldm : ...**

...ulī : süledim : otuz artuqı : sekiz : yaşıma : qışın :
qītaγ tpa : süledim :

... Аскер менен жортуулга чыктым. Отуздан артык сегиз жашымда кышында Кытаң тарапка аскер менен жортуул кылдым...

𐰽𐰾𐰽 : ... : 𐰽𐰾𐰽𐰾𐰽 : 𐰾𐰾𐰽𐰾𐰽 : 𐰽𐰾𐰽𐰾𐰽 : 𐰾𐰾𐰽𐰾𐰽 : 𐰽𐰾𐰽𐰾𐰽
mn...ölrtn : oγlin : yotzin : jilqsın : brmīn : ...

men...ölürtim : oγulin : yotuzin : jilqısın : barīmīn : ...

Мен...өлтүрдүм. Уулун, аялын, жылкысын барыгын (мал-мүлкүн)...

𐰽𐰾𐰽) : ...

budn...

budun...

Букара...

ᠪᠤᠬᠠᠷᠠ : ...

yor...

уор...

Жорттум...

ᠵᠣᠷᠲᠤᠮᠤ : ...

süñi...

сүңи...

Аскери...

ᠠᠰᠻᠡᠷᠢ : ᠵᠣᠷᠲᠤᠮᠤ : ᠵᠣᠷᠲᠤᠮᠤ : ᠠᠰᠻᠡᠷᠢ : ᠠᠰᠻᠡᠷᠢ : ᠠᠰᠻᠡᠷᠢ : ᠠᠰᠻᠡᠷᠢ :
ᠠᠰᠻᠡᠷᠢ : ᠠᠰᠻᠡᠷᠢ :
ᠠᠰᠻᠡᠷᠢ : ᠠᠰᠻᠡᠷᠢ : ...

**brtm : lp rin : blbl : qīlu : brtm : lg : yšma : ttbī :
budn : qīṭṇda : drl...**

bertim : alip erin : balbal : qīlu : bertim : elig : yašima
: tatabī : budun : qīṭṇda : adīrīl...

Бердим. Алп эрге балбал кылып бердим. Элүү жашымда татаби букарасы Кытаңга айрылды (кетти)...

ᠪᠡᠷᠲᠢᠮᠤ : ᠠᠯᠢᠫᠤᠷᠢᠨ : ᠪᠠᠯᠪᠠᠯ : ᠻᠢᠯᠤ : ᠪᠡᠷᠲᠢᠮᠤ : ᠯᠢᠭ : ᠶᠠᠰᠢᠮᠠ : ᠲᠲᠪᠢ :
ᠪᠤᠳᠤᠨ : ᠻᠢᠲᠠᠪᠢ :
ᠪᠡᠷᠲᠢᠮᠤ : ᠠᠯᠢᠫᠤᠷᠢᠨ : ᠠᠳᠢᠷᠢᠯᠤ : ...

**quy sñün : bšdu : tört : tümn : sü klti : tünkr : tyda
: tgp : toqïdm : üč tümn : süg :**

uquy señün : bašdu : törüt : tümen : sü kelti : tünker :
tayda : tegip : toqïdim : üč tümen : süg

Укуг Сеңүн басты. Төрт түмөн аскер келди. Түң-
кер тоого жетип тоорудум. Үч түмөн аскер.

ᠠᠶᠢᠨ ᠰᠡᠩᠦᠨ : ᠪᠠᠰᠢᠳᠤ : ᠲᠦᠷᠲᠦ : ᠲᠦᠮᠨ : ᠰᠦ ᠬᠡᠯᠲᠢ : ᠲᠦᠨᠬᠢᠷ : ᠲᠦᠳᠠ
ᠲᠡᠭᠢᠫᠤ : ᠲᠣᠴᠢᠳᠤᠮᠤ : ᠦᠴᠢ ᠲᠦᠮᠨ : ᠰᠦᠭ ᠰᠦᠭᠦ
ᠬᠢᠷᠢᠲᠢ : ᠤᠯᠤᠭ : ᠣᠶᠢᠯᠢᠮᠤ : ᠶᠢᠯᠢᠮ ᠶᠢᠷᠫᠤ : ᠶᠠᠸᠠᠨ : ᠣᠯᠢᠷᠲᠢᠮᠤ : ᠲᠠᠴᠤ
ᠵᠢᠭᠢᠷᠢᠮᠤ : ᠵᠢᠯᠢ : ᠴᠠᠶᠠᠨ : ᠣᠯᠢᠷᠲᠢᠮᠤ : ᠡᠯ ᠲᠦᠳᠤᠮᠤ : ᠣᠲᠤᠰ ᠷᠲᠠᠴᠢ : ᠪᠢᠷ : ᠶᠠᠰᠢᠮᠠ

ölr̥ti : ul̥y : o̥ylm : ɣlm ɣrp : yq bolča : quy sñü̃ng :
blbl : tike : bertm : mn : toqz : jgrmi : yšma : olrtm : tquz
jgrmi : j̥il : q̥yn : olrtm : el tutdm : otz rtq̥i : bir : yšma

ölür̥ti : uluy : oyl̥im : oylm ḁy̥ir̥ip : yoq bolča : uquy
señünig : balbal : tike : bertim : men : toquz : jegirmi :
yašima : olurt̥im : toquz jegirmi : j̥il : qḁyan : olurt̥im : el
tutd̥im : otuz artuq̥i : bir : yašima

Өлтүрдү. Улуу уулум ооруп жок болду. Укуг
Сеңүнгө балбал тигип бердим. Мен он тогуз жашым-
да олтурдум. Он тогуз жыл каган болуп олтурдум. Эл
туттум. Отуздан артык бир (отуз бир) жашымда.

ᠬᠢᠷᠢᠲᠢ : ᠤᠯᠤᠭ : ᠣᠶᠢᠯᠢᠮᠤ : ᠶᠢᠯᠢᠮ ᠶᠢᠷᠫᠤ : ᠶᠠᠰᠢᠮᠠ : ᠣᠯᠢᠷᠲᠢᠮᠤ : ᠲᠠᠴᠤ
ᠵᠢᠭᠢᠷᠢᠮᠤ : ᠵᠢᠯᠢ : ᠴᠠᠶᠠᠨ : ᠣᠯᠢᠷᠲᠢᠮᠤ : ᠡᠯ ᠲᠦᠳᠤᠮᠤ : ᠣᠲᠤᠰ ᠷᠲᠠᠴᠢ : ᠪᠢᠷ : ᠶᠠᠰᠢᠮᠠ

ሐላጃሐላ) : ቦጽገገገ : ክጋጋ : ጋጽገጽገገገ : ያላላ : ዕሃጃገ :
ጋሃሐሐሐ : ገገገ : ጸገገጋጋ
ገገገገ : ጽገገገገ : ዐላላ : ጥከጥከጃ : ዕላላ : ጽገገጋ

**türükme : budnma : jgn : nča qzynu : bertm :
bunča : qzypn : qgm qyn : it jl : onnč y : lfi tzqa : uča
: brdi : lyzin : jil : birsnč y : jeti : otzqa : yoy : rtürtm
: buqy tutq**

türüküme : budunuma : jegin : anča qazyanu : bertim
: bunča : qazyanup : aqañim qağan : it jil : onunč ay : altı
otuzqa : uča : bardı : layzin : jil : birsinči ay : jeti : otuzqa
: yoy : ertürtim : buquy tutuq

Түркүмө, букарама жакшы анда казганып (кыз-
мат кылып) бердим. Мынча казганып (кызмат кылып)
атам каган ит жылы онунчу айдын жыйырма алты-
сында учуп барды (каза болду). Доңуз жылы биринчи
айдын он жетисинде жоктодук. Букуг Тутук.

ሐላላ : ሃገገገገ : ጽገገገገገ : ዕሃጃገ : ጸገገገገገገገ : ጓሃሐላ :
ጋላላጋላ : ገ... : ጋጽገገ
ገገገገ : ጓጥጽገገገ : ጓገገገገገገ : ዐላላ : ገገገገገገ : ጓገገገገገ :
ከገገገ : ጸገገገገገ
ላገገ) : ቦላላ : ጓገገገገገ : ገገገገገገ

**qñi : li sün : ty sqün : bšda : bes yüz rn : klti :
quqlq : ö...ltun : küms : krgksz : klürti : yoy : yprıy :
klürp : tike : berti : čintn : iyč : klürp : öz yrš...**

aqañi : li sün : tay señün : başda : bes yüz erin : kelti
: uquqluq : ö...altun : kümüs : kergeksiz : kelürti : yoy :

yüpariŷ : kelürip : tike : berti : čintan : řyač : kelürip : öz
yariř...

Атасы менен Ли Сүн Тай Сеңүн баштап беш жүз
эр келди. Окутуудан ... алтын күмүш абдан көп келтир-
ди (алып келди). Жоктоп, жыпар (шамдарды) алып
келди. Тигип берди. Чынтан жыгач алып келип өзү...

᠔ᠲᠦᠨ : ᠔ᠲᠦᠨ) : ᠶ᠋ᠯᠢᠨ : ᠰᠤᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠳᠠ... : ᠔ᠲᠦᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ :
ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ)

**bunča : budn : sčĭn : qulqqĭn : yŋ : ...bičdĭ : dgü
özlĭk tĭn : qra : kiřin : kök : tjŋin : snsĭz : klöri qop :
qutĭ...**

bunča : budun : sačĭn : qulaqqĭn : yaŋaqĭn : ...bičdĭ
: edgü özlük atĭn : qara : kiřin : kök : tejeŋin : sansĭz :
kölöri qop : qutĭ...

Мынча букара чачын, кулагын, жаагын ... бычты
(кести). Ийги өзлүк (мыкты) аты, кара киши (баалуу
териси), көк тыйыны сансыз жыйналды. Куту...

ᠬᠢᠶᠢᠨᠠᠨ : ᠬᠢᠶᠢᠨ) : ᠳᠠᠶᠢᠨ) : ᠬᠢᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) :
ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) :
ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) :
ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) :
ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) : ᠶ᠋ᠶᠢᠨ) :

**tɨritg : tɨri : yrtmš : türük : bilge : qɣn : sbm :
qnm : türük : bilge : qɣn : olrtqınta : türük : mtı̄ : bglr
: kisre : trduš : bglr : kül çur : bšlyu : šd pıt : bglr : öñre
: töls : bglr : pa trqn : ...**

teñiriteg : teñiri : yaratmıš : türük : bilge : qaɣan :
sabım : aqanı̄m : türük : bilge : qaɣan : olurtuqınta : türük
: ĩmtı̄ : begler : kisre : tarduš : begler : kül çur : bašlayu :
šad apıt : begler : öñre : töles : begler : apa tarqan : ...

Теңир тектүү, Теңир жараткан Түрк билге каган
сөзүн уккула. Атам Түрк Билге каган олтургандагы
Түрктүн эмки бектери, кийинки Тардуш бектери,
Күл-Чур баштаган Шад, Апыт бектер, өңгө (башка)
Төлөс бектер Апа Таркан...

᠔ᠶᠢᠳᠲᠦ : ᠶᠢᠳᠲᠦ : ᠶᠭᠢᠰᠢᠨᠰ : ᠶᠡᠭᠡᠮᠡ : ᠔ᠲᠦᠳᠠᠵ : ᠶᠡᠭᠡᠮᠡ : ᠵᠰᠢ) :
ᠰᠶᠢᠳᠠᠵ : ᠔ᠲᠦᠳᠠᠵᠶᠭᠢᠰᠢᠨᠰ : ᠶᠢᠳᠲᠦ : ᠔ᠲᠦᠳᠠᠵᠶᠡᠭᠡᠮᠡ :
ᠶᠶ᠔ᠲᠦᠳᠠᠵ
ᠶᠶᠡᠭᠡᠮᠡᠶᠢᠰᠢᠨᠰ : ᠔ᠶᠢᠳᠲᠦ : ᠶᠢᠳᠲᠦ : ᠔ᠲᠦᠳᠠᠵ : ᠔ᠲᠦᠵᠠ : ᠰᠶᠰᠠ :
ᠶᠡᠭᠡᠮᠡ : ᠠᠶᠶᠰ
ᠠᠶᠶᠰᠠᠵ : ᠲᠡᠶᠠᠶᠠ

**bšlyu : ulyu : šd apt : bglr : buyrq...bklr ltun tmn
trqn : tunjqgq : boyla bya trqn : ulyu : buyrq ... bklr ič
buyrq : sbg kül rkn : bšlyu : ulyu : buyrq : bunča : mtı̄
: bglr : qɨm : qɣnqa rtɨü**

bašlayu : ulayu : šad apıt : begler : buyruq...bekler
alun taman tarqan : tunjuquq : boyla baya tarqan : ulayu
: buyruq ..bekler ič buyruq : sebeg kül erkin : bašlayu :

ulayu : buyruq : bunča : ĩmti : begler : aqañim : qayanqa
ertünü

Баштап улап Шад, Апыт бектер. Буйрук ... бектер,
алдыдагы Таман таркан, Тонькөк Бойла Бага Таркан,
ага улай Буйрук ... бектер Ич Буйрук, Себек Күл Эр-
кин баштагандар, аларга улай Буйруктар мынча эми
бектер, атам каганга өзгөчө.

ᠠᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠪᠤᠢᠷᠦᠬᠤ : ... : ᠪᠤᠨᠴᠢ : ᠪᠡᠭᠯᠡᠷᠢᠨ : ᠠᠶᠢᠨᠢᠮᠤ : ᠶᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨ :
ᠠᠨᠠᠨᠠᠨ
ᠪᠤᠢᠷᠦᠬᠤ : ᠪᠤᠶᠢᠷᠦᠬᠤ : ᠪᠤᠨᠴᠢ : ᠪᠡᠭᠯᠡᠷᠢᠨ : ᠠᠶᠢᠨᠢᠮᠤ : ᠶᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨ :
ᠠᠨᠠᠨᠠᠨ
ᠠᠶᠢᠨᠢᠮᠤ : ᠠᠶᠢᠨᠢᠮᠤ : ᠠᠶᠢᠨᠢᠮᠤ : ᠠᠶᠢᠨᠢᠮᠤ : ᠠᠶᠢᠨᠢᠮᠤ : ᠠᠶᠢᠨᠢᠮᠤ : ᠠᠶᠢᠨᠢᠮᠤ

rtjü : ti my : ...türük : bglrin : budnĳn : budnĳn
rtjü : ti my itdi : ügde : qñm qñn : ...ča : yĳr : tšĳn :
yoynĳy : türük : bglr : budn : iti : jrtĳ...klü rti : özme
: bunča

ertünü : eti ĳmay : ...türük : beglerin : budunĳn :
budunĳn ertünü : eti ĳmay itdi : ügde : aqañim qayan : ...ča
: ayĳr : tašin : yoynĳy : türük : begler : budun : iti : ... jrtĳ
kelü erti : özime : bunča : ...

Өзгөчө эттиң... Түрк бектери букарага өзгөчө
этти. Менин атам каган ... оор ташын. Түрк бектер,
букарасы жоктоду ... келген эле. Өзүмө мынча...

ᠠᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠪᠤᠢᠷᠦᠬᠤ : ... : ᠪᠤᠨᠴᠢ : ᠪᠡᠭᠯᠡᠷᠢᠨ : ᠠᠶᠢᠨᠢᠮᠤ : ᠶᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨ :
ᠠᠨᠠᠨᠠᠨ
ᠠᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠪᠤᠢᠷᠦᠬᠤ : ᠪᠤᠨᠴᠢ : ᠪᠡᠭᠯᠡᠷᠢᠨ : ᠠᠶᠢᠨᠢᠮᠤ : ᠶᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨ :
ᠠᠨᠠᠨᠠᠨ
ᠠᠶᠢᠨᠢᠮᠤ : ᠠᠶᠢᠨᠢᠮᠤ : ᠠᠶᠢᠨᠢᠮᠤ : ᠠᠶᠢᠨᠢᠮᠤ : ᠠᠶᠢᠨᠢᠮᠤ : ᠠᠶᠢᠨᠢᠮᠤ : ᠠᠶᠢᠨᠢᠮᠤ

**...qyn : bitg ...yolytegn : bitdm : bunča : brqy :
bdzg : uzy : ...qyn : tisi : Yolytegn : mn : y rtqi : tört
kün : olrp : bitidm : bdztm :...yg**

...qayan : bitig...yoluı tegin : bitidim : bunča : barıqıy
: bedizig : uzuı : ...qayan : atisi : yoluı tegin : men : ay
artuqi : törüt kün : olurip : bitidim : bediztim :yg

Каган жазуу... Йолуг тегин жаздым. Мынча ба-
рыкты (мал-мүлктү) бедизди узун ... кагандын небе-
реси Йолуг тегин мен. Айдан артык төрт күн олтуруп
жаздым, бедиз кылдым.

Жазуунун экинчи капталы

h1T1hE : h1T1xJ : 01J>Y : h1T1A : 21Y(1A1Y) :
21x1J : 11Y>Y
Y0>) : h1Y1h1 : |x : 11D1 : 11Y(1A1Y) : 11Y) : 21T1Y1 :
1Y1Y : ...

**tjritg : tjride : bolmš : türük : bilge qyn : bödke
: olrtm : sabmn : tüküti : sd : ulyu : injgünm : oylnm
: birki : oğšm**

teñiriteg : teñiride : bolmuš : türük : bilge qayan
: bödüke : olurtum : sabimın : tüküti : esid : ulayu :
inijügünüm : oylanım : biriki : oğuşum : *budunum* : *birije*
: *šad apit begler* : *jiriya* : *tarqat* : *bujruq* : *begler* : *otuz*
... *toquz oğuz* : *begleri buduni* : *bu sabimın* : *edgüti* : *esid*
: *qatıydi* : *tıñla* : *ilgerü* : *kün*

Теңир тектүү, Теңирден болгон Түрк Билге ка-
ган бул мезгилде (бийликке) олтурдум. Сөзүмдү

кобуп (туруп) мага баш ийгин. Көп кылдым. Негизи жамандык (болгон) жок. Түрк каган Өтүкен жышта олтурса элде муң жок. Илгери (чыгышка) Шантуң жазыкка (талаага) чейин аскер менен жортуул кылдым. Талууйга (океанга) кичине тийбедим (жетпедим). Түштүккө Тогуз.

ᠲᠢᠮᠠᠨᠳᠢᠬᠤ : ᠬᠡᠮᠣᠨ : ᠮᠤᠨᠤᠬᠤᠨ : ᠬᠡᠮᠣᠨᠤᠬᠤᠨ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨ : ᠬᠡᠮᠣᠨᠤᠬᠤᠨ :

↓ᠲᠢᠮᠠᠨᠳᠢᠬᠤ

ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨᠡᠨ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨ : ᠬᠡᠮᠣᠨᠤᠬᠤᠨ : ᠬᠡᠮᠣᠨᠡᠨ : ᠮᠤᠨᠤᠬᠤᠨ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨ :

ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨᠡᠨ

ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨ : ᠬᠡᠮᠣᠨᠤᠬᠤᠨ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨ : ᠬᠡᠮᠣᠨᠡᠨ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨ :

ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨ

ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨᠡᠨ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨᠡᠨ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨᠡᠨ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨᠡᠨ :

ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨ

ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨᠡᠨ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨᠡᠨ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨᠡᠨ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨᠡᠨ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨᠡᠨ :

ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨᠡᠨ : ᠶᠡᠮᠡᠨᠡᠨᠡᠨ

**rsnke : tgi : süldm : tüpütke : kičg : tgmdm :
 qurɣaru : jenčü ügz : kče : tmr qpīyqa : tgi : süldm :
 jīryru : jer byrqu : jrŋ : tgi : süldm : bunča : jrke : tgi
 : yortdm : ötükn : yišda : jeg : idī yoq : rmš : el tutsr : jr :
 ötükn : yš rmš : bu jrde : olrp : tbyč : budn : birle : tüzltm
 : ltun : kümš : sg**

ersenke : tegi : süledim : tüpütke : kičig : tegmedim :
 qurıyaru : jenčü ügüz : keče : temir qapıyqa : tegi : süledim
 : jiriıyaru : jer bayırqu : jeriŋe : tegi : süledim : bunča : jerke
 : tegi : yorutdim : ötüken : yişda : jeg : idi yoq : ermi : el
 tutsar : jer : ötüken : yiş ermiş : bu jerde : olurup : tabyaç :
 budun : birle : tüzeltim : altun : kümüş : isig

Эрсенге чейин аскер менен жортуул кылдым. Түпүткө (Тибетке) кичине тийбедим (жетпедим). Батышка Йенчү өгүздү (Сыр дарыяны) кечип Темир капкага чейин аскер менен жортуул кылдым. Байырку жерине чейин аскер менен жортуул кылдым. Мынча жерге чейин жортуул кылдым. Өтүкен жышта жакшы Еди (башкаруучу) жок эле. Эл тутуучу жер Өтүкен жыш эле. Бул жерде олтуруп Табгач букарасын түзөлттүм (башкардым). Алтын, күмүш, ичкилик.

↓𐰇𐰪𐰝 : 𐰇𐰆𐰏𐰝 : 𐰇𐰆𐰏𐰝𐰝𐰝 : 𐰇𐰇𐰝𐰝 : 𐰇𐰇𐰝) : 𐰇𐰇𐰝𐰝𐰝 :
 𐰝𐰝𐰝 : 𐰇𐰇𐰝𐰝
 𐰝𐰇𐰝 : 𐰝𐰝𐰝 : 𐰇𐰇𐰝𐰝 : 𐰝𐰝𐰝 : 𐰝𐰝𐰝 : 𐰇𐰇𐰝)𐰝 :
 𐰇𐰆𐰏𐰝𐰝𐰝 : 𐰝𐰝𐰝𐰝𐰝𐰝 : 𐰝𐰝𐰝𐰝𐰝𐰝 : 𐰝𐰝𐰝𐰝𐰝𐰝 :
 𐰝𐰇𐰝 : 𐰝𐰝𐰝 : 𐰝𐰝𐰝𐰝
 𐰝𐰝𐰝𐰝 : 𐰝𐰝𐰝 : 𐰝𐰝𐰝 : 𐰝𐰝𐰝𐰝𐰝𐰝 : 𐰝𐰝𐰝𐰝𐰝𐰝 :
 𐰝𐰝𐰝𐰝 : 𐰝𐰝𐰝 : 𐰝𐰝𐰝𐰝
 𐰇𐰇𐰝)𐰝 : 𐰝𐰝𐰝𐰝𐰝𐰝 : 𐰝𐰝𐰝 : 𐰝𐰝𐰝𐰝𐰝

quty : buɣsz : nča berür : tbyč : budn : sbi süčg
 : ɣiši : jišq : rmš : süčg : sbn : jmšq : ɣin : rp : irq :
 budny : nča yɣuti r : rmš :

yɣur : qontqda : kisire : ɣɣ bilgn nta üjür : rms :
 dgü : bilge : kišig : dgü : lp : kišig : jortmš : rms : bir
 kiši : yɣlsr : oɣši : budni : besükiɣe : tgi : qidmz

qutuy : buɣsuz : anča berür : tabyač : budun : sabi
 süčig : aɣiši : jimšaq : ermiš : süčig : sabin : jimšaq : aɣin
 : arip : iraq : buduniɣ : anča yaɣuti er : ermiš : yaɣuru :
 qontuqda : kisire : aɣiɣ bilgin anta üjür : ermis : edgü :

bilge : kišig : edgü : alip : kišig : jorutmaš : ermis : bir
kiši : yañılsar : oyušı : budunı : besükiñe : tegi : uqıdmaz

Кутту (байлыкты) муңсуз анда берген Табгач букаранын сөзү сүйкүмдүү, жибеге жумшак эле. Сүйкүмдүү сөзү, жумшак жибеге менен арбап, ыраактагы букараны анда жакындаткан эрлер эле. Колтугуна ысык кылып кармап анык билгени анда үйрүйт (алдайт) эле. Ийги билге киши, ийги алп кишини жорутпас (жакындатпас) эле. Бир киши жаңылса, уулунан, букарасына, тегине чейин уятсыз кылат.

ᠲᠦᠭᠦ : ᠮᠠᠯᠢᠯᠢᠰᠢ : ᠪᠢᠯᠭᠦ : ᠠᠯᠢᠯᠢᠯᠢᠰᠢ : ᠵᠣᠷᠤᠲᠤᠮᠠᠰᠢ : ᠡᠷᠮᠢᠰᠢ : ᠪᠢᠷᠢ
ᠬᠢᠰᠢᠭᠢ : ᠶ᠋ᠠᠨᠢᠯᠰᠢᠷᠢ : ᠣᠶᠤᠰᠢ : ᠪᠤᠳᠤᠨᠢ : ᠪᠡᠰᠦᠬᠢᠨᠢᠭᠡ : ᠲᠡᠭᠢ : ᠤᠴᠢᠳᠤᠮᠠᠵᠤ

ᠮᠤᠶᠢᠬᠡ : ᠬᠢᠰᠢᠭᠢ : ᠪᠢᠯᠭᠦ : ᠮᠤᠶᠢᠵᠢᠶᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠭᠢᠰᠢ : ᠠᠯᠠᠯᠢᠰᠢᠨᠢ : ᠵᠣᠷᠤᠲᠤᠮᠠᠰᠢ : ᠪᠢᠷᠢᠰᠢᠭᠢ : ᠪᠢᠯᠭᠦᠲᠤᠮᠠᠵᠤ

ᠳᠠᠮᠠᠨᠳᠠᠮᠠᠨᠢ : ᠬᠢᠲᠤ : ᠬᠢᠰᠢᠭᠢ : ᠪᠢᠯᠭᠦ : ᠮᠤᠶᠢᠵᠢᠨᠭᠢᠰᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠭᠢᠰᠢᠨᠢ : ᠵᠣᠷᠤᠲᠤᠮᠠᠵᠤᠶᠢᠵᠢᠨᠢ

ᠲᠦᠭᠦ : ᠮᠤᠶᠢᠬᠡᠲᠤᠮᠠᠵᠤ : ᠳᠤᠳᠤᠶᠢᠬᠡᠲᠤᠮᠠᠵᠤ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠭᠢᠰᠢᠨᠢ : ᠳᠤᠶᠢᠵᠢᠨᠭᠢᠰᠢᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠭᠢᠰᠢᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠭᠢᠰᠢᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠭᠢᠰᠢᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠭᠢᠰᠢᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠭᠢᠰᠢᠨᠢ : ᠶᠢᠵᠢᠨᠭᠢᠰᠢᠨᠢ

rms : süčg : sbiņa : jmšq : yišīņa : rturp : ükš :
türük : budn : öltg : türük : budn : ölskñ : berje :
čuyy : yiš : rüglün : yzi : qonyin tsr : türük : budn :
ölskgn̄te : ny kiši : nča : bošyurur : rms : irq rsr : yblq
: yi berür : yḡq : rsr : dgü : yi berür : tp anča : bošyurur
: rms : bilg

ermis : süčig : sabiņa : jīmšaq : ayišīņa : arturip : üküš
: türük : budun : ölteg : türük : budun : ölsekiñ : berje :
čuyay : yiš : rügeltün : yazı : qonuyin teser : türük : budun
: ölsekiñte : anjıy kiši : anča : bošyurur : ermis : iraq

erser : yablaq : aŷi berür : yaŷiq : erser : edgü : aŷi berür :
 tep anča : boŷyurur : ermis : bilig

Сүйкүмдүү сөзүнө, жумшак жибегине бузулуп укмуш (көп) Түрк букарасы өлдү. Түрк букарасынын өлгөндөн калганы: «Түштүктөгү Чугайдын Жышын-дагы Түгөлдүн жазына (талаасына) коноюн» деди. Түрк букарасын өлгөнгө чейин жеткирди. Жаман киши анда элди бузган эле. Ыраак болгонго жапалак (жаман) жибек берет, жакын болгонго ийги жибек берет деп анда элди бузган эле. Билимди.

ᠠᠮᠤᠯᠤᠯᠤᠰ : ᠠᠨᠴᠢ : ᠪᠣᠰᠤᠶᠤᠷᠤᠷ : ᠡᠷᠮᠢᠰ : ᠪᠢᠯᠢᠭ
 ᠮᠤᠮᠤᠰ : ᠶᠠᠪᠯᠠᠭ : ᠠᠶᠢᠪᠡᠷᠦᠷ : ᠶᠠᠶᠢᠻ : ᠡᠷᠰᠡᠷ : ᠡᠳᠭᠦ : ᠠᠶᠢᠪᠡᠷᠦᠷ :
 ᠲᠡᠮ ᠠᠨᠴᠢ : ᠪᠣᠰᠤᠶᠤᠷᠤᠷ : ᠡᠷᠮᠢᠰ : ᠪᠢᠯᠢᠭᠠᠨ
 ᠲᠣᠶᠠᠶ : ᠬᠢᠮᠠᠨ : ᠡᠯᠳᠢ : ᠮᠤᠪᠤᠵᠠᠨ ᠡᠯᠡ. ᠪᠢᠷᠠᠠᠬᠤ ᠪᠣᠯᠭᠢᠨᠭ᠎ᠠ ᠵᠠᠮᠠᠯᠠᠬ
 (ᠵᠠᠮᠠᠨ) ᠵᠢᠪᠡᠬᠤ ᠪᠡᠷᠡᠲ, ᠵᠠᠬᠢᠶᠢᠨ ᠪᠣᠯᠭᠢᠨᠭ᠎ᠠ ᠢᠶᠢᠭᠢ ᠵᠢᠪᠡᠬᠤ ᠪᠡ-
 ᠷᠡᠲ ᠳᠡᠮ ᠠᠨᠳᠠ ᠡᠯᠳᠢ ᠪᠤᠵᠠᠨ ᠡᠯᠡ. ᠪᠢᠯᠢᠮᠳᠢ.

**bilmz : kiši : ol sby : lp : ygru : brp : ükš kiši : öltg
 : ol jrgrü : brsr : türük : budn : öltčisn : ötükn : jr :
 olrp : rqš : tirkš : isr : nḡ bunḡ yq : ötükn : yiš : olrsr
 : bḡgü : l tuta : olrtčisn : türük : budn : toq rqqsn :
 ačsq : tosq ümzsn : bir : todsr : ačsq : ümzsn : ntyḡn :
 üčn : igdmš : qḡnḡ**

bilmez : kiši : ol sabiy : alip : yaŷiru : barip : üküš
 kiši : ölteg : ol jergerü : barsar : türük : budun : öltečisen :
 ötüken : jer : olurup : arqiš : tirkiš : isar : neḡ bunḡy yq :

ötügen : yış : olursar : beᅗgü : el tuta : olurtačisın : türük :
budun : toq arıqqasın : ačsıq : tosiq ümüzsен : bir : todsar
: ačsıq : ümüzsен : antayıñin : üçün : igidmiš : qayañ

Билбеген киши ал сөздү алып жакындап барып укмуш (көп) киши өлдү. Ал жерге барса Түрк букарасы өлөт. Өтүкен жерде олтуруп кербен жөнөтүп, не мунуң жок. Өтүкен жышта олтурса түбөлүк элди тутуп олтурасың. Түрк букара ток, арыктаганды, ачкалыкты жана токчулукту ойлонбойсуң. Бир тойсоң ачкалыкты ойлонбойсуң. Андай болгонуң үчүн ирденткен каганыңдын.

ҮДН# : ҮᅗᅗН# : ҰМ# : ҮД# : ДҮᅗҮ# : ҮДМᅗ : ҮМᅗ# :
ҮДᅗҮ# : М
НДᅗ(: ҰМ#ҮД# : ҮД# : ᅗҮ# : МҮ# : ДҮДҮ#Ү# :
НҮ# : М#ᅗ : ҮДᅗ : ДҮМ# : Н#) : ҮДᅗ : Н#) :
ҮДҮ# : ДҮДҮ#
Дᅗᅗ)Ү# : ҮД# : ҮДҮДᅗ : ҮД# : Дᅗᅗ)Ү# : ДДМ# :
МДᅗ)Ү#
МᅗМ# : М#

**sbın : lmtın : jer syu : brdq : qop nta : lqnty : rltuy
: nta qlmšn : jer : syu qop : turu : ölü : yoryor rtg :
tñri : yrlqdq : üçn : özm : qutm : br üçn : qyn : olrtm
: qyn : olrp : yq : çiyğ : budng : qop : qubrtm : çiyğ :
budny : by qıltm : n budny : ükš : qıltm : zu**

sbın : almatın : jer sayu : bardıq : qop anta : alqıntıy :
arıltuy : anta qalmıšin : jer : sayu qop : turu : ölü : yorıyor
erteg : teñiri : yarılqadıqı : üçün : özüm : qutum : bar

üçün : qayan : olurtum : qayan : olurup : yoq : çïyañ :
budunïg : qop : qubartïdïm : çïyañ : budunïy : bay qïltïm
: ne budunïy : üküš : qïltïm : azu

Сөзүнө тил албагандан жер сайга бардың (тентидиң). Көп анда алдан кетти, арыды, анда калды. Жер сайда көп туруп өлдү. Жооруюн (түшүндүрөйүн) эттим. Теңир жарлык кылганы үчүн өзүмдүн кутум бар үчүн каган болуп олтурдум. Каган болуп олтуруп жок, кедей букараны көп кубаттуу кылдым. Кедей букараны бай кылдым. Не букараны укмуш (көп) кылдым. Аз.

ᠶᠳᠤᠰᠢᠰᠢ : ᠢᠶᠡᠬᠡᠳᠠᠶᠠᠨ : ᠣᠯᠣᠷᠲᠤᠮᠤ : ᠣᠶᠠᠨ : ᠣᠯᠣᠷᠤᠫᠤ : ᠶ᠋ᠣᠬᠤ : ᠴᠢᠶᠠᠨ :
ᠪᠤᠳᠤᠨᠢᠭ : ᠴᠣᠫᠤ : ᠴᠤᠪᠠᠷᠲᠢᠳᠢᠮᠤ : ᠴᠢᠶᠠᠨ : ᠪᠤᠶᠠᠨ : ᠪᠠᠶᠠᠶᠢᠯᠲᠢᠮᠤ
: ᠨᠡ ᠪᠤᠳᠤᠨᠢᠶᠠᠨ : ᠦᠵᠤ : ᠴᠢᠯᠲᠢᠮᠤ : ᠠᠵᠤ

**sbmdï : igd bryu : türük : bglr : budn : bunï : sidñ
: türük budny terp : l tutsqñn : bunta : urtm : yñlp :
ölskñn : ... : bunta : urtm : nñ nñ : sbm : rsr : bñgü :
tšqa : urtm : ñr körü : bilñ : türük mti : budn : beglr
: bödke : körgme : bglr gü : yñltčisñ**

sabïmdï : igid baryu : türük : begler : budun : bunï :
esidñ : türük budunïy terip : el tutsaqññin : bunta : urtum
: yañlïlip : ölsekiñin : yeme : bunta : urtum : neñ neñ :
sabïm : erser : beñgü : tašqa : urtum : añar körü : bilñ :

türük amti : budun : begler : bödüke : körügme : begler
gü : yañiltiçisîn : men : beñgü : taşqa : urtum

Бул сөзүм жакшылыкка жеткирет. Түрк бекте-
ри, букарасы муну эшиткин. Түрк букарасын терип
(жыйнап) эл тутканымды мында урдум (жаздым).
Жаңылып өлдүңөр жана мында урдум. Кандай сөзүм
болсо түбөлүк ташка урдум. Аны көрүп билгин.
Түрк эми букара, бектери, уруусу көргүн. Бектердин
жаңылганын мен түбөлүк ташка урдум.

hʔ) : ʔ>hʔ) : ʔʔʔʔʔʔʔʔʔ : hʔʔʔ : ʔʔʔʔʔʔʔʔ : ʔʔʔʔ)ʔ :
ʔʔʔʔ : hʔʔʔʔ
ʔʔʔʔʔʔʔʔʔʔʔ : ʔʔʔʔ : ʔʔʔʔʔʔʔʔʔ : hʔʔʔʔ : ʔʔʔʔʔʔ)ʔ :
ʔʔʔʔ : ʔʔʔʔʔʔʔ
ʔ... : hʔʔʔʔ : ʔʔʔʔ : hʔʔʔʔʔ : hʔʔ)ʔʔʔ : <ʔʔʔʔ : ʔʔʔʔʔ :
ʔʔʔʔʔ : ʔʔʔʔ
hʔʔʔʔʔ : ʔʔʔʔʔʔʔʔ : hʔʔʔ

qʔn : čm qʔn : olrtq̄inta : tört : bulñdq̄i : budny
: bunča : tq̄ri : yrlq̄dq : üčn : özm : olrtq̄ma : tört :
bulñdnq : itdm : yrtdm : l...q̄iltm : mn : türğš : qʔnqa
: q̄izm : brtm : rtq̄ü : ulý : törün : li brtm : tür...

qayan : ečim qayan : olurtiq̄inta : törüt : bulunđaq̄i
: budunıy : bunča : itmis : bunča : yaratmıš : teñjiri :
yarılq̄aduq : üçün : özüm : qayan : olurtuq̄ima : törüt :
bulunđanq̄i : itdim : yaratdım : ...q̄iltım : men : türüğeş :
qayanqa : q̄izim : bertim : erteñü : uluy : törün : alı bertim
: türü...

Каган атам каган болуп олтурганда төрт
булуңдагы букараны мынча этти, мынча жаратты.

Теңир жарлык кылганы үчүн өзүм өзүм болуп олтурдум. Төрт булуңдагыны эттим, жараттым ...кылдым. Мен Түргөш каганга кызымды бердим. Өзгөчө улук төрү (мыйзам) алып бердим. Түрк...

ᠠᠵᠢᠨ : ᠤᠯᠤᠭ : ᠲᠦᠷᠦᠨ : ᠣᠶᠤᠯᠢᠮᠠ : ᠯᠢᠪᠦᠷᠲᠢᠮ ... : ᠲᠦᠷᠦᠨ : ᠤᠯᠤᠭ
ᠲᠦᠷᠦᠨ : ᠮᠡᠪᠳᠡᠷᠲᠢᠮᠲᠦᠷ... ᠪᠤ... ᠪᠰᠯᠢᠭᠭ : ᠵᠦᠯᠬᠠᠵᠢᠳᠠᠭ : ᠦᠦᠴᠢᠨ
ᠵᠦᠯᠬᠠᠵᠢᠳᠠᠭ : ᠰᠦ᠋᠋᠋᠋᠋᠋ : ᠰᠦ᠋᠋᠋᠋᠋᠋ : ᠰᠦ᠋᠋᠋᠋᠋᠋ : ᠰᠦ᠋᠋᠋᠋᠋᠋ : ᠰᠦ᠋᠋᠋᠋᠋᠋ : ᠰᠦ᠋᠋᠋᠋᠋᠋
ᠵᠦᠯᠬᠠᠵᠢᠳᠠᠭ : ᠰᠦ᠋᠋᠋᠋᠋᠋᠋᠋

**qüzün : rtqü : ulγ : törün : oylma : li bertm ... : rtqü
: ulγ : törün : li bertm : y...t rtürtm tür... bz... bšlyγ :
jökntmtm : tizlgg : sökrmtm : üze : tqri : sra : jr : yrlqdq
: üčn**

qüzün : ertenjü : uluy : törün : oγulīma : alī bertim :
...ertenjü : uluy : törün : alī bertim : y...t ...ertürtimi tür...
bz... başliγīy : jöküntürtim : tizeligig : sökürtim : üze :
teñiri : asīra : jer : yarīlqaduq : üčün

Кызын өзгөчө уулуа алып бердим ...өзгөчө уулуа төрө (бийлик) алып бердим ... баштууну жүгүндүрдүк, тизелүүнү чөктүрдүк. Үстүдөгү Теңир, астыдагы Жер жарлык кылганы үчүн.

ᠵᠦᠯᠬᠠᠵᠢᠳᠠᠭ : ᠰᠦ᠋᠋᠋᠋᠋᠋᠋᠋ : ᠰᠦ᠋᠋᠋᠋᠋᠋᠋ : ᠰᠦ᠋᠋᠋᠋᠋᠋᠋ : ᠰᠦ᠋᠋᠋᠋᠋᠋᠋ : ᠰᠦ᠋᠋᠋᠋᠋᠋᠋
ᠵᠦᠯᠬᠠᠵᠢᠳᠠᠭ : ... ᠰᠦ᠋᠋᠋᠋᠋᠋᠋᠋ : ᠰᠦ᠋᠋᠋᠋᠋᠋᠋᠋ : ᠰᠦ᠋᠋᠋᠋᠋᠋᠋᠋ : ᠰᠦ᠋᠋᠋᠋᠋᠋᠋᠋ : ᠰᠦ᠋᠋᠋᠋᠋᠋᠋᠋
...)ᠰᠦ᠋᠋᠋᠋᠋᠋᠋

ᠨᠠᠶᠠᠨᠡᠭᠦᠸᠦᠨᠢ : ᠠᠶᠠᠶᠠᠶᠠᠨᠠᠶᠢ : ᠶᠢᠰᠣᠳᠤᠨᠠᠶᠢ : ᠶᠢᠨᠠᠶᠢᠶᠢᠶᠢ : ᠶᠢᠰᠣᠳᠤᠨᠠᠶᠢ :
 ᠨᠠᠶᠠᠶᠠᠶᠠᠶᠠᠶᠢ : ᠶᠢᠶᠠᠶᠢᠶᠢᠶᠢ : ᠶᠢᠶᠠᠶᠢᠶᠢᠶᠢ

közn : körmdük : qulqqn : sdmdük : budnmm :
 ilgrü күн : toysqqa : ...birgrü : tabqč...qa...qurγru : ...
 : nīn : örn kümşin : qiry γly : qutyin : kinlk : sgtisin :
 özlk : tūn : dyrin : qra kišin

közün : körmedük : qulaqqin : esidmedük : budunmīn
 : ilgerü күн : toysiqina : ...birgerü : tab...qa...quriγaru :
 ... nīn : örn kümşin : qirayiy ayili : qutayin : ekinlik :
 isigtisin : özlek : atin : adyrin : qara kišin : ...

Көзү көрбөгөн, кулагы эшитпеген букарам илге-
 ри (алдыга) күн чыгышка ... түштүккө Тагачка ... үрүн
 (ак) күмүшүн, курак болгон (саймаланган) жибегин,
 жер-жемишин, эгинден жасалган ичкилигин, өзлек
 (мыкты) атын жана айгырын, кара ишин (баалуу те-
 рилерин)...

ᠶᠢᠶᠢ : ᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢ : ᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢ : ᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢ : ᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢ : ᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢ :
 ᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢ ... : ᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢ : ᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢ : ᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢ : ᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢ :
 ᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢ : ...ᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢ : ᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢ : ᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢ : ᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢ :
 ...ᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢᠶᠢ

kök : tyjin : türükme : budnma : qzynu : bertm :
 iti bertmz...buşsz : qilnmş : üze tñri : rklg : ...z budn...
 tümn : uy...ya mn qy : ... rq bunč...

kök : teyiin : türüküme : budunīma : qazyanu : bertim
 : iti bertimiz...buşsiz : qilinmiş : üze teñiri : eriklig : ...z
 budun...tümen : uy...ya ...mn... qy ...rq : bunč...

Көк тыйынын (аң терилерин) Түрк букарама казганып (кызмат кылып) алып бердим. Эте бердик (жашадык)...муңсуз кылдым. Үстүдөгү Теңир эрки менен ... букара...түмөн...мынча...

...᠋ᠰᠢ : ᠢᠷᠦᠰᠢ : ᠰᠡᠬᠡᠬᠡᠰᠢ : ᠰᠢᠯᠢᠰᠢᠰᠢ : ᠰᠢᠯᠢᠰᠢᠰᠢ : ᠬᠢᠷᠠᠮᠠ :
ᠶᠡᠸᠡᠶᠡᠲᠡ : ᠬᠢᠷᠠᠮᠠ

ᠳᠠᠰᠢᠰᠢ : ...ᠰᠢ : ᠶᠢᠷᠠᠮᠠᠰᠢ : ...ᠰᠢᠰᠢᠰᠢᠰᠢ : ᠰᠢᠰᠢᠰᠢᠰᠢ : ᠬᠢᠷᠠᠮᠠᠰᠢ :
ᠶᠢᠷᠠᠮᠠᠰᠢ ... ᠳᠠᠰᠢᠰᠢᠰᠢ : ᠳᠠᠰᠢᠰᠢᠰᠢᠰᠢ : ...ᠳᠠᠰᠢᠰᠢ : ... : ᠬᠢᠷᠠᠮᠠ

**...ma : egdi᠓ : mg᠓᠓ : toly᠓᠓ : olrtm : Türük :
bglr : türük : budnm : ...t bertm : ...m tike tšᠢ...qz᠓᠓š
: ᠶīman... bu q᠓᠓da : bu bglrg...b᠓᠓ ...türük**

...ma : egidi᠓ : emgetimi᠓ : tolyatma᠓ : olurtum : türük
: begler : türük : budunum : ...t bertim : ...m tike tašī᠓...
qaz᠓᠓mīš : ayīman ... bu qayāni᠓da :bu beglerig... b᠓᠓
...türük...

Ийдин. Эмгексиз, толготпостон олтурдум. Түрк бектери, Түрк букарам ... бердим ... Ташты тиктим... казганып (кызмат кылып) байыды...бул каганыңа, бул бектериңе ... Түрк...

ᠰᠢᠷᠢ : ᠶᠡᠸᠡᠶᠡᠲᠡ : ᠶᠢᠷᠠᠮᠠᠰᠢᠰᠢ : ᠶᠢᠷᠠᠮᠠᠰᠢᠰᠢ : ᠳᠠᠰᠢᠰᠢᠰᠢ :
ᠳᠠᠰᠢᠰᠢᠰᠢᠰᠢ : ...

ᠶᠢᠷᠠᠮᠠᠰᠢᠰᠢ : ᠰᠢᠰᠢᠰᠢᠰᠢᠰᠢ : ᠰᠢᠰᠢᠰᠢᠰᠢ : ᠶᠢᠷᠠᠮᠠᠰᠢᠰᠢ : ... :
ᠶᠡᠸᠡᠶᠡᠲᠡ : ᠢᠷᠠᠰᠢᠰᠢᠰᠢ : ...

ᠶᠢᠷᠠᠮᠠᠰᠢᠰᠢ : ᠶᠢᠷᠠᠮᠠᠰᠢᠰᠢ : ᠶᠢᠷᠠᠮᠠᠰᠢᠰᠢ : ... : ᠶᠢᠷᠠᠮᠠᠰᠢᠰᠢ : ᠶᠢᠷᠠᠮᠠᠰᠢᠰᠢ :
ᠶᠢᠷᠠᠮᠠᠰᠢᠰᠢ : ᠶᠢᠷᠠᠮᠠᠰᠢᠰᠢ

ᠶᠢᠷᠠᠮᠠᠰᠢᠰᠢ : ᠶᠢᠷᠠᠮᠠᠰᠢᠰᠢᠰᠢ : ... : ᠶᠡᠸᠡᠶᠡᠲᠡ

**mni : dgü : körtčisn : bje : kirtčisn : buɣsz :
boltčisn :kisre : tbyčya : nta : bdzči : klürtm :
...sbmn : simdi : ...ičrki : bdzčig : iti : ...ɣr : tšy : brqn
: yrtdm : ičn : tšn : dnčy : bdz : urtrtm : ...sbmn**

meni : edgü : körtečisin : ebiɣe : kirtečisin : buɣsuz :
boltačisn : ...kisre : tabyačya : anta : bedizči : kelürtim :
...sabimn : simadi : ...ičreki : bedizčig : iti : ...aɣar : tašiy
: barıqın : yaratdım : ičn : tišin : adinčiy : bediz : urturtım
: ...sabimn

Мени ийги көтөрдүн. Үйүнө киргиздин. Муңсуз болдуң ...Табгачтан анда бедизчи келтирдим ... Сөзүмдү сыйгызды... ичкери (жагын) бедизчи этти (жасады)... Ага ташты, барыкты (мавзолейди) жараттым. Ичи-тышын өзгөчө кооз урдурдум (жасаттым)... Сөзүмдү.

**Ⓜ↓ : ⓂⓂⓂⓂⓂⓂ : ⓂⓂⓂⓂⓂⓂ : ⓂⓂⓂⓂ : ⓂⓂⓂⓂ : ⓂⓂⓂⓂⓂⓂ : ⓂⓂⓂⓂⓂⓂ :
ⓂⓂⓂⓂ : ⓂⓂⓂⓂⓂⓂⓂⓂⓂⓂ : ... ⓂⓂⓂⓂ**

**on q : oylıɣa : ttiɣa : tgi : bunı : körü : bilıɣ : tš :
tqiıtdm :jrte...**

on oq : oyulıɣa : tatiɣa : tegi : bunı : körü : bilin : taš
: toqiıtdım : ...jerte...

Он ок уулдары, аялдарыңа чейин муну көрүп билгин. Таш Тургуздум ...жерде...

Кытай капталындагы жазуу

... : 𐰃𐰆𐰇 : ...

...öze ...

...öze ...

... Үстүдө ...

𐰃𐰆𐰇𐰈 : 𐰉𐰊) : 𐰋...

bilge qan u...

bilge qaγan : ...

Билге каган ...

𐰃𐰃𐰄𐰅𐰆𐰇 : 𐰈𐰉𐰊...

yū bolsr : üze...

yay bolsar : ...

Жай (жыл мезгили) болсо ...

𐰃𐰆𐰇𐰈𐰉 : 𐰊𐰋𐰌...

ük brgsi : treči : nč...

ük öbürgesi : etereči : ...

Жыйнаган өзгөчөсү...

ᠵᠢᠨᠠᠭᠠᠨ ᠥᠵᠭᠡᠴᠡᠰᠦ : |ᠢᠷᠢᠶᠢᠨ : |ᠠᠲᠠᠮ...

tɣda : sīyun : tsr : ...

taɣda : sīyun : teser : ...

Тоодо сыйын десе ...

ᠲᠣᠣᠳᠤ ᠰᠢᠶᠢᠨ ᠳᠡᠰᠡ : |ᠠᠲᠠᠮ...

sqnurm̄n : qɣm̄ : ...

saqunurm̄n : aqaŋim̄ : ...

Сагындым. Атам ...

ᠰᠠᠭᠢᠨᠳᠢᠮ : |ᠠᠲᠠᠮ : |ᠠᠲᠠᠮ : ...

tšn : özm : qɣn : ...

tašn̄ : özǖm : qaɣan̄ : ...

Ташын өзүм. Каган...

türük budun : qanin bolmayin : tabyaçda : adirilti :
qanlantı : qanin : qodup : tabyaçqa : yana içikdi : teñiri :
anča temiř erinç : qan bertim

Түрк букарасы каны болбостон Табагачтан ай-
рылды (бөлүндү). Кан көтөрдү. Канын коюп (кал-
тырып) Табгачка жана (кийин) ичкери кирди (баш
ийди). Теңир анда деди: «Кан бердим.

н)) н : ↓ } } 1 : н λ × γ : н λ × β н λ н : н γ τ : н γ н } | τ } :
н н γ γ δ } })
н γ н н н ⊙ τ : D ↓ δ τ м τ : н н γ γ : | τ γ δ } }) : γ τ н н н н

qnqn : qudp : içkdnj : içkdük ücn : tñri : öltmř
rnç : türk budn : ölti lqnti : yq bolti : türk : sir budn
: jrinte

qaninjin : qudup : içikdinj : içikdük üçün : teñiri :
ölütmüş erinç : türük budun : ölti alqinti : yoq bolti : türük
: esir budun : jerinte

Каныңды коюп (калтырып) ичкериге (ордого)
кирдиң». Ичкериге киргениң үчүн Теңир өлтүргөн
эле. Түрк букарасы өлдү. Алсыз болду, жок болду.
Түрк эсир (бийик) букара жеринде.

δ } } н н } } } τ : τ } } н } } } } } : н н } } | τ : ↓ τ δ γ γ 1 :
γ н н γ н н δ τ м τ : γ τ н γ е τ
δ γ γ τ н н : δ τ н γ е τ : D } } γ τ н н : γ н н γ н н : γ τ н н е

bod : qlmdı : ida třda : qlmsı : qubrup : jeti jüz
bolti : ki ülgı : tlg rti : bir ülgı : ydg rti : jti jüz : kisig

bod : qalmaidī : ĭda tašda : qalmasī : qubrup : jeti jüz
boltī : iki ũlŭgi : atlıg erti : bir ũlŭgi : yadag erti : jeti jüz
: kisig

Бой (киши) калбады. Ташта калгандар жыйналып
жети жүз болду. Эки үлүшү (бөлүгү) аттуу эле. Бир
үлүшү жайдак эле. Жети жүз киши.

𐰉𐰺𐰠𐰽𐰚𐰏 : 𐰉𐰺𐰠𐰽 : 𐰺𐰽𐰠𐰽𐰚𐰏 : 𐰏𐰽𐰠𐰽𐰚𐰏𐰚𐰏 :
𐰏𐰽𐰠𐰽𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏 : 𐰚𐰽𐰠𐰽𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏
𐰚𐰽𐰠𐰽𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏 : 𐰚𐰽𐰠𐰽𐰚𐰏 : 𐰚𐰽𐰠𐰽𐰚𐰏
𐰚𐰽𐰠𐰽𐰚𐰏 : 𐰚𐰽𐰠𐰽𐰚𐰏

**udzgma : ulŷi : šd rti : ygl tedi : ygmsī bn rtm : bilge
tuŋqq : qgnm qāsyīn tdm : sqntm : torq bqlī : smz
buqlī : ĭrqda :**

uduzgīma : uluyī : šad erti : yagił tedi : yagiłmsī ben
ertim : bilge tuŋquuq : qaganīm uqāsayīn tedim : saqīntīm
: toruq buqali : semiz buqali : ĭraqda

Эрчиткени улуу Шад эле. «Жыйнал» деди. Мен
жыйнадым. «Билге Тонькөк каганыма угузайын
(түшүндүрөйүн)» дедим. Сагындым (ойлондум).
Арык-торук бука менен семиз буканы ыраактагы.

𐰚𐰽𐰠𐰽𐰚𐰏 : 𐰉𐰺𐰠𐰽𐰚𐰏 : 𐰚𐰽𐰠𐰽𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏 : 𐰚𐰽𐰠𐰽𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏 :
𐰚𐰽𐰠𐰽𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏
𐰚𐰽𐰠𐰽𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏 : 𐰚𐰽𐰠𐰽𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏 :
𐰚𐰽𐰠𐰽𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏
𐰚𐰽𐰠𐰽𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏 : 𐰚𐰽𐰠𐰽𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏𐰚𐰏

**bülsr : smz buqa : torq bqa tjn : bilmz rms tjn :
nča sqntm : nta kisre : tñri biig brtük üçn : özm ök :
qyn qışdm : bilge : tuñqq : boyla bya trqn**

bülser : semiz buqa : toruq buqa tejin : bilmez ermis
tejin : anča saqıntım : anta kisre : teñri bilig bertük üçün
: özüm ök : qayan qışdım : bilge : tuñuquq : boyla baya
tarqan

Билсе. «Семиз бука менен арык-торук бука» де-
йин. «Билбейт экен» дедим. Анда сагындым (ой-
лондум). Андан кийин Теңир билим бергени үчүн
өзүм каганды көтөрдүм. Билге Тоныкөк Бойла Бага
Таркан.

ᠪᠢᠯᠰᠡ : ᠰᠢᠮᠵᠢ ᠪᠤᠬᠠ : ᠲᠣᠷᠻᠠ ᠪᠠᠬᠠ ᠲᠡᠵᠢᠨ : ᠪᠢᠯᠮᠵᠢ ᠷᠢᠮᠰᠢ ᠲᠡᠵᠢᠨ :
ᠨᠴᠢ ᠰᠠᠬᠢᠨᠲᠢᠮ : ᠨᠲᠠ ᠬᠢᠰᠢᠷᠡ : ᠲᠦᠨᠢ ᠪᠢᠶᠢᠭ ᠪᠷᠲᠦᠬᠦ ᠤᠴᠢᠨ : ᠥᠵᠢᠮ ᠥᠬᠡ :
ᠬᠢᠶᠢᠨ ᠬᠢᠰᠢᠳᠢᠮ : ᠪᠢᠯᠭᠡ : ᠲᠤᠨᠢᠬᠠᠭᠠᠭᠤ : ᠪᠣᠶᠤᠯᠠ ᠪᠠᠶᠠ ᠲᠠᠷᠻᠠᠨ

**birle : eltrs qyn : bolyu : brye : tbγčγ : öñre : qītγγ
: yarya oγzγ : ükš ök : ölr̄ti : blgsi : čbsi : bn ök : rtm :
čuyγ quzīn : qra qumγ : olrur : rtmz**

birle : elteris qayan : boluyu : beriye : tabyačīγ : öñre
: qītañīγ : yarıya oγuzīγ : üküš ök : ölürti : bilgisi : čabisi
: ben ök : ertim : čuyay quzīn : qara qumuy : olurur :
ertimez

Бирге Элтерис каган болуп түштүктөгү Табгач-
ты, чыгышта Кытандарды, түндүктө Огузду укмуш
(көп) өлтүрдүк. Билгиси, чабуучусу (кеңешчиси) мен
эле. Чугайдын Кузунда Кара Кумда олтурган элек.

ᠫᠣᠷᠢᠷᠠᠨᠢᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠲᠤᠨᠮᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ
 ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ
 ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ
 ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ
 ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ
 ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ
 ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ
 ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ
 ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ

**kyk jijü : tbsŷn jjü : olrur rtmz : budn : boŷzi : toq
 rti : ɣmz : tgre : uĉ q tg rti : biz : sg : rtmz : nĉa olrr
 rkli : oŷz : dntn : körg klti**

keyik jijü : tabišyan jijü : olurur ertimez : budun :
 boŷzi : toq erti : yayımiz : tegre : uĉ oq teg erti : biz : seg
 : ertimiz : anĉa olurur erikli : oŷuz : adıntan : körüg kelti

Кийик жедик, коён жедик. Олтурган элек. Бука-
 ранын оозу ток эле. Жообуз тегеректеги үч ок сыяк-
 туу (күчтүү) эле. Биз сак элек. Анда олтурганда эркин
 Огуздардан алдыртан көрүүчү (элчи) келди.

ᠫᠣᠷᠢᠷᠠᠨᠢᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠲᠤᠨᠮᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ
 ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ
 ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ
 ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ
 ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ
 ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ
 ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ ᠪᠤᠨᠳᠤᠨ

**körg : sbntŷ : toqz oŷz : budn : öze : qŷn : olrti ter
 : tbŷĉru : qunī snŷng : idms : qitŷru : toŷra smg :
 idms : sb nĉa idms : zqŷa : türk**

körüg : sabıntay : toquz oŷuz : budun : öze : qayan :
 olurti ter : tabyaĉyaru : qunī seŷünig : idmis : qitanŷyaru :
 toŷra semig : idmis : sab anĉa idmis : azqĩŷa : türük

ölürteçig : etermen : tabyaç : beriden yenteg : qıtañ
: öñden yenteg : ben yirdantayın : tegijin : türük : esir
budun : jerinte : idı yormazun : usridi : ay : oq qısalım

Өлтүрөт экен. Табгач түштүктөн жетет (кол салат). Кытан чыгыштан жетет (кол салат). «Мен жарлык кылайын» деди. Түрк эсир (жогору) букарасы жортпосун, уктасын. Кысалы (кол салалы)».

h1T># : 1J1D' : 1x1 : h1T'>1T1> : 3Y>X1 : 3T'h1
1J4Y1>3Y>X1 : 1J1T1T' : 1T')>1T'h1h1> :
3J1T'h1h1> : 3D'Y1 : 1T'1
<1> : 1T'Y1 : 1D'Y1

**termz : ol sbγ : sdp : tün : udsiqm : klmdi : küntz
: olrsqm klmdi : nta ötrü : qγnma ötntm : nča ötntm :
tbγč : oγz : qıtñ : bu čgü : qbsr**

termez : ol sabıy : esidip : tün : udusiqim : kelmedi :
küntüz : olursiqim kelmedi : anta ötrü : qayanıma ötüntüm
: anča ötüntüm : tabyaç : oγuz : qıtañ : bu üčegü : qabsar

Деди. Ал сөзүн эшитип. Түнү уйкум келбеди. Күндүз олтургум келбеди. Анда өзгөчө каганыма (каганым үчүн) өтүндүм. Анда өтүндүм. Табгач, Огуз, Кытан бул үчөөсү кабышаары (жолугушаары).

1M1T1D' : 1T'1D'Y1 : 3T'>1T'Y1 : D1D1J1T'3Y1 :
h1J1J1T'1T'1T'>1
3D'Y1T'3Y1 : 1T'Y1 : 1T' : D1D1J1 : 1J1D1J1Y1 :
3T'1J1T'1J1 : 1J1T'>1
3D'Y1

**qiltči bz : öz ĉ : tsn : tutms tgbiz : yuyqa rkli :
toplyli uč rms : jnčge rklg : üzgli : učz : yuyqa : qln
bolsr : toplı ulq : lp rms : jnčge**

qaltiči biz : özü içi : tisin : tutmus teg biz : yuyqa
erikli : topluyli uçuz ermis : jenčige eriklig : üzgli : uçuz
: yuyqa : qalin bolsar : topluy uluq : alp ermis : jenčige

Калды. «Биз өзүбүздүн гана ичи-тышыбызды ту-
табыз» дедик. Биз Жуканы топтогон жеңил, ичкени
үзгөн жеңил. Жука калың болуп топтолсо улук алп
болот Ичке.

ԳԻԿ)ՃԻՎԿԿ : ՌԲԵԿՎԵԿՊԻՊԻ : ՌԿԿԿ : ՎԻՃՅՅԿ : ԶԿԳԿ :
ՃՃԿԿՅԿ
ՈԿԿԸԿ : ՈԿԿՅՅԸԿ : ԸԻԿԸԻ : ԻԿԲՅԿ : ԳԻՌԿ ԶԻԿ : ԼՌՊԿ :
ԳԿԿԿՊԿ
ՃԿՊԿԿԿ : ՅԿՌԿԿԿՊ

**yoyñ : bolsr : üzglük lp rms : öñre : qitñda : brje :
tbyčda : qurya : qurdnta : yarya : oyzda : ki üç biñ :
sümsz : kltčmz : brmuna : nčl ötnm**

yoyun : bolsar : üzüglük alp ermis : öñre : qitañda :
berije : tabyačda : quriya : qurudinta : yariya : oyzda : eki
üç biñ : sümüz : kelteçimiz : barımuna : anča al ötüntüm

Жоон болсо, үзүү үчүн алп керек. Чыгышта
Кытаңда, түштүктө Табгачта, батышта Курудунда,
түндүктө Огузда эки-үч миң аскерибизди келтиребиз
(бар). Бардыгына анда өтүндүм.

ԽԿ)Ճ : ՋԽ : ՌԽՃ : ՋՌԿԵՆԾԵԹՃԵԵ :
 ՌԽԽԽԽԽԽԽՃՃԽ : ԼՄՌՋՊԽԻ
 ՅՌԿԿԿԿԿ : ԵՃԽԽՄ : ՅՌՅՌԿԵԼ : ԸԵԿԿԵ :
 ՌԽՅԽՅՌԿԿԿԿ : ԵՃԽԽՃ
 ՌԽԵՅԾԿՅԽ : ԾԵԿԿՃԿ : ԵԿԽՅԿԻ

**qγnm : bn : özm : bilge tuŋqq : ötnük : ötnčmz :
 sdü brti : küŋlŋče : udz tdi : köküŋ gs : yoγru : ötkn :
 yīsγru : udz tm : ingk kölkn : toγlda : oγz klti**

qayan(m : ben) : özüm : bilge tuŋuquq : ötüntük :
 ötünčümüz : esidü berti : küŋülünče : uduz etdi : köküŋ
 ügüs : yoγru : ötükün : yīsγaru : uduz etim : inigek kölken
 : toγulada : oγuz kelti

Каганымдан мен өзүм Билге Тонькөк өтүндүм.
 Өтүнүчүмдү эшитип берди. «Көңүлүңдөй улагын
 (жасагын) эткин» деди. Көкүн суусун жортуп Өтүкен
 жышты улай эттим (жөнөдүм). Инигек көлгө Тогула-
 га (сууга) Огуз келди

ԼՌԼ : ՃԾՐԾՐԿ : ՊՃԼ : ՋՐԽ : ՅՐԾՐԿ : ՊԽՃԽ :
 ԼՌԿԼՃՃԽ : ԽԿՊՐԸԿՅԿՃԻ
 ԸՃՃՃՃԽ : ՌԵԽՅԿ : ԽՌԼՄ : ԸՃՃԵԸԸԿՄԿ : ԳՃԿ :
 ՌԿԽԻԽԽ : ԹՃՌԽՊ
 ԵԿԽՅԿԻ : ՅԿԻ

**süsü ltî biŋ ris : biz : :eki biŋ ertmz : sünšdmz :
 tŋri yrlqdî : yŋdmz : ügzke : tüsdi : yŋdq volta : yme
 : ölti kök : nta ötrü : oγz qpn : klti**

süsü altî biŋ ermis : biz : : eki biŋ : ertimez :
 sünüşdümüz : tŋri yarılqadî : yaŋıdamız : ügüzke : tüsdi

**ki biñ rtmz : ...bolti : türk : budn : olryli : türk :
qyn : olryli : sntñ blqa : tluý ögzke : tgms joq rms :
qynma : ötnp : sültm**

eki biñ eritmez : ...(b)olti : türük : budun : oluryali
: türük : qayan : oluryali : santun baliqa : taluy ögüzke :
tegmis joq ermis : qayanima : ötünüp : süledim

Эки миң элек ...болду. Түрк букарасы олтурду,
Түрк каган олтурду. Шантуң балыкка (шаарга) Та-
луй суусуна (океанга) жеткенибиз жок эле. Каганыма
өтүнүп, аскерим менен жортуул кылдым.

ᠶ᠋᠐ᠶᠠᠳᠠᠯᠠᠰ : ᠰᠤᠶᠢᠳᠢᠦ᠋ᠨ ᠪᠠᠯᠢᠴᠢ : ᠲᠠᠯᠤᠢ ᠶ᠋ᠤᠭᠦᠵᠡ : ᠲᠦᠭᠦᠷᠲᠢᠮ : ᠤᠡᠴ ᠣᠲᠤ ᠪᠢᠯᠢᠴᠢ :
ᠤᠰᠢᠨ ᠪᠤᠨᠲᠤᠲᠤ : ᠵᠢᠷᠲᠢᠳᠤ : ᠶᠤᠲᠤ ᠴᠠᠯᠤᠷ ᠡᠷᠲᠢ : ᠲᠠᠪᠭᠠᠴᠢ ᠴᠠᠶᠠᠨ : ᠶᠠᠶᠢᠮᠢᠵᠢ ᠡᠷᠲᠢ
ᠶᠠᠶᠢᠮᠢᠵᠢ ᠡᠷᠲᠢ : ᠣᠨ ᠴᠠᠶᠠᠨᠢ : ᠶᠠᠶᠢᠮᠢᠵᠢ ᠡᠷᠲᠢ

**sntun blqa : tluý ögzke : tgürtm : üč otz blq : sisi :
usin bunttu : jurtda : ytu qlur rti : tbyč qyn : yymz rti
: on q qyni : yymz rti**

santun baliqa : taluy ögüzke : tegürtim : üç otuz baliq
: esidi : usin buntatu : jurtida : yatu qalur erti : tabyač
qayan : yayimiz erti : on oq qayani : yayimiz erti

Шантуң балыкка (шаарга) Талуы суусуна (оке-
анга) жеткирдим. Жыйырма үч балык (шаар) эздим
(буздум). Усун бундугу журтунда жатып калды. Таб-
гач каган жообуз эле. Он ок каганы жообуз эле.

... : ᠔ᠰᠮᠢᠢ : ᠰᠠᠮᠤᠯᠢ : ᠨᠢᠶᠢᠠᠨ : ᠶᠠᠸᠠᠳᠢᠸᠠᠨᠢᠶᠢᠨ :
ᠮᠠᠵᠢᠶᠢᠨᠮᠤᠮᠤ : ᠰᠠᠨᠢᠶᠢᠨᠶᠢᠨᠢᠶᠢᠨ :
ᠨᠢᠶᠢᠨᠢᠶᠢᠨᠢᠶᠢᠨ : ᠨᠢᠶᠢᠨᠢᠶᠢᠨ : ᠨᠢᠶᠢᠨᠢᠶᠢᠨᠢᠶᠢᠨ :
ᠨᠢᠶᠢᠨᠢᠶᠢᠨᠢᠶᠢᠨ : ᠨᠢᠶᠢᠨᠢᠶᠢᠨᠢᠶᠢᠨ

boltī : ol üč qγn : üglsp : ltun yīs öze : qbślm tms
: nča üglsms : öŋre türk : qγnγru : süllm tms : ηru
sülmsr : qčnŋ rsr : ol bzni

artuq...küč ...boltī : ol üč qayan : üglesip : altun yīs öze
: qabīslam temis : anča üglesmis : öŋre türük : qayanγaru
: süllem temis : eŋru sülėmiser : qačiniŋ erser : ol bizini

Артык... күч ...болду. Ал үч каган биригип Ал-
тын жыштын өзүндө кабышабыз (жолугабыз) дешти.
Анда биригебиз. Чыгышка Түрк каганга аскер менен
жортуул кылабыз дешти. Эгер аскер менен жортуул
кылбасак, качкан болсок, ал бизди.

ᠮᠢᠶᠢᠨᠢᠶᠢᠨ : ᠶᠠᠸᠠᠳᠢᠸᠠᠨᠢᠶᠢᠨ : ᠶᠠᠸᠠᠳᠢᠸᠠᠨᠢᠶᠢᠨ : ᠶᠠᠸᠠᠳᠢᠸᠠᠨᠢᠶᠢᠨ :
ᠶᠠᠸᠠᠳᠢᠸᠠᠨᠢᠶᠢᠨ : ᠶᠠᠸᠠᠳᠢᠸᠠᠨᠢᠶᠢᠨ
ᠶᠠᠸᠠᠳᠢᠸᠠᠨᠢᠶᠢᠨ : ᠶᠠᠸᠠᠳᠢᠸᠠᠨᠢᠶᠢᠨ : ᠶᠠᠸᠠᠳᠢᠸᠠᠨᠢᠶᠢᠨ :
ᠶᠠᠸᠠᠳᠢᠸᠠᠨᠢᠶᠢᠨ : ᠶᠠᠸᠠᠳᠢᠸᠠᠨᠢᠶᠢᠨ :
ᠶᠠᠸᠠᠳᠢᠸᠠᠨᠢᠶᠢᠨ : ᠶᠠᠸᠠᠳᠢᠸᠠᠨᠢᠶᠢᠨ

qγnī lp rms : yγučsī bilge rms : qčnŋ rsr : ölrčī
ökük : čgün : qbśp : süllm : nī jq qīslm : tms : türgs :
qγn nča tms : bnŋ budnm nta rür : tms

qayanī alip ermis : ayγučīsī bilge ermis : qačaniniŋ erser
: ölrteči ökük : üçegün : qabīsīp : süllem : anī joq qīsalim

: temis : türges : qaγan anča temis : beniγ budunim anta erür : temis

Каганы алп эле. Айтуучусу билге эле. Качкан болсок өлтүрөт». Үчөөбүз кабышып (жолугуп) аскер менен жортуул кылалы, аны жок кылып кыралы дешти. Түргөш каган анда деди: «Менин букарам анда жүрөт» деди.

hT Tγ : ɔtʃ)Tγ>T : ɔtɔTɔh : tɔ : h>I : tT hTγ>T :
ɔYhʒtɔh>I
tɔIɔT) : Ix1 : hT hTγ>T : tʃIɔ>ɔY> hT hT : tɔYIh> :
ɔY>h : T hT
ɔtɔYhɔ>T

**türk : budnī jme : bulγq ol tms : oγzī jme : trqñčl
tms : ol sbīn : sdp : tün jme : udsqm klmz rti : olrsqm
: klmz rti : nta sqntma**

türük : budunī jeme : bulγaq ol temis : oγuzī jeme : tarqančul temis : ol sabīn : esidip : tün jeme : udusqim kelmez erti : olursaqm : kelmez erti : anta saqintima

«Түрк букарасы жана (кийин) булганды ал» деди. «Огуз жана (кийин) тароочу (бөлүнөт)» деди. Ал сөзүн эшитип, түнү уйкум келбес болду. Олтургум келбес болду. Анда сагындым (ойлондум).

...t : I T ... : ... h x > : h T e > h : ɔtɔT : x T T T > I :
ɔt > I h T h I x 1 : ɔtɔTɔT
ɔtɔY T Y Y : ɔY > I T h x > : ɔ T I T h Y x > : I T Y e T h T T :
ɔtɔTɔ >

**...a : sü... tdm : Kögmn : yolı : bir rms : tums tjn
sdp : bu yoln : yorısr : yrmčı tdm : ...jrčı tldm : čölgiz
ri : boltm :**

...a : sü... tedim : kögmen : yolı : bir ermis : tumıs
tejin esidip : bu yolun : yorısar : yarımčı tedim : ...jerčı
tiledim : čölügiz eri : boltım

...Дедим. Көгмен жолу бир эле. Кар баскан деген
нин эшитип, «Бул жол менен жортуул кылган жара-
бас» дедим ...жерчи (жердин уусун билген кишини)
тиледим. Чөлдө (талаада) жашаган эрди таптым.

𐰽𐰺... : 𐰽𐰾 | : 𐰽𐰾𐰽𐰾𐰾𐰾𐰾 | : 𐰽𐰾 | :)𐰽𐰾𐰾 | : 𐰾𐰾𐰾𐰾
𐰽𐰾𐰾𐰾𐰾𐰾 | 𐰾𐰾𐰾 : 𐰾𐰾𐰾 | : 𐰾𐰾𐰾𐰾 : 𐰾𐰾𐰾𐰾 : 𐰾𐰾𐰾𐰾 :
𐰾𐰾𐰾𐰾

**ıb.rms : bir turuqı : rms : nın brms : ır ytip : bir tly
brms tjn : ol yoln : yorısr : unč tdm : sqntm : qynma**

..özüm; az jer ...nı b..ermis : bir turuqı : ermis : anın
barmıs : ııra yatıp : bir atlıy barmıs tejin : ol yolun :
yorısar : unč tedim : saqıntım : qaıanıma

Өзүм Аз жеринен ... эле. Бир турук бар эле. Ага
бардык. «Ага жатса (консо), бир аттык жол бар» деди.
«Ал жол менен жүрсө болот» дедим. Ойлондум. ка-
ганыма.

𐰾𐰾𐰾𐰾 | : |𐰾𐰾𐰾𐰾𐰾 | : 𐰾𐰾 : 𐰾𐰾 | : 𐰾𐰾𐰾𐰾𐰾 | :
𐰾𐰾𐰾𐰾 | : 𐰾𐰾𐰾 |

sünjügün : ačdimiz : qanī : sösü : terilmis : sünjšdimiz
: sančidimiz : qanin : ölürtümüz : qayanqa : qirqiz : buduni
: içikdi : jüqünti jünütümüz üqügmüz jasig berü kiltimiz

Аскерин жанчтык. Каны аскери терилип келди.
Согуштук, жанчтык. Канын өлтүрдүк. Каганга Кыр-
гыз букарасы ичкери кирди (баш ийди), жүгүнттүк.
Баш ийдирдик. Жазыгын берген кылдык (кун
төлөттүк).

◁ᠢᠦᠩᠭᠦᠭᠦᠨ : ᠠᠴᠳᠢᠮᠢᠵᠢ : ᠬᠠᠨᠢ : ᠰᠥᠰᠦ : ᠲᠡᠷᠢᠯᠢᠮᠢᠰᠢ : ᠰᠦᠨᠵᠢᠰᠢᠳᠢᠮᠢᠵᠢ :
ᠰᠠᠨᠴᠢᠳᠢᠮᠢᠵᠢ : ᠬᠠᠨᠢᠨ : ᠥᠯᠦᠷᠲᠦᠮᠤᠵᠢ : ᠬᠠᠶ᠋ᠠᠨᠬᠠ : ᠬᠢᠷᠬᠢᠵᠢ : ᠪᠤᠳᠤᠨᠢ
ᠢᠴᠢᠬᠢᠳᠢ : ᠵᠦᠴᠦᠨᠲᠢ ᠵᠦᠨᠦᠲᠤᠮᠤᠵᠢ ᠤᠴᠦᠬᠤᠮᠤᠵᠢ ᠵᠠᠰᠢᠭ ᠪᠡᠷᠦ ᠬᠢᠯᠲᠢᠮᠢᠵᠢ :
ᠳᠠᠶ᠋ᠢᠵᠢᠨᠢᠶᠢᠨᠢ
ᠶᠠᠵᠢᠵᠢᠨᠢᠶᠢᠨᠢ

**qirqzda : yntmz : türgs qynta : körg klti : sbī ntg :
öğdn qynaru : sü jorilm tms : yormsr : bizni : : qyn :
lp rms : yučisī : bilge rms : qč nğ rsr**

qirqizda : yantimiz : türges qayanta : körüg kelti : sabi
enteg : öğden qayanaru : sü jorilam temis : yorumasar :
bizini : : qayanī : alip ermis : ayučisī : bilge ermis : qač
neğ erser

Кыргыздан жандык (кайттык). Түргөш кагандан
көрүүчү (элчи) келди. Сөзү мындай болду: «Чыгыш-
тан каганга аскер менен жортуул кылабыз» деди.
Биз жортуул кылбасак каганы алп экен, айтуучусу
(кеңешчиси) билге экен. Кандай болбосун.

ᠶᠠᠵᠢᠵᠢᠨᠢᠶᠢᠨᠢ : ᠲᠦᠷᠭᠡᠰᠬᠠᠭᠠᠨᠳᠠᠨ : ᠬᠠᠶᠠᠨᠲᠠ : ᠬᠦᠷᠦᠭᠦᠬᠡᠯᠲᠢ : ᠰᠠᠪᠢ
ᠡᠨᠲᠡᠭ : ᠥᠬᠦᠨᠳᠢᠨ ᠬᠠᠶᠠᠨᠠᠷᠠ : ᠰᠦᠵᠣᠷᠢᠯᠠᠮ ᠲᠡᠮᠢᠰᠢ : ᠶᠣᠷᠮᠠᠰᠠᠷ : ᠪᠢᠵᠢᠨᠢ : : ᠬᠠᠶᠠᠨᠢ : ᠠᠯᠢᠫᠤᠷᠢᠮᠢᠰᠢ : ᠠᠶᠤᠴᠢᠰᠢ : ᠪᠢᠯᠭᠡᠷᠢᠮᠢᠰᠢ : ᠬᠠᠴᠢ
ᠨᠡᠭᠡᠷᠰᠡᠷ

᠔ᠶᠠᠳᠤᠰᠢ : ᠰᠶᠠᠳᠤᠰᠢ : |ᠰᠶᠠᠳᠤᠰᠢ : ᠰᠶᠠᠳᠤᠰᠢ : ᠰᠶᠠᠳᠤᠰᠢ :
ᠰᠶᠠᠳᠤᠰᠢ

**bizni : ölrčik ök : tms : türges : qyni : tsqms: ter
: tbyč süsi : br rms : ol sby : sdp : qynm : bn bg rü :
tisjin tedi**

bizni : ölrtečik ök : temis : türges : qayanı : atsiqmıs
tedi : on oq budunı : qalisiz atsiqmıs : ter : tabyač süsi
: bar ermis : ol sabıy : esidip : qayanım : ben beg erü :
tisüjin tedi

Бизди өлтүрөт дешти. «Түргөш каган аттансын»
дешти. «Он ок букарасы калбастан аттансын» дешти.
Табгач аскери бар экен» Ал сөздү эшитип каганым:
«Мен бек болоюн» деди.

ᠪᠢᠵᠢ : ᠥᠯᠲᠦᠷᠴᠢᠭ ᠥᠬᠡ : ᠲᠡᠮᠰᠢ : ᠲᠦᠷᠭᠡᠰᠢ : ᠶᠤᠯᠡᠨᠢ : ᠲᠢᠰᠢᠵᠢᠨᠲᠡᠳᠢ :
ᠰᠶᠠᠳᠤᠰᠢ : ᠰᠶᠠᠳᠤᠰᠢ
ᠰᠶᠠᠳᠤᠰᠢ : ᠰᠶᠠᠳᠤᠰᠢ : ᠰᠶᠠᠳᠤᠰᠢ : ᠰᠶᠠᠳᠤᠰᠢ : ᠰᠶᠠᠳᠤᠰᠢ : ᠰᠶᠠᠳᠤᠰᠢ :
ᠰᠶᠠᠳᠤᠰᠢ

**qtun : yq bolms rti : ni yoyltjin tdi : sü brıj : tdi :
ltun yīsda : olrıj tdi : sü bsı : inl qyn : trdus sd : brzun
: tdi : bilge tuñqqa : bıja : ydi**

qatun : yoq bolmıs erti : anı yoyılatıjın tedi : sü barıj :
tedi : altun yīsda : oluruıj tedi : sü bası : inel qayan : tardus
sad : barzun : tedi : bilge tuñuq-uqa : baıja : aydı

«Катын жок болгон (каза болгон) экен. Аны жок-
тоюн (коюп келейин)» деди. «Аскерге баргын» деди.

«Алтын жышка олтургун» деди. «Аскер башчысы болуп Инел каган Тардуш шад барсын» деди. Билге Тонькөк мага айтты:

᠔ᠰᠢᠨᠡᠭᠦᠬᠡᠢ : ᠬᠢᠶᠢᠨᠢ : ᠠᠯᠦᠨᠨᠡᠭᠡ : ᠪᠢᠨᠶᠡᠨᠠᠯᠢᠨᠳᠤ :
ᠶᠡᠨᠢᠶᠡᠨᠠᠯᠢᠨᠳᠤᠶᠡᠨᠢ : ᠬᠢᠶᠢᠨᠢ
ᠶᠡᠨᠢᠶᠡᠨᠠᠯᠢᠨᠳᠤ : ᠶᠡᠨᠢᠶᠡᠨᠠᠯᠢᠨᠳᠤ : ᠬᠢᠶᠢᠨᠢᠶᠡᠨᠠᠯᠢᠨᠳᠤ :
ᠬᠢᠶᠢᠨᠢ
ᠶᠡᠨᠢᠶᠡᠨᠠᠯᠢᠨᠳᠤ : ᠶᠡᠨᠢᠶᠡᠨᠠᠯᠢᠨᠳᠤ

**bu süg lt : tedi : qïynḡ : küñlḡčï y : bn sḡe ne yyïn :
tedi : klir rsr : körü : klür : klmz rsr : t ilḡ sby alï olur
: tedi : ltun yïſda : olrtmz**

bu süg elti : tedi : qïyïniḡ : küñülḡčï ay : ben seḡe ne ayayïn : tedi : kelir erser : körü : kelür : kelmez erser : et ilḡ sabïḡ alï olur : tedi : altun yïſda : olurtïmïz

«Бул аскерди башта» деди. «Кыйынын көңүлүнөн айт. Мен сага эмнени айтайын?» деди. «Келсе, көрүүчү (элчи) келет. Келбесе, сөз айтуучуну (тилди туткунга) алып олтур» деди. Алтын жышта олтурдук.

ᠨᠠᠪᠠᠨᠡᠭᠡᠶᠡᠨᠶᠡᠨᠢ : ᠠᠳᠤᠨᠢ : ᠶᠡᠨᠢᠶᠡᠨᠢ : ᠬᠢᠶᠢᠨᠢᠶᠡᠨᠠᠯᠢᠨᠳᠤ :
ᠶᠡᠨᠢᠶᠡᠨᠠᠯᠢᠨᠳᠤ
ᠶᠡᠨᠢᠶᠡᠨᠠᠯᠢᠨᠳᠤ : ᠬᠢᠶᠢᠨᠢᠶᠡᠨᠠᠯᠢᠨᠳᠤ : ᠬᠢᠶᠢᠨᠢᠶᠡᠨᠠᠯᠢᠨᠳᠤ :
ᠶᠡᠨᠢᠶᠡᠨᠠᠯᠢᠨᠳᠤ
ᠶᠡᠨᠢᠶᠡᠨᠠᠯᠢᠨᠳᠤ : ᠬᠢᠶᠢᠨᠢᠶᠡᠨᠠᠯᠢᠨᠳᠤ : ᠶᠡᠨᠢᠶᠡᠨᠠᠯᠢᠨᠳᠤ : ᠶᠡᠨᠢᠶᠡᠨᠠᠯᠢᠨᠳᠤ

**üč kör ksi : je klti : sbï : bir : qynï sü tsqdï : on q
süsi : qlisz : tsqdï : ter : yrs yzſda : tirllm tms : ol sby
sdp : qynḡru : ol sby ïtm : qntusn : sby : yna**

üč körü kisi : je kelti : sabī : bir : qaγanī sū atsiqdī : on
oq süsi : qalīsiz : atsiqdī : ter : yarīs yazīsda : tirillem temis
: ol sabīγ esidip : qaγanγaru : ol sabīγ itim : qantusun :
sabīγ : yana es b...

Үч көрүүчү (элчи) киши келди. Сөздөрү бир:
«Каган аскер аттандырды. Он ок аскери калбастан
аттанды» деди. «Йарыш жазыгында терилебиз (жый-
налабыз)» деди. Ал сөздү эшитип каганга ал сөздү
айттырдым. Кагандан сөз жанып (жооп)...

ᠶᠤᠬᠢᠷᠢ : ᠲᠤᠶᠤᠬᠢᠷᠢᠭᠠᠨ : ᠬᠡᠵᠢ : ᠪᠢᠷ : ᠴᠠᠭᠠᠨᠢ ᠰᠤ ᠠᠲᠰᠢᠴᠳᠢ : ᠣᠨ
ᠣᠴ ᠰᠤᠰᠢ : ᠴᠠᠯᠢᠰᠢᠵᠢ : ᠠᠲᠰᠢᠴᠳᠢ : ᠲᠡᠷ : ᠶᠠᠷᠢᠰ ᠶᠠᠵᠢᠰᠳᠠ : ᠲᠢᠷᠢᠯᠢᠯᠡᠮ ᠲᠡᠮᠢᠰ
ᠣᠯ ᠰᠠᠪᠢᠭ ᠡᠰᠢᠳᠢᠫᠤ : ᠴᠠᠭᠠᠨᠭᠠᠷᠤ : ᠣᠯ ᠰᠠᠪᠢᠭ ᠢᠲᠢᠮ : ᠴᠠᠨᠲᠤᠰᠤᠨ :
ᠰᠠᠪᠢᠭ : ᠶᠠᠨᠠ ᠡᠰ ᠪ...
ᠶᠤᠬᠢᠷᠢ : ᠲᠤᠶᠤᠬᠢᠷᠢᠭᠠᠨ : ᠬᠡᠵᠢ : ᠶᠤᠵᠢᠵᠢ : ᠬᠤᠶᠢᠶᠢᠰ : ᠶᠡᠭᠢᠰᠢᠵᠢ : ᠲᠤᠶᠢᠶᠢ :
ᠳᠤᠶᠢᠵᠢᠵᠢ : ᠬᠡᠵᠢ
ᠶᠡᠭᠢᠰᠢᠵᠢ : ᠳᠤᠶᠢᠶᠢ : ᠵᠢᠵᠢᠳᠢᠰᠢᠵᠢ : ᠲᠢᠵᠢᠵᠢᠵᠢᠶᠢᠶᠢ : ᠠᠲᠢᠰᠢᠵᠢᠳᠢ :
ᠲᠢᠵᠢᠵᠢᠵᠢ
ᠶᠡᠭᠢᠰᠢᠵᠢᠵᠢᠵᠢᠵᠢᠵᠢᠵᠢ : ᠶᠡᠲᠢᠶᠢᠶᠢᠵᠢ : ᠲᠡᠮᠢᠰᠢᠵᠢ

klti : olrḡ tejn : tms jlme : qrγu : dgüti : uryl :
bstma : tms : böḡ qγn : bḡru : nča yīdms : pa trqḡru
: čre sb : idms : bilge tutuquq : ñīγ ol : öz ol

kelti : oluruḡ tejin : temis ejelme : qarayu : edgüti
: uruyīl : basītma : temis : böḡü qaγan : baḡaru : anča
ayīdmīs : apa tarqanγaru : ičre sab : idmīs : bilge tutuq-
uq : añīγ ol : öz ol

Келди: «Олтургун» деди. «Тынч жатпай кароол-
ду ийги ургун (койгун), бастырба» деди. Бөгү каган
антип (ушинтип) мага айттырды. Ичкеридеги (ордо-
догу) Апа Тарканга сөз айттырдым: «Билге Тонькөк
анык ал, өз (мыкты) ал».

IN D F Y N » h x λ r : f j » v : f j y d f i x 1 : I N q f y r » »
j » f j d r f y f d f j i h h y » » : T h i r e h e : q l e i h h :
q l x » h h r h h » » h
d f j λ f h j : » f r h h r r : h e x » h

**sü yorilm tdçi : ona mḡ : ol sbḡ sdḡ : sü joritdm :
ltun yişḡ : yolszn sdm : rts ügzg : kčgszn : kčdmz : tün
qtdmz : bolçuqa : tḡ önrü : tḡdmz**

sü yorilim tediçi : ona maḡa : ol sabiḡ esidip : sü
joritidim : altun yişiy : yolsizän asdim : ertis ügüzig :
keçigsizin : keçdimiz : tün qatidimiz : bolçuqa : taḡ
öntürü : tegdimiz

«Аскер менен жорткун» деди ал мага. Ал сөздү
эшитип аскер менен жортуул кылдым. Алтын жышты
жолсуз аштым. Эртиш суусун кечүүсүз кечип өттүм.
Түн ката жүрдүк. Болчуга таң атканда жеттик.

» N f q y r r h r : y d r » f : d y y d h r » j : f h r » h :
I N h r y h r : h i r
f j y d f i x 1 : x e y r : j f 1

**tily klürti : sbi ntḡ : yrs yzida : on tümn : sü trlti :
tsr : ol sbḡ sdḡ : bglr : qup :**

atily kelürti : sabi antay : yarıs yazida : on tümen : sü
tirilti : teser : ol sabiḡ esidip : begler : uqup

Айтуучуну (тилди) кармап келдик. «Йарыш жа-
зыгында он түмөн аскер терилди (жыйналды)» деди.
Ал сөздү эшитип бектер акылдашып.

ᠳᠣᠵᠤ : Үᠷᠢᠭᠤᠨᠪᠠᠳᠤᠲᠢᠵᠢ : хᠠᠲᠢ : ᠪᠨᠠᠨᠴᠢᠲᠢᠷᠮᠨ : билге туңуқ
ᠶ᠋ᠢᠰᠢᠭ : са кltmz : rts үгзг
ᠶ᠋ᠵᠢᠶᠤᠬᠤ : Үᠡᠬᠢᠨᠡᠭᠡ

**ynlm : riḡ ubtī jg : tdi : bn nča trmn : bilge tuñqq
: ltun ysḡ : sa kltmz : rts ügzg**

yanilim : ariy ubati jeg : tedi : ben anča ter men : bilge
tuñuq-uq : altun yisiḡ : asa keltimiz : ertis ügüzig

«Жаналы (чегинели). Ар-намыс, уят жакшы»
деди. Мен анда дедим: «Билге Тонькөкмүн. Алтын
жышты ашып келдик. Эртиш суусун.

ᠶ᠋ᠠᠨᠢᠯᠢᠮ : ᠠᠷᠢᠶᠤᠨᠪᠠᠳᠤᠲᠢᠵᠢ : ᠲᠡᠳᠢ : ᠪᠨᠠᠨᠴᠢᠲᠢᠷᠮᠨ : билге туңуқ
ᠶ᠋ᠢᠰᠢᠭ : са кltmz : rts үгзг
ᠶ᠋ᠵᠢᠶᠤᠬᠤ : Үᠡᠬᠢᠨᠡᠭᠡ

**kče kltmz : klmsü : alp tedi : tuymdī : tḡri umy :
īdq jr sub : bsa brti rnč : nke : tzbiz**

keče keltimiz : kelmesi : alp tedi : tuymadī : teḡri
umay : iduq jer sub : basa berti erinč : neke : tezerbiz.

Кечип келдик. Алпбыз» дедик. Чарчаганды туй-
бадык. Теңир, Умай, Жер-суу басып берет (жеңип бе-
рет). Неге безебиз (качабыз).

ᠲᠡᠳᠢ : ᠪᠨᠠᠨᠴᠢᠲᠢᠷᠮᠨ : билге туңуқ
ᠶ᠋ᠢᠰᠢᠭ : са кltmz : rts үгзг
ᠶ᠋ᠵᠢᠶᠤᠬᠤ : Үᠡᠬᠢᠨᠡᠭᠡ

**üks tjn : nke qorqurbüz : z tjn : ne bsn lm : tglm
tidm : tgdms : yyldms : kinti kün**

üküs tejin : neke qorqurbüz : az tejin : ne basın alim :
teglem tidim : tegdimiz : yuylidimiz : ekinti kün

Укмуш (көп) дейт. «Неге коркобуз. Аз дейт. Неге басынабыз. Тийели» дедим. Тийдик, жыйылдык. Экинчи күнү.

**ᠠᠵᠢᠲᠡᠳᠡᠮᠤᠰᠢᠨ ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ
ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ
ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ**

örtçe : qizp klti : süñsdlms : biznte : ki uçī : sñjrça : rtq
rti : tñri yrlqdq üçn : üküš tjn : biz

örtçe : qizip kelti : süñsdlms : bizinte : eki uçī :
sñjrça : artuq erti : tñri yarılqaduq üçün : üküš tejin : biz

Өрттөй кысып келди. Согуштук. Бизден эки учу сыңардай (эки эсе) артык эле. Теңир жарлык кылганы үчүн укмуш (көп) дешкен. Биз.

**ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ
ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ
ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ ᠠᠨᠠᠵᠢᠨ**

**qorqmdms : süñsdlms : trdus : sd ra : udī : yñdms
: qynñin : tutdms : ybyusñn : sdñn**

qorqumadimiz : süñsdlms : tardus : sad ara : udī :
yañdimiz : qayanñn : tutdumuz : yabyusñn : sadñn

ᄎᄆᄑᄒᄓ : ᄌᄎᄔᄕᄒᄓ : ᄎᄎᄑᄒᄓ : ᄑᄒᄓᄔᄕᄒᄓ : ᄒᄌᄓ :
ᄑᄎᄒᄓᄔᄕᄒᄓ : ᄒᄒᄓᄔᄕᄒᄓ
ᄒᄒᄓᄔᄕᄒᄓ : ᄒᄒᄓᄔᄕᄒᄓ : ᄒᄒᄓ

**biz jme : süldmz : nī rtmz : jnčü gzg : kče : tinsi
oylī : ytyma : bñlg k tyγ : rtü...**

biz jeme : süledimiz : anī ertimiz : jenčü ügüzig :
keče : tinsi oyulī : yataγīma : binlig eki tayīγ : ertü...

Биз жана (андан кийин) аскер менен жортуул кылдык. Йенчү суусун кечип Тиньси уулу жаткан Биңлик эки тоосун өттүк...

ᄒᄒᄓᄔᄕᄒᄓ : ᄑᄒᄓᄔᄕᄒᄓ : ᄒᄒᄓᄔᄕᄒᄓ :
ᄒᄒᄓᄔᄕᄒᄓ
...ᄒᄒᄓᄔᄕᄒᄓᄔᄕᄒᄓ : ᄑᄒᄓᄔᄕᄒᄓ : ᄒᄒᄓᄔᄕᄒᄓ

**tmr qpyqa : tgi : ertmz : nta ynturtmz : inl qaγnqa
: ... qrm : l tītyqa : tzik : tqrsn**

temir qapīyqa : tegi : ertimiz : anta yanturtīmiz : inel
qaγanqa : ... aqrīm : alī atītyqa : tezik : toqursin

Темир Капкага чейин жеттик. Андан жандык (кайттык). Инел каганга ...Аргын ала аттууда, Тажик, Тохарда.

ᄒᄒᄓᄔᄕᄒᄓ : ᄒᄒᄓᄔᄕᄒᄓ : ᄒᄒᄓᄔᄕᄒᄓ :
ᄒᄒᄓᄔᄕᄒᄓ : ᄑᄒᄓᄔᄕᄒᄓ
ᄑᄒᄓᄔᄕᄒᄓ : ᄒᄒᄓᄔᄕᄒᄓ : ᄑᄒᄓᄔᄕᄒᄓ

**nta brüki : sq bslyru : soydq : budn : qop klti :
jüknti : ..tgti : türük budn : tmr qpyqa : tnsi oylï :**

anta berüki : as-ïq baslïyaru : soydaq : budun : qop
kelti : jükünti : ..tgti : türük budun : temir qapïyqa : tensi
oyulï

Андан берки Асык баштаган Согдак букара көп
келди. Жүгүндү. ...Түрк букарасы Темир капкага Тен-
си уулу.

ннн|р|х|л| : д|б|ф|ж|с|б|х|л| : н|е|ж|л|х|л|д|л|л|л| :
х|л|л|л|л|л|
х|л|х|л|л|л|л|л|л| : н|е|л|л|л|л|л|л|л|

**tensi oylï : ytaγma tγqa : tgmsïdï yq rms : ol jrte :
bn bilge tunqq : tgürtük üčn**

tensi oyulï : yataγma taγqa : tegmisïdï yoq ermis : ol
jerte : ben bilge tunuq-uq : tegürtük üçün

Тенси уулу жаткан тоодо тектүүсү (бийлик ээси)
жок эле. Ал жерге мен Билге Тоныкөк тектүү болго-
нум үчүн.

х|л|л|л|л| : л|л|л|л|л| : л|л|л|л|л|л| : е|л|л|х|л|л|л|л|л| :
л|л|л|л|л|
л|л|л|л|л| : х|л|л|л|

**sry ltun : örn küms : qüz lodz : gri tbi : γï buñsz :
klürti : eltrs qyn : bilge**

sarıy altun : örün kümüs : qiz loduz : egri tebi : ayi
buñsuz : kelürti : elteris qayan : bilge ...

Сары алтын, үрүн (ак) күмүш кыз келин, ийри
төөдөгү жибекти муңсуз келтирди (берди). Элтерис
каган Билге...

ᠰᠠᠷᠢᠶᠠᠯᠲᠤᠨ : ᠣᠷᠦᠨᠬᠦᠮᠦᠰ : ᠬᠢᠵᠢᠯᠣᠵᠤ : ᠡᠭᠢᠷᠢᠲᠡᠪᠢ : ᠠᠶᠢ
ᠪᠤᠨᠰᠤᠵᠤ : ᠬᠡᠯᠦᠷᠲᠢ : ᠡᠯᠡᠲᠡᠷᠢᠰᠢᠬᠠᠶᠠᠨ : ᠪᠢᠯᠭᠡ ...

**alpn üčn : tbyčqa : jti jgirmi : süñsdi : qitñqa : jti
süñsdi : oyzqa : bs süñsdi : nta yyuči**

alpin üçün : tabyačqa : jeti jegirmi : sünjüsdı : qıtañqa
: jeti sünjüsdı : oyzqa : bes sünjüsdı : anta ayyuči...

Алп болгону үчүн табгачка он жети жолу аскер
менен жортуул кылдык. Кытаңда жети жолу согуш-
тук, Огуз менен беш жолу согуштук. Анда айтуучу
(кеңешчи)...

ᠠᠯᠯᠤᠨᠪᠣᠯᠭᠤᠨᠤᠴᠦᠨ : ᠲᠠᠪᠶᠠᠴᠠᠬᠠ : ᠵᠡᠲᠢᠵᠡᠭᠢᠷᠮᠢ : ᠰᠦᠨᠵᠦᠰᠳᠢ : ᠬᠢᠲᠠᠨᠵᠠᠬᠠ : ᠵᠡᠲᠢ
ᠰᠦᠨᠵᠦᠰᠳᠢ : ᠣᠶᠵᠠᠬᠠ : ᠪᠰᠤᠨᠵᠦᠰᠳᠢ : ᠨᠲᠠᠶᠢᠶᠠᠴᠢ ...

**jme : bn : ök rtm : yyidi : jme :... bn rtm : eltrs
qynqa : ... ucdi: türük bgü qynqa : türük bilge qynqa**

jeme : ben : ök ertüm : ayyidi : jeme : ben ertim :
elteris qayanqa : ... : ucdi türük begü qayanqa : türük bilge
qayanqa

Жана мен элем. Айтуучу (кеңешчи) жана мен элем. Элтерис каганга ...учту (каза болду). Түрк Бөгү каганга, Түрк Билге каганга.

н1ҕ)нҕ) : 9н1 : җ8н : D1HJ : ...⊕J... : җн1 :
н1ҕ)нҕ) : җ4җ
нннҗжжж

**qr̄yn q̄yn : jti otz : ysqa : ...nta...rti : ... : qr̄ynq̄yn
olrdī tūn udmtī**

qarayan qayan : jetti otuz : yasqa : ...anta...erti : ... :
qarayan qayan olurdī tūn udumatī

Капаган каган жыйырма жети жашында.. анда ...
эле... Капаган каган болуп олтурду. Түнү уктабадым.

Внннн : җ4җжжж : <1н1<1н1н)жжж : нннн : ннннннжжж :
9Вҗнн
1|69146 : 2җннн : 9җжж : 9жжж : 1жжж

**küntz : olrmtī : qīzl qīzl qnmī : tōkti : qra trm :
yūgrti : isg kücğ brti ök : uzn jlme : jme : itmq**

küntüz : olurmatī : qīzil qīzil qanīmī : tōkti : qara
terim : yūgūrti : isig kücūg berti ök : uzun jelmeg : jeme
: itmīq

Күндүз олтурбадым. Кызыл, кызыл канмды
төктүм, кара теримди жүгүрттүм. Ысык күчүмдү бер-
дим. Узун желип жана (андан кийин) жортуул кыл-
дым.

ህዝቅን ከህዝቅነት ፡ ኑህ ባህሪ እንደሆነው ፡ ወላ ሆነ ፡
የህዝቅነት ለህዝቅነት ፡
የሆነው ፡ ከህዝቅነት ፡

rquj qrγγ ፡ ulγ rtdm ፡ bsnγma ፡ yγika ፡ klürir rtm ፡
qγnmn ፡ sültmz ፡ tγri yrqlzu

arquj qaruyuy ፡ uluy artëdïm ፡ basinïγma ፡ yayika ፡
 kelürir ertim ፡ qayanmen ፡ sületidimiz ፡ teγri yarilqazu

Аргуй кароолун улук кылып арттырдым. Баштап
 жоого келген элем. Каганы менен согуштык. Теңир
 жарлык кылды.

ዕኩም ለዕኩም ፡ ወህዝቅን ወህዝቅን ፡ የህዝቅነት ፡
ከሆነው ፡
የሆነው ፡ የሆነው ፡ ሆነው ፡ ሆነው ፡

bu türük bdnqa ፡ yrqlγ yγiγ ፡ jltürmdm ፡ tügenig tγ
፡ jügrtmdm ፡ eltrs qγn ፡ qzγnmshr

bu türük budunqa ፡ yarïqlïγ yayiγ ፡ jeltürmedim ፡
 tüginlig atïγ ፡ jügürtemedim ፡ elteris qayan ፡ qazγanmasar

Бул Түрк букара жарактуу болуп жоону желдир-
 бедим (жеңбедим). Туяктуу атты жүгүртпөдүм. Элте-
 рис каганга казганбаса (кызмат кылбаса).

ዕኩም ለዕኩም ፡ ሆነው ፡ ሆነው ፡ የሆነው ፡ ዕኩም ፡
ወህዝቅን ፡
ወህዝቅን ፡ ሆነው ፡ ሆነው ፡

**udn bn özm : qzγnmsr : el jme : budn jme : yq rtči
rti : qzγntq in üčn : uduγ lm : qzγntqm üčn**

udun ben özüм : qazγanmasar : el jeme : budun
jeme : yoq erteči erti : qazγantuq in üčün : uduγ elim :
qazγantuqum üčün

Эгер мен өзүм казганбасам (кызмат кылбасам) эл
жана букара жана (кийин) жок болот эле. Казганга-
ным (кызмат кылганым) үчүн улук элим казганганым
(кызмат кылганым) үчүн.

NY99J : NYDYM : Df99J : Df99DYM :
N99H4DYM99
YDfDYM99 : H99T99HfNfDf99HJ

**el jme : el bolti : budn jme : budn bolti : özm qri
boltm : ulγ boltm : nγ jrdki : qγalγ : budnqa**

el jeme : el bolti : budun jeme : budun bolti : özüм qari
boltim : uluγ boltim : eneγ jerdeki : qaγanliγ : budunqa

Эл жана эл болду, букара жана букара болду. Өзүм
кары болдум. Улуу болдум. Эң жердеги каганы бар
букарада

... : 8HhE : DYT : HfDfDfDfDfHfHf99

bin tgi : brsr : ne buñi : br rtči rms :

bin tegi : barsar : ne buñi : bar erteči ermis

qarayān qayan : türük esir budun : jerinte : bod jeme
: budun jeme : kisi jeme : idi yoq erteçi erti

Капаган кагандын Түрк асыл букара жеринде бой
(адам) жана букара жана киши жана эгеси жок болот
эле.

LYM | HY) : XLYEJ S E E ↓ ↓ : HHY ⊕ ↓ NYH : H1Y)HY) :
HHTBIHTD E E)
D E H E S ↓ E D E

**eltrs qyn : bilge tunqq : qzıntq ücn : qpyn qyn :
türük sir budn : yorıdqi bu**

eltris qayan : bilge tunquq : qazyantuq üçün :
qarayān qayan : türük esir budun : yorıdqi bu

Элтерис каган Билге Тонькөк казганганы (кызмат
кылганы) үчүн Капаган каган Түрк асыл букара жор-
туул кылдым.

HHTB XLYEJ : HY) : HHTRIHTD E E)Y : EYH D E S)Y :
E X N : E J H E Y

**türük bilge : qyn : türük sir budny : oğz budny :
egdü : olurur**

türük bilge : qayan : türük esir budunıy : oğuz budunıy
: egidü : olurur

Түрк Билге каган Түрк асыл букара Огуз букара-
сы ийги олтурду.

5. Күл-Чур комплекси

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Улан-Батор шаарынан түштүк-батышка карай 200 км.

Изилдегендер: В.Л.Котвич, А.Н.Самойлович, Э.Трыярский, Г.Клоусон, Х.Н.Орхун, С.Е.Малов, Т.Текин, Г.Айдаров, В.Е.Войтов, Г.Мэнэс, Д.Баяр.

Тексти

Батыш капталындагы жазуу

...| : 𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽𐰺𐰽𐰺𐰽𐰺𐰽𐰽𐰽𐰽 : 𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽 | : ...

...s ücün pa tarqan čiqn tonqqa : atγ : brmš

...ücün (apa) tarqan čiqan tonququq : atīγ : bermiš

...Үчүн таркан Чыган Тонькөк атын бердик.

...𐰽 : 𐰽𐰺𐰽𐰽𐰽𐰽 | : 𐰽𐰺𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽 : 𐰽𐰺𐰽 | :
𐰽...

...a : jegtürmš : išbra čiqn : küli čur : bolmš : č...

... a : jegtürmiš : išbara čiqan : küli čur : bolmiš : ...

... Жеңдик. Ышбара Чыган Күл Чур болду...

... : 𐰽𐰺𐰽𐰽𐰽 : 𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽𐰽𐰽 : 𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽 :
|𐰽𐰽𐰽 : 𐰽𐰽
𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽 : ...

...linte : qriþ : dgü beþi : krti : ulý küli čur : szk on
: yšp : yq bolti

... elinte : aqariþ : edgü beþi : körti : uluy küli čur :
sekiz on : yašap : yoq bolti

...Элинде агарып, ийги, түбөлүктүү (даңкты)
көрдү. Улук Күли Чур сексен жашка жашап жок
болду.

... : 𐰘𐰪𐰠𐰤 : 𐰢𐰈𐰪𐰤 : 𐰢𐰈𐰪𐰤𐰤𐰤 : 𐰡... : 𐰣𐰠𐰢𐰤𐰤𐰤𐰤𐰤𐰤 :
𐰣𐰤 : 𐰢𐰢𐰤𐰤𐰤𐰤 : 𐰢𐰢𐰤𐰤 𐰢𐰤𐰤)𐰤𐰤 : 𐰤...

...özlüki : boz t rti : kdm b... lipi rmi : nta ükü
gdi : türk budnqa : u...

özlüki : boz at erti : kedim b... alipi erdemi : anta ükü
egidi : türk budunqa : u...

Өзлөк (мыкты) боз ат эле, кийими ... алп эрдиги
бар эле. Анда баш ийди. Түрк букарага ...

... 𐰢𐰣𐰤𐰤𐰤𐰤𐰤 : 𐰢𐰢𐰤𐰤𐰤𐰤𐰤𐰤𐰤 ... 𐰤𐰢𐰣 ... 𐰢𐰣𐰤 : 𐰢𐰣𐰤 : 𐰢𐰣𐰤𐰤 :
𐰢𐰢𐰤𐰤 : 𐰢𐰤𐰤...

...yrč uluyn yyitqda ...čur... knčp : ölrp : oylin :
kisin bul...

...yirač uluyin yayituqda küli čur... kančip : ölürüp :
oylin : kisin bul...

... Улугун жоодо Күли Чур ... жанчып өлтүрүп, уу-
лун, кишисин...

... ԿՅՁ ԻՅ ԱԽՃ ԿԽՁ ԽԻՐԳՆ : ԻՐՎԻՔԻ :
ԲԻԿԸ ԻՅՎԵԻ ԵՂԻՐԻԽ...

**...r nědī : kčēnde : tūmn sūje sūñidi : küli ču plyu
tgp süsin**

...r sančdī : kečinde : tümen sūje sūñidi : küli čur
oplayu tegip süsin

...Жанчыды. Кечинде (жердин аты) түмөн аскер
менен согуштур. Күли Чур опурулуп тийди. Аскерин.

ԻՃԻ...ՎՁՁՆ : ԿԽՊԻԿ...ԻՐԻԽՃ : ԲԻԿԸ ԻՅՎԵԻ
ՁԻՎԻԵԻ....

**...itī ... lqda : tört sr... süšükde : küli čur plyu tgp
bulγyu**

...itī *beš baliqda* : törüt sr... süšükde : küli čur
oplayu tegip bulγayu

...Этти..Беш балыкта (шаарда) төрт ... аскерде
Күли Чур опурулуп тийди, булгады.

ՃՁԿԸ ԽՆ : ՁԻՅՆԻՐԻՎԻԽ...ՔՁ
ԻԽՎԸ ԽԽ ԲԻԵԻՅՆ : ՃԻՃ...

**tbγčqa : bunča sūñšp : lpīn : ...dmsnñ čün üks : bunča
tutnč :**

...tabγáčqa : bunča sūñüşüp : alpīn : ...demsiniñ üčün
üküs : bunča tutnč

...Табгачта мынча согушуп алпын... үчүн укмуш
(көп) мынча тутту.

Горизонталдык жазуу

ǂǂǂǂǂǂ : ǂǂǂǂǂǂǂǂ

küli čur : tǂiri : tutdǂ

küli čur : teǂiri : tutdǂ

Күли Чур Ятенирди тутту.

Чыгыш капаталындагы жазуу

...ǂǂǂǂ...ǂǂ : ǂǂǂ

...oǂsik : ...ǂin : udz

...oǂulǂin : ... ǂin : udǂz

... Уулун, уруусун

...ǂǂǂǂǂǂǂǂ : ǂǂǂǂǂǂ : ǂǂǂǂǂǂ : ǂǂǂǂǂǂǂǂǂǂ...

... üksül čur : trduš : budnǂ : ǂǂǂǂ yu olrtǂ :

... küli čur : tarduš : budunǂǂ : ǂǂǂǂ ayu olurtǂ

...Күли Чур Тардуш букарасын этип, айтып олтурду (башкарды).

... ԿՃՅՏԻԸԿԻԿ : ՌԿԿԱՌԿ : ՋՌԿԿ... : ՄԼԿԵ : ԿՅՅՅԻ : Կ...
Կ×Կ×Կ
ԿՌԿՌԿԿԿԿԿԿԿ : ԳԵԿԿԿԿԿԿԿԿԿ

...r tmr yry : üzlükin : binp: üč rg : snčđi : ...s...
šdükde : küli čur üzlüki jgrn at binp

... r tmr : er yarīy : üzlekin : binip *oplayu tegip* : üč
erig : sančđi : ...s... üñüşdükde : küli čur üzleki jegren at
binip

...Эр жарагын, өзлегин (мыкты атын) минип опу-
рулуп тийип, үч эрди жанчыды ... согушканда Күли
Чур өзлек (мыкты) жээрге атын минип.

... ԹՆԿԿԿ : ԸԿԿ : ԳՅԿ : ՌԵԿԵ : ԳԼԿ : ԿՅՅԿԿԿԿԿԿԿ :
ԿԿԿԿԿԿԿԿԿԿԿ...
ԿԿԿԿԿ...Կ : ԿԿԿԿԿԿԿԿԿԿԿ : ԳԿԿԿԿԿԿ : ԿԿԿԿ×Կ×Կ

...nta : nrü : brp : ynčü : ügzg : kčp : tmr qpyqa
: tzkke : tgi sü... aqzy...i : toqz oyzqa : jti : süñš :
süñšdükde

...anta : nerü : barip : yenčü : ügüzüg : kečip : temir
qarīyqa : tezikke : tegi *süñüşdükde* : qazyantī : toquz
oyszqa : jeti : süñüş : süñüşdükde

...Андан нары барып Йенчү сууну кечип, Темир
Капкага, Тажикке чейин согушту, казганды (кызмат
кылды). Тогуз Огуз менен жети жолу согушту. Со-
гушканда.

...Ն : հԻՅՔԻ : ՎԻՃՅ : ՃՃԾԻ...ԻՄՔԱՔՆ : ՋԼԻՄԻ :
ԻՄՎԻՔԱՔ...ԱԻԿ
ՅԻՋԿԵՆԻԻ : ԱԾԻՄԻԿՆՎԻ : ՋԻՅԻԻ : ԿԻԻ

...a : **tükdi** : **qitj** : **ttbi** : ... : **süldükde** : **bs sünjş** :
sünjşdükde... : **čur nčk** : **blgesi** : **čbsi** : **rti** : **lpi böksi** : **rti**

...a : *tükedi* : *qitanj* : *tatabi* : *sülüşdükde* : *bes sünjüş* :
sünjüşdükde : *küli čur ančak* : *bilgesi* : *čabisi* : *erti* : *alipi*
bökesi : *erti*

... Тикти. Кытан, Татаби ... согушканда беш жолу
согушту. Күли Чур анда билгеси, чабышы (данктуусу)
эле, алпы, бөкөсү (зору) эле.

...ԿԻԿԻԿ : ԳԻԻԾԿԻԿ : ԳԵՄ : ՄԿՄԻԻ...ԻՄԿԿ :
ՃԻԿԻՄԿՄԻԻ : ԿՎՎՎ ՍԿԻՃՎՃՆ : ԿԻՔՆ : ԻՄՎԻՔԱՔՆ

...li **čur** : **jeti yašija** : **jegir** : **ölrți** : ... **zqlj** : **toņzi**
: : **lrți** : **qrlq** : **yjıtqda** : **tzde** : **sünjşdükde**

...*küli čur* : *jti yašija* : *jegir* : *ölrți* : ... *aziqlji* : *toņuzi*
: : *ölrți* : *qarluq* : *yajıtuqda* : *tezde* : *sünjşdükde*

...Күли Чур жети жашында жегир (түлкү)
өлтүрдү... азыктуу доңузду өлтүрдү. Карлук жоо бол-
гондо Тезде согушканда.

ԿԻԿԻԿԻԿ⊕Ն : ԳԻՄԿԿՎՎՎՆ : ԳՃՃԻ : ԻՄՎԿՆ : ԻՔԿ :
ԿԻԿՎԿԿԿ

ԻՎԾԿԵԿ : ԿՅՆԻՃՎ : ՃԻԿԿ : ԿԿԿ : ԾՆ : ԿՃԿ

**...qrlq : jgrn : mli : rqašin : siyu urti : qrlq : nik :
turup ...g ltbr : özi : klti : sir : erkn : oylı : jegen ĉur :
klti**

...qarluq : jegiren : emeli : arqašin : siyu urti : qarluq
: anik : turup...elteber : özi : kelti : esir : erkin : oylı :
jegen ĉur : kelti

Карлук жээрде аты менен умтулуп анын аркасын
сындыра урду. Карлукту анык тутуп... Элтебер өзү
келди. Эсир Эркин уулу Йеген Чур келди.

...𐰽 : 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸 : 𐰽𐰺𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸 :
𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸
𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸...𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸

**...n : snčylı : süldi : sünjšp : süsin : snčdi : lin lti :
oylin : kisisin : buludı : ..tγ...a : išbra : blge küli ĉur**

... : sančyalı : süledi : sünjšip : süsin : sančdi : elin altı
: oyulin : kisisin : buludı : ..tγ...a : išbara : bilge küli ĉur

...Жанчыды. Аскери менен жортуул кылды. Согу-
шуп аскерин жанчыды. Элин алды, уулун, кишисин
буландады (туткунга алды) ... Ышбара Билге Күли
Чур.

...𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸...𐰸 : 𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸 :
𐰸𐰸𐰸
𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸

**...üke : tusu bol..q : öde : ülgı : nča rmš rnč : yyiqa
: ylñus : oplyu tgp : oplu kirp : üze qišqa krgg boltı**

...üke : tusu bol..q : öde : ülügi : anča ermiš erinč
: yağıqa : yalñus : oplu tegip : oplayu kirip : üze qıšqa
kergeg bolti

...Тушу ... убагында үлүшү анда бар эле. Жоого
жалгыз опурулуп тийип, опурулуп кирип өзү кыска-
рып кыргек болду (каза болду).

...ᠠᠮᠢ : ᠨᠢᠰᠢ : ᠡᠯᠴᠢᠷ : ᠲᠡᠭᠢᠨ : ᠬᠡᠯᠢᠭᠡᠨ : ᠲᠡᠷᠦᠲᠡᠭᠢᠨ :
ᠬᠡᠯᠢᠭᠡᠨ : ᠶᠢᠯᠠᠭᠢᠨ : ᠲᠡᠭᠢᠨ : ᠬᠡᠯᠢᠭᠡᠨ : ᠲᠡᠷᠦᠲᠡᠭᠢᠨ :
ᠬᠡᠯᠢᠭᠡᠨ : ᠲᠡᠷᠦᠲᠡᠭᠢᠨ :
ᠲᠡᠷᠦᠲᠡᠭᠢᠨ

...qyn : insi : l čur : tegn : klp : ulyu : tört tegn :
klp : išbra : blge küli čurγ : yoylti : bdzin : bdzti : olrti

...qayan : inisi : el čur : tegin : kelip : ulayu : törüt
tegin : kelip : išbara : bilge küli čuriγ : yoylati : bedizin :
bedizti : olurti

...Каган иниси Эл Чур тегин келип, улап төрт те-
гин келип, Ышбара Билге Күли Чурду жоктоду. Беди-
зин бедизди олтургузду (тикти).

...ᠠᠮᠢ : ᠨᠢᠰᠢ : ᠡᠯᠴᠢᠷ : ᠲᠡᠭᠢᠨ : ᠬᠡᠯᠢᠭᠡᠨ : ᠲᠡᠷᠦᠲᠡᠭᠢᠨ : ᠬᠡᠯᠢᠭᠡᠨ : ᠲᠡᠷᠦᠲᠡᠭᠢᠨ : ᠬᠡᠯᠢᠭᠡᠨ : ᠲᠡᠷᠦᠲᠡᠭᠢᠨ : ᠬᠡᠯᠢᠭᠡᠨ : ᠲᠡᠷᠦᠲᠡᠭᠢᠨ

...sn : bl...m : qzγnti : rtq : yilqiy igti

...sin : bl...m : qazγanti : artuq : yilqiy igiti

... Казганды (кызмат кылды) артык, жылкы ир-
дентти.

Түштүк капталындагы жазуу

... ƳhƳƳƳhƳ... ƳhƳƳƳhƳ : ƳhƳƳƳhƳ : ƳhƳhƳ...

...k tgn : klti : .. čurņs : oylī : jegn čur : klti

...k tegin : kelti ... čurīņīs : oylī : jegen čur : kelti

...Тегин келди... Чурдун уулу Йеген Чур келди.

... ƳhƳhƳ : ƳhƳhƳ : ƳhƳhƳ : ƳhƳhƳ : ƳhƳhƳ : ƳhƳhƳ :
ƳhƳhƳ ƳhƳhƳ

...siin : üčün : bunča : budn qoburp : yoıldi : bztr
btidm

...in : üčün : bunča : budun qoburip : yoıladı : ebiztir
bitidim

...Үчүн мынча букара көп жоктоду. Эбизтир жаздым.

... ƳhƳhƳ : ƳhƳhƳ : ƳhƳhƳ : ƳhƳhƳ : ƳhƳhƳ : ƳhƳhƳ :
ƳhƳhƳ : ƳhƳhƳ ƳhƳhƳ

...q : bilmz : blgn : blgn bltükmn : ödkmn : bunča :
btig : bitidm

...qa : bilmez : biligin : biltükmen : ödkümen : bunča
: bitig : bitidim

... Билбес билимди билдирип убагында бул жа-
зууну жаздым.

... ƳhƳhƳ... ƳhƳhƳ... ƳhƳhƳ

...g ...ib ...ur tntdī...

...g ...ib ...tunutdī...

...Тутунду...

6. Алтын Тамган Таркан комплекси

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Булган аймагынын Тулээ тоосунун түндүк-чыгыш тарабында.

Изилдегендер: П.П.Левин, Н.Я.Ядринцев, Д.А.Клеменц, В.В.Радлов, Х.Н.Орхун, С.Е.Малов, Н.Сэр-Оджав, Л.Болд, В.Е.Войтов и С.Г.Кляшторный.

Тексти

А-1 тексти

Түштүк тарабындагы жазуу

ᠬᠠᠵᠤᠰᠤᠬᠦᠯᠲᠤᠨᠢᠰᠢ

tkš kül tudn insi
tekeš kül tudun inisi

Текеш Күл Тудун иниси.

ᠵᠦᠭᠦᠨᠦᠦᠬᠦᠨᠪᠡᠳᠢᠵᠢᠮ

jknir kn bdzdm

jükünir kün bedizdim

Жүгүнүү күнү бедиз кылдым.

ᠵᠠᠨᠵᠢᠷ : ᠶᠷ : ᠪᠳᠰᠢᠮᠰ

zynz r : yr : bdsms

ᠮᠤᠯᠠᠷᠢᠲᠤᠨᠢᠷᠰᠤᠯᠢᠶᠢᠭᠦᠯᠢᠵᠢᠨ

oγlril Tnrsyl Ylgk lγ...

oγullarī tunurīγul yelgek laγzin jil

Тунурыгул Йелгек уулдары доңуз жылы

ᠮᠤᠯᠠᠷᠢᠲᠤᠨᠢᠷᠰᠤᠯᠢᠶᠢᠭᠦᠯᠢᠵᠢᠨ

adrlmčča sqnur rtmz drln

adīrilimīčča saqunur ertimiz adīrilin

Айрылдык. Сагынаар элек. Айрылдык.

A-2 тексти

ᠮᠤᠯᠠᠷᠢᠲᠤᠨᠢᠷᠰᠤᠯᠢᠶᠢᠭᠦᠯᠢᠵᠢᠨ

öze tγri rklg msz ...ma

öze teγiri eriklig misiz... ma

Үстүдө Теңир эрктүү эле...ма

...ᠶᠢᠭᠦᠯᠢᠵᠢᠨ

...brtm

...bertim

... Бердим

ᠮᠤ

...r...

...er...

... Эp ...

7. Чойрен комплекси

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Чойр темир жол станциясынан 15 км, Сансар тоосундагы тарыхый комплексте.

Изилдегендер: Ж. Цэвээн, С.Е.Малов, Х.Н.Орхун, Э.Трыарский, Б.Ринчен, С.Г.Кляшторный, О.Ф.Серткая.

Тексти

ᠲᠤᠨᠵᠢᠭᠢᠨᠷᠬᠢᠨ

tun jgn rkin

tun jegen erkin

Тун Йеген Эркин.

ᠲᠤᠨᠪᠢᠯᠭᠡᠬᠤᠲᠤᠯᠤᠭ...

tun blge qutl...

tun bilge qutluy...

Тун Билге Кутлуг...

ᠡᠯᠰᠢᠬᠠᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠭᠤᠨ...

elś qunqa...

elteriş qayanqa...

Элтерис каганда...

»Ч↓»#(»#»↓
drlmz ttnz da...

adirilimiz tataniz da...

Айрылдык ...

»...»XГhX»ГЧЛЛТХГЛЛ

to...m bitdm irqču yylqη

toqidim bitidim iraqču yoqlaqiη

Тургуздум, жаздым ыраактан жоктодум.

...»#ГГХ#ГДЧГ

...gni sbni brη

ögüni sebini barinη

Өкүнгөнү сүйүнгөнү бар.

8. Култархан жазуусу

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Хишиг-ондор сомонунда Арханан кыясынан 40 км.

Изилдегендер: О.Намнандорж, Х.Лувсанбалдан, Э.Трыарский, С.Г.Кляшторный, С.Каржаубай.

Тексти

h1TqHhTzD 9TeH0t3y1TqHh3D N H3M ...
D 1T3M Y3y H)3N xE N T T3hH 01T ... 4 ...
H H D J H T x E N 01 J H 3

**tjrk n qunčy : jegn butur erkn k yılq kün ...yñi küi
trqn kü dgü r rkt n buir...n : qya q edgü bolzun**

teñiriken qunčuy : jegen butur erkin eki yılqı kün
...ıtuy dar yañi küi tarqan kü edgü er erikten buin :
qaya aq edgü bolzun

Теңиркен күнчүй Йеген баатыр Эркин эки жыл
күн... жаңы Күл Таркан күчтүү, ийги эр ... ак кайкы
(аска) ийги болсун.

ᠲ...ᠳ...ᠲᠢᠬᠢᠯᠢᠨᠲᠢᠬᠢᠴᠢᠨ : ᠠᠳᠠᠵᠢᠬᠢᠲᠢᠬᠢᠨ : ᠠᠳᠠᠵᠢᠴᠢᠨᠲᠢᠬᠢᠨ

b...b bitčü bitdm : qya tjrk n : qntly bolzun

b...bitiču bitidim : qaya teñiriken : quntluy bolzun

...чѣтѣтѣтѣ

...rti brti e

...yart berti e

... Берди э

10. Эл Этмиш Билге каган (Моюн Чур) комплекси

Доору: Уйгур каганаты.

Табылган жери: Монголия, Могойн шинэ ус жергесинде.

Изилдегендер: Г.И.Рамстедт, Х.Н.Орхун, С.Е.Малов, Е.Убрятова, Б.Базылхан, Г.Айдаров, С.Каржаубай.

Тексти

h₁t₁x₁d₁j₁: Үh₂: x₂e₂n₂ʼ

Tḡride bolmš : l tmš : Blge qyn

teḡride bolmuš : el etmiš : bilge qayan

Теңирде болгон Эл Этмиш билге каган.

ḡhḡn₁y₁r₁e₁t₁l₁m₁: x₂d₁: l₁t₁j₁: ⊙j₂... :
t₂: d₂

**ötükn li : ögrs eli kin ra : subī : slje rmš : nta : l...
rmš : brmš**

ötüken eli : ögüres eli : : ekin ara : *olurmuş* : subī :
seleңge ermiš : anta : el... ermiš : barmiš

Өтүкен эли Өгүреш эли эки арада олтурду. Суусу
Селеңга эле. Анда эл ... эле. Бардык.

l... ㊦ ㊧ ㊨ ㊩ ㊪ ㊫ ㊬ : ㊭ ㊮ ㊯ ㊰ ㊱ ㊲ ㊳ ㊴ ㊵ ㊶ ㊷ ㊸ ㊹ ㊺ ㊻ ㊼ ㊽ ㊾ ㊿ ...
D ㊿ : ㊿ ㊿ ㊿

**su...nta : qlmšī : budn : on uyğur tqz oğz : üze :
yüz ... yl olrp**

su...anta : qalmišī : budun : on uyğur toquz oğuz : üze
: yüz ... yil olurup

...Анда калды букара: Он Уйгур, Тогуз Огуз.
Үстүндө жүз ... жыл олтуруп.

h ㊿ ㊿ ㊿ ... ㊿ ㊿ : ㊿ ㊿ : ㊿ ㊿ ㊿ : ㊿ ㊿ ㊿ ㊿ ㊿ : h ㊿ ㊿ ㊿ ㊿ ㊿ ㊿ :
㊿ ㊿ ㊿ ㊿ ㊿ ㊿ ㊿ ㊿ ㊿ : ㊿ ㊿ ... ㊿ ㊿ ㊿ ㊿ ㊿ ㊿

**türük ...çq : lg on yil : olrms : türük lje : ltī : otz
yšma : enč ... nta : boyla...**

türük ...çaq : elig yil : olurmus : türük elije : altī :
otuz yaşıma : enč...berti : anta : boyla...

Түрк чак элүү жыл олтурду. Түрк элине жыйырма
алты жашымда ... берди. Анда Бойла...

ᠳᠠᠰᠤ : ...ᠰᠤ : ᠪᠢᠰᠢᠨ ᠬᠠᠭᠠᠨ : ᠳᠠᠰᠤᠰᠤᠰᠤ : ᠬᠢᠰᠢᠨ ᠰᠢᠨ ᠳᠠᠰᠤᠰᠤ :
ᠮᠤᠰᠤᠰᠤᠰᠤᠰᠤ

**yana : ...i : toqz oγz budnmn : tirü qubrti : ltm qγm
: kül**

yana : ...i : toquz oγuz budunimīn : etirü qubarti :
altim aqañim : kül *bilge qaγan*

Жана ... Тогуз Огуз букарама кол салды. Алдым.
Атам Күл Билге каган.

ᠶᠠᠨᠠ : ...ᠢ : ᠲᠤᠬᠤᠵᠤ ᠣᠭᠤᠰᠤ ᠪᠤᠳᠤᠨᠢᠮᠢᠨ : ᠲᠢᠷᠦᠬᠤᠪᠤᠷᠲᠢ : ᠯᠲᠤᠮᠤ ᠬᠤᠭᠤᠮᠤ
ᠰᠤᠯᠤᠰᠤᠰᠤᠰᠤᠰᠤ : ᠳᠠᠰᠤᠰᠤᠰᠤᠰᠤᠰᠤ ᠬᠢᠰᠢᠨ ᠰᠢᠨ ᠳᠠᠰᠤᠰᠤᠰᠤ : ᠬᠢᠰᠢᠨ ᠰᠢᠨ ᠳᠠᠰᠤᠰᠤᠰᠤ

**sü yoridi : özmn öñre : biña : bši : iti : kjrde : öñdn
: yntčmda : qoñly : toqlγ**

sü yoridi : özümīn öñre : biña : baši : iti : kekrede :
öñden : yantičimda : qoñluy : toqluy

Аскер менен жортуул кылды. Өзүмдү түштүктүн
миң башчысы этти (кылды). Кейреде (суунун аты)
түштүктөн коркунуч болгондо койду согушуп.

ᠰᠦ ᠶᠣᠷᠢᠳᠢ : ᠵᠠᠰᠤᠰᠤᠰᠤᠰᠤᠰᠤᠰᠤᠰᠤ : ᠲᠤᠬᠤᠵᠤ ᠣᠭᠤᠰᠤ ᠪᠤᠳᠤᠨᠢᠮᠢᠨ : ᠲᠢᠷᠦᠬᠤᠪᠤᠷᠲᠢ : ᠯᠲᠤᠮᠤ ᠬᠤᠭᠤᠮᠤ
ᠰᠤᠯᠤᠰᠤᠰᠤᠰᠤᠰᠤᠰᠤ : ᠳᠠᠰᠤᠰᠤᠰᠤᠰᠤᠰᠤᠰᠤ ᠬᠢᠰᠢᠨ ᠰᠢᠨ ᠳᠠᠰᠤᠰᠤᠰᠤᠰᠤ : ᠬᠢᠰᠢᠨ ᠰᠢᠨ ᠳᠠᠰᠤᠰᠤᠰᠤᠰᠤ

**ičgrp : ynī yorīdm kjre : bšinta üč virküde : qn
süsin : birle ...tltm : nta**

içgerip : yanī yorīdīm keĵre : bašinta üč virküde : qan
süsin : birle qatīltīm : anta

Ичкери киргизип (ээлеп) кайра жортуул кылдым.
Кейре (суунун аты) башында Үч Биркүде (жердин
аты) кандын аскерине катылдым (согуштум). Анда.

ᠶᠠᠨᠢ ᠶᠣᠷᠢᠳᠢᠮᠠ ᠬᠡᠵᠢᠷᠡ : ᠪᠠᠰᠢᠨᠲᠤ ᠤᠴᠢ ᠪᠢᠷᠬᠦᠳᠡ : ᠴᠠᠨ
ᠰᠦᠰᠢᠨ : ᠪᠢᠷᠯᠡ ᠴᠠᠲᠢᠯᠲᠢᠮᠢᠮᠤ : ᠠᠨᠲᠤ

**ertm qra : qum : šmš : kögrde : kömr tyda : yr
ögzde : üč tuyly ...türük budn**

ertīm qara : qum : ašmīš : kögerde : kömür tayda : yar
ögüzde : üč tuylyy : türük budun

Элем. Кара Кумду ашып Көгерде Көмүр тоодо
Йар суусунда Үч туулуу ... Түрк букарасы.

ᠶᠠᠨᠢ ᠶᠣᠷᠢᠳᠢᠮᠠ ᠬᠡᠵᠢᠷᠡ : ᠪᠠᠰᠢᠨᠲᠤ ᠤᠴᠢ ᠪᠢᠷᠬᠦᠳᠡ : ᠴᠠᠨ
ᠰᠦᠰᠢᠨ :)... : ᠳᠠᠮᠢᠷᠢ ᠳᠠᠶᠢᠷᠠᠨᠲᠤ : ᠬᠡᠮᠦᠷᠲᠠᠶᠠᠳᠤ : ᠶᠠᠷ

**ozmš tegn : qn bolmš : qoᅇ yīlqa : yorīdm : kiti :
süñi n... y ltī yñīqa : toqtīm**

ozmīš tegin : qan bolmīš : qoᅇ yīlqa : yorīdīm : ekiti
: süñi n... ay altī yañīqa : toqītdīm

Озмыш Тегин кан болду. Кой жылы жортуул кыл-
дым. Экинчи согушка ... ай алты жаңырганда согуш-
тум.

yabyu : atadi anta : kisre : aqanjim : qayan : ucdi : qara
budun : qilisinch kusingu yilqa...dim

Йабгу атады. Андан кийин атам каган учту (каза
болду). Кара букара кылды. Чычкан жылы ...дым.

ᠰᠢᠰᠢᠰᠢᠰᠢ : ...ᠠᠲᠠᠳᠢ ᠠᠨᠲᠤ : ᠬᠢᠰᠢᠷᠡ : ᠠᠶᠤᠨᠵᠢᠮ : ᠶᠠᠶᠤᠨ : ᠸᠠᠷᠠ
ᠪᠤᠳᠤᠨ : ᠬᠢᠯᠢᠰᠢᠨᠴᠢ ᠬᠤᠰᠢᠭᠤ ᠶᠢᠯᠻᠠ...ᠳᠢᠮ :
ᠰᠢᠰᠢᠰᠢᠰᠢ ᠠᠲᠠᠳᠢ ᠠᠨᠲᠤ : ᠬᠢᠰᠢᠷᠡ : ᠠᠶᠤᠨᠵᠢᠮ : ᠶᠠᠶᠤᠨ : ᠸᠠᠷᠠ
ᠪᠤᠳᠤᠨ : ᠬᠢᠯᠢᠰᠢᠨᠴᠢ ᠬᠤᠰᠢᠭᠤ ᠶᠢᠯᠻᠠ : ᠠᠲᠠᠳᠢ ᠠᠨᠲᠤ : ᠬᠢᠰᠢᠷᠡ : ᠠᠶᠤᠨᠵᠢᠮ

tutdm : ...birle...nta : bökgkde : jtdm : kčr...tr :
rkle : sünsdm : nta : šnčdm : kün : ... böqükde : sgz
oγz : toqz ttr : qlmdiq : ki dñiqa : kün toγru : sünsdm
: qulm küñm : budny : tñri

tutdim : ...birle...anta : bökegükde : jetdim : kečer
yariq batar : erikle : süñüsdm : anta : šančdim : kün : ... :
böqükde : segiz oγuz : toquz tatar : qalmaduq : eki dañiqa
: kün toγuru : süñüsdm : qulum küñüm : buduniγ : teñri

Туттум ... бирге анда Бөкегүккө (тоонун аты)
жеттим. Кечинде жарык бата электе согуштум. Анда
жанчыдым. Күн.. Бөкүгдө Сегиз Огуз, Тогуз Татар
калдады. Эки даана күн чыкканча согуштум. Кулум,
күңүм букарам, Теңир.

ᠲᠤᠲᠤᠮ : ...ᠪᠢᠷᠯᠡ...ᠨᠲᠤ : ᠪᠥᠬᠡᠭᠦᠬᠡ : ᠵᠢᠲᠳᠢᠮ : ᠬᠴᠢᠷ...ᠲᠢᠷ :
ᠷᠬᠡᠯᠡ : ᠰᠦᠨᠰᠢᠰᠢᠮ : ᠨᠲᠤ : ᠰᠢᠨᠴᠢᠳᠢᠮ : ᠬᠦᠨ : ... ᠪᠥᠻᠦᠬᠡᠳᠡ : ᠰᠭᠵᠢ
ᠣᠶᠢᠰᠢ : ᠲᠣᠻᠵᠢ ᠲᠲᠢᠷ : ᠻᠡᠯᠢᠮᠳᠢᠻᠠ : ᠬᠢ ᠳᠠᠨᠢᠻᠠᠶᠤᠬᠤ : ᠬᠦᠨ ᠲᠣᠶᠢᠷᠤ : ᠰᠦᠨᠰᠢᠰᠢᠮ
: ᠻᠤᠯᠤᠮ ᠬᠦᠨᠢᠮ : ᠪᠤᠳᠤᠨᠶᠢ : ᠲᠦᠨᠢᠷᠢ

jr : yu : berti : nta : šnčdm : yzqlı tllı n... tıri :
tuta ber ... qra : igl : budny : yq qılmdm : bin brqın
yılqışn ... ydm : turγuru qutm : kntü budnm : tedm :
udu : klnč tedm : qudp : brdm : klmdi : yiçe

jer : ayu : berti : anta : šančđim : yazıqlıy atliliy
...teıri : tuta ber ... qara : igil : buduniy : yoq qılmađim :
ebin barqın yıdlqışın : yulmađim : qıyın : ayđim : turγuru
qutum : kentü budunım : tedim : udu : kelinč tedim :
qudup : bardım : kelmedi : yiçe

Жерди айтып берди. Анда жанчыдым. Жазык-
тууну, аттууну ... Теңир тутуп берди ... кара ийил-
ген букараны жок кылбадым. Үйүн, барымын (мал-
мүлкүн), жылкысын жулбадым (албадым). Кийин
айттым: «Туругунар (жериңер) кутум менин, көп
букарамсыңар» дедем. «Утурлай келгиле» дедим.
Кууп бардым. Келбеди.

ԽԻԻՃԾԻԿԿԻՃԻ : ԳԻXՃ :
ԽԻԽԻՅԾՃԵԻԽԾԿԻԽԿԻԽԻԿՃՃՅԽՃ : ՆԽԻԿԻ
ԾԿՃԻԽԻԽԿԻԽԵՃԽԽԿԻԽԽԿԻՅՃՃՃՅԻԿԻԽԻ : ԻԳԽԿԽԽ :
ԾԼԽԾԾԿ
ԽԻՃՃԻ : ԳԻԽԻ : ԻԿԿԿԿԿԽԽԽԽԽԽԽԽԽԽԽԽ :
ՋԽԽԽԿԿԿԿԿԿԿԿԿԿԿԿԿԿԿԿԿԿ : ԽԵԻ
ԼԽԵԻԽXՃ

ertm : burγuda : jtdm : törtnč y : toqz yıqqa :
sünsdm : šnčdmn : ılqışın : brımın : qızın : qudzın :
kelrtm : besnč y : udu : klti : sgz oγz : tqz ttr : qamađi
: klti : slıe : kedn : yilun : qul : brdn : süır : šip bşıęa
: tgi : črg itdm

ertim : buryuda : jetdim : törtinç ay : toquz yanjıq :
 süñüsdimin : şançdım : yilqışın : barımın : qızın : quduzın
 : kelirtim : besinç ay : udu : kelti : segiz oğuz : toquz tatar
 : qamatı : kelti : seleñe : keden : yilun : qul : berden : sıñar
 : şip başıña : tegi : çerig itdim

Эттим. Бургуда жеттим. Төртүнчү айдын тогузунда жанып (кайра) согуштум. Жанчыдым. Жылкысын, барымын (мал-мүлкүн), кызын, аялдарын келтирдим (алдым). Бешинчи айда утурлап келди. Сегиз Огуз, Тогуз Татар жалпы келди. Селеңгадан кийин Йылун көлдөн бери Сыңар Шып башына чейин черик эттим (баштадым).

ǃǃǃǃǃ : ǃǃǃǃ : ǃǃǃǃǃǃǃ : ǃǃǃǃ :
 ǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃ : ǃǃǃ
 ǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃ :
 ǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃ
 ǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃ :
 ǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃ
 ǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃǃ

krügün : şqşın : şip bşiu : köre : klti : ltn uçı : slñke
 tgi : çrg itdi : besnç y toqz : otzqa : süñs : dm : nta şñçdm
 : slñke : şıq : şñçdm : yzı qıltm : üksi : slñe : qodı : brdı
 : bz : slñe : kçe : budu : yorıdm : süñsde : tutp : on r itm

kerügün : şaqışın : şip başıu : köre : kelti : altın uçı :
 seleñeke tegi : çerig itdi : besinç ay toquz : otuzqa : süñüs
 : dim : anta şançdım : seleñeke : şıq : şançdım : yazı
 qıltım : üküsi : seleñe : qodı : bardı : biz : seleñe : keçe :
 budu yorıdım : süñüsde : tutup : on er itim

Кароолдун сакчысы Шып башына чыгып көрүп келди. Алды, учу Селеңгага чейин черик этти (келди). Бешинчи айдын жыйырма тогузунда согуштум. Анда жанчыдым. Селеңгага сыгып жанчыдым. Жаза кылдым (жазаладым). Укмушу (көбү) Селеңганы коюп (калтырып) барды (кетти). Биз Селеңганы кечип, аны бойлоп жортуул кылдым. Согушканда тутуп, он эрди эттим (жибердим).

ᠬᠣᠷᠣᠯᠳᠤᠨ ᠰᠠᠬᠴᠢᠰᠢ ᠰᠢᠶᠢᠫᠤ ᠪᠠᠰᠢᠨᠠ ᠴᠢᠭᠢᠮᠤ ᠬᠦᠷᠦᠫᠤ
 ᠠᠯᠳᠢ, ᠤᠴᠢ ᠰᠡᠯᠡᠩᠭᠠᠭᠠ ᠴᠡᠢᠶᠢᠨ ᠴᠡᠷᠢᠬᠤ ᠡᠲᠲᠢ (ᠬᠡᠯᠳᠢ).
 ᠪᠡᠰᠢᠨᠴᠢ ᠠᠶᠢᠳᠢᠨ ᠵᠢᠶᠢᠶᠢᠷᠠ ᠲᠣᠭᠤᠰᠤᠨᠳᠠ ᠰᠣᠭᠤᠰᠲᠤᠮ. ᠠᠨᠳᠠ
 ᠵᠠᠨᠴᠢᠳᠢᠮ. ᠰᠡᠯᠡᠩᠭᠠᠭᠠ ᠰᠢᠭᠢᠮᠤ ᠵᠠᠨᠴᠢᠳᠢᠮ. ᠵᠠᠵᠠ ᠬᠢᠯᠠᠳᠢᠮ
 (ᠵᠠᠵᠠᠯᠠᠳᠢᠮ). ᠤᠬᠤᠮᠤᠰᠤ (ᠬᠦᠪᠦ) ᠰᠡᠯᠡᠩᠭᠠᠨᠢ ᠬᠣᠶᠢᠫᠤ
 (ᠬᠠᠯᠲᠢᠷᠢᠮ) ᠪᠠᠷᠳᠢ (ᠬᠡᠲᠲᠢ). ᠪᠢᠵᠤ ᠰᠡᠯᠡᠩᠭᠠᠨᠢ ᠬᠡᠴᠢᠮ, ᠠᠨᠢ
 ᠪᠣᠶᠢᠯᠣᠫᠤ ᠵᠣᠷᠲᠤᠭᠤᠯ ᠬᠢᠯᠠᠳᠢᠮ. ᠰᠣᠭᠤᠰᠤᠬᠠᠨᠳᠠ ᠲᠤᠲᠤᠮ, ᠣᠨ ᠡᠷᠳᠢ
 ᠡᠲᠲᠢᠮ (ᠵᠢᠪᠡᠷᠳᠢᠮ).

**ty bilge : tutq : yblqin : üčn : bir ki tlq : yblqin
 üčn : qra : budnm : ölti : jtdnq : yña šk ölmči : jtmči :
 sn tedm : jiče : isg : küčg : bergl : tedm : ki y kütm :
 klmdi : skznč y : bir yñiqa : sü yoriyın : tedm : tuy :
 tšqr : rkli**

tay bilge : tutuq : yablaqin : üçün : bir eki atlıq :
 yablaqin üçün : qara : budunim : ölti : jetdenq : yaña içik
 ölmeçi : jetmeçi : sen tedim : jiče : isig : küçüg : bergil :
 tedim : eki ay kütim : kelmedi : sekizinč ay : bir yañiqa :
 sü yoriyın : tedim : tuy : taşqır : erikli

Тай Билге Тутук жапалак (жаман) болгону үчүн,
 бир эки аттуу жапалак (жамандар) үчүн кара букарам
 өлдү. «Жанып (кайра) ички (ордо) өлгөнгө жеткир-
 бе сен» дедим. «Кайра ысык күчүндү бергин» дедим.
 Эки ай күттүм, келбеди. Сегизинчи айдын бирин-

де «Жанып (кайра) жортуул кылайын» дедим. Туу көтөрүүчү эле.

ҮҮ» : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ :
ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ :
ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ :
ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ :
ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ :
ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ :

jlme : ri : klti : yyi klr : tedi : yyin bši : yoriyu : klti : skznč y : ki yñıqɑ : čıyltr : költe : qşuy : kzü : sñsdm : nta : šnčdm : nta : udu : yoriđm : ol y : bes jgrmike : kjre : bši üč birküde : ttr : birle : qtı : toqıđm : šıñrı : budn

jelme : eri : kelti : yayı kelir : tedi : yayın başı : yoriyu : kelti : sekizinč ay : eki yañıqɑ : čıyiltar : költe : qaşuy : kezü : sünüsdim : anta : šančđim : anta : udu : yoriđim : ol ay : bes jegirmike : kejre : başı üč birküde : tatar : birle : aqtı : toqıđim : šıñarı : budun

Желме эр келди. «Жоо келди» деди. Жоонун башы жортууп келди. Сезгизинчи айдын экисинде жанып (кайра) Чыгылтыр Көлдү каршы кезигип согуштум. Анда жанчыдым. Анда утурлап жортуул кылдым. Ал айдын он бешинде Кейре башында Үч Биркүде Татар менен бирге акты (келди) согуштум, букаранын сыңары (бир бөлүгү).

ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ :
ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ : ҮҮ :

ʎɪɣɪʂʂɔɔɔɔɔɔ : ɔɔɔɔɔɔ : ɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ : ɔɔɔɔɔ
 ɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ : ɔɔɔɔɔ : ɔɔɔɔɔɔɔɔ : ɔɔɔɔɔɔɔɔɔ : ɔɔɔɔ :
 ɔɔɔɔɔɔ : ɔɔɔɔɔ
 ɔɔɔɔɔɔ : ɔɔɔɔɔɔɔɔɔ : ɔɔɔɔɔɔɔɔ : ɔɔɔɔɔ

škdi : šinjri : budn...a : kirti : nta : yna : tüsdi :
 ötükn yišn : qišldm : yɣda : bošna : bošn ldm : ki
 oɣulma : ybyu : šd t bertm trdš : töls : budnqa : bertm
 : nčp : brš : yibqa : ček tp : yoriđm : kint y tört :
 jgrmike : kmde

ičikdi : šinjari : budun...a : kirti : anta : yana : tüsdim :
 ötüken yišin : qišladim : yayida : bošuna : bošuna aldım :
 eki oɣulıma : yabyu : šad at bertim tarduš : töles : budunqa
 : bertim : ančip : barš : yibqa : ček tapa : yoriđim : ekinti
 ay tört : jegirmike : kemde

Ичкери кирди (ордого баш ийди). Букаранын
 сыңары (бир бөлүгү) ... кирди. Анда жана (кайра)
 түштүм. Өтүкөн жышын кыштадым. Жоодон бошон-
 дум. Бошоно алдым. Эки уулума Жабгу, Шад ат бер-
 дим. Тардуш, Төөлөс букарага бердим. Андан кийин
 Барс жылы Чик тарапка жортуул кылдым. Экинчи ай-
 дын жыйырма төртүндө Кемде (сууда).

ɔɔɔɔɔɔ : ɔɔɔ...ɔ...ɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ : ... :
 ɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ
 ɔɔɔɔɔɔɔɔɔ : ɔɔɔɔɔ : ɔɔɔɔɔɔ : ɔɔɔɔɔɔɔ : ɔɔɔɔɔɔɔɔ : ɔɔɔɔɔ
 ɔɔɔɔɔ : ɔɔɔɔɔɔɔɔ : ɔɔɔɔ : ɔɔɔɔ : ɔɔɔɔ : ɔɔɔɔ : ɔɔɔ :
 ɔɔɔɔɔ : ɔɔɔɔ
 ɔɔɔ : ɔɔɔɔɔɔɔɔ

**toqïdm : ol y... ĉ... : tez bšïnta : qšr qurdm :... nta
 : ittdm : ĉït nta : tqïtdm : yy nta : yyldm : yqa : nta :
 yqldm blgümn : bitgmn nta : yrttdm : nčïp : ol yil :
 küzn ilgrü : yorïdm : ttri : ytdm : tbšŷn : yil**

toqïdim : ol ay...nta : tez bašïnta : qašar qurïdim :
 örügen anta : itetdim : ĉït anta : toqïtidim : yay anta :
 yayladim : yaqa : anta : yaqaladim bilgümen : bitigmen
 anta : yarattïdim : ančïp : ol yil : küzün ilgerü : yorïdim :
 tatarïy : yatïdim : tabišŷan : yil

Согуштум. Ал айда ... Тез башында Кашар кур-
 дум. Өргүү кылдым, анда эттим (болдум). Чыт анда
 тургуздум. Жайды анда жайладым. Жаканы анда
 жакаладым. Билгенимди жаздым. Анда жараттым
 (тургуздум). Анан ал жылдын күзүндө илгери (күн
 чыгышка) жортуул кылдым. Татарды чаптым. Коён
 жылы.

ᠰᠣᠭᠤᠰᠤᠲᠤᠮᠤ : ᠠᠯ : ᠠᠶᠢᠳᠠ : ... : ᠲᠡᠵᠢ : ᠪᠰᠢᠨᠲᠤ : ᠴᠢᠰᠢᠷ : ᠴᠤᠷᠢᠳᠤᠮᠤ : ... : ᠨᠲᠤ : ᠶᠢᠰᠤᠨᠲᠤᠮᠤ : ᠴᠢᠲᠤ : ᠨᠲᠤ : ᠲᠠᠶᠢᠰᠢᠳᠤᠮᠤ : ᠶᠡᠶᠡᠨᠲᠤᠮᠤ : ᠶᠠᠻᠤᠨᠲᠤᠮᠤ : ᠶᠠᠻᠤᠯᠠᠳᠤᠮᠤ : ᠪᠢᠯᠭᠦᠮᠤᠨᠲᠤ : ᠪᠢᠲᠢᠭᠤᠮᠤᠨᠲᠤ : ᠶᠢᠷᠲᠤᠳᠤᠮᠤ : ᠨᠴᠢᠫᠤᠯᠤᠰᠤ : ᠣᠯᠡᠶᠢᠯᠡᠰᠤᠨᠲᠤᠮᠤ : ᠬᠦᠵᠦᠨᠤᠯᠡᠭᠦᠷᠦᠨᠲᠤᠮᠤ : ᠶᠠᠲᠢᠷᠢᠶᠢᠨᠲᠤᠮᠤ : ᠶᠠᠲᠢᠶᠢᠳᠤᠮᠤ : ᠲᠠᠪᠢᠰᠢᠰᠢᠨᠲᠤᠮᠤ : ᠶᠢᠯᠡ

**besnč y qa : tgi...qa : sqd ...bšï : nta : ïdq jr :
 kednte : ybš tuqš : bltrnti : nta yyldm : örgn : nta
 : yrttdm : ĉït nta : tqïtdm : biq yillq : tümn künlk :
 bitgmn : blgümn : nta : yšï tšqa**

anta : toqïdim : anta : yanï : tüssdim : çik buduniy :
bïnam süre : kelti : ...tez başi : çitimin yayladim : yaqa :
anta : yaqaladim : çik budunqa : tutuq bertim : iş bariş :
tarqat : anta : ança olrdum : ...anta : er kelti : qazluq költe

Анда согуштум. Анда жанып (кайтып) түштүм.
Чик букара мында аскер менен келди... Тез башын,
чытымды жайладым. Жаканы анда жакаладым. Чик
букарага тутук бердим. Ыс Барыс Таркат. анда олтур-
дум ... анда эр келди. Казлук көлдө.

... ʒ ʒ ʒ : ʒ ʒ ʒ ʒ : ʒ ʒ ʒ ... ʒ ʒ ʒ : ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ :

ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ : ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ... : ʒ ʒ ʒ

ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ : ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ... : ʒ ʒ ʒ ʒ : ʒ ʒ ʒ :

ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ : ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ... ʒ ʒ ʒ ... : ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ : ʒ ʒ ʒ ʒ

...yda : kör̄ti : yyi...ltp : yu klti : bes jgr̄mike...Tyyn
: külte : tirltm : bidgüç er : nta : ...klti : Qra : Yotlqn :
kčp : klirti : ...utru ...boltn : Qrlq

...ÿda : kör̄ti : yayi...el̄tip : uyu kelti : bes jegirmike...
tayyun : külte : tiriltim : bidigüç er : anta : üt...kelti : qara :
yotluqun : keçip : kelirti : utru *yorudum* : ...boltin : qarluq

... Көрдү. Жоо ... уюп келди. Он беш... Тайгун
көлдө терилдим (жыйналдым). Жазгыч эр анда ...
келди. Кара Йонтлуг (суунун аты) кечип келди. Утур-
лай жортуул кылдым... болду. Карлук.

ʒ ʒ ʒ ʒ : ... : ʒ ʒ ʒ : ʒ ʒ ʒ : ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ : ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ : ... :

ʒ ʒ ʒ ʒ

ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ : ʒ ʒ ʒ ʒ : ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ : ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ :

ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ : ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ ʒ

**rsdms : ...tms : čre : bz bulyyin : tms : tšdntn ...
bšmīl : yyīdp : bm rū : brdī : nī čgrmdm : tšdnta : üč
qrlq : üč idq tat...**

ersidimis : ...temis : ičre : biz bulayin : temis :
tašdintan : ... bašmīl : yaγīdip : ebim erū : bardī : anī
ičgermedim : tašdinta : üč qarluq : üč iduq ta...

Эрлерди жибердим. ...Деди: «Ичкериден биз бул-
гайлы (көтөрүлөлү)» деди. Тышынан ... Басмыл жоо
болуп үйүмө эрөөлгө барды. Аны ичкери киргизбе-
дим. Тышыман Үч Карлук, Үч Ыйык ...

... 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 ... 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 : 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 : 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾
... 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 : 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 : 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 : 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 :
𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 : 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 : 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 : 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾

**...ant : t...ltnč y : bir otzqa : sünšdm nta : snčdm :
ičüj ...g tuγuru snčdm nta : ötrü : türgs : qrlqγ : tbrin
lp : bin : yolp brmš bme : tüsdm**

...anta : ...altinčī ay : bir otuzqa : sünšdüm anta :
sančīdim : ičüj ...g tuγuru sančīdim anta : ötrü : türüges :
qarluqīγ : tabarīn alip : ebin : yolip barmiš ebime : tüsdim

...Анда ... алтынчы айдын жыйырма биринде со-
гуштум. Анда жанчыдым. Ичүйдү (суунун аты) ...
жанчыдым. Андан өтүп Түргөш, Карлук табарын
(мал-мүлкүн) алып, үйгө жол менен барып үйгө
түштүм.

𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾... 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 : 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 : 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 : 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 : 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 :
𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾 : 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰾

𐰽𐰺𐰍𐰏𐰚𐰚𐰚 : ...𐰽𐰚𐰚 : 𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰚𐰚𐰚𐰚 :
 𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰚𐰚𐰚 : 𐰚𐰚𐰚𐰚 :
 𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰚𐰚
 𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚 : ...

**bir ygrmnč ...čdm.. kntü oγz budunïña kirtim :
 irelünte : taliqïmta : yetdim šanuqï : tabγaçdaqï : oγz
 : türük : tšqmš : nta : qtlmš : nta bglr**

bir yegirminč ...čdim... kentü oγuz budunïña kirtim :
 irelünte : taliqïmta : yetdim šanuqï : tabγaçdaqï : oγuz :
 türük : tašïqmïš : anta : qatilmïš : anta begler

Он биринчи ... көп Огуз букарасына кирдим.
 Ирелүн Талыгымда (жердин аты) жеттим. Шантун
 Табгачтагы Огуз Түрк ташыды (көтөрүлдү). Анда ка-
 тылдым (кол салдым). Анда бектер.

𐰽𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰚𐰚...𐰽𐰚... : 𐰽𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚...
 𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰚𐰚𐰚𐰚
 𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚

**mniḡ süm üč...bn... beš yüz kdmlg ydy br eki ... p
 klti : küñm : qulm : budny : tñri : jr nta : yu brti**

meniḡ süm üč... bn... beš yüz kedimlig yaday bir eki
 ...p kelti : küñüm : qulum : budunïγ : teñiri : jer anta :
 ayu berti

Менин аскерим үч...беш жүз кийимдүү (сооттуу),
 жайдагы бир, эки ... келди. Күңүм, кулум, букарам,
 Теңир Жер анда айтып берди.

...Он биринчи айдын жыйырмаасында Кара Булак-
тын чыгышындагы Сукак жолу, анда Чигил Тутук.

...) : 𐰣𐰚𐰜𐰡𐰟𐰢𐰖𐰪𐰚𐰪𐰢𐰚...𐰢𐰚𐰚𐰚 : 𐰢𐰚𐰚𐰚 𐰚𐰚𐰚𐰚...𐰢𐰚𐰚𐰚

...n tuyr yuy kčürü : ...snčdm : qrlq bsmil : ...trlp

...n tuyur ayuy kečürü : ...sančdim : qarluq basmīl :
.....terilip

... Турукка ... жанчыдым. Карлук Басмыл ... тери-
лип (жыйналып).

...𐰚𐰜𐰡 : ... : 𐰢𐰚𐰚𐰚 : ... 𐰢𐰚𐰚𐰚 : 𐰢𐰚 𐰚𐰚𐰚 𐰚𐰚𐰚𐰚...𐰚𐰚𐰚𐰚...

𐰢𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚

𐰚𐰚𐰚 : 𐰢𐰚𐰚𐰚 𐰢𐰚𐰚 : 𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚

...klti : ...qrlq : ...skznč y : üç yñqa : yordm : ...qrlq
tirgi brp : türgske : kirdi : yna түsp

kelti : ...qarluq : ...sekizinč ay : üç yañıqa : yoriđim :
...qarluq tirigi barıp : türügeske : kirdi : yana түsip

Келди ... Карлук ... сегизинчи айдын үчүндө жа-
нып (кайра) жортуул кылдым ... Карлук терилип
(жыйналып) барып Түргөшкө кирди жана (кийин)
түшүп.

𐰚𐰚𐰚 : 𐰚𐰚𐰚 : ...𐰢𐰚 : ...𐰢𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰚𐰚𐰚𐰚 : 𐰚𐰚𐰚𐰚 :

𐰢𐰚𐰚𐰚 : 𐰚𐰚

𐰚𐰚𐰚 : 𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚

onnč y : yŋqa : üč : ...tüşdm nta yqγru : bsm̄l : qrlq : yq boltī : qoñ yīlqa

onunč ay : yaŋīqa : ...temiši : üč : ...tüşdim anta yaqayaru : basmīl : qarluq : yoq boltī : qoñ yīlqa

Онунчу айда жанып (кайра) ... деди. Үч ... түштүм. Анда жоо болгон Басмыл, Карлук жок болду. Кой жылы.

DDJᄃ : ... ᄃᄃᄃᄃ) : hᄃᄃᄃᄃ |... : ᄃᄃᄃ) :
 ↓ᄃᄃᄃᄃ : ... ᄃᄃᄃᄃ) : ... ᄃᄃᄃᄃᄃᄃᄃ : ᄃᄃᄃᄃ : ᄃᄃᄃᄃᄃᄃᄃ :
 ↓ᄃᄃᄃᄃᄃᄃᄃᄃᄃ)

yyl dm : ...tbyčqni : ...tzpbrmš : ...oγuln : qotdm : ...budn...toqdm nta olrp : biqe : itm : qut yrty : tuyjn

...yayladim :tabyač qani : ...tezip bermiš : ...oγuln : qotidim : ...budun...toqidim anta olurup : ebiqe : itim : qut yaratiy : tuyjun

...Жайладым ... Табгач каны ... безип кетти ... уулун койдум ... букарасын ... согуштум. Анда олтуруп үйүнө эттим (жибердим). Кут жараган туусун.

ᄃᄃᄃᄃ : ... : ᄃᄃᄃᄃ) : ↓ᄃᄃ : ... : ᄃᄃᄃᄃᄃᄃ : Mᄃ : Dᄃᄃᄃᄃ :
 hᄃᄃᄃᄃᄃᄃ
 ᄃᄃᄃᄃᄃᄃᄃᄃᄃ : ... : ᄃᄃᄃᄃᄃᄃ : ... : Dᄃᄃᄃᄃᄃᄃᄃ | : ᄃᄃᄃᄃ : ᄃᄃᄃᄃᄃᄃᄃ :
 ᄃᄃᄃᄃᄃᄃᄃᄃᄃ

bm kn : ...budnγ qut : ... knti y ltī yŋqa : түsdm : tqγu yīlqa : ...brti : ...yoq qīlmš : nčip : klti ki qizīn

ebim ken : ...budunĭy qut : ...*ebime* ekinti ay alti
 yañıqqa : tūsdim : taqıyū yılqa : ...berti : ...yoq qılmıř :
 ančip : kelti eki qızın

Үйүм ... букара кут ... үйүмө экинчи айдын алты-
 сында жанып (кайра) түштүм. Тоок жылы ...берди...
 жок кылдык. Анда келди, эки кызын.

ᠪᠢᠣᠨᠢᠶᠡᠬᠤ : ... : |ᠨᠡᠮᠤᠨᠪᠤ : ᠳᠢᠬᠤᠲᠤᠨᠡᠬᠦᠮᠤᠨᠪᠤ : ᠳᠢᠶᠢᠵᠤᠲᠤᠨᠡᠬᠦᠮᠤᠨᠪᠤ :
 ᠶᠢᠷᠢᠨᠵᠢᠨᠲᠢᠮᠤᠨᠪᠤ
 ʒᠤᠨᠶᠤᠴᠠ : ᠪᠡᠷᠳᠢᠨᠤ : |ᠶᠤᠶᠤᠮᠤ : ᠳᠡᠳᠡᠳᠡᠶᠤᠮᠤ : ᠳᠤᠬᠤᠲᠤ : ᠶᠠᠨᠢᠶᠤᠵᠤᠴᠠ

tpy : brti :...sözne yzmyın tdi : yñlmyın : tdi : yiče
 : bolti : ...soyđ : tbyčqa slñde : byblq ypti brtm

tapıy : berti : ...söziñe yazmayın tedi : yañılmayın :
 tedi : yiče : bolti : ...soyđ : tabyačqa seleñede : baybalıq
 yapıtı bertim

Тапык (кызмат) берди ... «Сөзүңөн жазбайын»
 деди. «Жаңылбайын» деди. Жакшы болду ... Согд,
 Табгач, Селенга, Байбалык курсун деп буйрук бер-
 дим.

...ᠪᠡᠷᠳᠢᠨᠤ... : ᠠᠳᠢᠶᠤᠵᠤᠴᠠᠨᠤᠨᠪᠤᠴᠠ...ᠪᠡᠷᠳᠢᠨᠤᠨᠪᠤᠴᠠ...ᠪᠡᠷᠳᠢᠨᠤᠨᠪᠤᠴᠠ...
 ᠳᠤᠬᠤᠲᠤᠨᠡᠬᠦᠮᠤᠨᠪᠤᠴᠠᠨᠤᠨᠪᠤᠴᠠᠨᠤᠨᠪᠤᠴᠠᠨᠤᠨᠪᠤᠴᠠᠨᠤᠨᠪᠤᠴᠠᠨᠤᠨᠪᠤᠴᠠᠨᠤᠨᠪᠤᠴᠠ

...tuyn : ...qbšp : klti : ...bir otzqa nta snčdn : yrš
 yly : ra ytuq : bšint ra

...tuynun : ...qabišip : kelti : ...bir otuzqa anta sančidin
 : yariš ayuliy : ara yatuq : bařinta ara

...Кабышып (жолугушуп) келди ... жыйырма биринде анда жанчыдым. Йарыш, Агулук арасында жаткан (ээ болгон) башында.

...h^h⊗h^h...Ƴz⊗↓q^hx^h...q^h⊗^hDM^h : q^h⊗⊗q^h :
h^h⊗^hƳ^hh^h

...tümⁿ : ... sančdq jrde : ...knti y : ltı jgrmke : üč tuɣɣ

...tümen : ... sančıduq jerde : ...ekinti ay : altı jegirmike : üč tuɣɣ.

...Түмөн ... жанчыдык. Жерде ... экинчи айдын он алтысында Үч Туулуу.

h^h⊗^h⊗^h : ... : ⊗^h⊗ : h^h⊗^hq^h⊗^h : h^h⊗^hh^h⊗^h : ⊗^h⊗^h⊗^h

türük...nta : qtun : ygni : öz bilge : buñi

türük...anta : qatun : yegeni : öz bilge : büñi

Түрк ...анда катын жээни Өз Билге Бөңү.

... : q^hq^h⊗^hh^h⊗^h : h^h⊗^hh^h : ↓^h⊗^h : h^h⊗^h : ...

...bñ yint qlmš түmn qoñ qlmš...

...biñ yint qalmış tümen qoñ qalmış...

...Миң жылкы калды, түмөн кой калды...

... : ⊗^h⊗^h⊗^h⊗^h : ... : q^h⊗^h⊗^hh^h : ... : ⊗^hh^h⊗^h : h^h⊗^h⊗^h : h^h⊗^h : ...

...bsmš tī ...bilmz...brča : tükp : tze...

...bamiš atī ...bilmez...barča : tükep : teze...

...Барды. Аты ... билбес ... бардыгын тигип Тез...

... : 𐰉𐰺𐰽𐰸𐰾𐰿 : ... : 𐰇𐰺𐰾𐰿 : 𐰸𐰺𐰾𐰿 : 𐰸𐰺...

...bgng bn ...bunča bitg bt...

...begnig ben ...bunča bitig bit...

...Бегин мен ... мынча жазуу бит...

... : 𐰺𐰺|𐰾𐰿 : ... : |𐰺𐰾𐰿 : 𐰸𐰺𐰾𐰿 : ... : 𐰸𐰺 : 𐰺𐰾 : 𐰺𐰾𐰿 : 𐰺𐰾𐰿 :
↓𐰺𐰾𐰿 : 𐰸𐰺 : ...𐰾𐰿𐰾𐰿

**...tüsdm : ...sü bsī ben : ...bn yint tümn : qoŋjī : bn
...snčdm**

...tüsdim : ...sü basī ben : ...bin yint tümen : qoŋjī : ben
...sančidim

... Түштүм ... аскер башы мен ... миң жылкы,
түмөн кой, мен ... жанчыдым.

...𐰾𐰿 : 𐰺𐰾𐰿𐰾𐰿 : ...

...dm klrtm...

... dm kelirtim...

...Келтирдим ...

11. Эл Этмиш билге кагандын экинчи жазуусу (Тариат-Тэрх)

Доору: Уйгур каганаты.

Табылган жери: Монголия, Долоон мод жергесинде.

Изилдегендер: Ц.Доржсурэн, Н.Сэр-Оджав, В.В.Волков, Б.Базылхан, М.Шинэхуу, С.Г.Кляшторный, Т.Текин, К.Сарткожаулы.

Тексти

h4T1xJ : 01J>Y : Yh>|xyeJ : h4) : YxyeJ
h4h)h4)4xh4h)4x4)1 : r hBh4x4h4r4J
h404r4J4T4e4...4r44J :
D4444>044D4N4J4D4N)D4N4J : 4r4D4N

teŋiride : bolmš : l tmš blge : qyn : l blge : qtun : qyn
tγ qtun tγ tnp : ǒtükn kdn učinta : tz bšinta : örgn ...čit
nta jrtdm : brš yilqa yiln yilqa : ki yil

teŋiride : bolmuš : el etmiš bilge : qaγan : el bilge :
qatun : qaγan atıγ qatun atıγ atanıp : ǒtüken kedın učinta
: tez bašinta : örgünčit anta jaratıtdım : barš yilqa
yılan yilqa : eki yil

Теңирден болгон Эл Этмиш билге каган, Эл Билге катын каган атын, катын атын атанып Өтүкен тоонун учундагы Тез башында өргүдүм ... чыт анда жараттым (курдум). Барс жылдан жылан жылга эки жыл.

D D J X X : ƒ J ƒ D N 4 J N h B H : ƒ Y ƒ Y ƒ ƒ ƒ Y ƒ Y ƒ :
ƒ Y ƒ X X J ƒ Y ƒ X X H ƒ ƒ ƒ

D D J X X : N T E H : ƒ ƒ ƒ : D Y X X X :

ƒ ƒ ƒ ƒ ƒ ƒ ƒ ƒ ƒ ƒ X X X : ƒ ƒ ƒ D N ƒ 4

H N X X ƒ ƒ ƒ Y ƒ : X h E X H X Y E N X H ƒ ƒ ƒ ƒ

**yjldm : ulu yılqa ótükn : ortušinta šönz bši dq bš
kdninte : jjldm örgin : bunta : jrtdm. čit bunta tqitdm
biñ yilq : tümn künlk : btgmn blgümn bunta**

yajladım : ulu yılqa ötüken : ortuşinta šönüz başı
ıduq başı kedininte : jajladım. örügün : bunta : jaratıdım.
čit bunta toqıtıdım. biñ yıllıq : tümen künlük : bitigimin
belgümin bunta

Жайладым, улуу (ажыдаар) жылы Өтүкен орто-
сунда Сөңүз башында Ыйык башы тоосунда жайла-
дым. Өргүүсүн мында ажарттым (курдум). Чытты
мында тургуздум. Миң жылдык, түмөн күндүк жа-
зуумду, белгимди мында.

D Y ƒ X Y H J : D Y X X X : ƒ ƒ J J ƒ : ƒ Y H ƒ ƒ J ƒ ƒ X X X : :

ƒ H J ƒ ƒ ƒ ƒ ƒ H ƒ ƒ ƒ D Y J H X X J

ƒ ƒ H ƒ Y J J D Y ƒ H ƒ Y ƒ : ƒ E H ƒ ƒ ƒ H ƒ : Y X H

H N ƒ N X X H H H X X ƒ ƒ ƒ ƒ ƒ ƒ H X X Y Y H X H J : ƒ ƒ X X :

ƒ ƒ ƒ ƒ D X ƒ Y ƒ H X H ƒ ƒ ƒ ƒ X X

**yši tšqa : jrtdm : tolqu : tšqa tqitdm : üze köktŋri
yrlq dq : üčnsra yyiz jr : igt : üčn : lmn : törümn tntm
: öŋre kün tojšqd qđ : budn : kisre y tojšqd qđ : budn**

yaši tašqa : jaratıdım : tolqu : tašqa toqıtđım : üze
köktenjiri yarılqaduq : üčünasra yayiz jer : igitü : üčün :

elimen : törümen etintim : öñre kün toyuşuqdaqı : budun : kisre ay toyuşuqdaqı : budun

Жазы ташка жараттым (жаздырдым). Тоголок ташка токудум (жаздым). Үстүдөгү Көк-Теңир жарлык кылды. Учубуздагы (төмөндөгү) жазы жер эткени үчүн элимди, төрүмдү эттим (башкардым). Күн чыгыштагы букара кийин ай туулган жердеги букара

НҮҮҺДЫДЫЖЫН : ДЫЖ) : ҚНХАТНҮҮ : ДҮЖ
 ХНҮЕДДЫДЫМНДЫҚНҮЖНҮЖЖЫҚЫҚЫҚЫҚ : ІҚНІҮԼ :
 ЫҚН)ҚЫҚЫҚ : ІАҢ
 НҮХН : НҮҚЫ : ДЫҚЫ : ЫДҮҮЖҢҮҮҚЫДЫҚЫҚНҮЖҚНХН

**tört buluqdı budn : küč brür yym : bölg yq boltı :
 ekn ra ilym t rylım : skz slje : orqn toyla : sbn : tldü :
 qrya : borıu : ol jrmn şubmn qonar köčrbn**

tört buluqdaqi budun : küč berür yayım : bölüg yoq boltı : ...ekin ara iliyim at iriylayim : sekiz seleje : orqun toyula : seben : teldü : qaraya : boruyu : ol jerimen şubumın qonar köčerben

Төрт булуңдагы букара күч берди. Жоом бөлөк жок болду ... эки арада туругум, жайлоом Сегиз Селеңга, Окун, Тогула, Себен, Телдү, Карага, Буругу. Ал жерим-суумда конуп көчтүм.

ДДДЖЖЖ : ННВВВ : НННННХННННН : ННДҮҮ : НҮХННННД :
 ВННН
 ХНННННННННННННННННННННН : ЫҚЫҚЫҚЫҚЫҚЫҚ :
 ДЫЖ)ННН...)ҮҮ
 ХТҮЕҮҮ : ХНН : МН : ҮҮҮХНННННН :
 ҮНННННННННННННННННННННН

**yylym :  t kn : quz  kdn u i tz b i  ndn qnyuy :
k nj : bz kn ra q lym  t kn jri : ony  trqn s j y  :
budn qa...ny  brigr  u i : ltun : y š kdn   i : k gmn :
ligr  u i k ln**

yaylay m :  t ken : quz  kedin u i tez baŐi  nd ni
qanuy : k n j : biz ekin ara q  lay m  t ken jeri : ony 
tarqan s j  yag : budun qa ...ny  beriger  u i : altun : y š
kedin   i : k gmen : iliger  u i k l n

Жайлоом  t kenдин кузу кийинки учу Тез ба-
шында, чыгышында Кануй-К n j, биз эки арада бол-
ду. Кыштоом  t ken жеринде болду. Онгы Таркан
аскери жоо болду букарага ... батыштан Алтын жыш
кийинки учу К gmen, илгери (чыгыш) учу К l n.

h           :         :   h             :         :        
M  
       
        ...     ...                         :         :         :
     
             

**t jride : bolmŐ : l tmŐ blge : aqnm : Őrki : budni :
ltms bujr  bŐi  nn u bga trkn ulg bujr  tquz : bolm 
blge : tj s n...tu...i bs j z bŐi k l onj  :  z  nn u : bs j z
: bŐi ul   z  nn u**

te jride : bolmuŐ : el etmiŐ bilge : aqan m : iŐreki
: buduni : altm  bujr q baŐi  nan u бага таркан ulug
bujr q toquz : bolm  bilge : taj se n n...tu...i bes j z baŐi
k l onj  :  z  nan u : bes j z : baŐi uluy  z  nan u

Теңирден болгон Эл Этмиш Билге каган атам, ич-реки (ордодогу) букарасы, алтымыш Буйрук Башы Ынанчу Бага Таркан, Улук Буйрук Тогуз, болгону Билге Тай Сеңүн ... беш жүз башы Күл Оңы, Өз Ынанчу, беш жүз башы Улук Өз Ынанчу.

ЫЧЫТ : ҰНАШ : ДҰРТ : ЫЖЫЧЫТІНҮЙІХҲҮТІХҲІТ : ДІТІ :
ДҰРТІНҮЙІҰНАҮЕ ҰҲ
ӘЧӘТІҰ : ХҲҮТ : ТІНІДІТІДҰӘЧӘӘТІҰНАҮЕ : ҰҲҰДҰТІ :
ХІДІТІТ
ДҰНАТІҰДҰЧІТІДІТІТІ

uruḡu : jüz : bšī : ulγ uruḡu tōls bglr oγlī : bīḡ bšī tōls külg rn : trduš bglr oγlī bīḡ bš trduš külg : rn : šbra bs bīḡ r : bšī lp išbr sḡn jγlgr

uruḡu : jüz : bašī : uluγ uruḡu tōles begler oγulī : bīḡ bašī tōles külüg erin : tarduš begler oγulī bīḡ bašī tarduš külüg : erin : išbara bes bīḡ er : bašī alip išbara seḡün jaylagar

Уруңгу жүз башы, Улук Уруңгу Төөлөс бектер уулу, миң башы Төөлөс Күлүк Эри, Тардуш бектери, уулу, миң башы Тардуш Күлүк Эр, Ышбара беш миң эрдин башы, Алп Ышбара Сеңүн Йаглакар.

... ӘТІНІҰНАШ : ДҰРТ : ӘТІДІ) : ТІЖӘЧІ) : ДІТІҰТІТІ

... togz jüz r : bšī : tojgn : ulγ trgn : buquy biḡa...

...mīs toguz jüz er : bašī : Tojgan : Uluγ Targan : buquy biḡa...

teñiri aqanım : atlıyï toquz tatar... budunï tegtemin :
bu bitidükde : qanıma : torıag başı qa...atacuq begçeker
çıqsi bijle baıa tarqan üç üz torıaq turdı

Теңирим, атам, аттуу Тогуз Татар...букарасы кар-
шы турду. Бул жазууну жазганда каныма Тограк башы
... Атачук Бекчекер Чигси жана Бага Таркан биригип
үч жүз Торгак турду.

h1T>H)>>THT : XYEJ : JVT : Ie9...
D4JTIHTJSDIYNHDTJ)
JTYJ... MLYJJD : DTJ : DTJ) : DDT : DTJ)T

tyrm qnm : oylï...blge...tlyï...sg y...byrq azspa ty
şün budnï : toıra...başı : uç qrlg bunča : budn : ybyu
: budnï

teñirim aqanım : oıulï...bilge...tlyï.....isig y...buyruq
azsıpa tay seşün budunï : toıra *bujruq*...başı : uç qarlug
bunča : budun : yabyu : budunï

Теңирим, атам, уулу...Билге...иши...буйрук Азсып
Тай Сеңүн букарасы. Тоңра буйрук ... башы. Үч Кар-
лук мынча букара, Ыабу букарасы.

h1T> ...TJY) ...LDYIYNH : DTJ)T : JHTD4JDT...
DY>JHTHTY
DTJ : DTJ) : L : DTJ)T

tyrm ...udryn ...č bš şün : budnï : tqz byrqu : ...
bsml : tqz ttr : bunča budn čd : budnï

teñirim ...uduryan ...č baši señün : budunī : toquz bayrīqu : ... basmil : toquz tatar : bunča budun čad : budunī

Теңирим ... Удурган ... башы Сеңүн букарасы.
«Тогуз Буйругу ... Басмыл, Тогуз Татар мынча букара, Чад букарасы.

... ㊦ ㊧ ㊨ ㊩ ㊪ : ㊫ ㊬ ㊭ ㊮ ㊯ ㊰ ㊱ ㊲ ㊳ ㊴ ㊵ ㊶ ㊷ ㊸ ㊹ ㊺ :
㊻ ㊼ ㊽ : ㊾ ㊿
㊿ ㊾ ㊽ ㊼ ㊻ : ㊺ : ㊹ ... ㊸ ㊷ ㊶ ㊵ : ㊴ ㊳ ㊲ :
㊱ ㊰ ㊯ ㊮ ㊭ ㊬ ㊫ ㊪ ㊩ ㊨ ㊧ ㊦ : ㊥ ㊤ ㊤
㊤ ㊤ ㊤

...nta tgdi : bunī yrtyma...qutly trqn...budny tīn : yolīn : yğma : lum šisi ki : y...qutly : blge : sñün uršu qutly : trgn sñün : ol ki jorī

...anta tegdi : bunī yaratyma...qutluy tarqan...budunīy atīn : yolīn : yağīma : alum čisi eki : ya...qutluy : bilge : señün uršu qutluy : targan señün : ol eki jorī

... Анда» деди. Муну жараттым... Кутлуг Таркан ... букарасы аттанып жолго чыкты жоо болуп. Алтын Чиси эки ... Кутлуг Билге Сеңүн Уршы Кутлуг таркан Сеңүн, ал эки жортуулга.

... ㊦ ㊧ ㊨ ㊩ ㊪ ㊫ : ㊬ ㊭ ㊮ ㊯ ㊰ ㊱ ㊲ ㊳ ㊴ ㊵ ㊶ ㊷ ㊸ ㊹ ㊺ ㊻ ...
㊼ ㊽ ㊾ ㊿ ㊿ ㊾ ㊽ ㊼ ㊻ ㊺ ㊹ ㊸ ㊷ ㊶ ㊵ ㊴ ㊳ ㊲ ㊱ ㊰ ㊯ ㊮ ㊭ ㊬ ㊫ ㊪ ㊩ ㊨ ㊧ ㊦ ㊥ ㊤ ㊤

yrīqdī : byrqu : trduš : blge trgn...qutly jymš : tbyč : šoydq bši : blge sñün ozl šqrkn

**...čüm : pam : skz on yil : olrmš : ótükn li : ógrs li
: kn ra : orqn : ögzde**

...ečüm : apam : sekiz on yil : olurmiš : ótüken eli :
ögüres eli : ekin ara : orqun : ögüzde

...Ата-бабам сексен жыл олтурду. Өтүкен эли
Өгүреш эли эки арада Оркун суусунда.

...DN : ЫУ☉...DNΔУ⊗ | : ⚡⊗)P#J : ǎPBBHVT : YUJ :
Dʎ#VT : D)T

**...yil olrnta...yil brms : tmn üze : kök tqri : šra :
yʎz jr : jna**

...yil olurunta...yil barmis : atim'in üze : kök tejiri :
ašira : yayiz jer : jana

...Жыл олтурганда ... жыл барды. Үстүдөгү Көк
Теңири, астыдагы жазы Жер жана (кийин).

...☉У☉⊗ : |ǎP#B#Dʎ⊗J : DN)DNHJ : hP#B :
YH☉J : ΔYUʎ⊗⊗
☉J : Y☉B⊗⊗

**...ntr tntm : skz otz yšma : yiln yilqa : türük lnte
bulydum : nta rttm**

...ntar atantim : sekiz otuz yašima : yilan yilqa : türük
elinte bulyadum : anta artutdim

... Атандым. Жыйырма сегиз жашымда жылан
жылы Түрк элин буладым (алдым), арттырдым.

... Анда согуштур. Атам, алдым, анда жок болду (каза болду). Түрк букарасы анда ичкери кылдым (ордого баш ийдирдим). Анда жаңы.

...#»xhε#h)δtMΓ : ↓t»DN«J : DtYΓ»»

...zmš tgn qn bolti : qoñ yilqa : yoridm

...ozmiš tegin qan bolti : qoñ yilqa : yoridim

... Озмыш Тегин кан болду. Кой жылы жортуул кылдым.

»Γ#hΓ...«λ#DN«J DYΓ»»...ΓYΓx»»⊕JY»»h)Γ)⊕Γ

kinti...bčn yilqa yoridm...sünšdm nta šnčdm qnñ nta

ekinti...bičin yilqa yoridim...sünšdüm anta šančdim qanin anta

Экинчи ... маймыл жылы жортуул кылдым ... согуштур, анда жанчыдым канын, анда.

...«t»»»...«t»»...«hΓYt : DNHJ : DtYΓ»» : DN...D :
MΛYε Γ»»Γ»J HJY»J

...tutdm...tštm... tqiγu yilqa : yoridm yil... y : üč ygrmike : qlišdi

...tutdim...atištım... taqıγu yilqa : yoridim yil... ay : üč yegirmike : qališdi

...Туттум ... атыштым ... Тоок жылы жортуул кыл-
дым. Жыл.. айдын он үчүндө калышты.

ИҮҮИХӘ... ӨХҖ... ЯҺӨҖИҮҮ... ДИӘҖ : МҮМҮҮД :
ДӘҖМҮМ)1
ҺҺҖӘҖҖ : МҮМДҖҖД

**sünjsdm...kdr...bn nta kisre... yilqa : üč qrlq : jblq
sqnp : tze brdī : qurja on qa**

sünjsdim...kdir...ben anta kisre...it yilqa : üč qarluq :
jablaq saqinip : teze bardī : qurija on oqa

Согуштум... мен анда кийин ... ит жылы Үч Кар-
лук жаман сагынып (ойлонуп) Тезге барды. Батышка
Он окко.

ҖИҖҺИ : ӨҖ... МҮМҮҮДҖҖҖҖҖҖҖҖ... ӘҖҖҖҖҖҖҖ :
ӘҖҖҖҖҖҖҖҖҖҖҖҖ
МҮМДҖҖ) : ӘҖҖ) : МҖҖҖ)ҖҖ : МҺҺҺИ : МҖҖҖҖҖ

**kirti : nta...üč qrlqlzyī yilqa tqz ttr tgz bujrq bs
sñüt : qra budn : toryn : qgm qnqa : ötn̄ti : čü ap ti**

kirti : anta.....üč qarluq layzi yilqa toquz tatar ...toguz
bujruq bes sñüt : qara budun : toryan : aqañim qanqa :
ötünti : ečü apa ati

Кирди. Анда ... Үч Карлук доңуз жылы Тогуз Та-
тар ... Тогуз буйрук Бес Сөңүт кара букара Торийан
атамдан кандан өтүндү. «Ата-бабамдын аты.

ԾԿԻՔԻ... ԹՆ : ԸԾԿԻ : ՃՅԻ... : ԹՆԳԻՄՆ :
 ԳՄԻԵՄԸՆԿՆԻՆԻԻԽԻԳՄԼ
 ՄԿՆԾԻՅ) ... Ջ | : ԼՆԻԻԽՆ : ԳՄԼ ՄԿՆ : ԿԻԾՄ Ջ | :
 ՄԿՆԾԻՅ) : ՃԻԿԸ) : ՄԿ)

**br tdi...nta : ydyu tdi... nta kisre : küsgü yılqa sin
 szde küç : qra budn...ms : sinszde : küç : qra şub rms
 : qra budn : toryn qgn**

bar tedi...anta : yadyu atadi... anta kisre : küsgü yılqa
 esin sizde küç : qara budun...mis : esinsizde : küç : qara
 şub ermis : qara budun : toriyan qagan

Бар» деди ... Анда Йабгу атады ... андан кийин
 Чычкан жылы Ээси болбосо күч кара букарада ...
 Ээси болбосо күч кара сууда эле. Кара букара Торий-
 анды каган.

ՃՅԻԻԿԻՄԻՔԻ : ԾԻՎՋՄԿ : ԿԻՋ | : ԶԿԵՆՄԿ) :
 ՃՅԻԿԿԿԵՆՄԿՅ) : ՃՅՆ ՄԿ) : Ճ) 1 : ՄՅԻՅ) 1 : ՄԻԵԻ :
 ԻԿՅԻԿԹՆ : ԳՔԻՆԻ : ՄԿԵՆԻ : ԾԻԹՆ ԻՔՔ

**tdi tjrīde : bolmš : l tmš : blge qgn : tdi l blge qtun
 : tdi : qyn : tnp : qtun tnp : ötükn : ortuřnta : kdnin
 örgin : bunta : tidm**

atadi tejrīde : bolmuř : el etmiř : bilge qayan : atadi
 el bilge qatun : atadi : qayan : atanip : qatun atanip :
 ötüken : ortuřunta : kedinin örgin : bunta : etidim

Атады. Теңирден болгон Эл Этмиш Билге каган
 атады. Эл Билге катын атады. Каган аттанып, катын

атанып Өтүкөн ортосундагы тоодо өргөмдү мында
эттим (тиктим).

Таш баканын капталындагы жазуу

ᠪᠠᠨᠢ ᠶᠠᠷᠠᠲᠢᠶᠢᠮᠠ ᠪᠥᠬᠡ ᠲᠤᠲᠤᠮ

bunī yratīma böke tutm

bunī yaratīma böke tutam

Муну жаратканымды (жазганымды) бекем тутам.

12. Тэсийн жазуусу

Доору: Уйгур каганаты.

Табылган жери: Монголия, Авдрантын хондий
жергесинде.

Изилдегендер: С.Каржаубай, С.Г.Кляшторный,
М.Шинэхуу.

Тексти

ᠪᠠᠨᠢᠶᠠᠷᠠᠲᠢᠶᠢᠮᠠ...

jīlqa...

jīlqa...

Жылы ...

ᠬᠡᠭᠢᠰᠢ...

mšg ...

mīš g...

Миш г...

ᠮᠢᠰ ᠬᠢ ᠭᠤ ... ᠶᠢᠯ ... ᠶᠢᠨ ... ᠳᠠᠨ

γntrtī uyγr qnm tutlm : ...kü... q... yīl

ayīntīrtī uyγur qanīm tuttlmīš : ... kü... q... yīl

Көтөрүлүп Уйгур каны болуп тутулдум (каган болдум).

ᠲᠠᠮ ᠵᠠᠰᠢ ᠵᠡᠲᠢᠯᠤ ᠠᠨᠤ ᠭᠤᠯᠠᠭᠤᠨ ᠶᠠᠨᠭᠤ

...aqm : yšī tgi učdī : oγlī : ybγum : qγn bolti

aqīm : yašī tegi učdī : oγulī : yabγum : qaγan bolti

Атам жашы жетип учту (каза болду). Уулу Йабгу каган болду.

ᠵᠠᠭᠠᠨ ᠭᠤᠯᠠᠭᠤᠨ ᠶᠠᠨᠭᠤ ᠲᠣᠯᠳᠤ ᠵᠠᠮ ᠵᠠᠰᠢ ᠵᠡᠲᠢᠯᠤ ᠠᠨᠤ ᠭᠤᠯᠠᠭᠤᠨ

lrtī oγlī trduš : ybγu töls čd : olrtī : qnm : li :

olurtī oγulī tarduš : yabγu töles čad : olurtī : aqanīm : eli

Олтурду. Уулу Тардуш Йабгу, Төөлөс Шад олтурду. Атамдын эли.

h1T1 : hN⊕J : ʒJTDʒY : hʒ) : ʒJYʒI : ʒBʒJʒhʒ)

tjri : qilnti da : uyur qan : olrmš : bök ulı qan

teñiri : qilintuqda : uyur qağan : olurmuş : bökü uluy
qağan

Теңир кылган Уйгур каган болуп олтурдум. Бөкү
Улук каган.

ʒJYʒI : ɔ1Y1 : ʒʒʒʒʒʒN : YʒʒʒʒʒI : ʒ1 : ɔʒʒ)ʒʒYʒʒI

**olrmš : bñ : li üç yüz yıl : l tutmš : nçp : budni :
brdi**

olurmuş : biñ : eli üç yüz yıl : el tutmuş : ançip :
buduni : bardı

Олтурдум. Миң элин үч жүз жыл ал эл тутту.
Анан букарасы барды.

ʒI : ɔʒʒʒʒʒʒYʒʒI : ʒʒʒʒʒʒY : ʒI : ʒʒʒʒ) : hBʒʒYʒʒI

mš : buzq bšın qza : uçz köl : ke : tlyñ : tüke brmš

mış : buzuq başın qaza : uçuz köl : ke : atlıyın : tüke
barmış

Бузук (суунун аты) кечип Учуз Көлгө аттары ме-
нен түз барды.

xʒʒʒʒʒY : hʒʒY : hʒʒY : ⊕ʒʒYʒʒI : ʒʒʒʒʒʒʒʒ : ʒʒʒʒʒʒʒʒ

di : bril : qdr : qšr : nta brmš : ol budum : kqkrsde

di : beril : qadir : qaşir : anta barmış : ol budunim :
keңkeresde

Берил Кадыр Кашыр анда барды. Ал букарам
Кеңкересде.

ᄆᄇᄃᄀᄁᄂ : ᄃᄄᄅᄆᄇᄈᄉ : ᄊᄋᄌᄍ : ᄎᄏᄐᄑ : ᄒᄓ : ᄔᄕᄖᄗ : ᄘᄙᄚᄛ : ᄜᄝᄞᄟᄠ

tbŷčqa : qzšnmš : uyyr : qyn : on : yil : olrmš :
ytmš : yil rmš

tabŷačqa : qizšanmiš : uyyur : qaŷan : on : yil : olurmuš
: yetmiš : yil ermiš

Табгач менен кысыштык (каршы болдук). Уйгур
каган он жыл олтурду. Жетимиш жыл эле (өттү).

ᄒᄓ : ᄆᄇᄃᄀᄁᄂ : ᄃᄄᄅᄆᄇᄈᄉ : ᄊᄋᄌᄍ : ᄎᄏᄐᄑ : ᄒᄓᄔᄕᄖᄗ : ᄘᄙᄚᄛᄜᄝᄞᄟᄠ

...re : tbŷčqa : bzlnmš ujgur qyn toq olrms : jtmš
jil rmš :

...re : tabŷačqa : bazlanmiš ujgur qaŷan toq olurmis :
jetmiš jil ermiš

...Re Табгачты бастык. Уйгур каган ток олтурду.
Жетимиш жыл эле.

ᄠᄡᄢᄣᄤᄥᄦ...ᄧᄨᄩᄪᄫᄬᄭᄮᄯᄰᄱᄲᄳᄴᄵᄶᄷᄸᄹ

de tjrde ... š... uyyr qyn : olrmš

de teŋride ... š ... uγur qaγan : olurmuš

...Де Теңир... Уйгур каган олтурду

𐰉𐰺𐰽𐰸𐰸𐰺 : 𐰉𐰺) ... 𐰺𐰽𐰸𐰸𐰺 | 𐰸𐰺𐰸) : 𐰽𐰸𐰺𐰸𐰺)𐰸𐰸𐰺 |

qγn rmš : qγn ... ki rmš nta dn : üdknč qγn rmš

qaγan ermiš : qaγan ... ki ermiš anta adīn : üdkünč
qaγan ermiš

Каган эле. Каган ... эле. Анда өзгөчө күчтүү каган
эле.

... : 𐰽𐰺𐰸 : 𐰸𐰸𐰸 ... 𐰸𐰸𐰸 : 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸

.. üčn otz ... tdi : nčp : yši tgdi

.. üçün otuz ... tdi : ančip : yaši tegdi

Үчүн Отуз ... анда жашы жетти.

𐰸𐰺𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰺𐰸𐰸 | ... 𐰸𐰺)𐰸) : 𐰸𐰺𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸

tŋrde bolmš : ... qγnm : olrti : l tutdi

teŋride bolmuš : ... qaγanīm : olurti : el tutdi

Теңирден болгон ... каган олтурду. Эл тутту.

𐰸𐰺𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰺𐰽𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰺𐰸𐰸𐰸𐰸

... blgüsñ üčn öŋre : kün toγsqdqī budn ...

... bilgüsin üçün öñre : kün toysiqdaqi budun ...

Билги болгону үчүн түштүктөгү, күн чыгыштагы
букара...

᠔ᠰᠶᠯᠢᠰᠢᠨ ᠤᠴᠦᠨ ᠥᠨᠷᠡ : ᠬᠦᠨ ᠲᠤᠮᠤᠰᠢᠬᠤᠳᠠᠬᠢ ᠪᠤᠳᠤᠨ ... ᠮᠡᠭᠢ

bulaqi : ya : bši : olrti ... rgk

bulaqiγ : aya : baši : olurti ... rgk

Булактагы Ай башы олтурду ...ргк

... : ᠶᠡᠮᠤ : ᠶᠡᠰᠢ : ...

... **kül : beg : ...**

... kül : beg : ...

...Күл Бек...

ᠬᠦᠯᠢ ᠪᠡᠭ : ᠶᠡᠮᠤ ᠵᠢᠶᠢᠯᠢᠰᠢ : ᠤᠯᠤᠰ : ᠠᠶᠢ ᠪᠠᠰᠢ ᠣᠯᠲᠤᠷᠲᠤ ᠮᠡᠭᠢ :
ᠪᠤᠬᠠᠷᠠ

... **dzg : qšr qorγ : quntī : čit tikdi örgn yrtdi yyldi**
...

... dezig : qašar qoruy : quntī : čit tikdi örügen yaratdī
yayıldi ...

...Дезик Кашар Коруг конду чыт тикти. Өргөөсүн
жаратты. Жайлады...

ᠳᠡᠵᠢᠭ : ᠻᠰᠢᠷ ᠬᠣᠷᠭᠠ : ᠬᠤᠨᠲᠢ : ᠴᠢᠲᠢ ᠲᠢᠬᠢᠳᠢ ᠣᠷᠭᠦᠨ ᠶᠡᠷᠲᠢ ᠶᠡᠶᠢᠯᠳᠢ :
ᠪᠤᠬᠠᠷᠠ

: lsr : lgrü : quntï : blgüsin : bitgin bu : urtï : bu
yrtdï

: elser : ilgerü : quntï : bilgesün : bitigin bu : urtï : bu
yaratdï

Эле. Чыгышка конду. Билимин, жазуусун урду.
Бул жаратты

... 𐰉𐰪𐰠𐰤𐰥𐰨𐰧𐰘𐰙𐰚𐰛... 𐰢𐰣𐰤𐰥𐰦𐰧𐰘𐰙𐰚𐰛 𐰞𐰟𐰠𐰡

... : tqz buyruq... : ğĩ uuyrmṣ̌ : ty ...

... : toquz buyruq... : ğĩ uuyurmīṣ̌ : tay ...

... Тогуз буйрук... уюду ... Тай ...

13. Орду балык I (Карабалгасун I) жазуусу

Доору: Уйгур каганаты.

Табылган жери: Монголия, Архангай аймагы-
нын Хотон сомонунда.

Изилдегендер: Н.М.Ядринцев, В.В.Радлов,
В.П.Васильев, Ф.Мюллер, О.Хансен, Г.Хамилтон,
Йошида Ютака.

Тексти

𐰚𐰛𐰣𐰤𐰥𐰦𐰧𐰘𐰙𐰚𐰛

bu tɘrikn

bu teŋiriken

Бул Теңиркен

ԾԻՂԻՔԻՆ

у теңирде қ

ау теңирде қ

Ай Теңирде

ԻՑԾԻՂՅԻՆ

ut bolmš l

ut bolmš al

От болду ал

ՂԻՂԵՂԻՆ

p bilge tŋ

p bilge teŋ

Билге Тең

ՂԻՂԵՂԻՆ

ri uyŋur q

iri uyŋur q

Уйгур

ƣ)...

Үп...

Үан ...

Ган...

... ǰǰ ...

...ki...

... екі...

...Эки...

... ƣ : ǰǰ ...

... r : eli...

... ir : eli...

...Эли...

...ǰ)...

nu

...nu...

...Ну...

... ԴԵ...

... rg...

... erigme : ...

...Эриме...

... ՅԻՔԻ... ԳԻԵ...

... kide : jeg ...

... kide : jeg ...

...Киде жак...

... Ե ԴՐՅՈՒԹՅՆԻԿԻ...

... grü : kün : toḡšu...

... gerü : kün : toḡušuq ...

... Күн чыгышта....

... ԴԻՔԻ : ԸՎՆԸԻՎԻ...

... esdp : yaḡiḷyu : ulu ...

... esidip : yaḡiḷiḷyu : ulu ...

...Эшитип, жаңылды улу...

... ԴԴԻ : ՅՐԻԾԹՄԻԿԻ...

... erü : kün : btsiq ...

... kerü : kün : batisiq ...

...Керү күн батышка...

...ԻՄՅՔԻ...

... ilkde...

... ilkide...

...Илкиде...

...ԾԿՋՅ...

...branč...

... bar anč ...

...Бар анда...

...Ֆ)ԾԿՖԻԴ...

... tn : yrtip ...

... atin : yaratip ...

...Атын жаратып...

...ԻԿԴԻՔԻԴ...

... tḡri : dn ...

... teḡiri : den ...

... Теңирден...

... »)...

...dn...

...dan...

...Дан...

... hʼʼʼʼ : »ʼʼ ...

...tḡri : mr...

...teḡiri : mar : n...

... Теңир мар...

... hʼʼʼʼ : DD ...

...törün : yu...

... törün : yau...

... Төрүн жай...

... hʼ : ʼ»ʼʼʼʼʼ ...

...n : jme : qul...

...ün : jeme : qul...

...Үн жана кул...

ᠠᠨᠵᠢᠮᠡᠴᠤᠯᠤᠰᠤ : ᠴᠤᠯᠤᠰᠤ...

...btadī : at...

...batadī : at...

...Батат ат...

ᠪᠠᠲᠠᠲᠤ ᠠᠲᠤ : ᠠᠲᠤ...

...örginte : in...

...örginte : in...

...Өргүүдө ин...

ᠥᠷᠭᠦᠭᠦᠳᠦ ᠢᠨᠢᠨᠠ : ᠢᠨᠢᠨᠠ...

...birle : uluγ...

...birle : uluγ...

...Бирге улук...

ᠪᠢᠷᠭᠡ ᠤᠯᠤᠭᠤ : ᠤᠯᠤᠭᠤ...

...ki : ögrnč...

...eki : ögrenč...

...Эки өргүп...

...ᠮ : ᠮᠶᠢᠰᠢ...

...i : qmγ...

...i : qamuγ...

...И жалпы...

...ᠮᠶᠢᠰᠢ : ᠮᠶᠢᠰᠢ...

...dī : nta...

...dī : anta...

...Ды анда...

...Чᠰ...

...rnč...

...ranč...

...Ранч...

...ᠮᠶᠢᠰᠢ : ᠮᠶᠢᠰᠢ...

...mqa...

...mqa...

...Mга...

...ᠮᠠᠭᠠ...

...īdq...

...īdīq...

...Ыдык...

ᠶᠢᠳᠢᠬᠤ : ᠶᠢᠳᠢᠬᠤ...

...qīn : qᠢu...

...qīn : qᠢu...

...Кын каны...

...ᠬᠢᠨ ᠬᠠᠨᠢ...

...jme : biz : on...

...jeme : biz : on...

...Жана биз он...

...ᠵᠠᠨᠠ ᠪᠢᠵ ᠣᠨ...

...küçlüg : bolti...

...küçlüg : bolti...

...Күчтүү болду...

...ᲞᲗ : ᲑᲗᲗᲗᲗᲗ : ᲘᲗᲗᲗ...

...mz : olruşz : bilge...

...miz : oluruşiz : bilge...

...Миз олтурбастан билге...

ᲞᲗᲗᲗ : ᲗᲗᲗᲗᲗᲗ : ᲘᲗᲗ : ᲗᲗᲗᲗᲗᲗ...

... mzqa : qorqunu : yna : ïnnčly...

... mïzqa : qorqunu : yana : ïnančlïy : ...

...Мызда коркуп жана ынанып...

... Თ : ᲗᲗᲗᲗᲗᲗ... ᲞᲗᲗᲗᲗᲗ : Ი

.. r : ki : drl...mgksüz...t

.. ir : eki : adiril...emgeksüz ...t

...Ир эки айрыл... эмгексиз...т

... ᲗᲗᲗᲗ : ᲗᲗᲗᲗᲗᲗᲗ : ᲘᲗᲗᲗᲗᲗᲗ...

...rmq : qunušmq : trtšmq :

...rmq : qunušmaq : tartišmaq

...Рmq конушмак тартышмак.

...ل) : ۱۷۹ ۱۸۰ : ۱۹۱۰ ...

...čn : üčgün : mña...

...ačïn : ičgün : maña...

...Ач болгонду ичирип, мага...

14. Орду балык II (Карабалгасун II) жазуусу

Доору: Уйгур каганаты (койлу мохе).

Табылган жери: Монголия, Архангай аймагы-
нын Хотон сомонунда.

Изилдеген: М.Шинэхуу.

Тексти

𐰽𐰺

qunč

aqunčï

Агунчы

𐰽𐰺𐰺𐰺𐰺𐰺 : 𐰽𐰺𐰺

buyrqï : rtm

buyuruqı : ertim

Буйрук элем.

𐰆𐰣𐰏𐰤𐰡𐰢 : 𐰆𐰣𐰚𐰣

öñtng : t idr

öñtenig : at idir

Чыгышка ат этти (жиберди).

𐰆𐰣𐰚𐰣 : 𐰆𐰣𐰚𐰣𐰢

etm : kedng

etim : kedinig

Эттим (кылдым). Батышта.

𐰆𐰣𐰣𐰣𐰣 : 𐰆𐰣𐰚𐰣

it rür : rtm

iti erür : ertim

Жөнөттүм эле.

𐰆𐰣𐰣 : 𐰣𐰣𐰣𐰣𐰚𐰣

kök : tñride

kök : teñiride

Көк Теңирде.

𐌱𐌿𐌸𐌰 : 𐌳𐌿𐌳𐌱𐌰

qutm : yuyqa

qutum : yuyqa

Кутум жука.

𐌸𐌿𐌶𐌸𐌰 : 𐌳𐌿𐌰𐌰

boltī : yγīz

boltī : yaγīz

Болду жазы.

𐌶𐌰𐌶𐌰 : 𐌳𐌿𐌶𐌰

jrde : yolm

jerde : yolīm

Жерде жолум.

𐌱𐌰𐌶𐌰 : 𐌸𐌿𐌶𐌸𐌰

qīšγa : boltī

qīšγa : boltī

Кыска болду.

𐌰𐌸𐌰𐌶𐌰 : 𐌸𐌿𐌶𐌸𐌰

tgmše : boltī

tegmiše : bolti

Тексиз болду

ᠲᠡᠭᠮᠢᠰᠡ : ᠪᠣᠯᠲᠢ

buqa : oylm ti

buqa : oylim ati

Бука уулумдун аты

15. Тэвш жазуусу

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Тэвш тоосунун этегинде.

Изилдегендер: А.П.Окладников, Н.Сэр-Оджав, В.М.Наделяев, С.Харжаубай.

Тексти

ᠲᠡᠭᠦᠰᠢ ᠪᠦᠷᠦᠭᠦᠰᠢ ᠤᠮᠤᠯᠤᠮᠤ ᠲᠡᠭᠦᠰᠢ

tuγči burγčī uγz čur tuγrγi

tuγčī burγučī uayiz čur tuγīraγi

Туучу бургучу (сурнайчы) Йагыз Чур турагы
(эстелиги)

ᠲᠡᠭᠦᠰᠢ ᠪᠦᠷᠦᠭᠦᠰᠢ

tuγčī burγčī

тууѝ бургуѝ

Туучу бургучу (сурнайчы)

16. Коло мөөрдөгү жазуу

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Дундгов аймагындагы край таануу музейинде.

Изилдегендер: Х.Лувсанбалдан, Б.Базылхан.

Тексти

𐰃𐰇

qut

qut

Кут

𐰇𐰏

lγ

luγ

Лук

17. Жез тыйындагы жазуу

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Дорнод аймагында.

Изилдегендер: Н.Сэр-Оджав, С.Харжаубай, С.Г.Кляшторный.

Тексти

𐰉𐰺𐰽𐰾𐰿 : 𐰺𐰠𐰢𐰣𐰤𐰥𐰦𐰧𐰨𐰩𐰪𐰫

qumš bqši qtlγ bolzuna

qumaš baqši qutluγ bolzuna

Кумаш бакшы куттуу болсун

18. Тайхар аскасындагы жазуу

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Хойт суусунун түштүк-чыгышына карай 39 км.

Изилдегендер: Д.А.Клеменц, В.В.Радлов, Х.Н.Орхун, С.Е.Малов, Г.И.Рамстедт, И.Г.Грано, П.Аалто, Х.Пэрлээ, Б.Ринчен, С.Каржаубай.

Тексти

𐰢𐰴𐰽𐰾𐰿𐰢𐰣𐰤𐰥𐰦𐰧𐰨𐰩𐰪𐰫

ermen qut berti

erimen qut berti

Этип кут берди.

ЈѢDN : Ѣ..D : ѳГ : ѢГ...Ј : D

at yil... : t...y : ki : ...ta...a y :

at yil... : t...ay : eki : ...ta...a : ay

Ат жыл...эки... та...а : ай

ҺГГХЈ : ҺѢѢГГЈѢ... : Һ) : ГГГХЈ

tırde : qut bolm... : qn : elnde

teñirde : qut bolm... : qan : elinde

Теңирден кут болду...кан элинде

ҖЗЕГ : Җ...Һ) : ѢҖ : ГГГГГГГГ : ГГГГ

jenčgi: g...qn : tγ : öntürdi : öñre

jenčgi... :g... qan : atıγ : öntürdi : öñre

Йенчү...г...кан аты өнтүрдү (өстүрдү), түштүк.

Җ..Г..Ѣ : ѢҖ...ГГ : ..Г..Г...Х...

k...r...m tγ... üz ...u...r...d...

k...r...m atıγ ... üz ...u...r...d...

К...р...м аты ... өз ...у...р...д...

ከላጥጓዞ : ላገዘኑጋላላ : ጸላላገገ)

tejrkn : lp qutly : bilge qn

teñirken : alip qutluy : bilge qan

Теңиркен алп куттуу билге кан.

ዩግግግግግግ : ጸግግግግግግግግ...ግግ

ögiririg : bglr bilg ün...iz

ögiririg : begler bilig ün...iz

Өзгөчө бектер билги үн...из.

ላገገገ : ደላ...ላላ...ግግ...ገገ)ጸግግ...ጸግግ

lptm : jግ...ጎa...rt... qn bg q...bir

alipitim : jግ...ጎa...rt... qan beg q...bir

Алпым йң...ча...рт...кан бек к...бир.

ጸግግግግግ...ጸግግግግግ...ገገ)

bir yg...bir y r...qግግ

bir yeg...bir ay er...qayግግ

Бир жакшы... бир.

ገገ...ግግግ

ot...y rm

ot...ay erim

От...ай эле.

Ի՞նչ...ծնունդը.....Մե՞ք

tg...bküi... dkm

teg...bküi..... dkm

Тек..бкүи ...дкм

ԳՆԻՄԱՆՆԵՐ

yünlüg qunčy

yünlüg qunčuy

Ի՞նչ կյանքը կյանչի.

...Չ՛կարողանալ

...duš qunčy

...duš qunčuy

...Душ կյանչի.

...Ի՞նչ

...knčü

... qunčü

...Күнчүй

...𐰽𐰺𐰸

...𐰽𐰺

... čur

... čur

...Чур

...𐰽𐰺 : 𐰽𐰺𐰸

... qa brir

... qa barir

...Ка барды.

...𐰽𐰺𐰸𐰺

... qutly

... qutluγ

...Кутлуг.

𐰽𐰺𐰸𐰺

bolzun

bolzun

Болсун.

...tn üg e ta aγī rdm

...ten üg e ata aγī erdem

...Тен үйүлгөн (жыйылган) аталган (белекке берилген) жибек эле.

...ᠲᠡᠨ ᠦᠭᠡ ᠡᠲᠠ ᠠᠭᠢ ᠷᠳᠮ

uluγ kü .. nüg e čur e...l dsm

uluγ kü .. nüg e čur e...ldsim
Улук кү...нүг Чур ...лдсим.

...ᠡᠬᠢ ᠬᠦ᠋ᠭᠦᠨ ᠡᠴᠢᠷᠡᠭᠡᠳᠢᠮ

... gti ... sü sdi...l ... ü...

... gti ... sü sdi l ... ü...

...Кти... аскер сди л...ү...

20. Суужийн жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Монголия, Суужийн ашуусунун этегинде.

Изилдегендер: Г.И.Рамстедт, Х.Н.Орхун, С.Е.Малов, Ю.А.Зуев, С.Г.Кляшторный, Г.Айдаров.

Тексти

ᠶ᠋ᠳᠠᠰᠢᠶ᠋ᠤ : ᠶ᠋ᠢᠨᠡᠮᠡᠨᠡᠨᠢ : ᠳᠠᠶᠠᠯᠠᠭᠠᠷ : ᠶ᠋ᠨᠠ : ᠲᠠ : ᠬᠡᠲᠢᠮᠤᠯᠤᠭ

uyur : jernte : yylqr : qn : ta : kltm

uyur : jerinte : yaqlaqar : qan : ata : keltim

Уйгур жерине Яглакардын кан аталып келдим.

ᠠᠶᠠᠭᠠᠯᠠᠭᠠᠷ : ᠶ᠋ᠨᠠᠲᠤ : ᠶ᠋ᠨᠠᠲᠤᠯᠠᠭᠠᠷ : ᠶ᠋ᠨᠠᠲᠤᠯᠠᠭᠠᠷ : ᠶ᠋ᠨᠠᠲᠤᠯᠠᠭᠠᠷ

qırqz : oylī :mn boyla : qutly : yrın :

qırqız : oylü : men boyla : qutluy : yarın

Кыргыз уулумун мен Бойла Кутлуг Йарган

ᠶ᠋ᠨᠠᠲᠤᠯᠠᠭᠠᠷ : ᠶ᠋ᠨᠠᠲᠤᠯᠠᠭᠠᠷ : ᠶ᠋ᠨᠠᠲᠤᠯᠠᠭᠠᠷ : ᠶ᠋ᠨᠠᠲᠤᠯᠠᠭᠠᠷ : ᠶ᠋ᠨᠠᠲᠤᠯᠠᠭᠠᠷ

mn : qutly : bya : trqn : öge : buyrqī : mn

men : qutluy : baqa : tarqan : öge : buyruqī : men

Мен Кутлуг Бага Таркан Өге Буйругу мен

ᠶ᠋ᠨᠠᠲᠤᠯᠠᠭᠠᠷ : ᠶ᠋ᠨᠠᠲᠤᠯᠠᠭᠠᠷ : ᠶ᠋ᠨᠠᠲᠤᠯᠠᠭᠠᠷ : ᠶ᠋ᠨᠠᠲᠤᠯᠠᠭᠠᠷ : ᠶ᠋ᠨᠠᠲᠤᠯᠠᠭᠠᠷ

küm : suruym : kün : toysīqa : btsqa :

küm : suruyim : kün : toyusīqa : batīsīqa

Күүм (данкым) суругум (сүрүм) күн туугандан
(чыгыштан) батышка.

hεxɪ : ɔɔ : ɔɣ : ʁh⊗ : ʁɫ⊗ : ʁ) : ɔN◄⊗ :
ʁ)ʁh : ʁhɪ

tegdi : bay : br : rtm : ɣlm : on : yilqm : snsɜ : rti :

tegdi : bay : bar : ertim : ayilam : on : yilqim : sansiz
: erti

Тийди бай бар элем агылым (короом) он жылкым
сансыз эле.

hɪ⊗ : ʁɪhɪ : ʁɣ⊗ : ɫ : hɪh⊗ : ɫ : ʁhɪ : ʁɣx⊗ :
ʁʁh⊗h

inm : jeti : urm : üč : qizm : üč : rti : bldm : oylmn :

inim : jeti : urum : üč : qizim : üč : erti : ebledim :
oylimin

Иним жети уулум, үч кызым үч эле үйлөдүм уул-
дарымды.

hɪh⊗h : hɫɫɫhɪʁɪʁh⊗ : ⊗ɣ⊗ɫ :
ʁɪhɪ : ʁʁɫɫʁʁʁh⊗

qizimn : qlɪsɜ bertm : mrma : jüz r : turuɣ : brtm :

qizimin : qalinsiz bertim : imirima : juz er : turuɣ :
bertim

Кызымды калыңсыз бердим, ымырыма (достору-
ма) жүз эр турак (жер) бердим.

21. Сэврей жазуусу

Доору: Уйгур каганаты.

Табылган жери: Монголия, Сэврэй сомонунда.

Изилдегендер: И.А.Ефремов, Б.Ринчэн,
С.Г.Кляшторный, Б.Базылхан, Х.Лувсанбалдан,
М.Шинэхуу, В.А.Лившиц.

Тексти

...D𐰃𐰆𐰇𐰈...

...yüliü ...

...yaüliü ...

...Жоо...

...𐰇...𐰆𐰇𐰈...𐰇...

...l...qutl: b...

...l...qutlu : b...

...Л...Кутлуг б...

...𐰆𐰇𐰈...𐰆...

... kül... t...

... kül... ta...

...Күл... та...

hε#...ʎh...

...tgn...ur q...

...tegin...ur q...

...Тегин...ур к...

))...Г...ʎD...

...nn...a ...уу...

...nn...a ...уу...

...Нн...а ...уй...

...ч...ʂ...

...r...tɣ...

...r...tɣ...

...P...тң...

22. Дарви аскасындагы жазуу

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Шар булаг тоосунун этегинде.

Изилдегендер: Х.Пэрлээ, Б.Ринчен, С.Г.Кляшторный, Х.Лувсанбалдан, М.Шинэхуу.

Тексти

ᠳᠠᠢ ᠶᠢᠵᠢᠬᠢᠬᠤᠭᠤᠨ

yčur btdm

ayčur bitidim

Айчур жаздым.

ᠳᠠᠢ ᠶᠢᠵᠢᠬᠢᠭᠤᠨ

yčur ttm

ayčur titim

«Айчур» дедим.

ᠶᠠᠮᠤᠮᠤᠳᠤᠳᠤᠰᠤᠨ : ᠶᠢᠵᠢᠬᠢᠬᠤᠭᠤᠨ

külg tpa bitdm...

külüg tapa : bit...

Күлүг Тапа жаз...

ᠳᠠᠢ ᠶᠢᠵᠢᠬᠢᠬᠤᠭᠤᠨ

yčur btim

ayčur bitim

Айчур жаздым

ᠵᠡᠭᠢᠷᠮᠢ ᠪᠢᠨ : ᠣᠨ ᠤᠯᠤᠮᠬᠢᠨ : ᠬᠢᠯᠢᠯ : ᠣᠭᠦ : ᠲᠣᠯᠦ ᠲᠣᠬᠢᠳᠢ :
ᠮᠡᠭᠢᠨ : ᠪᠢᠨᠵᠢᠬᠢᠨᠠᠯᠢᠰᠢᠨ

jgrmi bin : on ülmkn : klp : ögü : toly toqıdı :

jegirmi ebin : on ülümken : kelip : ögü : tolyu toqıdı :

Жыйырма үйүн он үйүлүп (жыйналып) келип
өзүнүн тамгасын сокту.

23. Бомбогор комплекси

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Шивээний хэрэм
жергесинде.

Изилдеген: Ц.Баттулга.

Тексти

ᠮᠤᠵᠢᠯᠢᠭᠢᠨ

el bslg qunčyŋ

el beslig qunčuyiŋ

Эл Беслик күнчүйү

ᠲᠤᠯᠲᠢᠨᠢ ᠤ ᠬᠢᠷᠢᠯᠤᠬ

tultni lu qrlq

tultoni alu qarluq :

Тул тону (жесир) Алу Карлук

↓↓᠔᠑1 : ᠰᠢᠮ)ᠵᠰᠢ

qubrp : tulton ldi

qubarip : tulton aldi

Жыйналып тултонун алды

ᠨᠠᠵᠢᠶᠢᠨᠠᠯᠢᠫᠤᠯᠢᠮᠤᠨᠠᠯᠳᠢ : ᠑ᠨᠶᠢᠨᠠᠯᠢᠮᠤᠨᠠᠯᠳᠢ : ᠔᠑ᠲᠢᠮᠤᠨᠠᠯᠳᠢ :
᠔᠑ᠲᠢᠮᠤᠨᠠᠯᠳᠢ : ᠔᠑ᠲᠢᠮᠤᠨᠠᠯᠳᠢ

üze sra jerke : jüknükm bar erti : yǰltqm yq :
brrti bsmly : budny

üze asıra jerke : jükünüküm bar erti : yaǰiltuqim yoq
: bararti basmily : budunıy

Үстүдө, астыдагы жерге жүгүндүм. Бар эле.
Жаңылганым жок. Бараары басмыл букарасы.

24. Зурийн овоо аскасындагы жазуу

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Зурийн овоо жергесинде.

Изилдегендер: Б.Я.Владимирцев, М.Шинэхуу, С.Г.Кляшторный.

Тексти

↓1ᠶᠢᠵ

lp šul

alip šul

26. Гурвалжин уул тоосундагы жазуу

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Гурвалжин уул жергесинде.

Изилдегендер: О.Намнандорж, Б.Ринчэн, Б.Базылхан, С.Г.Кляшторный.

Тексти

ᠬᠢᠨᠢᠷᠢᠭᠤᠯᠢ : ᠪᠢᠲᠳᠢᠮ

teŋiri qulī : bitdm

teŋiri qulī : bitidim

Теңир кулу жаздым

27. Кара кату жазуусу

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Олгий шаарынан 15 км.

Изилдегендер: Д.Эрдэнэбаатар, Ц.Баттулга, Н.Базылхан.

Тексти

ᠬᠤᠨᠴᠢᠵᠡ : ᠲᠢᠬᠢᠬᠢᠨ ᠤᠸᠡ

kunčj : tikikn üče

kunčjje : tikiken üče

Күнчүй Тикикен учту (каза болду).

28. Бага ойгор жазуусу

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Бага ойгор жергесинде.

Изилдегендер: Д.Цэвээндорж, Э.Якобсон, В.Д.Кубарев, Ц.Баттулга.

Тексти

ᠪᠠᠭᠠ ᠣᠶᠢᠭᠣᠷ ᠵᠠᠵᠤᠰᠤᠰᠤ

p t, p ton dr gld

ap at, ap ton eder egildi

Алып ат, алып тон, ээр качты.

29. Их бичигт жазуусу

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Их бичигт жергесинде.

Изилдеген: Ц.Баттулга.

Тексти

ᠬᠠᠨ ᠪᠣᠵᠠ ᠠᠴᠤᠨᠴᠢ ᠣᠨ ᠪᠠᠰᠢ ᠪᠢᠲᠢᠳᠢᠮ

qn buz qunči on bšī btdm

qan buz aqunči on baši bitidim

Кан Боз акунчу – он башы жаздым.

30. Дэл уул жазуусу

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Баруун бэлуу жергесинде.

Изилдегендер: Д. Хуухэнбаатар, Ю. Болдбаатар, Ц.Баттулга, Т.Санжмятав.

Тексти

Дэл уул I жазуусу

hYrYrH)⊗ : rEhB# : dY⊗D↓

tjiri qnm ig tükñ buñm yq

teñri qanim igi ütügen buñim yoq

Теңир каным Ыйык Өтүкен муңум жок.

YrE rD#r : hN↓ : λD↓1r

lik r bši tülq č y lpin

elik er baši tülq üç ay alpin

Элүү эр башы Түлүк үч ай алп.

↓#r⊗|H↓)rYrHr⊗

ltimş qulñ ülrñm

altmiş qulan ülirtim

Алтымыш кулан өлтүрдүм

⤵ ʄ ʄ ḥ ḥ ʄ ʄ ʄ ʄ ʄ ʄ ʄ ʄ ʄ ʄ ⤵

li tg tbi ölr̄tim

ali tegi tebi ölirtim

Ала теке, төө өлтүрдүм.

⤵ ʄ ḥ ʄ ʄ ʄ ʄ ʄ ʄ ʄ ʄ ʄ ʄ ⤵

ygr̄mi bōri ūl̄rtm

yegirmi bōri ūlirtim

Жыйырма бөрү өлтүрдүм.

Дэл уул II жазуусу

ʄ ḥ ʄ ʄ ʄ

kk yr̄q

kök yr̄aq

Көк жарык.

⤵ ...

tr...

tr...

Tr...

ᠲᠡᠨᠢᠷ ᠰᠡᠨ ᠶᠡᠭᠡ

teŋrim sn ig

teŋrim sen igi

Теңир сен – эге.

ᠲᠠᠰ ᠤᠶ...ᠨᠢᠷ

tʂ uy... ɳr

taʂ uy.. ɳr

Таш уй...нр.

ᠲᠰᠢᠷ

tsr

tsr...

Тср...

Дэл уул III жазуусу

ᠣᠲ : ᠬᠤᠯᠤ ᠶᠢᠰ

ut qulu yiš

ut qulu yiš

Өт (мезгил) кулу жаш (курак).

Дэл уул IV жазуусу

ᠳᠡᠯ

tu

tu

Tu

ᠳᠡᠯᠳᠢ

tuldi

tuldi

Тулди...

ᠶᠢᠷᠢᠨᠪᠤᠯᠠᠮᠳᠢᠮᠠᠵᠤᠨᠪᠠᠴᠢᠭᠢᠨᠠᠶᠢᠴᠢᠨᠠᠶᠢᠴᠢᠨ

...ši yl dq qidq qut

...ši eši yol iduq qiduq qut

...Ши эши (жолдошу) жолу ыйык кут.

ᠶᠢᠷᠢᠨᠪᠤᠯᠠᠮᠳᠢᠮᠠᠵᠤᠨᠪᠠᠴᠢᠭᠢᠨᠠᠶᠢᠴᠢᠨᠠᠶᠢᠴᠢᠨ

...quzi č irkn bulmdmz bqa kltmn

...quzi ič irkin bulmadimaz baqa keltimin

...Кузу ички эркин бузулбасын деп байкап келдим.

...ᠢᠷᠬᠢᠨ ᠰᠢᠷᠭ ᠴᠢᠷ ᠪᠨ...

...irkn šrg čur bn...

... irkin čarig čur ben...

...Эркин Чарык Чур мен...

ᠬᠤᠲᠤ...ᠡᠯᠡ

qut...rmš

qut...ermiš

Кут...эле.

31. Шаахар толгой жазуусу

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Шаахар толгой жергесинде.

Изилдеген: Ю.Болдбаатар.

Тексти

ᠰᠢᠶᠠᠬᠤ

blčur

bolčur

Болчур

32. Гурван мандал жазуусу

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Гурван мандым жер-
гесинде.

Изилдеген: Ц.Санжмятав.

Тексти

h d #

tbz

tebüz

Тебыз.

h r l

...qis...

...qis...

...Кыс...

↑ ↻ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓

r tunlŋ le q...

er tunluŋ ele oq...

Эр Тунлуң эл ок...

↻ ↻ ↓ ↻ : h r h e y h j : h r h)

tunly : tör tg lte : tür qn

tunluγ : tör tegi elte : tür qan

Туңдук төрө, тектүү эле, турду (болду) кан.

ᠲᠦᠨᠯᠦᠭ : ᠲᠦᠷ ᠲᠡᠭᠢ ᠡᠯᠡᠲᠡ : ᠲᠦᠷ ᠬᠠᠨ

nlük qiz : qγyz : čq : k

inilük qiz : qarayaz : ačqa : iki

Ини кызы Карагаз ачка эки.

ᠶᠡᠨᠢ ᠬᠦᠵᠢ ᠬᠠᠷᠠᠭᠠᠵ ᠠᠴᠬᠠ ᠡᠬᠢ

qt ltun d rrt

qat altun ed erürti

Кат алтын жөнөттү.

33. Оворхангай музейинин ташындагы жазуу

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Оворхангай музейинде.

Тексти

ᠪᠦᠬᠡᠢᠶᠡ : ᠪᠢᠲᠢᠳᠢᠮ

bkye : bitdm

bökiye : bitidim

Бөкүйе жаздым

34. Ортенбулак жазуусу

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Ортенбулак жергесинде.

Изилдеген: Н.Базылхан.

Тексти

𐰃𐰆𐰇𐰉𐰏𐰓

qut brme

qut berime

Кут берди.

𐰃𐰆

qut

qut

Кут.

𐰃

b

eb

Үй.

35. Олон Нуурын комплекси

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Олон Нур жергесинде.

Тексти

𐰽𐰺𐰸𐰸𐰺𐰾𐰸 : 𐰺𐰸𐰾 : 𐰽𐰾...

n lg čur öñčn : kgü : qz...

en elig čur öñčn : kegü : qaz...

Эн Элик Чур өчүн кегин каз...

𐰽𐰾𐰾 : 𐰾𐰾𐰾 : 𐰸𐰸𐰺𐰾𐰾...

qtγ : tšγ : bg brqγ...

qatīγ : tašīγ : ebig barqīγ...

Катуу ташты, үйдү, барыгын (мал-мүлкүн)...

...𐰾𐰾𐰾𐰾𐰾𐰾𐰾𐰾𐰾𐰾 : 𐰾𐰾...

...umz...sr : z...

...umz...sr : z...

...Умз...ср з...

ᠮᠠᠨᠠ

rknč

erkinč

Эркин.

36. Ачит жазуусу

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Ачит көлүнөн батышка карай 17 км.

Изилдегендер: Н.Сэр-Оджав, С.Г.Кляшторный, С.Харжаубай.

Тексти

𐰉𐰺𐰽𐰸𐰾 : 𐰺𐰽𐰾𐰸𐰾 : 𐰾𐰸𐰾𐰸

čšrti : šrg kznč : kmče...

čaširti : šarig kezinc : kemče...

Чатырды, үйдү, кезип кемче...

𐰾𐰸𐰾𐰸 | 𐰾𐰸𐰾𐰸

kzüč süni

kezüče süni

Кезип аскерин

37. Көк көтел жазуусу

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Көк көтел тоосунда.

Изилдегендер: Ц.Багтулга, Д.Эрдэнэбаатар.

Тексти

ᠲᠦᠫᠦᠨ

bš urī

abaš urī

Абаш уругу.

38. Бигэр жазуусу

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Хар аарагын жергесинде.

Изилдеген: М.Шинэхуу.

Тексти

ᠤᠯᠤᠰᠤᠨ ᠶ᠋ᠣᠯᠢ ᠣᠯᠲᠤᠭᠠᠨ

čurṅr yolī olrtuqda

učuraṅar yolī olurtuqda

Учурап жолго олтурганда

ᠪᠡᠭ ᠡᠯᠳᠦᠬᠡᠮᠢᠵ

bḡ eldükmz

beḡ eldükmiz

Түбөлүк элдикбиз

ԳՆԿԵՐԸԻՏԻՑԻ

külg ni yotı...

külüg anı yotı...

Күлүк (күчтүү) аны жоты...

ՊԾԻՋԻ

nn bi bñ

anı abı ebiñ

Анын аңы, үйү.

...ԿԸԻ

...Կ ՍԳ...

...Կ ауқа...

...Г айга...

ԸԼՋ

ylm

yolım

Жолум

lɮ

...sk...

...sk...

Ск

39. Цахир аскасындагы жазуу

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Тэс суусунун түндүгүндөгү Цахир аскасында.

Изилдегендер: Д.Цэвээндорж, Ц. Баттулга.

Тексти

ᠳᠠᠬᠢᠷᠠᠰᠢᠬᠤ : ᠰ

уq᠒ sᠰi᠒a : ü...

уаq᠒a siᠰi᠒a : ü...

Жакка тышка ү...

h↓ll᠒᠒᠒

tq ss r᠒ l

to᠒ sis ara᠒ el

Токсуз (ачка) араң эл.

40. Ханан хад жазуусу

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Ямаан усны хавуалд жергесинде.

Изилдегендер: Э.А. Новгородова, Э.Р. Тенишев, Н. Баярхүү.

Тексти

ᠬᠦᠨ ᠴᠢᠷ

kün čur

kün čur

Күн Чур.

ᠮᠣᠨ ᠪᠡᠨ ᠶᠢᠷᠳᠢᠮ

ryz : bn : yrdm

aryz : ben : ayirdim

Аргыз, мен оорудум.

ᠲᠡᠮᠴᠢᠨ ᠲᠤᠭᠢᠷᠭᠠ ᠤᠷᠲᠤᠮ

tmčn : tuyry : urtm

temičin : tuyray : urtum

Темүчүн туграгын (белгисин) урдум.

ҮҮҮҮҮҮҮҮ

rllk buči

aril ali eki Buči

... Арыл алы эки Бочи.

ҮҮҮҮҮҮҮҮ : ᠬᠠᠨᠭ

uly erk᠋n btdm

uluḡ erkin bitidim

Улук Эркин жаздым

ᠮᠠᠨᠢᠨᠡᠳᠡᠨᠢᠨᠡᠳᠡᠨᠢᠨᠡᠳᠡ : ᠮᠠᠨᠢᠨᠡᠳᠡᠨᠢᠨᠡᠳᠡ : ᠮᠠᠨᠢᠨᠡᠳᠡᠨᠢᠨᠡᠳᠡ

tm l ḡyol tḡrm kũč brḡ

aṡim el aḡyol teḡirim kũč berḡ

Атым Эл Акжол. Теңирим күч бергин.

41. Налайхын жазуусу

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Налайхы жергесинде.

Изилдегендер: А.Н.Самойлович, С.Е.Малов.

Тексти

𐰃𐰆𐰇𐰈...

ökügm̄n...

ökügm̄en¹...

Өкүгмен...

𐰃𐰆𐰇𐰈𐰉𐰊...

īdq yri ub ...

īduq yeri sub ...

Ыйык жер суу...

𐰃𐰆𐰇𐰈𐰉...

¹ Көгмөн (Көгмен) тоосунун Өкүгмен деп окулушу мүмкүн экендигин айгинелеп жатат. Тонькөктүн жазуусунда да 𐰃𐰆𐰇𐰈 (Өкүгмен) түрүндө кездешет. Кыргыз тамгасы коюлган жазууларда Көгмен деген топоним кездешпейт. Бирок Өгүк (Үкөк) деген топоним бар. Бул азыркы Алтайдагы Укок (Үкөк) платосун билдирет. Демек, кыргыздардын Көгмен тоосу азыркы Укок (Үкөк) платосу болуп эсептелет.

qñ tñrid...

qan teñiride...

Кан Теңгри

𐰉𐰺𐰏𐰍𐰏𐰚𐰏...

umy qtun...

umaу qatun...

Умай катын...

42. Тэхтийн гол аскасындагы жазуу

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Тэхтийн гол жергесинде.

Изилдегендер: Ц.Баттулга, Ц.Төрбат, Н.Баярхүү, Т.Идэрхангай.

Тексти

𐰉𐰺𐰏𐰍𐰏𐰚𐰏

irbče rp snčnti

irbiče erip sančinti

Илбирсче жылып жанчыдым.

43. Рашаан хад аскасындагы жазуу

Доору: Экинчи Түрк каганаты.

Табылган жери: Монголия, Рашан хад жергесинде.

Изилдегендер: Х.Пэрлээ, С.Харжаубай,
Ц.Баттулга, Н.Гэрэлмаа.

Тексти

ᠠᠲᠠᠮᠠᠮᠤ ᠰᠡᠨᠦᠨ

ᠠᠲᠠᠨ ᠠᠷᠠᠮ ᠰᠡᠨᠦᠨ

atan aram šaᠨun

Атам-апам Сеңүн.

ЭНЭ-САЙ ЖАЗУУЛАРЫ

1. Уюк-Тарлак (е-1) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Ыжын-булак тоосунда.

Изилдегендер: И.Р.Аспелин, А.В.Андрианов, В.В.Радлов, Х.Н.Орхун, С.Е.Малов, И.А.Батманов, А.Ч.Кунаа, И.Л.Кормушин, А.С.Аманжолов, Д.Д.Васильев, И.Л.Кызласов.

Тексти

ᠲᠠᠮ : ᠡᠯᠲᠤᠮᠤᠨ : ᠲᠤᠲᠤᠬᠤ : ᠪᠨ : ᠲᠦᠷᠢ : ᠡᠯᠢᠮ : ᠬᠡ : ᠡᠯᠴᠢᠰᠢ : ᠷᠲᠮ : ᠯᠲᠢ : ᠪᠦᠭ : ᠪᠤᠳᠤᠨ : ᠴᠠ : ᠪᠦᠭ : ᠷᠲᠮ

tm : el tuyn : tutq : bn : tjri : elm : ke : elčisi : rtm : lti : by : budn : qa : bg : rtm

atim : el tuyn : tutuq : ben : tejiri : elim : ke : elčisi : ertim : altı : bay : budun : qa : beg : ertim

Атым Эл Туган Тутук мен Теңир элимдин элчиси элем алты бактуу букарага бек элем¹

ᠯᠲᠮ : ᠡᠯᠲᠤᠮᠤᠨ : ᠲᠤᠲᠤᠬᠤ : ᠪᠨ : ᠲᠦᠷᠢ : ᠡᠯᠢᠮ : ᠬᠡ : ᠡᠯᠴᠢᠰᠢ : ᠷᠲᠮ : ᠯᠲᠢ : ᠪᠦᠭ : ᠪᠤᠳᠤᠨ : ᠴᠠ : ᠪᠦᠭ : ᠷᠲᠮ

¹ Алты бак будун – кыргыздар. Алты министри бар эл дегенди билдирет. Кытай жазма булактарында «Кыргыздарда алты министр бар» деп жазылган («Тан-Шу» жазма булагы).

**siz : elme : qunčuyma : oyluma : budnma : siz : me
: ltmš : yšmda**

esiz : elime : qunčuıma : oyluma : budunıma : esiz
: ime : altmış : yaşımda

Эсилим элиме, күнчүйүмө, уулума, букарама эси-
лим, алтымыш жашымда.

2. Уюк-Аржан (е-2) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Уюк суусунун
жээгинде.

Изилдегендер: И.Р.Аспелин, И.Г.Гранэ, А.В.Ан-
дрианов.

Тексти

ᠰᠢᠵᠢ : ᠡᠯᠢᠮᠡ : ᠠᠵᠢᠮᠠ : ᠣᠶᠢᠯᠤᠮᠠ : ᠪᠤᠳᠤᠨᠮᠠ : ᠰᠢᠵᠢ : ᠮᠡ

r tīm : yš qa: bn :

er atīm : ayaš qa: ben

Эр атым Айаш Ка мен

... ᠰᠢᠵᠢᠮᠠ : ᠠᠵᠢᠮᠠ

...r rdmm : aquñ :

er erdemim : aquñ :

Эрдигим, ага-туугандарым.

ᠰᠢᠵᠢᠮᠠ : ᠪᠤᠮᠠ : ᠠᠵᠢᠮᠠ

r rdmm : bm : quᠤ :

er erdemim : ebim : quŋ

Эрдигим, үйүм, күнүм.

Ү⊗Ј h x ⊗

Ime tdm :
elime etdim

Элиме эттим (кызмат кылдым)/

ЈҮ⊗ҮҮ⊗ #Ү⊗⊗

ešm rīm : zšdm

ešim urīm : azašdīm

Эшим, уруум ажыраштым.

3. Уюк-Туран (е-3) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Туран шаарынын аймагында.

Изилдегендер: И.Р.Аспелин, Д.А.Клеменц, И.Г.Гранэ.

Тексти

h t d ⊗ j : h t z d ⊗ : n h x j : t n ⊗ : d t j : l h ⊗ j : d t j :
x b ⊗ x ⊗ ⊗ y j t ⊗

**quyda : qunčym : özde : oylm : yta : szme : yta :
bökm dm : drltm**

quyıda : qunčuyım : özde : oylım : yıta : esizime :
yıta : bökümedim : adırılm

Куйда (үйдө) күнчүйүм өздө (өрдө) уулум жетим
эсилим жетим бөкпөдүм, айрылдым.

ᠠᠵᠢᠳᠠ : ᠠᠭᠤᠨᠴᠢᠮ : ᠠᠵᠤᠳᠡ : ᠣᠶᠢᠮ : ᠶᠲᠠ : ᠰᠵᠡᠮᠡ : ᠶᠲᠠ :
ᠪᠥᠭᠦᠮᠳᠢᠮ : ᠳᠢᠷᠢᠲᠢᠮ

**ltunlg : keřg : belmte : bntm : tñri elm : ke :
bökm dm : sizme : yta**

altunlig : keřig : belimte : bantım : teñiri elim : ke :
bökümedim : esizime : yıta

Алтын кестигимди белиме байландым, Теңир
элиме бөкпөдүм эсилим жетим.

ᠠᠯᠲᠤᠨᠯᠢᠭ : ᠬᠡᠷᠢᠭ : ᠪᠡᠯᠢᠮᠲᠡ : ᠪᠠᠨᠲᠢᠮ : ᠲᠡᠨᠢᠷᠢᠶᠡᠯᠢᠮ : ᠬᠡ :
ᠪᠥᠭᠦᠮᠳᠢᠮ

öčen : külg tırg : bn : tñri elm : te : jmlg : bn :

öčen : külüg tırig : ben : teñiri elim : te : jemlig : ben

Өчен Күлүк Тирик мен Теңир элимде жемдүүмүн
мен.

ᠥᠴᠡᠨ : ᠬᠦᠯᠭᠠᠳᠢᠷᠢᠭ : ᠪᠨ : ᠲᠡᠨᠢᠷᠢᠶᠡᠯᠢᠮ : ᠲᠡ : ᠵᠢᠮᠯᠢᠭ : ᠪᠨ :

üč jetmš : yšmq : drltm : gük qtun : jrmke : drldm

üč jetmiş : yašımq : adirildim : ögük¹ qatun : jerimke
: adirildim

Алтымыш үч жашымда айрылдым Өгүк, Катын
жеримде айрылдым.

h1T1 : JY>vJ : HHTH> : T>V> : HTH : T>V> :
J>T>HTV : D>T>

**tjri : elmke : qzγqm : oγlm : en uz : oγlm : lti biq
: yuntm**

teñiri : elimke : qazyaqim : oγulim : en uz : oγulim :
alti biq : yuntum

Теңир элим, Казгакым уулум, Эн Уз уулум алты
миң жылкым.

H)> : hTYHT1 : H4J : D>T> : vTYE : H>T> : |H>J :
Y|>T : TE>T T>V)> : vT>EHT> : HTH : vTHYT> :
T>T>T>

**qnm : tölbri : qra : budn : külg : qdšm : szme : lšm
r : ögš r : oγln r : ködgülrm : qiz : klnlrm : bökmdm**

aqanim : tölberi : qara : budun : külüg : qadašim :
esizime : elišim er : ögüş er : oγulan er : ködügülerim :
qiz : kelinlerim : bökümedim

¹ Өгүк – Өгүкмен (Көгмөн тоосу – Үкөк платосу) болушу мүмкүн. Катын – Катунь дарыясы.

Агам Төлөбери кара букара күлүк кандашым эсил элишим (досум) эр урпагым эр уулум эр күйөө балдарым кыз келиндерим бөкпөдүм.

4. Оттук Даш I (e-4) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Оттук-Даш тоосунда.

Изилдегендер: И.Р.Аспелин, А.В.Андрианов, В.В.Радлов, С.В.Киселев, С.Е.Малов.

Тексти

ᠶᠢᠯᠢᠳᠡᠭᠡᠨᠳᠡᠷᠢᠨᠢᠨᠠᠭᠤᠨ

küč qüyün ičrki

küč qıyağan ičreki

Күч Кыяган ичреки (ордо башчысы)

5. Барык I (e-5) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Барык суусунун жээгинде.

Изилдегендер: Д.А.Клеменц, И.А.Батманов.

Тексти

ᠲᠦᠨᠢᠨᠠᠭᠤᠨᠲᠦᠨᠠᠭᠤᠨᠲᠦᠨᠠᠭᠤᠨᠲᠦᠨᠠᠭᠤᠨᠲᠦᠨᠠᠭᠤᠨᠲᠦᠨᠠᠭᠤᠨ

r rdmi toquz tdbuz rdmig k᠋᠋ qm

er erdemi toquz tadbuz erdemig keñ oqım

Эр эрдик аты Огуз Табдуз эрдиги Канай урпагым.

Ի ԻԳՐԵ ԻՎ 1ՃԻԿ) ՎՃ ԻԻԿ ԿՃԻՋ)Ջ Ն ԿԳԵ ԻԿՊՊ ՆՃ ԻԿՊՊ ՆԿ)ՊՊ Ն
ՋԿՎՋՊՊ

öz jegn lp turn ltı oğš budnd eñ jgirmi ltı lma qnma
drldm

öz jegen alıp turan altı oğuş budunda eñ jegirmi altı
elima qanıma adırıldım

Өз жээн алп Туран Алты Огуз букарага эң жый-
ырма алты элимен каныман айрылдым.

ᠶᠡ ᠡ ᠶᠠᠭᠠᠨ ᠠᠯᠤ ᠲᠤᠷᠠᠨ ᠠᠯᠲᠤ ᠣᠭᠤᠰᠤ
ᠪᠤᠳᠤᠨᠳᠤ ᠡᠨ ᠵᠢᠭᠢᠷᠢᠮᠤ ᠯᠲᠤ ᠯᠢᠮᠠ
ᠴᠢᠨᠮᠠ ᠶ᠋ᠨᠠᠮᠤ ᠶ᠋ᠢᠷᠢᠯᠳᠢᠮᠤ

bg rkme szm drldm

beg erkime esizime adırıldım

Бек эрким эсилим айрылдым

6. Барык II (е-6) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Барык суусу-
нун жээгинде.

Изилдегендер: Д.А.Клеменц, И.А.Батманов.

Тексти

ᠠᠨᠢᠲᠡᠷᠦᠭ : үч яшымда : қансыз болдум

küni terg : üç yaşmda : qanşiz boldm

küni tereg : üç yaşımda : qanşiz boldum

Күни Терек үч жашымда кансыз болдум.

ᠠᠨᠢᠲᠡᠭ : tutq : ečm : kiši qıldi

külüg : tutq : ečm : kiši qıldi

külüg : tutuq : ečim : kiši qıldi

Күлүк тутук атам киши кылды.

ᠠᠨᠢᠲᠡᠭ : rde : bn : rdi

buşusuz : rde : bn : rdi

buşusuz : erde : ben : erdi

Мунсуз эттим мен элем.

ᠠᠨᠢᠲᠡᠭ : qunčymγa : drldm : pma

quydaqı : qunčymγa : drldm : pma

quyıdaqı : qunčuyımγa : adirildim : apama

Куйдагы (үйдөгү) кунчуйуман айрылдым абама.

7. Барык III (e-7) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Барык суусунун жээгинде.

Изилдегендер: Д.А.Клеменц, И.А.Батманов.

Тексти

᠔᠐ᠯᠠᠭᠠᠨ : ᠲᠠᠭᠤᠯᠢ : ᠶᠢᠨᠶᠢᠨᠢᠭᠤ

buča saḡun : oḡli : külüg čur

bayča saḡun : oḡuli : külüg čur

Бага Сеңүн уулу Күлүк чоро.

᠔ᠲᠠᠭᠤᠰᠤᠵᠤ : ᠤᠯᠠᠲᠤᠮ : ᠪᠤᠨᠪᠤᠷᠮᠢᠰ

buḡusuz : ulatm : buḡ bu rmš

buḡusuz : ulatim : buḡ bu ermiš

Муңсуз уладым муңум бул эле.

ᠲᠡᠨᠢᠷᠢᠳᠡᠬᠡ ᠵᠡᠷᠳᠡᠬᠡ : ᠡᠯᠢᠮᠡᠬᠡ ᠪᠦᠬᠦᠮᠡᠳᠢᠮ

tḡridki künke jrdki : elmke bökm dm

teḡrideki künke jerdeki : elimke bökümedim

Теңирдеги күнгө жердеги элиме бөкпөдүм.

НТДБН : НТЗДБН : ННБНТНБН :
БЧДБН

quyda : qunčumqa : özde oylmqa : drldm

quyıda : qunčuymqa : özde oylımqa : adirildim

Куйда кунчуйума өздөгү уулумдан айрылдым.

8. Барык IV (е-8) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Барык суусунун жээгинде.

Изилдегендер: Д.Клеменц, С.Е.Малов, И.А.Батманов, И.В.Кормушин.

Тексти

Н)БНН : ҮБНН : БВБХБ

qnmqa : lmke : bökmdm :

aqanımqa : elimke : bökmedim

Агама элиме бөкпөдүм.

НТДБННТЗДБНН : БЧДБН

quyda : qunčumqa : drldm

quyda : qunčuymqa : adirildim

Куйда кунчуйуман айрылдым.

quyıda : qunčuyıma : esizime : yıta : özde : oγulım :
esizime adırıldım : yıta

Куйда күнчүйүм эсил, жетим өздө уулум эсил.
Айрылдым жетим.

᠑᠒ᠠᠮᠤ : ᠠᠵᠤᠶᠢᠮᠠ : ᠡᠰᠢᠵᠢᠮᠡ : ᠶᠢᠲᠠ : ᠣᠵᠡᠳᠡ : ᠣᠷᠤᠯᠢᠮᠤ :
ᠡᠰᠢᠵᠢᠮᠡ ᠠᠳᠢᠷᠢᠯᠢᠳᠢᠮᠤ : ᠶᠢᠲᠠ

jüz r : qdařim : uyarın : üçn : jüz rn : lg ükzn tkdi

jüz er : qadařim : uyarun : üçün : jüz erin : elig üküzin
tekdi

Жүз эр кандашым, уялаштарым үчүн жүз эрин
элүү өгүзүн чекти.

ᠵᠦᠵᠡ ᠡᠷ ᠬᠠᠨᠳᠠᠰᠢᠶᠢᠮᠤ, ᠤᠶᠠᠯᠠᠰᠲᠠᠷᠢᠮᠤ ᠶᠦᠴᠦᠨ ᠵᠦᠵᠡ ᠡᠷᠢᠨ
ᠡᠯᠦᠭᠦ ᠦᠭᠦᠵᠦᠨ ᠴᠡᠬᠲᠢ.

kök teñiride : kün y sz rmiř : yit szme : drltm

kök teñiride : kün ay esiz ermiř : yıta esizime :
adırıldım

Көк Теңирде күн, ай эсил эле. Жетим, эсил, ай-
рылдым.

ᠬᠥᠬᠡ ᠲᠡᠨᠢᠷᠢᠳᠡ ᠬᠦᠨ ᠶᠡ ᠰᠢᠵᠢ ᠷᠢᠮᠢᠷᠢ ᠶᠢᠲᠠ ᠡᠰᠢᠵᠢᠮᠡ ᠠᠳᠢᠷᠢᠯᠢᠳᠢᠮᠤ

**qnm lme : szme : yıta : ... qnm elme : szm : yıta :
drltm**

aqanım elime : esizime : yıta : ... aqanım elime :
esizime : yıta : adırıldım

Атам, элим эсил жетим ... атам, элим эсил. Жетим,
айрылдым.

ᠠᠮ ᠡᠯᠢᠮ ᠡᠰᠢᠯ ᠵᠡᠳᠢᠮ ... ᠠᠮᠠᠮ, ᠡᠯᠢᠮ ᠡᠰᠢᠯ. ᠵᠡᠳᠢᠮ,
ᠠᠶᠢᠷᠢᠯᠵᠢᠮᠣᠨ :

kürtl qn l uruṅu ltunlṅ kš : gnn jütm blde bnm : toqz
skz on yšm

kürtel qan al uruṅu altunluy keš : eginin jütüm belide
banīm : toquz sekiz on yašim

Көртиле кан ал Уруңгу алтындан кестигин (кы-
лычын), ийилген жаамды белиме байландым. Сексен
тогуз жашымда.

ᠴᠢᠷᠲᠡᠯᠡ ᠴᠠᠨ ᠠᠯ ᠤᠷᠦᠩᠭᠦ ᠠᠯᠲᠦᠨᠯᠤᠢ ᠵᠡᠰᠢ :
ᠡᠭᠢᠨᠢᠨ ᠵᠦᠲᠦᠮ ᠪᠡᠯᠢᠳᠡ ᠪᠠᠨᠢᠮ :

uruṅu külg tq : bögü trkne : qṅm bk rdm üčn :
birle bṅdī

uruṅ külüg toq : bögü terikine : aqanīm bek erdemi
üčün : birle baṅdī

Уруң Күлүк Ток Бөгү Теркин атам бек эрдиги
үчүн бирге барды.

ᠤᠷᠦᠩᠭᠦ ᠴᠢᠷᠲᠡᠯᠡ ᠪᠢᠷᠯᠡ ᠪᠠᠨᠵᠢᠮ ᠪᠡᠭᠦ ᠲᠡᠷᠢᠬᠢᠨᠡ ᠠᠲᠤᠮ ᠪᠡᠬᠡ ᠡᠷᠳᠢᠭᠢ :
ᠦᠴᠦᠨ ᠪᠢᠷᠯᠡ ᠪᠠᠷᠳᠢᠮ :

qra : budnm : qṭṽlnṅ : el törsü : idmṅ : : yīta : sz
lm : qnm

qara : budunum : qatıylanıñ : el törüsü : idman : : yïta
: esiz elim : qanıñ

Кара букарам катуулан (кайраттан). Эл төрөсү
кетти. Жетим, эсил элим, каным.

ᠰᠢᠶᠢᠨ : ᠪᠤᠳᠤᠨᠤᠮ : ᠬᠠᠲᠢᠶ᠋ᠯᠠᠨᠢᠨ : ᠡᠯᠲᠦᠷᠦᠰᠦ : ᠶᠢᠲᠠ :
ᠡᠰᠢᠵᠢ ᠡᠯᠢᠮ : ᠬᠠᠨᠢᠮ

**elm : uyrnta : sü bolč : rlr̄m dükm yq : č blgde :
brtgmdē skz : r : sürdm**

elim : uyr̄nta : sü bolčī : erlerim edükim yoq : ič
biligde : bertegmede sekiz : er : sürdim

Элим, уругум аскер болду. Эрлерим ийилген жок.
Ичти (ордону) билгенде (башкарганда), беттешкенде
сегиз эрди сүрдүм.

ᠰᠢᠶᠢᠨ : ᠤᠷᠦᠨᠲᠠ : ᠰᠦᠪᠤᠯᠴᠢ : ᠡᠷᠯᠡᠷᠢᠮ ᠡᠳᠦᠬᠢᠮ ᠶᠠᠬᠤ : ᠴᠢᠪᠯᠢᠭᠳᠡ :
ᠪᠦᠷᠲᠡᠭᠢᠮᠳᠡ ᠰᠡᠬᠢᠵᠢ : ᠡᠷ : ᠰᠦᠷᠳᠢᠮ

elm : otšņa bir qīlnu ...

elim : otšņja bir qīlnu ...

Элим утушуңа бир кыл...

ᠡᠯᠢᠮ : ᠤᠲᠰᠢᠨᠵᠠ : ᠪᠢᠷ ᠬᠢᠯᠨᠠ : ...

buñ : bña : büñ t r̄mš : öldm : yïta : szme ylqn yna

buñ : baña : bünj at ermiš : öldim : yïta : esizime yïlqïn
уана

Муң мага миң ат эле. Өлдүм. Жетим, эсил жыл-
кым жана.

hɪɪʔhɪbɪɪɪɪɪɪɪɪ : |ɪɪʔʔhɪɪɪɪɪɪɪɪ : ɔɪɪɪɪɪɪ : ɔɪɪɪɪɪɪ : ɪɪɪɪɪɪɪɪɪɪɪɪ

tört kü yïlqm : skz dqlɣ : brmm : buñm : yoq rdm

tört kü yïlqïm : sekiz adaqlïɣ : barïmïm : buñïm : yoq
erdim

Төрт күчтүү жылкым сегиз айгырым, барымым
(мал-мүлкүм), муңум жок эле.

hɪɪʔʔɪɪɪɪɪɪ : ɪɪɪɪɪɪɪɪɪɪ : ʔɪɪɪɪɪɪɪɪɪ : ɪɪɪɪɪɪɪɪ : hɪɪɪɪɪɪɪɪɪɪɪɪ :
ɔɪɪɪɪɪɪɪɪɪɪɪɪɪɪ : ɪɪɪɪɪɪɪɪɪɪ
ɪɪɪɪ

**qdašma : kenme : drltma : yïta : qra : budnma drltm
: yïta : mn**

qadašïma : ekenime : adïrïltïma : yïta : qara :
budunuma adïrïldïm : yïta : men

Кандашыман, тууганыман айрылдым. Жетим,
кара букараман айрылдым. Жетим мен.

11. Бегре (е-11) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Мунгаш Чирик жергесинде.

Изилдегендер: А.В.Андрианов, В.В.Радлов, Х.Н.Орхун, С.Е.Малов, И.А.Батманов, Д.Д.Васильев, А.С.Аманжолов.

Тексти

𐰉𐰺 𐰽𐰺𐰽 𐰽𐰺𐰽 𐰽𐰺𐰽 𐰽𐰺𐰽 𐰽𐰺𐰽 𐰽𐰺𐰽 𐰽𐰺𐰽 𐰽𐰺𐰽 𐰽𐰺𐰽 𐰽𐰺𐰽 𐰽𐰺𐰽 𐰽𐰺𐰽 𐰽𐰺𐰽 𐰽𐰺𐰽

tör pa : ičrki bn bš jgrmi yšda lnmšm

tör apa : ičreki ben beš jegirmi yašda alinmišim

Төр Апа ичреки (ордо башчысы) мен. Он беш жашымда алындым.

𐰽𐰺𐰽 𐰽𐰺𐰽 𐰽𐰺𐰽 𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽 𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽 𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽 : 𐰽 : 𐰽 𐰽𐰽

qunčuma buq drldm : sizm : kün y zdm

qunčuyıma buqa adirıldim : esizim : kün ay ezidim

Күнүчүйүмөн мунда айрылдым. Эсил, күн, ай эсил.

𐰽𐰺𐰽 𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽 𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽 𐰽𐰺𐰽 𐰽𐰺𐰽 𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽 𐰽𐰺𐰽

üč oylm : drldm : yïta bökmdm qtylnyl

üç oylum : adirildim : yita bökümedim qatıylanıil

Үч уулуман айрылдым. Жетим. Бөкпөдүм. Катуу-
лан (кайраттан).

ᠡᠬᠡᠢᠨ ᠤᠯᠤᠮᠠᠨ ᠠᠶᠢᠷᠢᠯᠳᠢᠮᠤ ᠵᠡᠲᠢᠮᠤ ᠪᠦ᠋᠋᠋᠋᠋᠋ ᠵᠠᠲᠤᠶ᠋ᠠᠨᠢᠯᠠᠨᠢᠯᠢᠨ

beš jgrmi yašmda tbyč qnyā brdm r rdmm

beš jegirmi yašimda tabyač qanya bardim er erdemim

Он баш жашымда Табгач канга бардым. Эрдигим.

ᠪᠡᠰᠢᠵᠡᠭᠢᠷᠢᠮᠢᠶᠠᠰᠢᠮᠳᠠᠲᠠᠪᠶᠠᠴᠠ ᠬᠠᠨᠭᠠ ᠪᠠᠷᠳᠢᠮᠤ ᠡᠷ ᠡᠷᠳᠡᠮᠢᠮᠢᠮᠤ

üçn lpun ltun kümşg : gri tb elde kişi qzyndma

üçün alpun altun kümüşig : egri tebe elde kişi
qazyandıma

Үчүн алп алтын, күмүш, ийри төө элге, кишиге
казганды (кызмат кылдым).

ᠦᠴᠦᠨ ᠠᠯᠫᠤ ᠠᠯᠲᠤᠨ ᠬᠦᠮᠦᠰᠢᠭᠢᠭᠢ ᠡᠭᠢᠷᠢᠲᠡᠪᠡ ᠡᠯᠳᠡ ᠬᠢᠰᠢ ᠬᠠᠵᠠᠶᠠᠨᠳᠢᠮᠠ

jti : böri ölrđm brşy kökmkg ölrđmdma

jeti : böri öürdim barišiy kökmekig öürmedima

Жети бөрү өлтүрдүм, барсты көкмөк өлтүрбөдүм.

ᠵᠡᠲᠢ ᠪᠦᠷᠢ ᠡᠯᠲᠦᠷᠳᠢᠮᠤ ᠪᠠᠷᠢᠰᠢᠶᠢᠬᠢᠭᠢ ᠬᠦᠬᠢᠮᠡᠬᠢᠭᠢ ᠡᠯᠲᠦᠷᠮᠡᠳᠢᠮᠠ

jrm yïta subm drldm buņa sizme jïta

jerim yïta subum adirïldim buņa esizime jïta

Жерим жетим, суудан айрылдым. Муңда эсил, жетим.

ᠵᠡᠷᠢᠮ ᠵᠡᠲᠢᠮ : ᠰᠤᠤᠳᠠᠨ ᠠᠶᠢᠷᠢᠯᠳᠢᠮ : ᠮᠤᠨᠴᠢᠨ ᠰᠢᠵᠢᠮᠡ ᠵᠢᠲᠠ

budnm kinm qdšm drldm bökmdma

budunum ekinim qadašim adirïldim bökümedim

Бкарам, туугандарым, кандашым айрылдым. Бөкпөдүм.

ᠪᠤᠳᠤᠨᠤᠮ ᠡᠬᠢᠨᠢᠮ ᠠᠵᠠᠳᠠᠰᠢᠮ ᠠᠳᠢᠷᠢᠯᠳᠢᠮ ᠪᠥᠬᠦᠮᠡᠳᠢᠮ

elm qnm bökmdm yšm jti jtmš zdma

Elim qanım bökümedim yašim jeti jetmiš ezdim

Элим, каным бөкпөдүм. Жашым жетти жетимишке, эсил.

ᠡᠯᠢᠮ ᠠᠨᠢᠮ ᠪᠥᠬᠦᠮᠡᠳᠢᠮ ᠶᠠᠰᠢᠮ ᠵᠡᠲᠢ ᠵᠡᠲᠢᠮᠢᠰ ᠵᠡᠳᠢᠮ

yta tqrma : düldma

yïta tejirim : adüldima

Жетим. Теңирим айрылдым.

ᠵᠡᠲᠢᠮ ᠲᠡᠨᠢᠷᠢᠮ ᠠᠶᠢᠷᠢᠯᠳᠢᠮ

ntl̄y dšma ntsızda dgü šm adrlıma

antlıy adašım antsızda edgü ešım adırıldım

Антташкан досторум, антсыз ийги эшим (досум)
айрылдым.

ᠠᠨᠲᠠᠰᠬᠠᠨᠳᠣᠰᠲᠣᠷᠤᠮᠤᠨᠠᠨᠲᠤᠰᠢᠵᠠᠳᠠᠳᠠᠭᠦᠰᠢᠮᠠᠳᠢᠷᠢᠯᠳᠢᠮᠤ

skiz drly brmy üctü ylqı tükti brdma

sekiz adırlıy barımıy üc tü yılqı tüketi bardıma

Сегиз аяктуу барымым (мал-мүлкүм), үч туудагы
жылкым түгөндү Барымыма (мал-мүлкүмө).

ᠰᠡᠭᠢᠵᠢᠶᠠᠵᠠᠬᠤᠲᠤᠸᠠᠭᠤᠨᠪᠠᠷᠢᠮᠤᠮᠤᠮᠠᠯᠤᠮᠤᠯᠦᠬᠦᠮᠤᠵᠢᠳᠤᠳᠠᠭᠤᠰᠢᠮᠠᠳᠢᠷᠢᠯᠳᠢᠮᠤ

nta bökmdm yta ürñmga qramy ezdma

anta bökümedim yıta ürünimiga qaramıy ezidim

Анда бөкпөдүм. Жетим үрүңүм (агым), карам
эсил.

12. Алдыы-Бель I (e-12) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Кули-Хем жер-
гесинде.

Изилдегендер: И.Р.Аспелин, Д.Клеменц,
И.А.Батманов.

Тексти

ᠯᠢᠯᠢ : ᠪᠦᠷᠢ : ᠰᠢᠭᠤᠨ

čučī : būri : sḡun

čučī : būri : seḡun

Чучи Бөрү Сеңун.

ᠰᠤᠵᠡᠷ : ᠬᠡᠮ : ᠬᠠᠲᠤᠨ : ᠶᠡᠬᠡ

sub jer : km : qtn : j kün

sub jer : kem : qatun : aj kün

Суу-жер Кем, Катун (суулардын аты), ай, күн.

13. Чаа-хол I (e-13) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Чаа-Хол суусунун жээгинде.

Изилдегендер: В.В.Радлов, Х.Н.Орхун, С.Е.Малов, П.Аалто, Э.Трыярский, Д.Д.Васильев, А.С.Аманжолов.

Тексти

ᠯᠢᠯᠢ : ᠪᠦᠷᠢ : ᠰᠢᠭᠤᠨ : ᠬᠡᠮ : ᠬᠠᠲᠤᠨ : ᠶᠡᠬᠡ : ᠬᠡᠮ : ᠬᠠᠲᠤᠨ : ᠶᠡᠬᠡ : ᠬᠡᠮ : ᠬᠠᠲᠤᠨ : ᠶᠡᠬᠡ

čum : üč qdš elmke : tpdm : elčisi ögm : tpdm : qdšm
: tpdm : r rdmm

ečum : üč qadaš elimke : tapīdīm : elčisi ögüm :
tapīdīm : qadašīm : tapīdīm : er erdemim

Атам, үч кандаш элиме табындым (кызмат кыл-
дым). Элиме, энеме табындым (кызмат кылдым),
кандашыма табындым (кызмат кылдым). Эрдигим.

ⱭⱮⱦⱧ : ⱮⱦⱧⱮⱦ : ⱦⱦⱦ : ⱭⱦⱦⱮⱦ : ⱭⱦⱦⱦⱮⱦ : ⱮⱦⱧⱮⱦ :
ⱦⱦⱦⱦⱮⱦ : ⱮⱦⱧⱮⱦ : ⱮⱦⱧⱮⱦ

**qdšm : drldm : iju : quyda : qunčym : drldm : skz
urm : drldm : iju**

qadašīm : adīrīldīm : iju : quyda : qunčuyīm : adīrīldīm
: sekiz urum : adīrīldīm : iju

Кандашымдан айрылдым. Ыйлап куйда
күнчүйүмөн айрылдым. Сегиз уруумдан айрылдым.
Ыйлап.

ⱦⱦⱦⱦⱮⱦⱦⱦⱦⱦⱦⱦⱦⱦⱦⱦⱦⱦⱦⱦⱦⱦⱦⱦ : Ɑⱦⱦⱦⱦⱦⱦⱦⱦⱦⱦⱦⱦⱦⱦ : ×ⱦⱦ : ⱭⱮⱦⱧ :
ⱮⱦⱧⱮⱦ

**r rdmm elimke tpdm : tjri elmke : dgü : qdšm :
drldm**

er erdemim elimke tapīdīm : teñiri elimke : edgü :
qadašīm : adīrīldīm

Эрдигим менен элиме табындым (кызмат кылдым). Теңир элимен, ийги кандашымдан айрылдым.

𐰉𐰪𐰝 : 𐰭𐰎𐰏 : 𐰇𐰏𐰑𐰔𐰕𐰖𐰗𐰘𐰙 : 𐰚𐰛𐰜𐰝𐰞𐰟𐰠𐰡𐰢𐰣𐰤𐰥𐰦𐰧𐰨𐰩𐰪𐰫𐰬𐰭𐰮𐰯𐰰𐰱𐰲𐰳𐰴𐰵𐰶𐰷𐰸𐰹𐰺𐰻𐰼𐰽𐰾𐰿

qnm : üčsi bilge čigsü : qanïŋa tpdïm : budnm

qanïm : üčsi bilge čigsü : qanïŋa tapïdïm : budunïm

Каным Үчси Билге Чигсү каныма табындым. Бу-
карам.

𐰇𐰏𐰑𐰔𐰕𐰖𐰗... 𐰇𐰏𐰑... 𐰓𐰔𐰕...

bunta : čgsü ..bnğü...rms...

bunta : čigsü ..beŋgü...ermis...

Мында Чигсү ... түбөлүк ... эле...

14. Чаа-Холь II (e-14) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Чаа-Холь суусунун жээгинде.

Изилдегендер: И.Р.Аспелин, И.В.Кормушин.

Тексти

𐰆𐰇𐰈𐰉 : 𐰊𐰋𐰌𐰍

elč čur küč brs

elči čur küč baris

Элчи Чур Күч Барс.

ᠡᠯᠴᠢ ᠴᠢᠷᠦ ᠬᠦᠴᠢ ᠪᠠᠷᠢᠰᠢ :
ᠡᠯᠴᠢ ᠴᠢᠷᠦ ᠬᠦᠴᠢ ᠪᠠᠷᠢᠰᠢ :
ᠡᠯᠴᠢ ᠴᠢᠷᠦ ᠬᠦᠴᠢ ᠪᠠᠷᠢᠰᠢ :
ᠡᠯᠴᠢ ᠴᠢᠷᠦ ᠬᠦᠴᠢ ᠪᠠᠷᠢᠰᠢ :

**quyda : qunčuyımqa : üzde : oylmka bökmdm :
szme**

quyda : qunčuıymqa : üzde : oylıma bökmedim :
esizime

Куйда күнчүйүмдөн, өзүмдүн уулуна бөкпөдүм,
эсил.

ᠬᠤᠶᠢᠳᠠ : ᠬᠦᠨᠴᠢᠦᠶᠦᠮᠳᠦᠨ : ᠠᠵᠦᠮᠳᠦᠨ : ᠤᠯᠤᠮᠠ ᠪᠦᠬᠡᠮᠳᠤᠮ :
ᠰᠵᠡᠮᠡ

teñri : elmke : bšda : bgmke bökmdm : szme

teñiri : elimke : bašda : begimke bökmedim : esizime

Теңир элимди баштап бегиме бөкпөдүм, эсил.

15. Чаа-Холь III (e-15) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Чаа-Холь суу-
сунун жээгинде.

Изилдегендер: А.О. Гейкель, Д.Д. Васильев.

Тексти

ᠠᠳᠤ : ᠳᠠᠶᠤᠵᠢᠰᠢᠨ : ᠪᠢᠨ : ᠪᠢᠷ : ᠣᠲᠤ : ᠶᠠᠰᠢᠮᠳᠠ : ᠰᠵᠡᠮᠡ

r tm : yruq tgn : bn : bir : otz : yšmda : szme

er atım : yaruq tegin : ben : bir : otuz : yašimda : esizime

Эр атым Йарук тегин мен. Жыйырма бир жашым-
да эсил.

ᠶᠡᠬᠡ : ᠲᠤᠶᠤᠵᠢᠰᠢᠨ : ᠪᠢᠨ : ᠪᠢᠷ : ᠣᠲᠤ : ᠶᠠᠰᠢᠮᠳᠠ : ᠰᠵᠡᠮᠡ : ᠰᠵᠡ

ktm : ble : tuγma : rdi : oγli : bn : dgüg : bökmdm
: sze

ketim : bele : tuγma : erdi : oγli : ben : edgüge : bökmedim : esize

Кетим Беле Тугма элем. Уулумун мен. Ийгиге
бөкпөдүм, эсил.

ᠪᠤᠳᠤᠨᠷᠠ : ᠪᠣᠯᠮᠡ...ᠨᠤᠴᠦᠨ : ᠡᠯᠭ : ᠤᠶᠠᠮᠤᠶᠠ : ᠠᠳᠢᠷᠢᠯᠲᠢᠮ

budn ra : bolm...n üçün : elg : uyamγa : drltm

budun ara : bolm...n üçün : elig : uyamγa : adiriltim

Букара арасында бол...н үчүн элүү уялашымдан
айрылдым.

16. Чаа-Холь IV (e-16) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Чаа-Холь суусунун жээгинде.

Изилдегендер: А.О. Гейкель, И.Р.Аспелин.

Тексти

ᠠᠯᠢᠫᠤ ᠠᠷᠤᠨᠭᠤ ᠲᠤᠲᠦᠭᠤ ᠪᠨᠤ ᠴᠤᠬᠤᠳᠤ ᠴᠠᠨᠴᠤᠢᠮᠤ ᠡᠬᠢ
ᠣᠶᠤᠯᠠᠨᠢᠮᠤ ᠰᠢᠵᠢᠮᠡ ᠶᠠᠨᠠᠰᠢ ᠴᠢᠵᠢᠮᠠ

**Ip urŋu : tutq : bn : quyda : qunčym : ki oγlnma :
szme : yanuš : qīzma**

alip uruŋu : tutuq : ben : quyda : qunčuyim : eki
oγlanīma : esizime : yanuš : qīzīma

Алп Урунгу Тутук мен. Куйда күнчүйүм, эки уулум эсил, жаныш (жалгыз) кызым.

ᠠᠯᠤᠯᠢ ᠠᠷᠤᠨᠭᠤ ᠲᠤᠲᠦᠭᠤ ᠪᠨᠤ ᠴᠤᠬᠤᠳᠤ ᠴᠠᠨᠴᠤᠢᠮᠤ ᠡᠬᠢ
ᠣᠶᠤᠯᠠᠨᠢᠮᠤ ᠰᠢᠵᠢᠮᠡ ᠶᠠᠨᠠᠰᠢ ᠴᠢᠵᠢᠮᠠ

**tjri : elmke : yšda : bgmke : bōkmdm : sizme :
qīrq : yšmda : q...**

tejiri : elimke : yašda : begimke : bōkmedim : esizime
: qīrīq : yašīmda : q...

Теңир элиме, жаш бегиме бөкпөдүм, эсил. Кырк жашымда к...

ууар қатунім үчүн : өлдим : жіта : ісім : уорчим...

Уялашым, катыным үчүн өлдүм жетим атам жортуулчум...

ЎДҲӘЕІ➤Ѕ : ➤ЧЈӘ➤ : ЎДҲН➤Ү➤НЈ : ➤ЧЈӘ➤

ууr : bgimke : drltm : ууr : qdšmqa : drltm

ууар : begimke : adiriltim : ууар : qadašimqa : adiriltim

Уялашыман, бегимен айрылдым, уялашымдан кандашымдан айрылдым.

18. Чаа-Холь VI (е-18) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Чаа-Холь суусунун жээгинде.

Изилдегендер: А.О. Гейкель, В.В. Радлов, С.Е.Малов, Х.Н.Оркун.

Тексти

...ЛҮЧ : ҮІІӨЧҮЧ

...čur : lsī brur

...čur : alasī barur

... Чур абасы барды (каза болду)...

ІН➤Л➤ : ДӘЈ : ➤ЧЈЎӨЧ➤Н : ДӘЈ

inm čm : yta : drlu brdmz : yta :

inim ečim : yīta : adirīlu bardīmiz : yīta :

Иним, атам жетим. Айрылдым, бардык (каза болдук). Жетим.

ИТДЖЛ : ЫНЛЖЛ : ДЛЖЛ : ЖЧЛТДЧЖЖИ

quyda : kičme : yīta : drlu brdmz

quyda : ekičime : yīta : adirīlu bardīmiz

Куйда энем жетим. Айрылдым, бардык (каза болдук).

ДТНЛЧЖИЖЖЧЖДЖЛ : Т...ЛТЖ...

buñi šm qdšm yta : o..lum ...

buñi ešim qadašim yīta : o..lum ...

Муңда эшим, кадашым. Жетим о...лум...

ДНЖЛ : ТЧЛ)ЖДЖЛ

bunda : oylanm yta :

bunda : oylanim yīta :

Мында уулу жетим.

19. Чаа-Холь VII (e-19) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Чаа-Холь суусунун жээгинде.

Изилдегендер: А.О. Гейкель, В.В. Радлов, С.Е.Малов, Х.Н.Оркун.

Тексти

𐰉𐰺𐰽𐰸𐰾 : 𐰺𐰽𐰾𐰸𐰾𐰸𐰾 : 𐰺𐰽𐰾𐰸𐰾𐰸𐰾

qutly : čigši bn : qdr : yūida

qutluγ : čigši ben : qadar : yaγida

Кутлуг Чигси мен. Кадарда жоологондо.

𐰺𐰽𐰾𐰸𐰾𐰸𐰾𐰸𐰾 : 𐰺𐰽𐰾𐰸𐰾𐰸𐰾 : 𐰺𐰽𐰾𐰸𐰾𐰸𐰾

qra budunma : yūta : sizme

qara budunīma : yūta : esizime

Кара букарам жетим, эсил

𐰺𐰽𐰾𐰸𐰾𐰸𐰾 : 𐰺𐰽𐰾𐰸𐰾𐰸𐰾 : 𐰺𐰽𐰾𐰸𐰾𐰸𐰾

lme : szme : drldm

elime : esizime : adīrīldīm

Элиме, эсил. Айрылдым.

20. Чаа-Холь VIII (e-20) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Чаа-Холь суусунун жээгинде.

Изилдегендер: А.О. Гейкель, В.В. Радлов, С.Е.Малов, Х.Н.Оркун, И.В.Кормушин.

Тексти

𐰉𐰺𐰽𐰸𐰾𐰏𐰤)𐰇𐰣𐰸𐰤𐰽 : 𐰆𐰺𐰾𐰇𐰇𐰽𐰾𐰏𐰤𐰽

tört uylnm br üčn : bñkümntkdi

tört uylanım bar uçun : beñkumentikdi

Төрт уулум бар үчүн эстелик тургуздук.

𐰆𐰺𐰾𐰇𐰇𐰽𐰾𐰏𐰤𐰽 : 𐰆𐰽

külg pa : bn

külüg apa : ben

Күлүк апа мен.

21. Чаа-Холь IX (e-21) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Чаа-Холь суусунун жээгинде.

Изилдегендер: А.О. Гейкель, С.Е.Малов, Х.Н.Оркун, Д.Д.Васильев.

Тексти

ᠠᠵᠤᠶᠢᠨᠠᠵᠤ : ᠶᠢᠵᠢᠶᠢᠨᠠᠵᠤ

qdašimqa : bökmdm :

qadašimqa : bökmedim :

Кандашыма бөкмөдүм.

ᠶᠢᠵᠢᠶᠢᠨᠠᠵᠤ...

ki : elg : yšm...

eki : elig : yašim...

Кырк эки жашымда.

... ᠶᠢᠵᠢᠶᠢᠨᠠᠵᠤ

... bökmdm :

... bökmedim :

... Бөкпөдүм.

22. Чаа-Холь X (e-22) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Чаа-Холь суусунун жээгинде.

Изилдегендер: А.О. Гейкель, С.Е.Малов, Х.Н.Оркун.

Тексти

𐰉𐰺 : 𐰢𐰆𐰣𐰏𐰤𐰘 : 𐰆𐰣 : 𐰆𐰣𐰣𐰆𐰘

üč : lga : yšm : da : drldm

üč : eliga : yašim : da : adirildim

Кырк үч жашымда айрылдым.

𐰔𐰢𐰢𐰣𐰣𐰺𐰘 : 𐰢𐰢𐰘 : 𐰏𐰆𐰣

buɣra čm : öltm : jta

buɣra¹ ečim : öltim : jita

Буура атам өлдүм жетим.

𐰢𐰣𐰏𐰆𐰘 : 𐰢𐰣𐰣𐰣𐰏𐰆𐰘𐰣𐰣 : 𐰢𐰣𐰣𐰘𐰣𐰣

quyda : qunčuymqa : oɣlmqa

quyda : qunčuyimqa : oɣlimqa

Куйда (үйдө) күнчүйүмө (келинчегиме) уулума.

𐰆𐰆𐰘𐰢𐰣 : 𐰢𐰆𐰘𐰘𐰣𐰣 : 𐰆𐰢𐰢𐰘𐰘𐰘

bgmke : qdšmq : bökmdm

¹ Буура – Карахандардын титулу. Демек, карахандар мамлекетин түптөгөн династиянын титулун кыргыз уруулары алып жүргөн. Буура ечим титулу кыргыздардын ичкилик уруулар тобунун түпкү атасы катары Булгачи деген формада сакталып калган.

toquz qırq : yaşımda : elim ...

Отуз тогуз жашымда элим ...

24. Хая-Ужу (е-24) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Кемчик суусунун жээгинде.

Изилдегендер: В.В. Радлов, Х.Н.Орхун, С.Е.Малов, И.А. Батманов.

Тексти

𐰉𐰺𐰽𐰾...

qulpa...

qulpa...

Кулпа...

𐰽𐰺𐰾𐰽𐰾𐰽𐰾𐰽𐰾

ni bitgin an nt n

ani bitigini ani antan

Аны жаздым Аны андан.

𐰽𐰺𐰾 : 𐰽𐰺𐰾 : 𐰽𐰺𐰾

qra : sqr : kčg

qara : señir : keçig

Кара Сеңир Кечик.

ᠢᠭᠢᠰᠢ ᠵᠢᠭᠢᠨ ᠰᠠᠶᠤ ... ᠲᠤᠲᠤᠬᠡ ᠪᠢᠭᠢᠨ ᠰᠢᠵᠢᠨ : 411 : 911

jgš jgn šy ... tutq bg : rqī : jer

jegiš jigen šayu ... tutuq beg : arqī : jeri

Йегиш жээни сай... Тутук бек, Аргы жери.

ᠶᠡᠭᠡᠰᠢᠰᠢ ᠵᠢᠭᠢᠨ ᠰᠠᠶᠤ : ᠲᠤᠲᠤᠬᠡ ᠪᠢᠭᠢᠨ ᠰᠢᠵᠢᠨ : ᠠᠷᠠᠭᠢ ᠵᠡᠷᠢᠨ... :
ᠵᠢᠭᠡᠰᠢ ᠵᠢᠭᠢᠨ ᠰᠠᠶᠤ : ᠲᠤᠲᠤᠬᠡ ᠪᠢᠭᠢᠨ ᠰᠢᠵᠢᠨ

**kūlg čigsi : bg r rdmm üčün qra sñr ... ltī r : sg
...dm ..be**

kūlüg čigsi : beg er erdemim üčün qara señir ... altī er
: sg ...dm ..be

Күлүк чигси бек эрдигим үчүн Кара Сеңир ...
алты эр ск ... дм ... бе

ᠶᠡᠭᠡᠰᠢᠰᠢ

š r šnz

aš er šanuz

Аш Эр Шаңуз.

25. Означенное (е-25) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Койбалык жергесинде.

Изилдегендер: В.В.Радлов, Н.Х.Орхун, С.Е.Малов, О.В.Субракова, И.А.Батманов.

Тексти

𐰉𐰺𐰽𐰾𐰿𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸...

qñčym : qdšm adrltm : buṇa čqa...

qunčuyim : qadašim adirildim : buṇa ačıqa...

Күнчүйүмөн, кандашымдан айрылдым. Муң тууганым...

𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸

kül čkñ : tutq : sizme : drldm

kül čekünj : tutuq : esizime : adirildim

Күл Чекүң Тутук эсил, айрылдым.

𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸...

elm qnm : szme : drldm : ltun keč drldm...

elim qanım : esizime : adirildim : altun keč adirildim...

Элим, каным эсил. Айрылдым. Алтын кестиги-
мен айрылдым...

ᠡᠯᠢᠮ : ᠬᠠᠨᠢᠮ : ᠠᠢᠷᠢᠯᠳᠢᠮ

beš qırq er ölrüm

beš qırq er ölürtüm

Отуз беш эр өлтүрдүм.

ᠪᠡᠰᠢᠬᠢᠷᠬᠢᠢᠷᠦᠮ

el innči l ...

el inanči el ...

Эл Ынынчы эл...

ᠡᠯᠢ : ᠶᠨᠢᠨᠴᠢᠢᠷᠢ : ᠡᠯᠢᠨᠠᠨᠴᠢᠢᠷᠢᠲᠤᠮ

qanğz : yquyur : qdšlγğz qγunr : öz...

qanğiz : yuquyur : qadašlγğiz qaryunir : öz...

Каныңыз жок болоор, кандашыңар каргаар өз...

ᠬᠠᠨᠢᠶᠢᠵᠢᠵᠣᠭ : ᠶᠤᠬᠤᠷᠢᠵᠢᠷᠠᠨᠢᠷᠲᠤᠮ

yoym : nča rmš drldmz

yoym : anča ermiš adirildimiz

Анда жоктогон элем. Айрылдым.

26. Очуры (е-26) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Койбал жергесинде.

Изилдеген: В.В.Радлов.

Тексти

...𐰉𐰺𐰽𐰸𐰸𐰺𐰽𐰸𐰸 : 𐰺𐰽𐰸𐰸𐰺𐰽𐰸𐰸 : 𐰺𐰽𐰸 : 𐰺𐰽𐰸𐰸

...el ögsi : innču bilge : erg : ülgen

...el ögesi : inanču bilge : erig : ülgen

... Эл өгөсү (титул) Ынанчы Билге Эр Үлген.

... : 𐰺𐰽𐰸𐰸 : 𐰸𐰺 : 𐰺𐰽𐰸𐰸𐰺𐰽𐰸𐰸 : 𐰺𐰽𐰸𐰸 : 𐰸𐰺𐰽𐰸...

... : oylī : tī : küčrī : oylan : toy...

... : oylī : atī : küč urī : oylan : toy...

... Уулунун аты Күч уруу уулу тог...

...𐰺 : 𐰺𐰽𐰸𐰸𐰺𐰽𐰸𐰸 : 𐰸𐰺𐰽𐰸)𐰸 : 𐰺𐰽𐰸𐰸𐰺𐰽𐰸 : 𐰺𐰽𐰸𐰸 : 𐰺𐰽𐰸

...a : elqz üčün : qzγnu : üz quy : yīta : siz..

...a : elinqiz üčün : qazγanu : üz quy : yīta : esiz...

...А элиңиз үчүн казгандым (кызмат кылдым) өзүмдүн куйум (очогум) жетим, эсил.

... ʎ : ɪɪɪ : ʂɪɪɪɪɪ : ɪɪɪ

...r ... siz : tɪzɪr bɛ :siz

...er ... esiz : taɪazɪr bɛɟ : esiz

...Эр ... эсил. Таңазур бек эсил.

...hɛɪ : ɪɪ : hɪɪ : ɟɪɪɪɪɪɪɪ : ɪɪɪ) : ʎɪɪ

...tgɪš : sü : tɟɪ : jɛɪɪ bɪɟ : oɟɪn : rɪɪ

...teɟɪš : sü : teɟɪ : jɛɪɪ bɪɟ : oɟɪn : ɛɪɪɪ

... Тегиш аскер теңи жети миң улан эле.

...ɟɪɪ : ɟɛ ʎɪɪ : ʎɪɪɪ : ɪɪɪɪɪɪɪ : ʎɪɪɪ : ɪɪɪɪ

...jɪɪ : jɛɟɪɪ : rɪɪɪ : ɟɪɪɪɪ : rɪɪɪ : ɔɪɪ

...jɛɪɪ : jɛɟɪɪɪ : ɛɪɪɪɪ : ɟɪɪɪɪɪ : ɛɪɪɪɪ : ɔɪɪɪ...

...Он жети жашында эле. Өлдү...

... : ɟɪɪɪɪ : ɪɪɪɪɪɪɪɪɪɪɪ : ɪɪɪɪ...

...jɪɪɪɪ : tɪɪɪɪɪ jɪɪɪɪ : bɪɪɪɪ ..

...jɛɪɪɪɪ : tɪɪɪɪɪɪɪ jɪɪɪɪɪ : bɪɪɪɪɪ ...

...Жердеги тамгалуу жылкы муңсуз (сансыз).

...ՄԺՄԻՔԻ : ՉԻՎԻԻԻ : ԿԻԻ : ՄՎՋԻԼԻԿԵ

...q baqĩti : buqsiz : rti : qra scin tg ...

...q baqĩti : buqsiz : erti : qara secin teg ...

... Бакты. Муңсуз эле. Кара Сечин тек...

...ԼԻԻԺԾԻԿ : ՅԻԻԿԻԻԻ : ԻՆՎՋ : ՅԻԿՁԻԻԿԻԿԻԻԻ : ...

...siz : bayir : kuznin : on qra : kormz ertinj

...esiz : bayir : kuzinin : on qara : kormez ertinjiz

... Эсил. Багыр Күзүң Он караны көрбөс элениз.

ՁԻԿ : ՁԻԻԻ : ԻԿԵԿ : ՔԵԻԿԻԻ : ԻԻԿԻԻԻ : ԿԿԿԻԻ : Ի...

...m i sr : dsnjz : elg r : dgusnjz : ozsnjz : lpnjz : a...

...m i ser : adasinjiz : elig er : edgusinjiz : ozusinjiz : alpinjiz : a...

...М и сер досунуз элүү эр, ийгиниз өзүңүздүн алпыңыз а...

Ի ՅԻԻԻՁՁԿԻԻ : Ը... ՅԻԿՁՁԿԻԻ : ԶԻԻՁՁԿԻԻ

... ökiñmdnjz j... körmdnjz : bütmdnjz

... ökiñmedenjiz ... körimedinjiz : bütmedinjiz

... Өкүнбөдүңүз ... көрбөдүңүз, жазбадыңыз.

ᠠᠭᠤᠨ : ᠠᠭᠤᠨ : ᠠᠭᠤᠨ : ᠠᠭᠤᠨ : ᠠᠭᠤᠨ : ᠠᠭᠤᠨ ..

... üzr : jüzi : bg l r : biḡze : bg lg : qs...

... üzer : jüzi : beg el er : biḡze : beg elig : qas...

... Үзер жүз бек, эл, эр. Бизге бек элүү каз...

ᠠᠭᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠭᠤᠨ

... szḡz r tur lḡüz

... esizḡz er tur elḡüz...

Эсил эри турду (бар). Элициз...

27. Оя (е-27) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Оя суусунун жээгинде.

Изилдегендер: В.В.Радлов, Х.Н.Орхун,
С.Е.Малов, О.В.Субракова, И.А.Батманов.

Тексти

ᠠᠭᠤᠨ : l...

biḡ ḡq : s...

biḡ aḡuq : s...

Миң Ачук с...

МТDЖТ : МТЗТDЖ

quyda : qunčuym : ...

quyda : qunčuyim : ...

Куйда күнчүйүм ...

ЖЧJЖЖ : JТЖЖТ

drltm : sizme : ...

adirlidim : esizime : ...

Айрылдым, эсил ...

ЖТЖТ : МЖЖЖЖЖ : ж...

kiši : qzγntm : t...

kiši : qazyantim : t...

Киши казгандым (кызмат кылдым) т ...

ТЖЖЖТ : ЖЖЖЖЖЖ : JТЖТЖЖ

elimke : bökmdm : size lm...

elimke : bökmedim : esize elim...

Элиме бөкпөдүм. Эсил элим ...

АЖЫЧДҮҮТЖТ : ҮӨТН : Т : Т...

q dīr yūida : otuz : r : ü...

aq adīr yayīda : otuz : er : ü...

Ак Адырда жоодо отуз эр ү...

ДҮЖ : ДТЖТЖТНТ : ЖЧДЖЖ

bγm : budunmqa : drltm...

bayam : budunumqa : adīriltīm...

Багам, букарамдан айрылдым ...

ТЖТТТТТ : ДТЖЖТТ

r bγ : küsi : bu rmiš

er beγ : küsi : bu ermiš

Эрдин түбөлүк даңы бул эле ...

ДЖТТТ

jta : kü ...

jīta : kü ...

Жетим кү...

28. Алтын-Көл (е-28) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Абакан суусунун жээгинде.

Изилдегендер: В.В.Радлов, Х.Н.Орхун, С.Е.Малов, О.В.Субракова, И.А.Батманов, С.Г.Кляшторный, Р.Ф.Тарасенко.

Тексти

ᠶᠲᠠᠬᠢ : ᠳᠠᠬᠠᠭᠡ ᠶᠡᠭᠡ : ᠲᠠᠬᠠᠭᠡ ᠶᠡᠭᠡ ᠶᠡᠭᠡ

jrđki : brš tgm : rdmlgme : bökm

jerdeki : bariš¹ tegim : erdemligime : böküm

Жердеги Барс тегиме эрдигиме бөкпөдүм.

ᠲᠠᠶᠢᠰᠠᠷᠠᠯᠢᠯᠢᠮ : ᠲᠠᠶᠢᠰᠠᠷᠠᠯᠢᠯᠢᠮ ᠶᠡᠭᠡ ᠲᠠᠶᠢᠰᠠᠷᠠᠯᠢᠯᠢᠮ :
ᠲᠠᠶᠢᠰᠠᠷᠠᠯᠢᠯᠢᠮ : ᠲᠠᠶᠢᠰᠠᠷᠠᠯᠢᠯᠢᠮ

tsr lp : rtņzin utsr küč : rtņzn lg bört : uge brš :
drlm : yütu :

atsar alip : ertņizin utsar küč : ertņizin elig börte :
uge bariš : adirilim : yütu

Атышар алп элеңиз утушар күч элеңиз Элик
Бөртө агам Барстан айрылдым жетиммин.

¹ Сөз кыргыздын каганы Барс-бек жөнүндө жүрүп жатат. 711-жылы түрктөр менен болгон Суңга токоюндагы согушта курман болгон.

törtin lgü : rtmz : bzni : rkig : drti yta

törtin eligü : ertimiz : bizini : eriklig : adirtı yïta

Кырк төрт элек бизди Эркилиг (ажал) айрыды жетимбиз.

ᠲᠣᠷᠲᠢᠨ ᠯᠭᠦ ᠰᠢᠷᠲᠢᠮᠵᠢ ᠪᠵᠢᠨᠢ ᠷᠬᠢᠭ ᠳᠷᠲᠢ ᠶᠲᠠ
ᠬᠢᠰ

**Itun šuna yš : kjki : rtyl tšyl tdčï uge bršm : drlu
brdï : yta**

altun šuna yïš : kejiki : artıyl tašyıl atdačï uge barïšim
: adirïlu bardï : yïta

Алтын Суңга жышынын кийиги артсын, ташысын аткыч өге Барсым айрылып барды (каза болду) жетиммин.

ᠶᠲᠠ ᠰᠤᠨᠠ ᠶᠢᠰ ᠰᠤᠭᠤᠨ ᠶᠢᠰ ᠬᠢᠵᠢᠬᠢ ᠷᠲᠢᠶᠢᠯ ᠲᠠᠰᠢᠶᠢᠯ ᠠᠲᠳᠠᠴᠢ ᠤᠭᠡ ᠪᠠᠷᠢᠰᠢᠮ ᠳᠷᠯᠤ ᠪᠷᠳᠢ ᠶᠲᠠ
ᠬᠢᠰ...

on y : eltdi : ögme : klrti : elmke : rdm üčn : m...

on ay : eltidı : ögüme : kelirti : elimke : erdem üçün
: m...

Он ай элтиди (көтөрдү) энем келтирди (төрөдү) элиме эрдигим үчүн м...

ᠣᠨ ᠶᠡ ᠡᠯᠲᠢᠳᠢ ᠥᠭᠦᠮᠡ ᠬᠡᠯᠲᠢᠷᠲᠢ ᠡᠯᠢᠮᠬᠡ ᠷᠳᠢᠮ ᠤᠴᠢᠨ ᠮᠤ...
ᠣᠨ ᠠᠶᠢ ᠡᠯᠲᠢᠳᠢ

**elm : öknčje : qln : yγqa : qymtn : tgin : drldm
a: yta**

elim : ökünčüje : qalın : yaγıqa : qaymatun : tegin :
adırlđım a: yıta

Элим өкүнөт калың жоону кыйган тегинден ай-
рылдык деп айтат.

𐰉𐰺𐰽𐰸𐰾𐰿 : 𐰽𐰺𐰽𐰸𐰾𐰿 : 𐰽𐰿𐰸𐰾𐰿𐰽𐰿 : 𐰽𐰿𐰾 : 𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿

inŋzke : ečŋzke : ingn jüki : elz : tüšrtŋz

iniŋizke : ečiŋizke : ingen jüki : eliz : tüšürtiŋiz

Иниңизге атаңызга инген жүгүн элиз (тегиз)
түшүрдүңүз.

29. Алтын-Көл II (e-29) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Абакан суусу-
нун жээгинде.

Изилдегендер: В.В.Радлов, Х.Н.Орхун,
С.Е.Малов, О.В.Субракова, И.А.Батманов,
С.Г.Кляшторный, Р.Ф.Тарасенко.

Тексти

...𐰾𐰿𐰾𐰿 : 𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿 : ... : 𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿 : 𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿 : 𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿

**...ma : qunčyuma :... bökmdme budnmqa :
bökmdm**

...ma : qunçuyma : bökmedime budunimqa :
bökmedim :

Күнчүйүмө бөкпөдүм, букарама бөкпөдүм

... ᠰ ... ᠨᠠ ᠨᠡ ...

...r... üçün : ...

...er... üçün : ...

... Үчүн...

ᠰᠤᠶ᠋ᠦᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠ : ᠶᠤᠨᠠ : ᠰᠤᠶ᠋ᠦᠨᠠᠨᠠᠨᠠ : ᠶᠤᠨᠠ : ᠰᠤᠶ᠋ᠦᠨᠠᠨᠠᠨᠠ :
ᠰᠤᠶ᠋ᠦᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠ

**rdm blsr : munḡ : rmz : munḡ : rsm : zrü lqnp : rdmlg
: btur mn**

erdem bulsar : munḡ : ermez : munḡ : ersem : ezeru
alqanip : erdemlig : batur men

Эрдик болсо муң этпес (болбос) муң этсе (болсо)
эзерү (түгөл) алкайт эрдигинди баатырмын мен...

ᠰᠤᠶ᠋ᠦᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠ : ᠶᠤᠨᠠᠨᠠ : ᠰᠤᠶ᠋ᠦᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠ : ᠶᠤᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠ

rdmlg bulsr : budn : isrk : jürmdi : rnčm : ikzme

erdemlig bulsar : budun : isrik : jürümedi : erinčim :
ikizime

Эрдигиң болсо букара ичип (мас болуп) жүрбөйт эрдигим эгизиме.

ԻԿՅՁՆԻՆԿԻ : ԿԵՄՄՁ : ԿԿՁՁՁՁՁԿ : ԿՆՅՆՂԻԿ

**elmde : tört : tgzndm : r rdmm : ücün : inncü lp
sın**

elimde : tört : tegzindim : er erdemim : ücün : inanču
alp seşün

Элимден төрт тизгиндедим (башка өлкөлөргө чыктым) эр эрдигим үчүн Ынанчы Алп Сеşүн.

ԻԸԻԿԻ : ՌԵՅ : ԻԿԿ) : ՖԻԿՅՅ : ԿԿԿ : ԻԿԿՖՅ

on y elti : ögm : oylan : toydum : rin : ulıym

on ay elti : ögim : oylan : toydum : erin : ulıyatım

Он ай элти (көтөрдү) энем уул туулдум, эрди уланттым.

ԿԿՁՁՁԸԻԿԿ : ԿՅԿԿԿԿԿ : ԿԿԿ : ԿԿԿ... : ...ԿԿ

r rdm bulsr : ndy rmš : ltun qp r... : ...tm

er erdem bulsar : anday ermiš : altun qar r... : ...tim

Эр эрдиги болсо анда этип (кылып) Алтын Кап...

ԿԿՁՁՁՁԿԿԿԿԿԿԿԿԿԿԿԿ : ԸԿԸԿ : ԸԿՅՅ : ԿԿՅՅՅՅ

r rdm үчүн түпүт qnqa : ylbš brdm : klmdm :

er erdem үчүн түпүт qanqa : yalabaš bardim :
kelmedim

Эр эрдигим үчүн Тибет канга йалавач (элчиликке)
бардым келбедим¹.

30. Уйбат I (е-30) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Уйбат суусу-
нун жээгинде.

Изилдегендер: В.В.Радлов, С.Е.Малов,
Х.Н.Орхун, И.В.Кормушин.

Тексти

ᠠᠷᠢᠳᠢᠭᠢᠮ ᠤᠴᠦᠨ ᠲᠦᠫᠦᠲᠦ ᠴᠢᠨᠴᠢ ᠠᠯᠤᠮᠳᠤᠮ :

rdm үчүн туҕа brmše

erdem үчүн туҕа bermiše

Эрдигим үчүн туу берди.

ᠠᠷᠢᠳᠢᠭᠢᠮ ᠤᠴᠦᠨ ᠲᠦᠫᠦᠲᠦ ᠴᠢᠨᠴᠢ ᠠᠯᠤᠮᠳᠤᠮ :

rdemn üčn elnde qra qnqa brpn

¹ Сөз 710–711-жылдары Тибетке элчиликке барып кайтпай калган кыргыздын элчиси Ынанчы Алп Сеңун жөнүндө жүрүп жатат.

erdemin üçün elinde qara qanqa barıpan¹

Эрдиги үчүн элинде Кара канга барды (кызмат кылды).

ԾՂԾԼ : ԾՎԴ) : ՅԿՁԻԿ : ԶԷ ՁԻԿ

ylbč : brpn : klmdñz : bgmze

yalabači : barıpan : kelmediñiz : begimiz-e

Йалабач (элчи) барып, келбедиңиз, бегибиз

Ի) : ԽԽԽԽ : ԳԻԽԽԽԽԽ : ԾՎԽԽ Խ

on : n insi : toqz oγlī : br üčn

on : en inisi : toquz oγulī : bar üçün

Он эн иниси, тогуз уулу бар үчүн

ԼԾԿԳԻԳԿԽ) : ԶԻԽԽԽԽԽԽԽ ԶԿԻԽՁ

čbš tun trqn : bñüsi tike brtm

čabiš tun tarqan : beñüsi tike bertim

Чабыш Тун тарканга эстелигин тигип бердим.

¹ Кыргыз урууларынын карахандарга кызмат өтөгөндүгүн далилдеп жатат. Демек, карахандар мамлекетин түзгөндө Эне-Сайлык кыргыз уруулары менен кыргыздардын Орто Азияга оогон ичкилик урууларынын ортосундагы байланышы үзүлбөй турган.

31. Уйбат II (е-31) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Уйбат суусунун жээгинде.

Изилдегендер: С.Е.Малов, И.В.Кормушин.

Тексти

𐰉𐰺𐰸

uzt

uz t

Уз...т

𐰉𐰺 𐰆𐰽𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸

uz bilge čaŋšī :

uz bilge čaŋšī :

Уз Билге Чаңшы

...𐰉𐰺𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸

... üčn : lpn üčn : rdmin üčn

... üčn : alp̄in üčn : erdemin üčn

...Үчүн алп үчүн, эрдигим үчүн.

𐰉𐰺𐰸𐰸𐰸 : 𐰉𐰺𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰉𐰺𐰸𐰸𐰸

tükdi : tört : bulıqqa : tükdi

tükedi : tört : bulıñqa : tükedi

Тикти. Төрт булуңга тикти.

ᠲᠢᠬᠢ : ᠲᠦᠷᠲᠦ : ᠪᠤᠯᠢᠴᠠᠭᠠ : ᠲᠢᠬᠢ

pdi : üç qta tg znti

epdi : üç qata teg ezinti

Эпти үч катар тек барып-келди.

ᠡᠫᠠᠮᠤᠯᠠᠮᠤ : ᠤᠯᠤᠰᠤᠶᠢᠨ : ᠲᠡᠭᠲᠡᠭᠦᠨᠲᠢ : ᠡᠵᠢᠨᠲᠢ

tasiz r : eki oylin : birle : ölti

atasiz er : eki oylin : birle : ölti

Атасыз эр эки уулу менен бирге өлдү.

32. Уйбат III (e-32) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Уйбат суусунун жээгинде.

Изилдегендер: В.В.Радлов, С.Е.Малов, Х.Н.Орхун, И.В.Кормушин.

Тексти

ԻՄՁ ... ԵԻ : ՃԻԻԻ : ... : ԻԻԵԻ : ... : Ճ) : ԴԵ : ...

elm...gn : toqztzgn...tn : rg...

elim...gn : toquztizgin...atun : erig...

Элим...кн тогуз ...тизгин ... атын эрин ...

ԻՃԻ : ԴԵ : ԾԿԻԾԻ : ՃԻՃԿԻԻԻ : ԾԿՅԻ :

otz : rg : bšlyu : tutyqa : brdī

otuz : erig : bašlayu : tutuyqa : bardī

Отуз эр баштаган Тутукка барды.

ԻԼԼՁԻ : ՅԿ)ՅՁԻ :

ič čme : drndma

ič ečime : adirindim

Ич атаман айрылдым.

ՋԻԴԿՁՃԻ : ՃԼՁԻԻԻ : ՅԿ)ՅՁԻ : ԾԿՅԻ :

bir yšmta : tčmqa : drndma : brdī

bir yašimda : atačimqa : adirindima : bardī:

Бир жашымда чоң атаман айрылдым. Барды (каза болду).

ԻՎԻԾԿԻ : ԴԻՅ : ՈՅԻ : ԴԻՅ

uruj bšī rtm : innču rtm

uruj bašī ertim : inanču ertim

Уруунун башы эле. Ынанчы элем.

ՎՃԻ : ԸԳՅՃՃ : ԿԻԿԿՅՅ : ԶԻԿՅՅՅՅՅՅՅՅ :
ԸՃՃ : ՅԿՅՅ
ԸՂԻՂԿԻՂԻՂՅՅ : ԿԻԿԿԿՅՅ : ...: ԴԻԻ

**lti : yšmta : qnšrdm : bilinmdm č ečme : yta : drdm
: bčaćya : ič ečme : qnšz ...rti**

altī : yašimta : qaņšīradīm : bilinmedim ič ečime :
yīta : adirdīm : bačaćīya : ič ečime : qaņsiz ertim :

...Алты жашымда атасыз болбодум. Билбедим ич (ордодугу) агамдан жетим болуп айрылдым. Башчы ич (ордодугу) агасыз, атасыз элем.

ԻԿՅՅԻ : Կ)ՅԻԻ : ԶԵՅՅՅ : : ԴՅԻ : ԿՅՅԻ :
ԻՂՅԻ : ՅԸՅՅՅՅԿ....Ե

**elmke : qnīmqa : bōkmdm : ...rme : inme : ečme :
mym km : kü... ük**

elimke : qanīmqa : bōkmedim : ...erime : inime :
ečime : imyam ekim : kü... ük

Элиме, каныма бөкпөдүм ...эриме, иниме, агама
энеме кү...үк.

ᠮᠤᠬᠤᠳᠤᠨᠢᠨᠢ : ᠮᠤᠬᠤᠳᠤᠨᠢᠨᠢ....

rdmin üçün : ...

erdem için : ...

Эрдигим үчүн.

ᠬᠠᠷᠠᠪᠤᠴᠤᠳᠤᠨᠢᠨᠢ : ...ᠳᠤᠨᠢᠨᠢ : ᠰᠤᠶᠠᠳᠤᠨᠢᠨᠢ : ᠪᠣᠬᠤᠮᠣᠳᠤᠨᠢᠨᠢ

qra : budn : ...m : öz : oylm : bökmdm

qara : budun : ...m : öz : oylüm : bökmedim

Кара букара ...м өзүмдүн уулум бөкпөдүм.

ᠲᠠᠷᠠᠬᠤᠨᠢᠨᠢ : ᠰᠢᠶᠠᠳᠤᠨᠢᠨᠢ...ᠪᠣᠬᠤᠮᠣᠳᠤᠨᠢᠨᠢ : ᠪᠣᠳᠤᠨᠢᠨᠢᠨᠢ

trqn : šun : ...bökmdi : budniņa

tarqan : šun : ...bökmedi : budniņa

Таркан Сеңүн ... бөкпөдү. Букарама.

ᠶᠤᠯᠢᠭᠢ : ᠶᠤᠯᠢᠭᠢ : ᠶᠤᠯᠢᠭᠢ... : ᠮᠤᠬᠤᠳᠤᠨᠢᠨᠢᠨᠢ : ᠳᠤᠯᠢᠭᠢᠨᠢ

el čur : eliņe : q...rdmiz üçün : yqlđi

el čur : eliņe : qa...erdemiz üçün : yoqladı

Эл Чур элине ка... эрдигибиз үчүн жоктоду.

... чыңданыш : ... эрдигибиз : эрде : таныш

...rmz uz : ...bilge : bg : oylı

...rımız uz : ...bilge : beg : oylı

...Рымыз уз ... билги бек уулу.

Үч чыңданыш... үч эрдигибиз эрдигибиз... үчүн...
хүнүн : ч ... эрдигибиз эрдигибиз

**rdmin üčn : ...l.e : toqz : rg udš r : lpn : ö..türp :
ö..r ltı rdm bgme**

erdemin üçün : ...l.e : toquz : erig uduš er : alpın :
ö..türip : ö..er altı erdim begime

Эрдигим үчүн ...л...е тогуз эрди утурлап эрди, ал-
пты ө...түрүп, ө... ер алты эрди бегиме

Үч чыңданыш... үч эрдигибиз : эрдигибиз : эрдигибиз :
эрдигибиз : эрдигибиз : эрдигибиз

**r ..dmn üčn : i...ta : yqladı : qulı : lp tutsr : küč : ič
čme**

er ..demin üçün : i...ta : yoqladı : qulı : alip tutsar :
küč : ič ečime

Эр... үчүн и...та жоктоду. Кулун, алпын тутуп күч
бердим. Ич (ордодогу) агама.

ᠳᠡᠹᠭ᠋᠎ᠠ ... ᠶ᠋ᠬᠡᠢᠣᠨ ... ᠲᠤᠨᠲᠤ : ᠳᠤᠨᠲᠤ :
ᠬᠢᠶᠢᠳᠤ ᠶᠤᠡᠨᠲᠤ ᠲᠤᠨᠲᠤ ᠲᠤᠨᠲᠤ

yūda...btgčï...uz qop : budn : tikn : bilir : rti

yaγīda...bitigčï...uz qop : budun : tikin : bilir : erti

Жоодо ... жазды ...уз көп. Букара тикти. Билген эле.

33. Уйбат-IV (е-33) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Узун-оба жергесинде.

Изилдегендер: С.Е.Малов, Х.Н.Орхун.

Тексти

ᠲᠤᠨᠲᠤ : ᠳᠤᠨᠲᠤ

ukuz : lpn

ukuz : alp̄in

Укмуш (көп) алп

ᠶᠤᠨᠲᠤ ᠲᠤᠨᠲᠤ

bn̄gü rti

bn̄gü erti

Түбөлүк эле

34. Уйбат-V (e-34) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Узун-оба жер-гесинде.

Изилдегендер: С.Е.Малов, Х.Н.Орхун.

Тексти

... ԳՄ×Ջ : ՈԿԿ... : ԾԺ

...jrde : qšr ... : bl

...jerde : qašar ... : bal

...Жерде Кашар ... бал

35. Туба-I (e-35) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Туба суусунун жээгинде.

Изилдегендер: Х.Н.Орхун, С.Е.Малов.

Тексти

... ՌԼ Ռ : ԾԿՂԻԺ

...üčn : yüıqa...

...üčün : yaüıqa...

... Үчүн жоодо...

ᠶᠨᠬᠤ : ᠲᠤᠲᠤᠭ

...künč tutuq

...künč tutuq

...Күч Тутук.

36. Туба-II (е-36) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Шелаболинск жазмасында.

Изилдегендер: Х.Н.Орхун, С.Е.Малов, В.К. Вяткина.

Тексти

... ᠶᠨ ᠬᠤᠲᠤᠭ

... jüz yšüna

... jüz yašüna

... Жүз жашына

... ᠬᠢᠲᠢᠭ ᠲᠤᠲᠤᠭ

...tjrm čük bizke

...tejirim čük bizke

... Теңирим чөк бизге.

ᠶᠡᠷᠢᠮᠡᠵᠢᠨ ᠨᠠᠵᠢᠨ ᠪᠣᠯᠠᠨ

idi jrme : bᠻgu : bol...

idi jerime : beᠻgu : bol...

Ыйык жериме түбөлүк бол...

37. Тес (е-37) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Тес суусунун жээгинде.

Изилдегендер: В.В.Радлов, Х.Н.Орхун, О.В.Субракова, И.А.Батманов, Д.Д.Васильев.

Тексти

ᠠᠷᠠᠴᠠᠨᠢ ᠶᠡᠷᠢᠮᠡᠵᠢᠨ ᠪᠣᠯᠠᠨ

qra qn ičrgi bn zgne

qaraqan¹ ičregi ben ezgene

Кара кан ичреги мен Эзгене.

ᠶᠡᠳᠡᠰᠢᠮᠠ ᠲᠦᠨ ᠶᠡᠰᠢᠮᠠ ᠡᠷᠲᠢ

It otz yšma rti

altī otuz yašīma erti

¹ Кара хан титулунун чыккан шартын көрсөтүп жатат. Кара хан титулу ичкилик (ичрек – ордо ээси) урууларына таандык болсо керек. Эзгене – кыргыздардын каганы Барс-бектин атынан түрктөргө каршы союз түзүү үчүн түргөштөргө элчиликке барган элчинин аты.

Алты отуз жашта элем.

𐰀𐰃𐰆𐰇𐰏𐰓𐰔𐰕𐰖𐰗𐰘𐰙𐰚𐰛𐰜𐰝𐰞𐰟

bn öltm türgš l içnt bg bn biçig

ben öltüm türgeš el içinde beg ben biçig

Мен өлдүм. Түргөш элинин ичинде бек мен. Жазуу.

38. Ак-Юс (е-38) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Ак-Юс суусунун жээгинде.

Изилдегендер: Х.Н.Орхун, И.А.Батманов.

Тексти

𐰀𐰃𐰆𐰇𐰏𐰓𐰔𐰕𐰖𐰗𐰘𐰙𐰚𐰛𐰜𐰝𐰞𐰟 : 𐰀𐰃𐰆

ltušnta : klp

altušinta : kelip

Алтысында келип.

𐰀𐰃𐰆 : 𐰀𐰃𐰆𐰇𐰏𐰓𐰔𐰕𐰖𐰗𐰘𐰙𐰚𐰛𐰜𐰝𐰞𐰟

lm : qnm : trsn bn ta

elim : qanīm : tersin ben ata

Элим, каным Терсин мен ата.

ᠡᠯᠢᠮᠤ ᠬᠠᠨᠢᠮᠤ ᠲᠡᠷᠰᠢᠨ ᠮᠡᠨ ᠠᠲᠤ.

urm

urim

Уулум.

ᠤᠷᠢᠮᠤ : ᠡᠭᠦᠳᠡ ᠪᠠᠰᠢ ᠶᠢᠨᠠᠯᠢ ᠡᠰᠤ.

burtm : ügd baš inl s

burtam : ügde baš inäl es

Буртам энем Баш Ынал Эс.

ᠪᠦᠷᠲᠠᠮᠤ ᠡᠨᠡᠮᠤ ᠪᠠᠰᠢ ᠶᠢᠨᠠᠯᠢ ᠡᠰᠤ.

bnp eglp ...sner : l l jp

banap eglip ...siner : el al jap

Байлап ийилип ...синеп, эл ал жап...

39. Кара-Юс I (е-39) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Кара-Юс суусунун жээгинде.

Изилдегендер: Х.Н.Орхун, С.Е.Малов.

Тексти

ᠬᠠᠭᠢᠨ : ᠠᠨᠳᠠ

beṅkü : qya

beṅkü : qaya

Түбөлүк кайкы (аска)!

ᠯᠢᠨ)...ᠴᠢᠰᠢᠨᠶ

čšün ... ntly **ül**

ečšün ... antaliy ül...

Эчсүн ...анда үл...

ᠰᠳᠠᠮᠬᠡᠨᠢᠨᠠᠷᠠᠫᠠᠷᠠᠶᠠᠸᠠ

sdm knčn ra pa čra

esdem kenčin ara apa ačra

Эсдем кичүү ара... апа ач...

ᠮᠢᠨᠵᠢᠨᠠᠨᠳᠠ

mṅkü qya

meṅkü qaya

Түбөлүк кайкы (аска)!

ӦҮ|Һ1) ǂ ǂ ǂ | ǂǂǂǂǂǂǂǂǂǂǂǂǂǂǂǂǂǂǂǂǂǂǂ

nč ys qр an aya smᵇ uгуul nč үүкbčlrᵇu

anča ayıs qор ana aya esmiᵇ uагуul anča үүүк bčlrᵇu

Анча көтөрүлүп, көп ана айтам. Эңишти жарды анда үйүп...

40. Ташеба (е-40) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Ташеба суусунун жээгинде.

Изилдегендер: А.В.Андрианов, А.О.Гейкель.

Тексти

ᵇxǂ :)ч : ǂ : xᵇᵇᵇ : ǂүҵǂǂǂǂǂ : ǂчmǂǂ

rdm : nr : t : dkü : elg atүі : brlt onq

erdem : anar : at : edükü : elig atayі : barіltі on-уq

Эрдиги менен Анар ийги атын, Он ок элинин атасын бардырды (жайылтты).

41. Кемчик-Чиргак (е-41) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Кемчик суусунун жээгинде.

Изилдегендер: С.Е.Малов, Х.Н.Орхун, И.А.Батманов.

Тексти

ᠠᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨ
ᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨ

r rdmim : tlr eĉm : bŋ rm : szme : blq : tym szme

er erdemim : atlar eĉim : biŋ erim : esizime : balıq :
taŋım esizime

Эрдигим, аттарым, эшим, миң эрим эсил. Балык (шаар), тоо эсил.

ᠰᠢᠷᠠᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨ
ᠰᠢᠷᠠᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨᠨᠠᠭᠤᠷᠣᠨ

tŋlr̄m : r tu yq ĉn : jti : śnqī ĉm : tšru : tlti

tuŋlarım : er atu yoq ücün : jeti : aśnuqī eĉim : tašru
: etilti

Тоңгуларым (эрлерим), эр аты жок болгону үчүн жети досумду, агамды тышка этилтти (жиберди).

el içregiñe : egdimšem : eršen : ayıq : ešim senram : qanta : erütšem qan eregje

Элди ичкериге (ордого) ийдиргенде Эрсен айтуучум (кеңешчим), эшим Сенрам канда болгон Кан Эреге

І ǰ Һ Ғ Һ ✽ Ұ Ը Ұ ✽ Ү Ү Һ ✽ І Һ ✽ Ү Ұ ✽ Ұ Ү М ✽ Լ Զ Զ Һ Һ ✽

skz : jtmš : yšm : öltm : szme : ɣmɣa : ltmč t : bntm

sekiz : jetmiš : yašim : öltim : esizime : aɣama : altmič at : bentim

Алтымыш сегиз жашымда өлдүм, эсил. Агама алтымыш ат бердим.

Ң Ң Ү Ҷ Ұ Ұ Һ Ը Ը : Ҷ Ұ Ұ : Ұ Һ ✽ Ұ Ү М ✽

z zl urɣu qby : urɣu : rtmɣa ltm

az ezil uruɣu qabay : uruɣu : artimɣa altim

Аз Эзил уругун жана каман уругун арттырганы (жакшыртканы) алдым.

42. Бай-булуң I (e-42) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Бай-Булуң жергесинде.

Изилдегендер: С.Е.Малов, Х.Н.Орхун, И.А.Батманов, А.И.Кунаа, Д.Д.Васильев, И.В.Кормушин.

Тексти

ᠠᠳᠤᠮᠤ ᠵᠢᠨ ᠲᠣᠭᠳᠢ ᠶᠤᠯᠠᠨᠢᠮᠤ ᠶᠤᠰᠢᠵᠢ ᠪᠴᠢᠮᠤ ᠠᠳᠢᠷᠢᠯᠳᠢᠮᠢᠵᠢ

r tm öz toγdī oγlanīm sz bčm drltmz

er atīm öz toγdī oγulanīm esize ebčim adirildimz

Эр атым Өз тогды уулум эсил абабыздан айрылдык.

ᠠᠳᠤᠮᠤ ᠵᠢᠨ ᠲᠣᠭᠳᠢ ᠶᠤᠯᠠᠨᠢᠮᠤ ᠶᠤᠰᠢᠵᠢ ᠪᠴᠢᠮᠤ ᠠᠳᠢᠷᠢᠯᠳᠢᠮᠢᠵᠢ

rdm üçn inl ntan öntm : esze : ekünjig : rdmm bšī
: üçn el rdm

erdem üçün inal anta öntim : esize : ekünjig : erdemim
bašī : üçün el ertim

Эрдигим үчүн Ынал андан өндүм (жеттим) эсил
өкүнөм эрдигим башым (акылым) үчүн эл эттим
(башкардым).

ᠠᠳᠤᠮᠤ ᠵᠢᠨ ᠲᠣᠭᠳᠢ ᠶᠤᠯᠠᠨᠢᠮᠤ ᠶᠤᠰᠢᠵᠢ ᠪᠴᠢᠮᠤ ᠠᠳᠢᠷᠢᠯᠳᠢᠮᠢᠵᠢ

qdšm rn : ηljü : yoγldη : dgü tš : kim ögz : bηü :
jrηndme

qadašim eren : enlejü : yoγladīη : edgü tiš : ekim ögüz
: beηü : jeriηindeme

Кандашым эреним ыңаалап (ыйлап) жоктодуң
ийги аялым акем өгүм (урпагым) түбөлүктүүлүк же-
ринде.

ҮҮҮҮҮҮҮ : ҖҺХХ : ҖҮ : 13456789 : 04 :
04 : ҖҖҖҖ : ҖҖҖҖ
ҖҖҖҖ

šuyur čd : btdm : bñ : skz dqlīy : brmm : bγšma :
trti : bökmdm

šuyur šad : bitidim : biñ : sekiz adaqlīy : barīmīm :
baγīšima : tiriti : bökmedim

Шугур Чад жаздым миң сегиз аяктуу баарыма
(үйүмө) багышыма (желегиме) төрт бөкпөдүм.

9h : ҖDҖҖ : ҮҮҺ : 9h : ҖҖҖ : ҮҮҖҖ : ҖҮDҖҖҖ

jtmš yšma : öltm : jtmš r : ölrđm : bñ yīlqī tī

jetmiš yašima : öltim : jetmiš er : ölürdim : biñ yīlqī
atī

Жетимиш жашымда өлдүм жетимиш эр өлтүрдүм
миң жылкы атты.

ҮҮҮҮҮҮ : 1x : 123456789 : 04 : 04 : ҖҖҖҖ

üč rγu yrđm : sdme : drđma bökmdm : nī k btsöjō

üč arγu yorđim : esidime : adirdīma bökmedim : anī
eki btsöjō

Үч Аргуа¹ жорттум эсилим айрылдым бөкпөдүм.

ᠶᠢᠴ ᠠᠷᠭᠦᠠ : ᠵᠣᠷᠲᠤᠮᠤ : ᠡᠰᠢᠯᠢᠮᠤ : ᠠᠶᠢᠷᠢᠯᠳᠢᠮᠤ : ᠪᠥᠬᠡᠮᠡᠳᠦᠮᠤ :
ᠲᠦᠰᠢᠮᠤ : ᠰᠢᠵᠢᠮᠤ : ᠴᠢᠶᠢᠷᠢᠪᠣᠳᠤᠨᠢᠮᠤ : ᠡᠰᠢᠵᠢᠮᠤ : ᠠᠶᠢᠴᠢᠲᠤᠯᠤ :
ᠪᠣᠳᠤᠨᠢᠮᠤ : ᠡᠳᠭᠦᠲᠢᠰᠢᠶᠢ

**jüz r q : dšm : szme : bñ r budnma : sizm : q iğ tlu
: budnm : dgü tšñ**

jüz er qa : dašim : esizime : biñ er budunīma : esizim
: aq iğ atlu : budunīm : edgü tišñ

Жүз эр кандашым эсилим миң эр букарам эсилим
ак аттуу букарам ийги аялым.

ᠶᠢᠴ ᠡᠷ ᠴᠠ : ᠳᠠᠰᠢᠮᠤ : ᠡᠰᠢᠵᠢᠮᠤ : ᠪᠢᠨᠡᠷ ᠪᠤᠳᠤᠨᠢᠮᠤ : ᠡᠰᠢᠵᠢᠮᠤ :
ᠠᠶᠢᠴᠢᠲᠤᠯᠤ : ᠪᠣᠳᠤᠨᠢᠮᠤ : ᠡᠳᠭᠦᠲᠢᠰᠢᠶᠢ

**siz jrm : idq jrm : sze : sz ečlm : qnm : küñ y size
: na štgün jrm : n bilgr**

esiz jerim : iduq jerim : esize : esiz ečilim : qanīm :
küñ ay esize : ana eštegün² jerim : en bilgür

Эсил жерим, ыйык жерим, эсил атам, каным, күн
ай эсил, ана Эштегүн жеримен эң билгир.

¹ *Аргу* – Кыргыз Республикасынын Чүй, Талас аймактары. Кыргыздардын Ала-Тоого жортуул кылып көчүп келгендигин далилдеп жатат.

² *Эштегүн* – Жунгариядагы аймак. Бул аймакта шато деген аталыш менен кыргыздын солто уруусу жашаган. Бул урууну байыркы тибет географтары жолто деп аташкан.

43. Кызыл-Чираа (е-43) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Кызыл-Чираа жергесинде.

Изилдегендер: С.Е.Малов, Х.Н.Орхун, И.А.Батманов, А.И.Кунаа, Д.Д.Васильев, И.В.Кормушин, А.М.Щербак.

Тексти

ᠪᠣᠳᠤᠨᠢᠮᠠ : ᠣᠶᠤᠯᠢᠮᠠ : ᠶᠣᠲᠤᠵᠢᠮᠠ

budnma : oylma : yotzma

budunima : oylima : yotuzima

Букарама уулума аялыма,

ᠪᠤᠴᠢᠷᠠᠮᠠ : ᠠᠶᠤᠯᠢᠮᠠ : ᠶᠤᠲᠤᠵᠢᠮᠠ

drltm : sčlntm : yiti buṇa :

adirildim : sečlentim : yiti buṇa :

Айрылдым сечледим (коштоштым) жетим мунда.

ᠷᠢᠷᠳᠢᠮᠠ ᠴᠢᠨ : ᠰᠦᠭᠢᠷ ... ᠶᠤᠲᠤᠵᠢᠮᠠ

r rdmm čn : süg r ... ur : drltm

er erdemim için : süg er ... ur : adirildim :

Эр эрдемим үчүн сүк (аскер) эр...ур айрылдым.

ᠠᠨᠭᠤᠯᠤᠮᠤ : ᠪᠢᠷ ᠢᠷᠢᠭᠡ : ᠤᠮᠢᠨᠢᠮᠢᠨᠢᠷᠢᠯᠡ

qanm lp čn : bir rg : ut birle inm birle

qanīm alp üčün : bir erig : ut birle inim birle

Каным алп үчүн бир эрди от бирге каныма бирге.

ᠪᠤᠴᠠᠨ : ᠡᠬᠦ : ᠢᠯᠢᠭ ᠶᠠᠰᠢ

bu qn : ekü : lg yšī : szme :

bu qan : ekü : elig yašī : esizime :

Бул кан кырк эки жашында эсил

44. Кызыл-Чираа II (e-44) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Кызыл-Чираа жергесинде.

Изилдегендер: С.Е.Малов, Х.Н.Орхун,
И.А.Батманов, А.И.Кунаа, Д.Д.Васильев.

Тексти

ᠠᠯᠢᠫᠤᠯᠢᠮᠤ : ᠡᠷᠳᠡᠮᠤ : ᠵᠦᠷᠦᠬᠦᠮᠤ : ᠡᠰᠢᠵᠡ : ᠶᠢᠲᠠ

lp qulm : rdm : jürkm : sze : yta

alīp qulīm : erdem : jürüküm : esize : yīta

Алп кулум эрдиги бар Жүркүм эсил жетим.

А... ҰҖ : ДҰҰҰҰ : НҰҰҰҰҰҰҰҰ : ҰҰҰҰ :
НҰҰҰҰҰҰҰҰ : ҰҰҰҰҰҰ
ҰҰҰҰҰҰ : ҰҰҰҰҰҰ

**q...yda : yğci bn : tzig kejkde : lp bn : tñri elmke :
tuşum : toqz r : ölrtn**

qa...yda : yayıci ben : tezig kejkde : alıp ben : teñiri elimke : tuşum :
toquz er : ölürtüm

Ка...гда Жаачы мен Тезик Кайкыда алп мен Теңир
элиме тушум (туш болгон) тогуз эрди өлтүрдүм.

ҰҰҰҰ) : ҰҰҰҰ : ҰҰҰҰҰҰҰҰ : ҰҰҰҰ : ҰҰҰҰ : ДҰҰҰ

lm qnm : size : bökmdm : kün y : siz : yta

elim qanım : esize : bökmedim : kün ay : esiz : yita

Элим каным эсил бөкпөдүм күн ай эсил жетим.

НҰҰҰҰ : ҰҰҰҰҰҰ : ДҰҰҰҰ : ҰҰҰҰҰҰ : ҰҰҰҰҰҰ : ҰҰҰҰҰҰҰҰҰҰ :
ҰҰҰҰ) : ДҰҰҰҰҰҰҰҰ

**qdšm : kinme : yita : drltm : sizme : jüz küml :
budnm : yta : drltm**

qadašim : ekinime : yita : adirildim : esizime : jüz
kümül : budunim : yita : adirildim

Кандашым иним жетим айрылдым эсил Жүз
Күмүл букарам жетим айрылдым.

ᠠᠨᠵᠢᠰᠢᠮᠦᠩᠢ : ᠡᠳᠢᠰᠡᠭᠦᠮᠡᠨᠦ : ᠶᠡᠸᠢᠮᠠᠳᠤ : ᠠᠵᠢᠰᠢᠮᠠᠳᠤ :
ᠶᠢᠵᠢᠰᠢᠮᠠᠳᠤ

r rdm i : nde : gsük m : yq : qırq : yşmda : drldm

er erdemi : inde : egseküm : yoq : qırq : yaşimda :
adırıldım : u

Эр эрдигимде өксүгүм жок кырк жашымда айрылдым.

ᠠᠷᠰᠤᠯᠠᠨᠠᠶᠢᠭᠦᠮᠡᠨᠦ : ᠲᠢᠷᠢᠭᠦᠨᠡᠨᠦ : ᠪᠡᠨᠦᠭᠦᠯᠦᠭᠦᠲᠤᠬᠤ : ᠲᠤᠭᠤᠨᠡᠨᠦ

rsln külg : tırg : oğlı bn : külg tuğn bn

arслан¹ külüg : tırig : oğulı ben : külüg tuğun ben

Арстан Күлүк Тириг уулу мен Күлүк Тугун мен

45. Көжээлиг-Хову (e-45) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Көжээлиг-Хову жергесинде.

Изилдегендер: С.Е.Малов, З.Б.Чадамба, Д.Д.Васильев, И.В.Кормушин, А.С.Сарсенов.

¹ *Арслан* – кыргыз урууларындагы титул. Карахандардын титулу катары да сакталып калган.

Тексти

የብረት ጽሑፍ : ለእኛውም : ለሌሎችም : ጽሑፍ : ለሌሎችም : ለሌሎችም

oyln tm : čubu č : inl : ...te : tm : šümül öge

oyulan atim : čubu iç : inal : ...te : atim : šümül öge

Уул атым Чубу Ич ынал... атым Шүмүл Өге.

ጸገህ : ለጸገህም ጽሑፍ : ለሌሎችም : ለሌሎችም : ለሌሎችም ጽሑፍ : ለሌሎችም

beš yašmta : qaṅsüz : qlp : tquz : jegirmi : yašmṡa : ögsüz

beš yašimta : qaṅsüz : qalip : toquz : jegirmi : yašimṡa : ögsüz

Беш жашымда кансыз (атасыз) калып он тогуз жашымда энесиз.

ፊት ጽሑፍ : ለጽሑፍም ጽሑፍ : ለሌሎችም ጽሑፍ : ለሌሎችም ጽሑፍ : ለሌሎችም ጽሑፍ

bolup : qatrylnp : otuz : yšmg : öge boltum : qirq : yil

bolup : qatrylanip : otuz : yašimga : öge boltum : qirq : yil

Болуп катууланып отуз жашымда Өге болдум кырк жыл.

ᠯᠢᠲᠤᠮᠤᠨᠪᠣᠳᠤᠨᠪᠤᠯᠠᠳᠢᠮᠤᠨᠲᠢᠰᠢᠶᠠᠶᠢᠯᠠᠳᠢᠮᠤᠨᠡᠯᠳᠢᠮᠤ

el : tutum : budn : bldm : tiš : yγīγ : yγīldm : eldm

el : tutum : budun : buladīm : tiš : yagīγ : yagīladīm
: eldim

Эл туттум букара болдум тыш жоону жооладым
алдым.

ᠪᠢᠷᠡᠵᠡᠮᠢᠰᠢᠶᠠᠰᠢᠮᠤᠶᠠᠮᠤᠬᠣᠬᠡᠲᠡᠭᠢᠷᠢᠳᠡᠬᠡᠭᠡᠨᠢᠵᠢᠳᠢᠮᠤᠨᠰᠢᠵᠢᠮᠤ

**bir : jetmiš : yašmγa : kök : tγride : künge : ezdm
: sizme**

bir : jetmiš : yašimγa : kök : teγiride : künge : ezidim
: esizime

Алтымыш бир жашымда көк Теңирдеги күнгө
эзилдим (кыйналдым) эсилим.

ᠬᠣᠷᠰᠢᠶᠠᠮᠳᠠᠷᠡᠯᠢᠮᠤᠰᠢᠵᠢᠮᠤᠵᠡᠷᠢᠮᠤᠰᠤᠪᠤᠮᠤᠰᠢᠵᠢᠮᠤᠨᠶᠠᠮᠳᠠᠷᠡᠬᠡᠭᠡᠨᠠᠵᠢᠳᠢᠮᠤᠨᠰᠢᠵᠢᠮᠤ

**körsi yamda : elm sizme : jerm : subum : sizme :
quyda : qunčuyum : tul : qltī : sizm**

körsi yamda : elim esizime : jerim : subum : esizime
: quyda : qunčuyim : tul : qaltī : esizime

Көрси Ямда элим эсил жерим суум эсил куйда
кунчуйум тул калды эсил.

ᲘᲞᲠᲚᲛᲜᲝᲞᲟᲠᲡᲢᲣᲤᲥᲧᲨᲩᲪᲫᲬᲭᲮᲯᲰᲱᲲᲳᲴᲵᲶᲷᲸᲹᲺ᲻᲼ᲽᲾᲿ᳀᳁᳂᳃᳄᳅᳆᳇᳈᳉᳊᳋᳌᳍᳎᳏᳐᳑᳒᳓᳔᳕᳖᳗᳘᳙᳜᳝᳞᳟᳚᳛᳠᳡᳢᳣᳤᳥᳦᳧᳨ᳩᳪᳫᳬ᳭ᳮᳯᳰᳱᳲᳳ᳴ᳵᳶ᳷᳸᳹ᳺ᳻᳼᳽᳾᳿᳠᳡᳢᳣᳤᳥᳦᳧᳨ᳩᳪᳫᳬ᳭ᳮᳯᳰᳱᳲᳳ᳴ᳵᳶ᳷᳸᳹ᳺ᳻᳼᳽᳾᳿᳠᳡᳢᳣᳤᳥᳦᳧᳨ᳩᳪᳫᳬ᳭ᳮᳯᳰᳱᳲᳳ᳴ᳵᳶ᳷᳸᳹ᳺ᳻᳼᳽᳾᳿᳠᳡᳢᳣᳤᳥᳦᳧᳨ᳩᳪᳫᳬ᳭ᳮᳯᳰᳱᳲᳳ᳴ᳵᳶ᳷᳸᳹ᳺ᳻᳼᳽᳾᳿

kinm : qdšm : sizme : oɣlnm qzma : ürünüüm :
qram : siz : jüz : elig rme : sizme

ekinim : qadašim : esizime : oɣulanım qizima :
ürünüüm : qaram : esiz : jüz : elig erime : esizime

Иним кандашым эсил уулум кызым үрүңүм (нур-дуу – кыргыз улутунун каймана аталышы) карам (баш ийген элдер) эсил жүз элүү эрим эсил.

ᲑᲠᲣᲤᲦᲧᲨᲩᲪᲫᲬᲭᲮᲯᲰᲱᲲᲳᲴᲵᲶᲷᲸᲹᲺ᲻᲼ᲽᲾᲿ᳀᳁᳂᳃᳄᳅᳆᳇᳈᳉᳊᳋᳌᳍᳎᳏᳐᳑᳒᳓᳔᳕᳖᳗᳘᳙᳜᳝᳞᳟᳚᳛᳠᳡᳢᳣᳤᳥᳦᳧᳨ᳩᳪᳫᳬ᳭ᳮᳯᳰᳱᳲᳳ᳴ᳵᳶ᳷᳸᳹ᳺ᳻᳼᳽᳾᳿᳠᳡᳢᳣᳤᳥᳦᳧᳨ᳩᳪᳫᳬ᳭ᳮᳯᳰᳱᳲᳳ᳴ᳵᳶ᳷᳸᳹ᳺ᳻᳼᳽᳾᳿᳠᳡᳢᳣᳤᳥᳦᳧᳨ᳩᳪᳫᳬ᳭ᳮᳯᳰᳱᳲᳳ᳴ᳵᳶ᳷᳸᳹ᳺ᳻᳼᳽᳾᳿

bij budraq : yont : szme

bij budraq : yont : esizime

Миң бадырек жылкым эсил.

...ᲘᲠᲡᲢᲣᲤᲥᲧᲨᲩᲪᲫᲬᲭᲮᲯᲰᲱᲲᲳᲴᲵᲶᲷᲸᲹᲺ᲻᲼ᲽᲾᲿ᳀᳁᳂᳃᳄᳅᳆᳇᳈᳉᳊᳋᳌᳍᳎᳏᳐᳑᳒᳓᳔᳕᳖᳗᳘᳙᳜᳝᳞᳟᳚᳛᳠᳡᳢᳣᳤᳥᳦᳧᳨ᳩᳪᳫᳬ᳭ᳮᳯᳰᳱᳲᳳ᳴ᳵᳶ᳷᳸᳹ᳺ᳻᳼᳽᳾᳿...

...lz... kümlüg : ülüg : bolti...

...lz... kümlüg : ülüg : bolti

Күмүлгө үлүш болду.

...ᲘᲠᲡᲢᲣᲤᲥᲧᲨᲩᲪᲫᲬᲭᲮᲯᲰᲱᲲᲳᲴᲵᲶᲷᲸᲹᲺ᲻᲼ᲽᲾᲿ᳀᳁᳂᳃᳄᳅᳆᳇᳈᳉᳊᳋᳌᳍᳎᳏᳐᳑᳒᳓᳔᳕᳖᳗᳘᳙᳜᳝᳞᳟᳚᳛᳠᳡᳢᳣᳤᳥᳦᳧᳨ᳩᳪᳫᳬ᳭ᳮᳯᳰᳱᳲᳳ᳴ᳵᳶ᳷᳸᳹ᳺ᳻᳼᳽᳾᳿

...elm siz rinč : jüz : kümül : budunm : siz rinč

...elim esiz erinč : jüz : kümül : budunim : esiz erinč

Элим эсил эрсиз Жүз Күмүл букарам эсил эрсиз.

...ᠡᠯᠢᠮ ᠡᠰᠢᠵ ᠡᠷᠢᠨᠴ : ᠵᠦᠵ : ᠬᠦᠮᠦᠯ : ᠪᠤᠳᠤᠨᠢᠮ : ᠡᠰᠢᠵ ᠡᠷᠢᠨᠴ

ybiziy : kümülmiz : bdük : qiltm : sizm : bökm dm

yabiziy : kümülümüz : bedük : qiltim : esizim :
bökümedim

Жапыз Күмүлдү бийик кылдым эсил бөкпөдүм.

46. Тэле (e-46) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Тэле суусунун жээгинде.

Изилдегендер: С.Е.Малов, И.А.Батманов, А.И.Кунаа, А.М.Щербак, Д.Д.Васильев, А.С.Аманжолов, И.В.Кормушин.

Тексти

ᠡᠯᠢᠮ ᠡᠰᠢᠵᠢᠮᠡ : ᠬᠦᠵᠢ : ᠬᠦᠮᠦᠯᠢᠮᠢᠵᠢ : ᠪᠤᠳᠤᠨᠢᠮᠢᠵᠢ : ᠡᠰᠢᠵᠢᠮᠡ

elm : szme : quyda : qunčuyuma : szme

elim : esizime : quyda : qunčuyima : esizime

Элим эсил куйда кунчуйум эсил.

ᠡᠨᠬᠡᠨᠢ : ᠲᠤᠲᠤᠭ : ᠷᠢᠳᠤᠮᠢ : ᠤᠸᠨ : ᠡᠮᠡ : ᠲᠢᠷᠠᠳᠢᠮ

ögne : tutuq : r rdmi : üčn : lme : tpdm

ögüne : tutuq : er erdemi : üčün : elime : tapadim

Өгүне Тутук эр эрдигим үчүн элиме кызмат кылдым.

ᠶᠡᠬᠡᠰᠢᠮᠢ : ᠡᠭᠷᠢᠲᠡᠮᠡ : ᠲᠦᠷᠲᠦᠨᠪᠣᠲᠯᠤᠭᠢᠯᠢᠮ

lde kšim : gri tbem : tört botly ylqm

elde kišim : egri tebem : tört botluy yilqim

Элде кишим ийри төөм төрт буттуу жылкым.

ᠮᠤᠨᠤᠮᠤᠵᠠᠨ

buṅum yq

buṅum yoq

Мунум жок.

47. Абакан (е-48) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Абакан суусунун жээгинде.

Изилдегендер: С.В.Киселев, С.Е.Малов, О.В.Субракова, И.А.Батманов, Д.Д.Васильев, Д.М.Насилов, И.В.Комушин.

jeti urī oγul : iñizqa : bökmedük : qaηum : ü qušča :
buηa : tüšürmek : ertiniz : buηqa : tura : beηkü tikermen
: yīta

Жети уруу¹, уулуңуз, инициз бөкпөдүк. Атам
Ү кушча муңга түшүрмөк эттиңиз. Муңда туруп
түбөлүк (эстелигин) тиктим, жетим.

ᠵᠡᠲᠢ ᠤᠷᠤᠢ ᠣᠶᠤᠯ : ᠶᠡᠨᠵᠢᠴᠠ : ᠪᠥ᠋᠎ᠡᠮᠡᠳᠦᠬᠦ : ᠴᠠᠨᠤᠮ : ᠦᠬᠦ ᠴᠤᠰᠴᠠ :
ᠪᠤᠨᠠ : ᠲᠦᠰᠦᠷᠮᠡᠬᠦ : ᠡᠷᠲᠢᠨᠵᠢ : ᠪᠤᠨᠠᠴᠠ : ᠲᠤᠷᠠ : ᠪᠡᠨᠬᠦᠲᠢᠬᠡᠷᠮᠡᠨ
: ᠶᠡᠶᠲᠠ

toydy : turñzi : rtzun : qušldčī : blge tutq : yq :
rtzun : lp kögšñ : olru qltī

toyday : turñazī : artzun : qušladačī : bilge tutuq : yoq
: artzun : alīp kögšñ : oluru qaltī

Тоодак, турна артсын. Кушчу Билге Тутук жок.
Артсын. Алп Көкшин олтуруп калды.

ᠲᠣᠣᠳᠠᠬ : ᠲᠤᠷᠨᠠ : ᠠᠷᠲᠤᠵᠢᠨ : ᠴᠤᠰᠢᠯᠳᠠᠴᠢ : ᠪᠢᠯᠭᠡ ᠲᠤᠲᠤᠬᠦ : ᠶᠠᠬᠦ
ᠲᠤᠵᠢᠨ : ᠯᠤᠫᠦᠭᠰᠢᠨ : ᠣᠯᠤᠷᠤ ᠴᠢᠯᠲᠢ

ič jr : lke : rtzun : tčī : lp tutq yoq : yušqdñ lke
zmn tīγ ükz t : ynq : yīta

ič jer : elke : artzun : atčī : alīp tutuq yoq : yušqadiñ
elke azman atīγ üküz at : yanaq : yīta

¹ Байыркы кыргыздарда жети уруу (эл) деген түшүнүк болгон. Рашид-Ад-Диндин маалыматына ылайык Чыңгыз хандын аскерлери Түштүк Алтайда жети туулуу кыргыз башкаруучусун колго түшүргөн.

Ич (ордо) жер, эл артсын. Атчу Алп Тутук жок.
Элдеги Йушка азман (күчтүү) аты, үкүш (кубаттуу)
Жанак ат жетим.

ᠶᠡᠳᠠ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ :
ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ :
ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ :

**toqz : lg yšda : toqz ltmš r ölrnš : r bšisṅ on : ölrți
: bilgem yīta**

toquz : elig yašda : toquz altmīš er ölürmīš : er bašisīṅ
on : ölürti : bilgem yīta

Кырк тогуз жашымда элүү тогуз эр өлтүрдүм. Он
эр башыны өлтүрдүм. Билгем жетим.

ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ :
ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ :
ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ :

**rdemi br üčn qanīnta : kü tutuq : tqa tgmš : bgm
siz : r bšī yīta : čīya**

erdemi bar üčün qanīnta : kü tutuq : atqa tegmīš :
begim esiz : er bašī yīta : čīya

Эрдигим бар үчүн атам күчтүү Тутук атка минди.
Бегим эсил, эр башы жетим, кедей.

... ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ :
ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ :
ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ : ᠲᠣᠵᠤ :

...rn s...nčṅz. : br...ne : tike brtmz : kišde jig tkr biz

...erin s...nčejiz. : bar...ne : tike bertimiz : kišide jig
tiker biz

... Эле с...нчеңиз. Бар...не. Тигип бердик. Киши-
нин жакшысына тиктик биз.

↑×↓ : 4\$↓ : ↑×⇒↑ : 04M# : 813N : h13J : 8T#⇒ :
9h1 : 14104M# h13J : 8T#⇒#

**rde : rtq : rdmi : br üčn : bñkü : tike : brtm : jti :
urī br üčn : tike betmz**

erde : artuq : erdemi : bar üčün : beñkü : tike : bertim
: jeti : urī bar üčün : tike bertimiz

Эрден артык эрдиги бар үчүн түбөлүк (ташты)
тигип бердим. Жети уруу бар үчүн тигип бердик.

... ↑×⇒ ...

...rdm...

...erdem...

...Эрдигим...

48. Бай-булуң II (e-49) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Бай-Булуң
жергесинде.

Изилдегендер: С.В.Киселев, С.Е.Малов, И.А.Бат-
манов, А.И.Кунаа, А.С.Аманжолов, И.В.Комушин.

↓\$↑∂ƒ∂↓\$)⇒↓↑λγ€#λ#ч#ƒ×\$ƒ# : ∂⊙↓ : h↓h↑

lti : by budnm : küçlgn ğn : rqş : ld tşn : bñta : titi

altı : bay budunim : küçlügin üçün : arqış : elde taşın :
buñta : etiti

Алты бак букарамдын күчтүүлүгү үчүн аркыш
(жибек) элде ташыды (ашып-ташты) муңда болду.

49. Тува «Б» (e-50) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Писанная тоо-
сунда.

Изилдегендер: С.Киселев, И.В. Кормушин.

Тексти

h↓↑×⇒ : #)⇒ : |↑#⇒↓ : \$...

tñrm : qnm : sizme :d...

teñirim : qanm : esizime d...

Теңирим, атам эсил д...

↓B⇒ƒ\$↓\$↓...⇒↑λ#↑↑×⇒

kökmş tutqm üçün s rdm

kökmiş tutuqm üçün es erdem

Көкмүш Тутук ...м үчүн көтөрүлгөн элем.

h r t h n s s y x i r n : s s y j s s x

tört qadaşim siz drldm

tört qadaşim esiz adirildim

Төрт кандашым эсил, айрылдым.

o t y k s : r t r i v b x j y

Buğa : r ti Kökdek

buğa : er ati kökdek

Бука, эр аты Көкдек

h r t v b x n ... n

türük bn ...q

türk ben ...qa

Түрк мен ...ка.

50. Тувы (e-51) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Элегест суусунун жээгинде.

Изилдегендер: С.Е.Малов, Х.Н.Орхун, И.А.Батманов, А.И.Кунаа, Д.Д.Васильев.

bm γrna : ltī r balbrm

ebim aγarīna : altī er balbarīm

Үйүм Агарын. Алты эр балбалым

51. Элегест II (e-52) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Элегест суусунун жээгинде.

Изилдегендер: С.Е.Малов, Л.А.Евтюхова.

Тексти

ᠶᠢᠨ ᠲᠡᠬᠦᠨ : ᠰᠡᠭᠦᠨ ᠪᠡᠨ : ᠶᠡᠰᠢᠮᠡᠨ

körtle : šḡun bn : čm : qnm

körtile : šḡün ben : ečim : aqanīm

Көртиле Сеңүн мен атам каным.

ᠪᠦᠭᠦ ᠲᠡᠷᠦᠨ : ᠡᠷ ᠡᠷᠳᠡᠮᠢᠮᠢᠨᠳᠡ

bgü trkn : r rdmmde

bögü terken : er erdemimde

Бөгү Теркен эр эрдиги

ᠯᠯ : ᠳᠠᠴᠠᠷᠠᠨ ᠶᠡᠰᠢᠮᠡᠨ

čč : brš gra šņun

čač : bariš aγira šeņun

Чач Барыс Агра Сеңун (генерал).

52. Элегест III (e-53) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Элегест суусунун жээгинде.

Изилдегендер: С.Е.Малов, И.А.Батманов, А.И.Кунаа, А.М.Щербак, А.С.Аманжолов, Д.Д.Васильев, И.В.Кормушин.

Тексти

ᠠᠪᠠᠷᠢᠰᠠᠭᠢᠷᠠᠨᠰᠡᠩᠭᠡᠨᠠᠭᠤᠨ

kök tņrde bolt kr ulqnr törmš

kök teņiride bolti ker ulqanur törümiš

Көк Теңирден болду Кер Улганыр төрөлдү.

ᠤᠯᠠᠮᠳᠡᠨᠠᠶᠢᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠭᠤᠨ

Imde : bš qta : tgzndm : r rdmm üčn

elimde : beš aqta : tegzindim : er erdemim üčün

Элимде беш Акта тектүү болдум. Эрдигим үчүн.

ᠠᠪᠲᠠᠷᠠᠭᠠᠨ ᠣᠭᠡ ᠲᠢᠷᠢᠭ ᠪᠡᠨ ᠰᠢᠯᠢᠮ ᠠᠭᠠᠨᠢᠮᠠ : бөкмөдм

bg trqn öge trg bn sz lm qnma : bökmdm

beg tarqan öge tirig ben esiz elim aqanima : bökmedim

Бек Таркан Өге Тирик мен эсил. Элиме, атама бөкпөдүм.

53. Оттук Даш III (e-54) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Оттук-Даш тоосунда.

Изилдегендер: И.А.Батманов, А.Ч.Кунаа, З.Б.Арагачи, Г.Ф.Бабушкин.

Тексти

ᠶᠡᠨᠠᠯ ᠤᠷᠦᠨᠭᠤ ᠰᠡᠨᠦᠨ

jči ĩnl : urŋu šŋn

jüči ĩnal : uruŋu šeŋün

Йүчи Ынал Уруңгу Сеңүн.

54. Тува «Г» (e-55) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: белгисиз. Миңсуу музейинде.

Изилдегендер: С.Кисилев, И.Кормушин, Д.Насилов.

Тексти

ᠮᠠᠵᠢᠨ ᠵᠢᠵᠢᠨ ᠪᠣᠳᠢᠷᠠᠭ ᠨᠠᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠨᠠᠨ ᠨᠠᠨᠢᠨ

üč jüz bodrq : ontmqa : bökmdm

üč jüz bodraq : yontımqa : bökmedim

Үч жүз бадырек жылкы бөкпөдүм.

ᠬᠤᠢᠵᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ

quyd: qunčyima drltm : szme

quyda : qunčuyımqa adiriltim : esizime

Куйда (үйдө) күнчүйүмөн айрылдым эсил.

ᠬᠠᠨᠴᠠᠭᠢᠷ ᠲᠥᠯᠴᠢ ᠲᠢᠷᠢᠬ

qančyr : tölč tirg

qančayir : töleč tirig

Канчагыр Төлчү Тирик.

55. Малиновка (е-56) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Уюк жергесинде.

Изилдегендер: Э.Р.Рыгдылон, Л.Р.Кызласов, И.Л.Кызласов.

Тексти

ᠮᠠᠮᠢᠮᠠ : ᠮᠠᠮᠢᠮᠠᠮᠢᠮᠠᠮᠠ...ᠮ

r tm : ᠮᠠᠮᠢᠮᠠᠮᠢᠮᠠᠮᠠ ...ᠮ

er atīm : aᠮᠠᠮᠢᠮᠠᠮᠠᠮᠢᠮᠠᠮᠠ eᠳ...ᠮ

Эр атым Агут. Эрдигим эч...м.

ᠮᠠᠮᠢᠮᠠ : |ᠮᠠᠮᠠᠮᠠ : ...

γdš : szm : ...

aᠮᠠᠮᠠᠮᠠᠮᠠᠮᠠ : esizime : ...

Агадаш эсил.

56. Сайгын (e-57) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Кезе-Терек жергесинде.

Изилдегендер: М.Х.Маннай-оол, И.А.Батманов, А.И.Кунаа, Д.Д.Васильев.

Тексти

ᠪᠡᠭᠦ ᠴᠢᠷ

Вᠡᠭᠦ ᠴᠢᠷ

beᠭᠦ čur

Бенгү Чур.

57. Кезек-Хуре (е-58) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: белгисиз. Тува музейинде.

Изилдегендер: Л.Р.Кызласов, Д.Д.Васильев.

Тексти

... ↑ ↗ ↑ ↘ ...

r ti qar...

er ati qar...

Эр аты кар...

↑ ... ↑ ↗

r...rm...

er...erim...

Эр...элең...

↑ ... h ↑ ⊕ ... x ↑ ⊕ ... ↑ ↑ ... h ... ↗

g...tünt...dünt...sr...n...m

g...tünt...dünt...sr...n...m

Г...түнт...дүнт...ср...н...м

58. Кербис-бары (е-59) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Кербис-Бары жергесинде.

Изилдегендер: А.М.Щербак, И.А.Батманов, А.И.Кунаа, Д.Д.Васильев, А.С.Аманжолов, И.В.Комушин.

Тексти

ᠠᠳᠤ : ᠠᠨᠢᠶᠡᠭᠡᠨ : ᠠᠨᠢᠶᠡ : ᠠᠨᠢᠶᠡᠭᠡᠨᠢᠶᠡᠭᠡᠨᠢᠶᠡᠭᠡᠨ

r tm : külg jgn : qqm : budn : bgıñi : öge

er atım : külüg jegen : aqanım : budun : begini : öge

Эр атым Күлүк Йеген атам, букарам, бегим Өге.

ᠵᠡᠲᠢ : ᠣᠲᠤ : ᠶᠠᠰᠢᠮᠠᠳᠤ : ᠡᠯᠢᠮ : ᠤᠸᠴᠢᠨ : ᠲᠠᠵᠤᠲᠠᠷ

jeti : otz : yšmda : elm : üčn : tqz ttr

jeti : otuz : yaşıma : elim : üçün : toquz tatar

Жыйырма жети жашымда элим үчүн Тогуз Татар.

ᠰᠵᠡᠮᠡ : ᠪᠤᠳᠤᠨᠮᠠ : ᠬᠤᠢᠳᠠ : ᠬᠤᠨᠴᠢᠭᠤᠮᠠ : ᠪᠥᠬᠢᠮᠢᠳᠤᠮ

sme : budnma : quyda : qunčyuma : bökimdm

esizime : budunıma : quyda : qunčuyıma : bökimedim

Эсил букарама, куйда күнчүйүмө бөкпөдүм.

᳗ : ᳚᳚᳚) : ᳚᳚᳚᳚᳚ : ᳚᳚᳚᳚

üč : oγlnmn : ulyturu : umdm

üč : oγulanīmīn : ulγaturu : umadīma

Үч уулумду улап өстүрдүм.

᳚᳚᳚ : ᳚᳚᳚᳚ : ᳗ : ᳚᳚᳚᳚ : ᳚᳚᳚᳚ : ᳚᳚᳚᳚ : ᳗᳚᳚᳚᳚᳚

urī : qdšm : üč : künm : qiz : qdšm : üč : jnčm

urī : qadašim : üč : künim : qiz : qadašim : üč : jenčüm

Уруум, кандашым үч Күнүм (элим), кыз кандашым, үч Йенчүм.

᳚᳚᳚) : ᳚᳚᳚᳚᳚᳚ : ᳚᳚᳚᳚᳚᳚ : ᳚᳚᳚᳚᳚ : ᳚᳚᳚᳚᳚᳚᳚᳚᳚

qln : qdšmqā : bkümdm : yīta : kinm ečel

qalīn : qadašīmqā : bökümedim : yīta : ekinim ečeli

Калың кандашыма бөкпөдүм, жетим апам, агаларым.

᳚᳚᳚᳚᳚᳚᳚᳚᳚᳚᳚᳚᳚᳚᳚

gümke bkümdm buḡa

ögümke bökümedim buça

Энеме бөкпөдүм муңда.

ᠶᠦᠭᠦᠮᠦᠬᠡ ᠪᠦᠬᠦᠮᠡᠳᠢᠮᠢᠮᠠᠨ ᠪᠤᠴᠠ : ᠠᠨᠡᠮᠡ ᠪᠦᠬᠦᠮᠡᠳᠤᠮᠤ ᠮᠤᠨᠳᠠ.

elm : qnma : tñri tgm : yta : bkümdm

elim : qanīma : teñiri tegim : yīta : bökmedim

Элим, атам, Теңир тегим жетим, бөкпөдүм.

ᠶᠦᠬᠡᠮᠡᠳᠢᠮᠠᠨ ᠨᠠᠮ : ᠲᠡᠨᠢᠷᠢ ᠲᠡᠭᠢᠮᠢᠮᠠᠨ ᠶᠡᠲᠠ : ᠪᠦᠬᠦᠮᠡᠳᠤᠮᠤ

el ri üčn : üč : šīya : ...t

el eri üčün : üč : šīya : ...t

Элим, эри үчүн үч жетим ...т.

59. Саргал-Аксы (е-60) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Саргал-Аксы жергесинде.

Изилдегендер: М.Х.Маннай-оол, И.А.Батманов.

Тексти

ᠰᠢᠵᠢ : ᠬᠦᠨᠴᠢ : ᠪᠦᠬᠦᠮᠡᠳᠤᠮᠤ

sz : künčy : bökmdm

esiz : kunčuy : bökmedim

Эсил күнчүйүмө бөкпөдүм.

ᠡᠰᠢᠯᠢ ᠬᠦᠨᠴᠦᠢᠦᠮᠦ ᠪᠦᠬᠡᠮᠦᠳᠦᠮᠤ.

toqz yčda : tuγly : qnqa : tpdm

toquz yačda : tuγluγ : qanqa : tapdīm erdemim

Тогуз жашта Туклук канга табындым (кызмат кылдым), эрдигим.

ᠲᠤᠬᠦᠵᠢ ᠶᠠᠴᠢᠳᠠ : ᠲᠦᠭᠡᠯᠢᠭᠡ : ᠬᠠᠨᠬᠠ : ᠲᠠᠫᠳᠢᠮᠢ

bilmdm : buḡm : yoq

bilmedim : buḡim : yoq

Билбедим, муңум жок.

60. Суглуг-адыр-аксы (e-61) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Шанчы жергесинде.

Изилдегендер: З.Б.Чадамба, А.Д.Грач.

Тексти

ᠡᠯᠢᠮ ᠬᠠᠨᠢᠮᠠ : esizime

elim qnma : szme

elim qanīma : esizime

Элим, каным эсил.

𐰉𐰺𐰽𐰸𐰺𐰻𐰾𐰿 : 𐰺𐰾𐰿𐰺

quyda kšm : szme

quyda ekešim : esizme

Куйда эжем эсил.

𐰶𐰺𐰾𐰿𐰺𐰻𐰾𐰿𐰺𐰻𐰾𐰿

köpk : otčï bn

köpek : otačï ben

Көпөк отачы (дарыгер) мен.

61. Канмылдык-кобы (е-62) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Канмылдык-кобы жергесинде.

Изилдеген: С.З.Б.Чадамба.

Тексти

𐰽𐰺𐰾𐰿𐰺𐰻𐰾𐰿 : 𐰶𐰺𐰾𐰿𐰺𐰻𐰾𐰿𐰺𐰻𐰾𐰿 : 𐰺𐰾𐰿𐰺 : 𐰺𐰾𐰿𐰺

buqčıuq : ruŋu jüz uru : qŋm : szme

buqačıuq : ruŋu jüz urıŋ : aqanım : esizime

Букачык Урунгу Жүз Жапык атам эсил.

62. Ортаа-Хем (Е-63) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Ортаа Кем жергесинде.

Изилдеген: С.З.Б.Чадамба.

Тексти

𐰉𐰺𐰽 : 𐰺𐰽𐰾𐰿𐰽𐰾𐰽... 𐰽𐰾𐰿 : 𐰾𐰿𐰽..

bčn : qra lm ltk...nt r m : qim

bečn : qara elim ltk... anta erim : qim...

Бечин кара элим лтк... ана эрим ким...

63. Оттук Даш II (е-64) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Оттук-Даш тоосунда.

Изилдеген: А.В.Андрианов.

Тексти

𐰾𐰿𐰽𐰾𐰽

jükn trg

jükin tirig

Йүкин Тирик.

64. Кара-булуң I (e-65) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Кара-Булун жергесинде.

Изилдегендер: И.А.Батманов, А.Ч.Кунаа, И.В.Кормушин.

Тексти

ᠠᠳᠤᠰᠤ : ᠳᠤᠰᠤ : ᠰᠤᠳᠤᠳᠤᠰᠤ : ᠠᠳᠤ...

r tīm : ydq : u qnčyṁa : r t...

er atīm : aydaq : u qunčuyīma : er at...

Эр атам Айдак, күнчүйүмө эр ат...

ᠰᠢᠵᠢᠮ : жүз : йнал : қадашым...

sizm : jüz : ïnl : qdšm...

esizim : jüz : ïnal : qadašim...

Эсилим жүз ынал кандашым...

ᠰᠢᠵᠢᠮ : ке : уқілі : таşı size : үр...

szm : ke : yqīly : tš size : ür ...

esiz : ike : yaqīlīy : tašī esize : ür ...

Эсилиме жакын аялым эсил үр (таза)...

ҮӰ : ҺӱDӰӰӰӱӱӱӱӱӱ : Ӱӱӱӱӱӱӱӱ

Im : quyda qunčum : drldm

elim : quyda qunčyuim : adirildim

Элимен, куйда (үйдө) күнчүйүмдөн айрылдым.

65. Кара-булуң II (e-66) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Кара-Булун жер-гесинде.

Изилдегендер: И.А.Батманов, А.Ч.Кунаа, И.В.Кормушин.

Тексти

Ӱӱӱӱӱӱӱӱӱӱӱӱ

b čm sze

eb ečim esize ...

Үйүм, атам эсил...

ӰӰӱӱӱӱӱӱӱӱӱ...

r rdmi : toŋra...

er erdemi : toŋra...

Эр эрдиги Тоңра...

ᠡᠷ ᠡᠷᠳᠢᠭᠢ ᠲᠣᠨᠷᠠ...

r tm : byr ...

er atim : bayir ...

Эр атым – Багыр...

ᠡᠷ ᠠᠲᠢᠮ

jüz r

jüz er...

Жүз эр...

66. Кара-булуң (е-67) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Кара-Булуң жер-гесинде.

Изилдегендер: И.А.Батманов, И.В.Кормушин.

Тексти

...ᠬᠡ ... ᠲᠡᠮᠡᠨ...

...m...rü...

...m...erü...

...M...epү...

67. Эл-бажы (е-68) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Эл-Бажы жергесинде.

Изилдегендер: Д.М.Насилов, И.В.Кормушин, И.Л.Кызласов.

Тексти

ᠠᠯᠢᠪᠠᠭᠠ : ᠪᠠᠭᠤᠯᠢᠨ

lp bᠠᠭa : oᠷlī bn

alīp baᠭa : oᠷulī ben

Алп Бага уулумун мен.

ᠬᠠᠷᠠ : ᠪᠠᠷᠢᠰᠢ ᠶᠢᠨᠠᠨᠴᠤ : ᠴᠢᠭᠢᠰᠢ : ᠪᠨ : ᠶᠡᠶᠢᠲᠠ : ᠰᠵᠡ

qra : brš̄ īnnču : čigsi : bn : yīta : sze

qara : barīš̄ īnanču : čigsi : ben : yīta : esize

Кара Барс Ынанчу Чигси мен жетим эсил.

ᠲᠠᠬᠤᠰᠤᠨ : ᠵᠠᠰᠢᠮᠠᠳᠤ : ᠠᠶᠢᠷᠢᠯᠳᠢᠮᠤ : ᠶᠡᠶᠢᠲᠠ : ᠰᠢᠵᠢᠮᠡ...

tqz on yš̄mda : drl̄tm : yīta : sizme...

toquz on yaš̄imda : adīrīldīm : yīta : esizime...

Токсон жашымда айрылдым жетим эсил...

h1T1 : JY>vJ : x1Y : 9E T>TDY>xJ

tjri : elmke : beš : jgrmi yšmda

tejiri : elimke : beš : jegirmi yašimda

Теңир элиме он беш жашымда.

JYT E T V)...

IT #>9T #vT>YD T>J N>Y>J>Y V J>... J J

elig oyln ...sizm : jüz küml : buduma : qdšm : adrltm...nča

elig oyulan : uru...esizim : jüz kümül : buduma : qadašim : adiriltim... nča

Элим уулум эсил Жүз Күмүл букарам кандашым-дан айрылдым ...нча.

...Y> : ...J : IT #> : H T D>J : H T J D>J : H>...

rm... na sizm : quyda : qunčyma : qt...

...esizime : quyda : qunčuyima : qt...

... Эсил куйда (үйдө) күнчүйүмө кт...

Q1 : 9T #Y H J Y> : 9T #T> ...

tp : jüz rqa šm : jüz rm...

tap : jüz arqa ešim : jüz erim...

... Кызматчы жүз арка эшим жүз эрим...

ᠲᠠᠫ : ᠵᠦᠵᠢ ᠠᠷᠠᠴᠢ ᠡᠰᠢᠮ : ᠵᠦᠵᠢ ᠡᠷᠢᠮ...

biḡ : yon : tm : on tört...

biḡ : yon : tum : on tort...

Миң жылкым он төрт...

ᠮᠢᠨᠵᠢᠯᠻᠢᠮ ᠬᠠᠮ ᠤᠨ ᠲᠦᠷᠲᠦ...

elig tbbm udm : üč ...

elig tebebim udum : üč ...

Элүү төөм, уюм үч...

ᠡᠯᠡᠭᠦ ᠲᠡᠪᠪᠢᠮ ᠤᠳᠤᠮ : ᠦᠴᠢ...

szm ol rnč : tört : jtmš

esizim ol erinč : tört : jetmiš

Эсил ал эрин алтымыш төрт.

ᠡᠰᠢᠯ ᠠᠯ ᠡᠷᠢᠨ ᠠᠯᠲᠤᠮᠶᠢᠰ ᠲᠦᠷᠲᠦ.

yšmta : drlrm : künče

yašimta : adiriltim : ökünče

Жашымда айрылдым өкүнүч.

ЈУТЃ : ІЃЃ : DЈУУ... Ү

elig : süg : yluš : ..r

elig : süg : yaluš : ..er

Элүү аскер жалгыз...эр.

DЈУУ : ҮЃ : ҮТЃ : ҢЃ

yluš : jüz : rig : qut...

yaluš : jüz : erig : qut...

Жалгыз жүз эр кут...

Ү××× : ЃЈ : ЃҢ : ЃЈ

rdmm : ol : dqı : ul...

erdemim : ol : adqı : ul...

Эрдигим ал аюу ууладым...

ЃҢЃҢ : ҢУЃЃЃҢҢҢ : ҮЃҢЃЃ...

tıdqı : qra dııı : lgn tut...

taɣdaqı : qara adıyıy : eligen tut...

Тоодогу кара аюуну эликти тут...

D J J Y Y : D Y Y 1 : ⚡ ↓ # h e T # e

ylɣuʃ : yorɣp : tqz : tging

yalɣuʃ : yorıp : toqz : teginig

Жалгыз жорудум тогуз тектүү.

... ʃ ... ʃ ʃ ʃ ...

...r...üčün...

...r...üčün...

...P... үчүн ...

... : # T # T : ʃ x ⚡ : J 1 ʃ x J

...qızı : rdm : lp rde

...qızı : erdemi : alıp erde...

...Кыз эрдиги алп эрдиги...

⚡ e ⚡ e J : ⚡ ʃ Y J : ʃ Y ⚡ ... ʃ

bgmke : brle : ölm...r

begimke : birle : ölm...er

Бегиме бирге өлм...эр

𐰆𐰺𐰍 : 𐰆𐰺𐰍𐰆𐰺𐰍𐰆𐰺𐰍𐰆𐰺𐰍 : 𐰆𐰺𐰍

...siz : tutu : tš budnu : qni

...siz : tutuy : taš budun : qani

...Сиз Тутук тыш букарага кан.

...𐰺𐰆 : 𐰺𐰆𐰺 : 𐰆𐰺𐰍𐰆𐰺𐰍 : 𐰆𐰺𐰍...

...uš : oylm : jüz r : qdš...

...uš : oylim : jüz er : qadaš...

...Уш уулум жүз эр кандаш ...

...𐰺𐰺𐰺𐰺𐰺𐰺𐰺𐰺𐰺𐰺𐰺𐰺 : 𐰺...

...rim körür umdm : ö...

...rim körür udimim : ö...

...Рим көрүп уктабадым ө...

...𐰆𐰺𐰍𐰆𐰺𐰍𐰆𐰺𐰍𐰆𐰺𐰍 : ...

... turdm : ölm : ...

... turdum : ölmedim : ...

... турдум өлбөдүм ...

...xǰ : ɗɗɪɣ : hɪʔhɛ : ʔx...

...db : yɫɯʂ : tör tg : rd...

...db : yalɯʂ : tör teg : erd...

...Бд Жалгыз төрө тектүү эле ...

hɪʔxǰ : hɣɗɣɣɪʔ : ʂɗ...ɪ

tegdɪm : qra tʂɪɣ : da...ü...

tegdɪm : qara taʂɪɣ : ada...ü...

Тиктим кара ташка ада...ү...

ɗɗɪɣ : ɣɣɪ

yɫɯʂ : oɣɫɪ

yalɯʂ : oɣulɪ

Жалгыз уулум.

...ɛ1 : ɣɣɣɣɣɣ

...gp : blɣ kü üčn

...gip : bilin kü üçün

...Кип Билги күчтүү үчүн

ᠬᠢᠫᠤ : ᠪᠢᠯᠢᠨᠬᠦ : ᠦᠴᠦᠨ

tšq : bñkü : men : etč brdi

tašiq : benkü : men : etči berdi

Ташты түбөлүк мен этип (коюп) бердим.

68. Чер-Чарык (е-69) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Чер-Чарык жер-гесинде.

Изилдеген: Д.М.Насилов.

Тексти

ᠶᠢᠷᠦᠬᠦᠨᠦ : ᠲᠡᠮᠦ : ᠫᠦᠯᠦᠨᠴᠡᠴᠡᠮᠡ

lp jürkñe : tm : pülñe ččme

alip jürküñe : atim : pülün ččeme

Алп Йүркүң, атым Пүлүң Чечем.

ᠲᠠ : ᠲᠦᠷᠢᠬᠦᠯᠢ : ᠳᠢᠷᠯᠲᠢᠮᠵᠠ : ᠰᠵᠡ

ta : tñri qulī : drltmza : sze

ata : teñiri qulı : adıriltimıza : esize

Ата Теңир кулу айрылдык, эсил.

... ᳵ᳚ ... ᳵ ... ᳶ ... ᳷ ...

...rn...t...b...un ...

...erin...at...b...un ...

...Эрин ...ат...б...ун...

69. Элегест IV – Ээр хол (e-70) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Ээр-Хол жер-
гесинде.

Изилдеген: Л.Р.Кызласов.

Тексти

ᳵ᳚ ᳶ᳚ᳶ᳚ᳶ᳚ ᳶ᳚ : ᳶ᳚ᳶ᳚ᳶ᳚ ᳶ᳚ : ᳶ᳚ᳶ᳚ᳶ᳚

külğ čgsi : uruŋu čgsi : elmke

külüg čigsi : uruŋu čigsi : elimke

Күлүк Чигси Уруңу Чигси элиме.

... ᳵ᳚ ... ᳶ᳚ᳶ᳚ : ᳶ᳚ᳶ᳚ᳶ᳚ᳶ᳚ : ᳶ᳚ᳶ᳚ᳶ᳚ᳶ᳚

...tö ... oylm : quydančym : bökmdm

...tö ... oylim : quydançuyim : bökmedim

...Тө уулум күйданчыйым (очок ээси – аялым)
бөкпөдүм.

...𐰉𐰏𐰪𐰪𐰪𐰪 : 𐰆𐰇𐰏

...oγdmdm : tqz

...oγdamdam : toquz

... Уктабадым тогуз.

𐰃𐰏𐰪𐰪𐰪𐰪𐰪𐰪𐰪 : 𐰃𐰏𐰪𐰪𐰪

...yšmda bildmi

...yašimda bildimi

... Жашымда билдим.

𐰏𐰆𐰏𐰪𐰪 : 𐰃𐰏𐰪𐰪𐰪 : 𐰏𐰪𐰪𐰪𐰪

...jgrmi : yšda : elmke ...

.....jegirmi : yašida : elimke

... Жыйырма жашымда элиме...

70. Подкунинск (е-71) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Ортыдакбил жергесинде.

Изилдеген: Э.Рыгдылон.

Тексти

... 𐰉𐰺 𐰽𐰽𐰺 𐰸𐰺 : 𐰺𐰽𐰺𐰺𐰺𐰺𐰺𐰺𐰺𐰺 : ...

... **üčn qa bš : lquširtq bgmš ...**

... **üčün aqa beš : alquširdaqi begmiš**

... **Үчүн ага беш бардыгыбыз бекпиз...**

... 𐰽𐰺𐰺𐰺 : 𐰸𐰺𐰺 : 𐰸𐰺𐰺𐰺 : ...

... **örke : dgü : bgme : ...**

... **örke : edgü : begime : ...**

... **Өргө ийги бегиме...**

... 𐰽𐰺𐰺𐰺𐰺𐰺𐰺𐰺𐰺𐰺𐰺𐰺 ...

... **qra šimqur...**

... **qara šimqur...**

... **Кара сымгур...**

... 𐎧𐎡𐎴 : 𐎠𐎧𐎡𐎴𐎠𐎧𐎴 : 𐎧𐎡𐎴 : ...

... 𐎧𐎡𐎴 : buyruq lp : špun...

.... 𐎧𐎡𐎴 : buyruq alip : šapun...

...Гыл буйрук алп шапун...

𐎧𐎡𐎴 : 𐎧𐎡𐎴𐎠𐎧𐎴 : ... : 𐎡𐎴𐎠𐎧𐎴𐎠𐎧𐎴 ...

...𐎧𐎡𐎴 : bilge...siz bg ...

...a𐎧𐎡𐎴 : bilge....esiz beg

...Айтуучу билге ...эсил бек...

... 𐎧𐎡𐎴𐎠𐎧𐎴𐎠𐎧𐎴 : 𐎡𐎴𐎠𐎧𐎴𐎠𐎧𐎴 ...

... **bökmdm : sizme**

.... bökmedim : esizime

...Бөкпөдүм, эсил

... 𐎧𐎡𐎴𐎠𐎧𐎴𐎠𐎧𐎴 ...

... **mdm...**

... medim...

...Медим...

71. Алды-Бел II (e-72) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Алды-бел жер-
гесинде.

Изилдегендер: А.Грач, И.А.Батманов.

Тексти

... h l n ʸ : h ʃ ʃ : ʒ ʧ ʤ ʦ ʒ

... tč uš : qtun : drlym

... teč uš : qatun : adirilyim

... Теч Уш катындан айрылдым

... h ʧ ʦ : ʃ ʦ ʧ ʃ ʒ

... qry : uyrtn

... qarīy : uyurtum

...Кары журтум

72. Ийме I (e-73) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Хемчик суусу-
нун жээгинде.

Изилдегендер: И.А. Батманов, А.Ч. Кунаа.

Тексти

... 𐰉𐰺𐰸...

... bök...

... bök...

...Бөк...

𐰠𐰺... 𐰸𐰺𐰸𐰸𐰺𐰸𐰺𐰸𐰺𐰸𐰺...

...s qar...adirltm qanš ym

...s qar...adirltım qanš yım...

...С кап... айрылдым каным жим...

𐰠𐰺𐰸𐰸𐰺𐰸𐰺𐰸𐰺𐰸𐰺 : 𐰺𐰸𐰺𐰸𐰺𐰸𐰺𐰸𐰺𐰸𐰺...

...beniḡ btgm : ki bȳlyqa bgme ...

...beniḡ bitigim : eki baylıyqa begime ...

...Менин жазуум. Эки балыктагы (шаардагы) бегиме ...

𐰠𐰺𐰸𐰸𐰺𐰸𐰺𐰸𐰺𐰸𐰺 : 𐰺𐰸𐰺𐰸𐰺𐰸𐰺𐰸𐰺𐰸𐰺 ... 𐰺 : 𐰸𐰺𐰸𐰺𐰸𐰺𐰸𐰺 ... 𐰺𐰸...

teḡri lmke r rdmm üčn y... r : qnda br .. ke...

teḡiri elimke er erdemim üçün uy... r : aqanda ber .. ke....

Теңир элиме эрдигим үчүн уй...р агамда бер... ке...

73. Самагалтай (е-74) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Самагалтай жергесинде.

Изилдегендер: И.А. Батманов, А.Ч. Кунаа.

Тексти

... ᠰᠢᠨᠣᠨ ...

...r sū on...

...er sū on...

...Эр аскер он...

74. Кутен-булук (е-75) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Кутен-булук аскасында.

Изилдеген: Э.Р. Рыгдылон.

Тексти

... ᠡᠯᠢᠮᠡᠨᠳᠠᠢᠴᠢᠯᠢᠨ ...

...lmke ...d... č ...ül...

...elimke ...d... č ...ül...

...Элиме ...д... ч...үл...

75. I күзгүдөгү жазуу (e-76)

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Абакан шаарына жакын жердеги коргондо.

Изилдегендер: В.В. Радлов, Е.И. Лубо-Лесниченко.

Тексти

...h r r y ↓ x e : y r r y i r ...

...tüz r q b g : küzksi ...

...tüz aruq beg : küzküsi ...

...Түз Арук бек күзгүсү ...

76. Кытай күзгүсүндөгү жазуу (e-77)

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Миңсуу жергесинде.

Изилдегендер: В.В.Радлов, Х.Н.Орхун, Л.В.Евтюхова, Э.Р.Рыгдылон, Е.И.Лубо-Лесниченко, Д.Д.Васильев.

Тексти

... r h h r y x : y r r y x : r r r y ...

... r t...tük m kün km : özü k ...

... er ti...tüküm künküm : özü k ...

...Эр т...түнүм, күнүм өзүк (аялым)...

77. Кытай жез тыйынындагы жазуу (e-78)

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Миң-Суу жергесинде.

Изилдегендер: Е.Дроун, В.В.Радлов, Х.Н.Орхун, Э.Р.Рыгдылон, Д.Д.Васильев, А.М.Щербак, И.Г.Добродомов, И.Л.Кызласов.

Тексти

𐰉𐰺𐰽𐰾 : 𐰉𐰺𐰽

bṅ čur b qča

biṅ čur eb aqča

Биң Чур үй акча.

78. Кытай жез тыйынындагы жазуу (e-79)

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Каптырево айылында.

Изилдегендер: В.В.Радлов, Х.Н.Орхун, Д.Д.Васильев, А.М.Щербак, И.Л.Кызласов, А.С.Аманжолов.

Тексти

𐰉𐰺𐰽𐰾𐰽𐰾 : 𐰉𐰺𐰽𐰾𐰽𐰾

bqīr bčī : b kičg urqa

baqīr biči : eb kičig urīqa

Багыр жазды үйдүн кичүү уулу.

79. Курдун тогоосундагы жазуу (e-80)

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Беллик айылында.

Тексти

...𐰉𐰺𐰽 ...

...čur ...

...čur ...

...Чур...

80. Алтын идиштеги I жазуу (e-81)

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Копен чаатас коргонунда.

Изилдегендер: С.В. Киселев, А.К. Боровков.

Тексти

𐰉𐰺𐰽𐰾 : 𐰾𐰽𐰾 | : 𐰉𐰺𐰽𐰾𐰾

bg lüg : kümš : brtmz

beg ülüg : kümüş : bertimiz

Бекке үлүш күмүш бердик.

81. Алтын идиштеги II жазуу (e-82)

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Копен чаатас коргонунда.

Изилдеген: С.В. Киселев.

Тексти

↓𐰉𐰺𐰽𐰾𐰿

Itun šyir

altun šayir

Алтын шагыр (идиш)

82. Алтын идиштеги Уйбат VII (e-83) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Копен чаатас коргонунда.

Изилдегендер: А.Н. Бернштам, Д.Д. Васильев, И.Л. Кызласов.

Тексти

𐰽𐰾𐰿𐰺𐰽𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿...

čuš bdg zud...

čuš bedig zud...

Чуш бийик зуд...

83. Күзгүдөгү III жазуу (e-84)

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Миңсуу жергесинде.

Изилдегендер: Э.Г. Рыгдылон, Д.Д. Васильев.

Тексти

... 41... | 11... D ʔ 11 11 11 : ʔ ...

..rī ...sn ..yʔz jer : ʔ ...

..arī ...isen ..yaʔiz jer : ʔ ...

...Ары... исен ...жазы жер г...

h | 1

tsi

tesī

Деген

84. Күзгүдөгү IV жазуу (e-85)

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Миң-Суу жергесинде.

Изилдегендер: Э.Г. Рыгдылон, Д.Д. Васильев.

Тексти

... ʔ 1 1 1 1 1 1

... bč szŋsi ...

... beč seziŋsi ...

...Беш сиз...

85. Ийик таштагы I жазуу (e-87)

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Миң-Суу жер-гесинде.

Изилдегендер: С.В. Киселев, Э.Г. Рыгдылон, Д.Д. Васильев, И.Л. Кызласов.

Тексти

...𐰉𐰺𐰽𐰾𐰿𐰸𐰸

... bŋj ɣr r bg ...

... beŋji aɣar er beg ...

...Түбөлүк бийик эр бек...

...xε#11Yε...

...dgn psl g...

...edgin apsil ig...

...Ийги алп иг...

1D⊗ : DJ⊗Y□□⊗ : Λ□#H#H3ΓYH13

рум : yaqmr ššm : čšz q qunči : er qpnč

аруам : yaqmar šašim : češiz aq qunči : er qarpinč

Апам Йагмар Шашым, асыл таш ак күнчүйүм, эр кармоочум

86. Беделиг (е-91) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Беделиг жер-гесинде.

Изилдеген: Д.Д. Васильев.

Тексти

... ᠠᠳ ... ᠬᠠᠳᠠᠮ...

... r t ...r qtp ...

... er at ...er aqtaṙ ...

...Эр ат ... эр Актап ...

87. Демир-Суг (е-92) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Демир-суг суусунун жээгинде.

Изилдегендер: С.Г. Кляшторный, И. Самбу, Д.Д.Васильев, И.В. Кормушин.

Тексти

ᠳᠡᠮᠢᠷ ᠰᠤᠭ : ᠠᠳᠠᠮ

bg šṅn : r tm

beg šeṅün : er atīm

Бек Сеңүн эр атым.

ᠪᠡᠬᠡ ᠰᠡᠩᠦᠨ ᠡᠷ ᠠᠲᠢᠮᠤ :

kök tırde : kün y : szme

kök teңiride : kün ay : esizime

Көк теңирде күн, ай эсил.

ᠬᠡᠬᠡ ᠲᠡᠩᠢᠷᠢᠳᠡ ᠬᠦᠨ ᠠᠶ ᠡᠰᠢᠮᠡ :

šeñn tutq : bn uyr üçün törñn : te brdm

šeñün tutuq : ben uyar üçün törünñn : ete berdim

Сеңүн тутук мен. Уялашым үчүн төрдү (бийлик-ти) эте (кыла) бердим.

88. Уйбат VI (e-98) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Уйбат суусунун жээгинде.

Изилдегендер: В.Я.Бутанаев, А.С.Аманжолов, Д.Д.Васильев, И.В.Кормушин.

Тексти

ᠲᠦᠷᠦᠨ ᠲᠤᠲᠤᠬᠤ : ᠪᠡᠨ ᠤᠶᠢᠷ ᠦᠴᠦᠨ ᠲᠦᠷᠦᠨ ᠲᠡ ᠪᠢᠷᠳᠢᠮᠤ :

uyır qn : eln ldqda : zylγ tntz tg : trg bg : siz

uygur qan : elin alduqda¹ : azıylıy tuntuz teg : tirig
beg : esiz

Уйгур кандын элин алганда азуулук тоңуз тек
(сыяктуу болгон) Тирик бек эсил.

᠔ᠲᠦ᠋᠐ᠲᠦ᠋᠐ᠯ : ᠰᠶᠠᠵᠤᠯᠢᠶᠢᠲᠦᠨᠲᠦᠵᠤᠲᠡᠭ : ᠲᠢᠷᠢᠭᠡᠨᠪᠡᠭᠡᠰᠢᠵᠢ

buḡ buḡa drldḡz : čükga : qırq rg : qḡsz qıldi

buḡ buḡa adirıldiḡiz : čüküga : qırq erig : qḡsz qıldi

Муң муңдуу болдук. Айрылдык. Чопкуттуу кырк
эринди кансыз кылдың.

ᠲᠦᠨᠲᠦᠵᠤᠲᠡᠭᠡᠨᠪᠡᠭᠡᠰᠢᠵᠢ : ᠰᠶᠠᠵᠤᠯᠢᠶᠢᠲᠦᠨᠲᠦᠵᠤᠲᠡᠭᠡᠨᠪᠡᠭᠡᠰᠢᠵᠢ

r : buḡun : qzḡndḡz : bökmdz : bg rkm bg

er : buḡun : qazḡandḡiz : bökmediz : beg erkim beg

Эр муңда. Казгандыңыз (кызмат кылдыңыз),
бөкпөдүңүз бек. Эрким бек.

ᠷᠢᠶᠢᠨᠪᠡᠭᠡᠰᠢᠵᠢ : ᠰᠶᠠᠵᠤᠯᠢᠶᠢᠲᠦᠨᠲᠦᠵᠤᠲᠡᠭᠡᠨᠪᠡᠭᠡᠰᠢᠵᠢ

...ölr̄tm : kök böri : qra... bḡn ölr̄tim

...ölürtim : kök böri : qara... buḡuni ölürtim

...Өлтүрдүм көк бөрү. Кара...бугуну өлтүрдүм.

ᠶᠡᠯᠲᠦᠷᠳᠦᠮᠤᠬᠡᠪᠡᠷᠦᠨᠢᠶᠢᠨᠪᠡᠭᠡᠰᠢᠵᠢ : ᠰᠶᠠᠵᠤᠯᠢᠶᠢᠲᠦᠨᠲᠦᠵᠤᠲᠡᠭᠡᠨᠪᠡᠭᠡᠰᠢᠵᠢ

¹ 840-841-жылдары кыргыздар уйгур каганатын талкалашкан.
Сөз ушул окуялар жөнүндө жүрүп жатат.

...a er lči tört bl... küz : tszkü : bge

...a er elči tört b...l... küz : tösüzkü : bege

...А эр элчи төрт б...л... күз түштү бек.

ᠠᠡᠷ ᠡᠯᠴᠢ ᠲᠦᠷᠲᠦ ᠪᠡᠯᠡᠯᠡᠭᠦ ᠬᠦᠵᠡ ᠲᠦᠰᠵᠦᠬᠦ ᠪᠡᠭᠡ

l č brš : trg : bgm yīta : r...mṇu...size

al ič barīš : tirig : begim yīta : ...r...mṇu...esize

Ал Ич Барс Тирик бекгим жетим, ...р...муну...эсил

89. Аржан II (e-102) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Уюк суусунун жээгинде.

Изилдеген: Д.Д. Васильев.

Тексти

ᠠᠯᠢ ᠶᠡᠨ ᠪᠠᠷᠰᠢ

čalγi

čalγi

Чалгы.

90. Аржан II – тогоодогу (е-103) жазуу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Уюк суусунун жээгинде.

Изилдеген: Д.Д. Васильев.

Тексти

ҮҮ

lü

elü

Элүү.

91. Означенное II (е-104) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Означенное айылында.

Изилдегендер: Д.Д. Васильев, И.Л.Кызласов, И.В.Кормушин.

Тексти

†#§1⇒...

uz t pm ...

uz ata aram ...

Уз атам, абам...

h r r ...

tir...

tirig...

Тириг...

g n r ...

jüz...

jüz...

Жүз...

h r r h i r r : g n ...

e atı siz : kü...

e ataı esiz : kü...

E атаң эсил, кү...

h r r ... r ...

uz t b...

uz ata b...

Уз ата б...

D ı

yı...

yaı...

Жаң...

l...ŋ...λ...ʋ...l

s...j...č...l...š...

s...j...č...l...š...

C...й...ч...л...ш...

l...ɖ...ʏ...

s...y...r...

s...y...er...

C...й...эр...

92. Уюк Оорзак I (е-108) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Уюк суусунун жээгинде.

Изилдегендер: З.Б.Чадамба, Д.Д.Васильев.

Тексти

✪ 𐰚𐰠𐰢𐰤𐰔𐰕𐰖𐰗𐰘𐰙𐰚𐰛𐰜𐰝𐰞𐰟𐰠𐰡𐰢𐰣𐰤 ✪ 𐰥𐰦𐰧𐰨𐰩𐰪 ... 𐰫𐰬𐰭𐰮 ... 𐰯𐰰✪

men : ltj oylī : bögü : tīm : tɣri : g... : bɣkü : g...
lmin : mn

men : altaj oylī : bögü : atīm : teŋri : g... : beɣkü : g...
elmin : men

...Уялашым ...й...м б...агам эсил.

ᠠ ᠠᠯᠤᠰᠢᠮ ᠶᠡᠢᠮ ᠪᠡᠭᠠᠮ ᠡᠰᠢᠯᠡ

r rkmim : qm : oγlnm : elm : szma

er erkemim : oqim : oγlanim : elim : esizima

Эрдик кылган уруум, уулдарым, элим эсил.

...ᠡᠳᠢᠬᠡᠭᠠᠨ ᠤᠷᠤᠮᠤᠨ ᠤᠯᠤᠳᠠᠷᠢᠮᠤᠨ ᠡᠯᠢᠮᠤᠨ ᠡᠰᠢᠯᠡ

...t...rzd...rčm r ben at

...t...rzd...rčm er ben atı

...Т...рзд ... рчм эр менин атым.

ᠲᠡᠨᠢᠰᠢᠰᠡ ᠲᠦᠷᠦᠬᠡᠭᠠᠨ ᠤᠷᠤᠮᠤᠨ ᠤᠯᠤᠳᠠᠷᠢᠮᠤᠨ ᠡᠯᠢᠮᠤᠨ

t...zs türk e...m usgm r...

t... zise türük e...m usgum r...

Т...зисе Түрк е...м уруум р...

95. Ээрбек II (е-149) жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Онгар-Хову жергесинде.

Изилдегендер: И.В.Кормушин.

Тексти

ᠲᠣᠨᠠᠬᠦᠯᠢᠭ : ᠲᠠᠷᠠᠨ : ᠪᠡᠭ

toᠨa külg : trqn : bg

toᠨa külig : tarqan : beg

Тоңа Күлүк Таркан бек.

ᠡᠷᠳᠢᠭᠢᠮ

r rdmm

er erdemim

Эрдигим

ᠬᠥᠬᠡᠲᠡᠨᠢᠷᠢᠳᠡ : ᠬᠦᠨ ᠶᠡᠰᠢᠵᠢᠮᠡ

kök tᠡᠨᠢᠷᠢᠳᠡ : kün y szme

kök teᠨᠢᠷᠢᠳᠡ : kün ay esizime

Көк Теңирде күн, ай эсил.

ᠵᠠᠵᠢᠵᠡᠷᠳᠡᠵᠡ : ᠵᠡ...

yᠤz yrde : ye...

yaᠵᠢz yerde : ye...

Жазы жерде же...

...ᠶᠤᠵᠢᠵᠡᠷᠳᠡᠵᠡ : ᠵᠡ...

Эн Элиг-чоро Ынанчу Алп Таркан атаман айрылдым эсилим.

ᠶᠢᠷᠢᠮᠤᠰᠤᠨᠠᠨᠤᠰᠢᠵᠢᠮᠤ

jrme subm esizme

jerime subuma esizime

Жерим, суум эсилим.

ᠪᠤᠳᠤᠨᠤᠮᠤᠰᠢᠵᠢᠮᠤ : ᠶᠢᠷᠢᠮᠤᠰᠢᠵᠢᠮᠤ

budnma : sizme

budunuma : esizime

Букарам (элим) эсилим.

97. Күмүш идиштеги жазуу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Түштүк Сибирь, Тува Республикасында.

Изилдеген: Н.Базылхан.

Тексти

ᠵᠢᠷᠢᠮᠤᠰᠢᠵᠢᠮᠤ : ᠶᠢᠷᠢᠮᠤᠰᠢᠵᠢᠮᠤ

egrmi ed

egirmi ed

Жыйырма ед...

ТУРПАН ЖАЗУУЛАРЫ

Г 2 0 - 1 2 0 - 7 1 1

1. OR.8212 (76) жазуусу

Доору: Экинчи түрк каганаты.

Табылган жери: Чыгыш Түркөстан, Миран фор-
тунда.

Изилдеген: Д. Барнетт.

Тексти

ҺҢ ҢҺҢ : Dᠬᠢᠯᠢᠨ : ᠶᠢᠨ : Һ

törtinč : y toquz : otuz : q

törtinči : ay toquz : otuz : q-

Төртүнчү айдын жыйырма тогузунда к.

ҺҢҢ)ᠯᠢҢ : DҢҢᠠᠨ : ᠶᠢҢ : ᠬᠢᠰ

unγn čor : yriqi : orɣu : tud

unīγin čor : yariqi : oruɣu : tud-

Уныгун Чор Жарлыктан Урунгу Туд.

) : ᠯᠢᠰᠢᠨ : ᠶᠢᠨ : DҢᠶᠢᠨ : ᠶᠢᠨᠶᠢᠨ

n : čigsi : ke : yrly : bolti

in : čigsi : ke : yarlıy : bolti

Бн Чигсиге жарлык болду.

၂၂၀ : ဂၢၢ်ၵ်းၵ်းၵ်းၵ်း : ဂၢၢ်

lni : ičiki eki yryqi : čik :

alini : ičiki eki yaryaqi : čik :

Алдыдагы ички (ордодугу) эки жарактуу Чик.

ᠬᠢᠮᠢᠨ : ᠬᠢᠮᠢᠨᠢ : ᠬᠢᠮᠢᠨᠢ : ᠬᠢᠮᠢᠨᠢ

bilge : čigsike : yrly : bolti

bilge : čigsike : yarlıy : bolti

Билге Чигсиге жарлык болду.

ᠪᠢᠯᠭᠡ : ᠴᠢᠭᠰᠢᠬᠡ : ᠶᠢᠷᠯᠢ : ᠪᠣᠯᠲᠢ

otqa : künmis : qilič üzike

otqa : künmis : qilič üzike

Ортого конгон Кылыч Узике.

ᠣᠲᠠ : ᠬᠦᠨᠮᠢᠰ : ᠬᠢᠯᠢᠴ : ᠠᠵᠢᠬᠡ

yrly : bolti : külüg : orŋu

yarliŋ : bolti : külüg : oruŋu

Жарлык болду. Күлүк Уруңу.

𐰇𐰪 : 𐰇𐰪𐰪 : 𐰇𐰪𐰪𐰪 : 𐰇𐰪𐰪𐰪𐰪 : 𐰇𐰪𐰪𐰪

qa : tiiŋ : yrly : bolti : kü pa

qa : atiiŋ : yarliŋ : bolti : ekü ara

Га Атыкка жарлык болду Эки Апа.

𐰇𐰪𐰪𐰪

yrīq

yarīq

Жарык

𐰇𐰪𐰪𐰪 : 𐰇𐰪𐰪𐰪 : 𐰇𐰪𐰪𐰪 : 𐰇𐰪𐰪𐰪 : 𐰇𐰪

yrīq : ücün : yir : yrīq : yr

yarīq : ücün : yir : yarīq : yar

Жарык үчүн Йыр жарык жар.

𐰇𐰪𐰪 : 𐰇𐰪𐰪𐰪𐰪 : 𐰇𐰪𐰪𐰪𐰪𐰪𐰪𐰪𐰪𐰪𐰪𐰪

ly : bolti : ln yičyi kemüd

liy : bolti : alan ayičyi kemüd

Лык болду. Андан айтуучу (кеңешчи) Кемүд.

ᠶᠡᠨ ᠲᠦ᠋ᠨ ᠶᠢᠴᠢ ᠬᠡᠮᠦᠳᠦ : ᠪᠣᠯᠲᠢ ᠡᠨ ᠶᠢᠴᠢ ᠬᠡᠮᠦᠳᠦ

klürmis üč : yriqd ügeke

kelürmis üč : yariqdi ügeke

Келди. Үч жарыкты үйгөнгө (топтогонго).

ᠬᠡᠯᠳᠢ : ᠦᠴᠢ ᠶᠢᠷᠢᠬᠦᠳᠦ : ᠦᠶᠢᠭᠦᠨᠭᠦ ᠬᠡᠮᠦᠳᠦ

bir : yrly : bolti : kdim : orᅇu

bir : yarliy : bolti : kdim : oruᅇu

Бир жарлык болду. Кийин Уруңгу.

ᠪᠢᠷ ... ᠶᠢᠷᠯᠢᠶᠢ : ᠪᠣᠯᠲᠢ ᠡᠨ ᠬᠡᠳᠢᠮᠢ : ᠣᠷᠦᠨᠭᠦ

qa ... d ... ürᅇu yriya ke : ...

qa ... d ... üriᅇu yoriya ke : ...

Га д... үрүң Йорыга ке...

ᠭᠠ ᠳᠡᠬᠡ ... ᠦᠷᠦᠨᠭᠦ ᠶᠣᠷᠢᠶᠠ ᠬᠡᠮᠦᠳᠦ : ᠪᠣᠯᠲᠢ

soyçu bliq : da : ki rmis : yri

soyiçi baliq : da : eki ermis : yari

Согычы балыкта (шаарда) эки эле. Жары

◄ : ⚡ : ∂∂ΓΓϣϣϣϣ : √⊗Γ : ∂ϣΓ◄

q : da : by ir qulrqa : lti : yriq

q : da : bay ir qularqa : alti : yariq

Кда Байыр кулдарга алты жарык.

hΓεϣϣ : ∂ϣϣ)ϣϣ) : hΓ...

tiginke : bryln saun ka...

tiginke : barıylan saun ka...

Тигинке Барыклан Сеңүнгө...

hΓ⊗h : ϣϣh : ϣΓ : ΓΓεΓ : ...

q otuz : oruqa : küç : çigsi ...

q otuz : oruqa : kuç : çigsi ...

К отуз Урунгу Күч Чигси...

...ΓΓ : ...ϣϣΓΓ : | : ϣhΓε : h

... siŋe : ... rŷčĭ rqa : s : knsig : q

... siŋe : ... arĭŷčĭ arqa : si : kensig : q

...Сиңе ...Арыгчы Аркасы Кенсиг к.

Ŷ : ԽԿԻԹԳԵԴԵ : ԽԵ : ԽԻՃՎԻԿ : ԽԵ : ...

a : trlig pa : qa : qutluy : qa : ...

a : terlig apa : qa : qutluy : qa : ...

А Терлиг Апага Кутлукка ...

... ԴՅԵԵ : ԻՎԻԻ : ԿԻԻ) : ԽԵ

... rke : orŋu : sŋun : qa

... erke : oruŋu : saŋun : qa

...Эрге Уруңгу Сеңүнгө.

ՃԼԵԴԵԵ : ԵԼԿԵԳԵԴԵԵ : ՋԵԿ : ԸՎԻԸ : ԸԻ

tč apa ičrekike bir : yrĭq : yo

tač apa ičirekike bir : yaĭq : yo

Тач Апа ичрекиге (ордо ээсине) бир жарык жо-

ԿԻԸ : ՋԵԿԵԵ

ruq : birle

ruq : birle

Рук менен бирге.

ᠳᠠᠰᠠᠶᠠᠰᠤ : ᠳᠠᠶᠢᠨ

bučurqa : yorq

bučurqa : yoriq

Бучурга жорук.

ᠶᠢᠨ : ᠶᠢᠨᠶᠢᠨ : ᠶᠢᠨ : ᠳᠠᠶᠢᠨ : ᠳᠠᠮᠵᠢ

bir : ükske : bir : yriq : boltdi

bir : ukiske : bir : yoriq : boltdi

Бир үйүшкө (топтоого) бир жорук болду.

ᠲᠡᠮᠢᠵᠢᠮᠡ : ᠬᠡ : ᠶᠢᠨ : ᠬᠤᠶᠢᠭᠤ : ᠴᠠ : ᠶᠢᠨ

tmzme : ke : yriq : quyu : qa : bir

temizime : ke : yoriq : quyu : qa : bir

Темизимге жорук Куйгуга бир.

ᠳᠠᠶᠢᠨ : ᠠᠶᠢᠨᠶᠢᠨᠶᠢᠨᠶᠢᠨᠶᠢᠨ : ᠳᠠᠶᠢᠨ...

yrīq : qul apa orñuqa : yrīq : ...

yoriq : qul apa oriñuqa : yoriq : ...

Жорук Кул Апа Уруңгу жорук...

𐰽𐰺𐰸𐰸𐰺 : 𐰺𐰽𐰺𐰸 : ... : 𐰺𐰺𐰸𐰺 : 𐰸𐰺...

quñčī : lrke ... yrīq : ty...

quñčī : elirke ... yoriq : tay...

Күнчүй Элирке ...жорук тай...

𐰸𐰺𐰸 : 𐰺𐰽𐰺𐰸𐰸𐰺 : 𐰺𐰺𐰸𐰺 : ...

bir : küküzme : yrīq ...

bir : küküzime : yoriq ..

Бир аялга жорук...

𐰺𐰺𐰸𐰺 : 𐰺𐰽𐰺𐰸 ...

boltī : le kül...

boltī : ele kül...

Болду. Эл күл...

𐰺 : 𐰺𐰽𐰺 : 𐰺𐰺 : ...

q : kne : bu...

q : kene : bu...

К кене бу...

ᠨᠠ...

ᠦᠷ...

ᠦᠷ...

Үр...

2. OR. 8212 (77) жазуусу

Доору: Экинчи түрк каганаты.

Табылган жери: Чыгыш Түркөстан, Могао үңкүрүндө.

Изилдеген: Д. Барнетт.

Тексти

ᠶᠡᠮᠡ : ᠪᠢᠰᠢᠨᠴᠢ : ᠤ ᠰᠡᠵᠢᠷ ᠶᠡᠭᠢ

yme : bisinč : y skiz yig

yeme : bisinči : ay sekiz yigi

Жана бешинчи айдын он.

ᠮᠠᠨᠠ ᠪᠡᠰᠢᠨᠴᠢ ᠠᠶᠢᠳᠠᠨ ᠣᠨ.

rmige bilig küñül

rmige bilig küñil

Сегизинчи күнү Билиг Күңил.

ᠷᠮᠢᠭᠡ : ᠪᠢᠯᠢᠭ : ᠬᠦᠨᠢᠯ

rᠭ on : bolap : klti : ybᠭ r

eriᠭ on : bolap : kelti : yabᠭ er

Эри он болуп келди. Йабың эр.

ᠡᠷᠢ : ᠣᠨ : ᠪᠣᠯᠤᠫᠤ : ᠬᠡᠯᠲᠢ : ᠶᠠᠪᠢᠨᠡᠷ

tutuq bozač tutuq rd

tutuq bozač tutuq erd

Тутук Бозачы Тутук Ер.

ᠲᠤᠲᠤᠬᠤ : ᠪᠣᠵᠠᠴᠢ : ᠲᠤᠲᠤᠬᠤᠷᠳᠡ

e bürt : tutuq : altun t

e бүрүт¹ : tutuq : altun t-

Бүрүт Тутук Алтын Т-

¹ Бүрүт (Бурут) – кыргыздарды бөтөн эл ушул ат менен да атагандыгын далилдеп жатат.

ᠳᠲᠠᠬᠢ : ᠳᠡᠬᠢᠶᠢᠨᠠᠲᠤᠨᠠᠳᠤ

y rŋ on : yrtmlīq rūr atī

ay eriŋ on : yaratīmliq erūr atī

Ай эриң он жарактуу, басыктуу аттын.

ᠲᠦᠵᠡᠫᠠᠲᠤᠲᠤᠭ : ᠣᠯᠠᠲᠢᠴᠠᠮ

üze pa tutuq : ol atī qam

üze apa tutuq : ol atī qamī-

Үстүндө Апа Тутук Ал аты жалпы.

ᠶᠠᠲᠤᠯᠢᠭᠦᠵᠡᠯᠦᠭᠣᠲᠤᠷ

γ atliγ yüz lüg otuz r

γ atliγ yüz elüg otuz er

Аттуусу жүз элүү, отуз эри.

ᠶᠠᠲᠤᠲᠤᠭᠢᠨᠠᠲᠤᠨᠠᠳᠤ

kltmiz bir : krn bir qoŋ

keltimiz bir : kurun bir qoŋ

Келди. Бир куруда (күндө) бир кой.

ᠶᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠ : ᠶᠡᠭᠡᠮᠠᠨᠠ : ᠶᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠ

ī ki köp : bgni : bitgeči

ī eki köp : ebigni : bitigeči

Экиден көп үйгө жазуучу.

ᠶᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠ ᠶᠡᠭᠡᠮᠠᠨᠠ ᠶᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠ

isiz ybüz qul btidim

isiz yabüz qul bitidim

Эсил жапыз кул жаздым.

ᠶᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠ ᠶᠡᠭᠡᠮᠠᠨᠠ ᠶᠠᠨᠠᠨᠠᠨᠠ

atim baγa tur čegsi :

atim baγa tur čegsi :

Атым бага Тур Чегси.

3. Or. 8212 (161) – Ыр китеп кол жазмасы

Доору: Кыргыз каганаты (б.з. 930-жылы).

Табылган жери: Чыгыш Түркестан, Могао үңкүрүндө.

Изилдегендер: А.Ле Кок, М.А.Стейн, В.Томсен, Ж.Р.Хамильтон, Л.Базин, Х.Н.Орхун, С.Е.Малов.

Тексти

Һһ : 11 : ӡһ : D4) : 3121 : 181) : 111111 : 1111 :
111111) : ӡ1111111 : ӡһ : 31 : 11111111 : 1111 : 11

**tn : si : mn : yrn : kiče : ltun : örgin : üze : oluruqn
: mñilyür : mn : nča biliqlr : dgü : ol**

ten : si : men : yarin : kiče : altun : örgin : üze :
oluruqan : meñileyür : men : anča biliqler : edgü : ol

Тен Си мен. Жарыкта, кечинде алтын өргөөмдүн
үстүндө олтуруп мээнийм мен. Анда билгиле ийги ал.

111 : 1111 : D11 : 11111 : ӡһ : D4) : 3121 : 1111 :
ӡһ : 1811 : 31:D111
3111 : 11111) : 1111111111 : 3111 : 1111111111 : 1111111111 :
111111 : 1111
1111111 : ӡһ : 111111 : 31 : 111111 : 1111 : 11

**ala : tly : yol : tñri : mn : yrn : kiče : sür : mn :
utru : ki : yly : kisi : oylin : soqusmis : kisi : qorqmis
: qorqma : tims : qut : birgy : mn : timis : nča : biliñ
: dgü : ol**

ala : atliñ : yol : teñri : men : yarın : kiče : esür : men
: utru : eki : ayliñ : kisi : oylin : soqusmis : kisi : qorqmis
: qorqma : timis : qut : birgey : men : timis : anča : biliñ
: edgü : ol

Ала аттуу жол Теңири мен. Жарыкта кечинде
жүрөм мен. Эки аттуу киши уулуна согулдум (жолук-

тум). Киши коркту. «Коркпо» дедим. «Кут берем» мен дедим. Анда билгин ийги ал.

ᠰᠢᠰᠢ : ᠠᠨᠳᠤᠪᠢᠯᠭᠢᠨᠢᠶᠢᠭᠢᠠᠯᠤ : ᠠᠵᠤᠨ : ᠠᠨᠴᠢ : ᠪᠢᠯᠢᠨᠭᠢᠷᠣ :
 ᠠᠵᠤᠨ : ᠠᠨᠴᠢ : ᠪᠢᠯᠢᠨᠭᠢᠷᠣ
 ᠵᠢᠵᠢ : ᠠᠨᠴᠢ : ᠪᠢᠯᠢᠨᠭᠢᠷᠣ : ᠠᠨᠴᠢ : ᠪᠢᠯᠢᠨᠭᠢᠷᠣ :
 ᠠᠨᠴᠢ : ᠪᠢᠯᠢᠨᠭᠢᠷᠣ
 ᠠᠨᠴᠢ : ᠪᠢᠯᠢᠨᠭᠢᠷᠣ : ᠠᠨᠴᠢ :
 ᠠᠨᠴᠢ : ᠪᠢᠯᠢᠨᠭᠢᠷᠣ : ᠠᠨᠴᠢ : ᠪᠢᠯᠢᠨᠭᠢᠷᠣ

**Itun : qntlγ : tlm : qra : qus : mn : tnm : tüsi : tqi
 : tükemzkn : tluyda : ytpn : tpladuqmin : tutr : mn
 : sbdüqmin : yiyür : mn : ntg : küçlüg : mn : nča :
 bilinlr : dgü : ol**

altun : qanatliγ : talim : qara : qus : men : tanim : tüsi
 : taqi : tükemezken : taluyda : yatipan : tapladuqumin :
 tutar : men : sebdüqumin : yiyür : men : antag : küçlüg :
 men : anča : bilinler : adgü : ol

Алтын канаттуу талым кара куш мен. Тыным тур-
 баса дагы (кубаттуу болбосом да) талуйда (океанда)
 жатып тапканымды тутам мен сүйгөнүмдү жеймин
 мен. Анда күчтүүмүн мен. Анда билгин ийги ал.

ᠠᠯᠲᠤᠨ : ᠠᠨᠠᠨᠠᠲᠤᠲᠤᠸᠠᠨᠲᠤᠯᠢᠮ : ᠠᠷᠠ : ᠠᠵᠤᠨ : ᠮᠡᠨ : ᠲᠠᠨᠢᠮ : ᠲᠦᠰᠢ : ᠲᠠᠬᠢ :
 ᠲᠦᠬᠡᠮᠵᠢᠬᠢᠨ : ᠲᠠᠯᠤᠶᠠᠳᠠ : ᠶᠠᠲᠢᠫᠤᠮᠤᠨ : ᠲᠠᠫᠤᠯᠠᠳᠤᠬᠤᠮᠢᠨ : ᠲᠤᠲᠠᠷ : ᠮᠡᠨ :
 ᠰᠡᠪᠳᠦᠬᠤᠮᠢᠨ : ᠶᠢᠶᠦᠷ : ᠮᠡᠨ : ᠨᠲᠭ : ᠬᠦᠵᠢᠯᠦᠭ : ᠮᠡᠨ : ᠨᠴᠢ : ᠪᠢᠯᠢᠨᠭᠢᠷᠣ : ᠠᠳᠭᠦ : ᠣᠯ

ürün : sri : toyn : qus : mn : čintn : iyč : üza : oluruük
 : mñilyür : mn : nča : bilinlr

ürünj : esri : toyan : qus : men : čintan : iyač : üza :
oluruükan : meñileyür : men : anča : biliqler

Үрүң болгон туйгун кушмун мен. Чынтан жыга-
чынын үстүндө олтуруп мээниймин мен. Анда бил-
гин.

ᠶᠦᠷᠦᠨᠵᠢ : ᠡᠰᠢᠷᠢ : ᠲᠣᠶ᠋ᠠᠨ : ᠬᠤᠰᠤ : ᠮᠡᠨ : ᠴᠢᠨᠲᠠᠨ : ᠶᠠᠶᠠᠴᠢ : ᠤᠵᠠ :
ᠣᠯᠠᠷᠤᠷᠦᠭᠠᠨ : ᠮᠡᠨᠵᠢᠶᠢᠭᠦᠷ : ᠮᠡᠨ : ᠠᠨᠴᠠ : ᠪᠢᠯᠢᠵᠢᠯᠡᠷ :
ᠶᠦᠷᠦᠨᠵᠢ : ᠡᠰᠢᠷᠢᠲᠠᠨ : ᠬᠤᠰᠤᠮᠤᠨ : ᠴᠢᠨᠲᠠᠨ ᠵᠢᠵᠠᠭᠠᠨ ᠠᠨᠲᠠᠨ ᠮᠡᠡᠨᠢᠶᠢᠮᠢᠨ ᠮᠡᠨ ᠠᠨᠳᠠ ᠪᠢᠯᠢᠭᠢᠨ :
ᠶᠦᠷᠦᠨᠵᠢ : ᠮᠡᠨᠲᠠᠨ : ᠮᠡᠨᠡᠭᠡᠮᠡᠨ ᠶᠠᠶᠠᠵᠠᠨ ᠶᠦᠷᠦᠨᠵᠢ : ᠶᠦᠷᠦᠨᠵᠢ : ᠶᠠᠶᠠᠵᠠᠨ ᠶᠠᠶᠠᠵᠠᠨ :
ᠶᠠᠶᠠᠵᠠᠨ ᠶᠠᠶᠠᠵᠠᠨ : ᠶᠠᠶᠠᠵᠠᠨ : ᠶᠠᠶᠠᠵᠠᠨ ᠮᠠᠨᠰᠢ : ᠠᠨᠵᠢᠶᠠᠵᠠᠨ :
ᠶᠠᠶᠠᠵᠠᠨ ᠶᠠᠶᠠᠵᠠᠨ : ᠶᠠᠶᠠᠵᠠᠨ : ᠬᠢᠨᠲᠠᠨ : ᠶᠠᠶᠠᠵᠠᠨ ᠶᠠᠶᠠᠵᠠᠨ : ᠶᠠᠶᠠᠵᠠᠨ : ᠶᠠᠶᠠᠵᠠᠨ
ᠶᠠᠶᠠᠵᠠᠨ : ᠶᠠᠶᠠᠵᠠᠨ : ᠶᠠᠶᠠᠵᠠᠨ : ᠶᠠᠶᠠᠵᠠᠨ : ᠶᠠᠶᠠᠵᠠᠨ

**bg : r : yuntīgru : brmis : aq : bisi : qulunlmis :
ltun : tuyuyluy : dylq : yrayy : tbesiñrū : brmis : ürünj
: ingni : botulamis : ltun : budllıy : buyralq : yragy :
biñrū : klmis : üčünč : qunčuyi : urīlnmis : bglik :
yrayy : tir : mñilig : bg : r rmis : ñıy : dgü : ol**

beg : er : yuntījaru : barmis : aq : bisi : qulunlamis :
altun : tuyuyluy : adyīrlıq : yarayay : tebesiñerü : barmis
: ürünj : ingeni : botulamis : altun : budlalıy : buyralıq :
yaragay : ebiñerü : kelmis : üčünč : qunčuyi : urīlanmis :
beglik : yarayay : tir : meñilig : beg : er ermis : añıy : edgü
: ol¹

Бек эр жылкысына барыптыр, ак бээси кулундап-
тыр. Алтын туяктуу айгыр жарайсың. Төөлөрүнө ба-
рыптыр үрүң инген ботолоптур алтын буйлалуу. Буу-

¹ «Манас» эпосундагы Манас баатырдын төрөлүшү жөнүндө сюжетти кайталап жатат.

ՎՃԻ) : ՉԿՎԻԻ : ԸՆՆ) : ՋՏԻ : ՎՃԻ) : ՏԻԿԻԻԿԿՏՏՏՏԻԻ :
 ՏՆՆՆՆ) : ՉԻՐԿԿԿ
 ՌԿՐՏՏ : ԸԻՎ : ՌԿԿԿԿ : ՉԿՏՏՏԿԿ : ԸԻՎ : ՏՌԿԿԿԿ : ԿՐԿԿ :
 ՅՅ : ՏՐԿԿԿԿԿԿ
 ԸԸՎՏ : ԻՎ

ltun : bslẏ : yīln : mn : ltun : quruysqmin : qilč̄in
: ksipn : özüm : yul : intin : bsm̄in : yul : bintn : tir :
nča : biliñlr : yblq : ol

altun : basliḡ : yīlan : men : altun : quruysaqim̄in
 : qilīč̄in : kesipen : özüm : yul : intin : basim̄in : yul :
 ebintin : tir : anča : biliñler : yablaq : ol

Алтын баштуу жылаан мен. Алтын курсагымды
 кылыч кесип өзүм жулундум. Башым жулунуп үйдө
 калды дейт. Анда билгин жаман ал.

ԻՎԻԻԻ : Տ : ՐԿԿԿԿՏՐԻ : ՏՃԻԻԻ : ԿԵԻ : ՏՎՏՏՏԸ :
 ՏՐՑԻԻԻ : ԿԵԻ : ՏԻՏՏՏԸ
 ԿՐԿԿ : ՅՅ : ՏՐԿԿԿԿԿԿ : ԸԸՎՏ : ԻՎ

uluḡ : b : örtnmis : qtiña : tgi : qlmdq : bükiñe : tgi
: qodmq : tir : nča : biliñlr : yblq : ol

uluḡ : eb : örtenmis : qatiña : tegi : qalmaduq : bükiñe
 : tegi : qodmuq : tir : anča : biliñler : yablaq : ol

Улуу үй өрттөнүдү, катууга чейин калбады.
 Түбүнө чейин койду (жок болду) дейт. Анда билгин
 жаман ал.

ԼԻԵԼ : ՕԿԿ : ՊԼ : ՈՊԿ : ՆԿՆ : ՕԿՊ : ՕԿ : Վ : ՊԼ : ՊԼ :
ԴՄՊԿԵ : ՊԼՅՆ : ՋԿԿԿԿԿ

**sngn : brs : mn : qmus : ara : bsm : ntg : lp : mn :
rdmlig : mn : nča biliqlr**

esinegen : bars : men : qamus : ara : basim : antag :
alp : men : erdemlig : men : anča biliqler

Эстеген (оозун чоң ачкан) барс мен. Камыш ара-
сында башым. Анда алп мен. Эрмин мен. Анда бил-
гин.

ԿԿԿ : ՃԿԿ : ԿՃԿԿ : ԸԿԿ : ՃԿԿ : ԸԿՃԿ : ՄԵԿ : ԼԿԿ :
ԿՃ : ԿԿԿ : ՅԿԿԿ
ԿԿԿ : ՅԿ : ՋԿԿԿԿԿԿԿ : ՄԵԿ : ԿԿ

**sry : tly : sbčĭ : yzy : tly : ylbč : dgü : söz : sb : lti :
klir : tir : nča biliq : njÿ : dgü : ol**

sarÿ : atliÿ : sabčĭ : yazÿ : atliÿ : yalabač : edgü : söz
: sab : elti : kelir : tir : anča biliq : anjÿ : edgü : ol

Сары аттуу сөзчү (чабарман), көк аттуу йалабач
(элчи) ийги сөздү айтып келди дейт. Анда билгин
анык ийги ал.

Դ : ՃԿՆ : ՕԿՊԿ : ՃԿՃԿ : ՈՊԿՊԿ : ԿԿԿԿԿԿ : ԿԿԿԿ :
ԿԿԿ : ՅԿՋԿԿԿԿԿ : ԸՃԿ : ԿԿ

**r : bqa : brmis : tyda : qmlmis : tÿride : rklg : tir :
nča : biliqlr : ybz : ol**

ጥቁቅ : ቆይታ) : ቆይታጋገጥ : ነገሩ : ቆይታ : ቆይታጋገጥ : ለድህ : ነገሩ :
ኦረታ : ገብረ
ገብረገብ : ነገሩ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ :
ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ :
ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ :
ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ :

üze : tumn : turdī : sra : toz : turdī : qus : oγī : uča
: aztī : kiyik : oγlī : yügürü : aztī : kisi : oγli : yoriyu
: aztī : yna : tγri : qutinta : üçünç : yilta : qop : sn :
tükl : körüsms : qop : ögirr : sbinür : tir : nča : biliğlr
: dgü : ol

üze : tuman : turdī : asra : toz : turdī : qus : oγī : uča :
aztī : kiyik : oγlī : yügürü : aztī : kisi : oγli : yoriyu : aztī
: yana : tejiri : qutinta : üçünç : yilta : qop : esen : tükel
: körüsmis : qop : ögirer : sebinür : tir : anča : biliğler :
edgü : ol

Үстүдө туман турду, астыда тоз турду. Куш уулу
учуп азды, кийик уулу жүгүрүп азды. Киши уулу
жортуп азды. Жана Теңир кутунан үчүнчү жылда көп
эсен, түгөл көрүштү. Көп өзгөчө, сүйүндү дейт. Анда
билгин ийги ал.

ቆይታ : ቆ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ :
ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ :
ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ :
ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ :
ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ :
ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ : ገብረገብ :

**torq : t : smriti : yirin : öpn : yügürü : brmis :
utru : yirde : oγri : soqusup : tutukn : minmis : yiliqe :
qudursuyiñaniña : tgi : yγripn : qmsyu : umatīn : turur
: tir : nča : biliñ : yblq : ol**

toruq : at : semriti : yirin : öpen : yügürü : barmis :
utru : yirde : oγri : soqusup : tutukan : minmis : yiliqe :
qudursuyiñaniña : tegi : yayripan : qamsayu : umatīn :
turur : tir : anča : biliñ : yablaq : ol

Торук ат семирди. Жерден өрдөп жүгүрүп барды.
Утурлап жерде ууру согулду (туш болду), тутуп мин-
ди, жалынан куйругуна чейин жооруду. Камчылап
уруп тургузат дейт. Анда билгин жаман ал.

ᠨᠬᠢᠪ : ᠰ : ᠨᠢ : ᠶᠢᠷᠢᠨ : ᠣᠫᠨ : ᠶᠦᠭᠦᠷᠦ : ᠪᠷᠮᠢᠰ :
ᠤᠲᠤᠷᠤ : ᠶᠢᠷᠳᠡ : ᠣᠭᠢᠷᠢ : ᠰᠣᠬᠤᠰᠤᠫᠤᠮᠤ : ᠲᠤᠲᠤᠬᠤᠨ : ᠮᠢᠨᠮᠢᠰ : ᠶᠢᠯᠢᠻᠡ :
ᠶᠤᠳᠤᠷᠰᠤᠶᠢᠨᠠᠨᠢᠨᠠ : ᠲᠭᠢ : ᠶᠠᠶᠢᠷᠢᠫᠤᠨ : ᠴᠠᠮᠰᠠᠶᠤ : ᠤᠮᠠᠲᠢᠨ : ᠲᠤᠷᠤᠷ :
ᠲᠢᠷ : ᠨᠴᠠ : ᠪᠢᠯᠢᠨᠢ : ᠶᠡᠪᠯᠠᠻᠤ : ᠣᠯ

**özlük : t : öñ : yirde : rp : oñuk : turu : qlmis : tñri :
küçiqe : tγ : üze : yol : sub : körüpn : yis : üze : ys : t
: körüpn : yoriyu : bripn : sub : içipn : yas : yipn :
ölümde : ozmis : tir : nča : biliñlr : dgü : ol**

özlük : at : öñ : yirde : arip : oñuk : turu : qalmis : teñri
: küçiqe : tay : üze : yol : sub : körüpen : yis : üze : yas :
ot : körüpen : yoriyu : baripan : sub : içipen : yas : yipen :
ölümde : ozmis : tir : anča : biliñler : edgü : ol

**aq : t : qrssin : üč : boluyta : tlulapn : ɣnqa : ötügke
: idmis : tir : qorqma : dgüti : ötün : yınma : dgüti :
ylbr : tir : nča : biliñ : dgü : ol**

aq : at : qarsisin : üč : boluyta : talulapan : ayınqa :
ötügike : idmis : tir : qorqma : edgüti : ötün : ayınma :
edgüti : yalbar : tir : anča : biliñ : edgü : ol

Ак ат каршысын үч болгонун тандап, көтөрүлүп
өтүндү эгесине дейт. Коркпо, ийги өтүн. Айныба
ийги жалбар дейт. Анда билгин ийги ал.

h r h r r : d f x y j : > h : n r n y : q n q n q n > n h : y l y :
> h : n h j
h y r r q j : h e r r : y y j : q r r q j : q r r r r : h r r :
f > r x > x : f > x f y
d > x y r x : > f y x y f : d f y r d f y : > h : @ x : q n y n e :
> h > j : x n y r y r r
x e n : f j

**titir : buyra : mn : ürünj : köpükümin : sčr : mn :
üze : tñrike : tgir : sra : yirke : kirür : tir : udïymg :
udɣur : ytyliŷ : turɣru : yoriyur : mn : ntɣ : küčlüg : mn
: nča : biliñlr : dgü : ol**

titir : buyra : men : ürünj : köpükümin : saçar : men :
üze : teñirike : tegir : asra : yirke : kirür : tir : udïymag :
udɣur : yatïliŷ : turɣuru : yoriyur : men : antay : küčlüg :
men : anča : biliñlar : edgü : ol

Титир буура мен. Үрүң көбүктү чачам мен. Үстүдө
Теңирге жетет, астыда жерге кирет дейт. Уйкудагы-

ны ойготуп, жатканды тургузуп жортомун мен. Анда күчтүүмүн мен. Анда билгин ийги ал.

НЧР : ПГЕПЭ : ДН : ДЧТ : ЭПН) : НХТ : ПХЭТ :
ЭПТЭТ : ПТЭЕЕТ : НРТ
ЭТ : ЭТТ

**qri : üpgük : yil : yrumzqn : tdi : ödmņ : körmņ :
ürkttņ : tir : nča : bilņ**

qari : üpgük : yil : yarumazqan : tedi : ödmeņ : körmē
: ürkittij : tir : anča : bilin

«Кары үпүп жыл жарабасын» деди. Өтүнбө, көрбө
үркүттүң дейт. Анда билгин.

НН)ЭТ)ТТЭПЭПНННП : ЭТТЭТ : ПЭТ)ЭТТ : ДЧ) : ДТТТДТЧ :
ЭТТ
ЭТТЭПННТ : НРТ : ЭТ : ЭТТТТТТ : ЭТТТТ : ЭТТ :
Д)ТТ : ТТ

**uzun : tonluγ : közņüsin : kölke : ičynmis : yrn :
yņrayur : kiče : kņrenür : tir : nča : biliņlr : muņluγ :
ol : ŋiγ : ynlq : ol**

uzun : tonluγ : közņüsin : kölke : ičyñmis : yarñ :
yaņrayur : kiče : keņrenür : tir : anča : biliņler : muņluγ :
ol : aņiγ : yanlaq : ol

Узун тондуу күзгүсүн көлгө чөктүрдү. Жарыктан
жаңырытып ыйлады, кечинде кеңгиреди дейт. Билгиле,
муңдуу ал. Анык жаман ал.

**ki : öküzüg : tir : buqrsīqa : kölms : qmsyu :
umatīn : turur : tir : nča : biliñ : yblq : ol**

eki : öküzüg : tir : buqursīqa : kölmīs : qamsayu :
umatīn : turur : tir : anča : biliñ : yablaq : ol

Эки өгүз дейт, буурсунга кошту. Бирге жүрбөй
турду дейт. Анда билгин жаман ал.

ᠬᠢ : ᠬᠢᠵᠠᠸᠢ : ᠲᠢᠷ : ᠪᠤᠴᠢᠷᠰᠢᠴᠠ : ᠬᠡᠯᠮᠰ : ᠴᠢᠮᠰᠢᠶᠤ :
ᠤᠮᠠᠲᠢᠨ : ᠲᠤᠷᠤᠷ : ᠲᠢᠷ : ᠨᠴᠠ : ᠪᠢᠯᠢᠭ : ᠶᠪᠯᠠᠴ : ᠣᠯ
ᠳᠠᠵ : ᠳᠠᠵᠠᠯᠢᠷᠳᠢ : ᠤᠳᠤ : ᠶᠢᠷ : ᠶᠢᠷᠤᠳᠢ : ᠤᠳᠤ : ᠬᠦᠨ : ᠲᠤᠭᠳᠢ :
ᠴᠢᠮᠤ : ᠦᠵᠠ : ᠶᠢᠷᠠᠬᠤ : ᠪᠣᠯᠲᠢ : ᠲᠢᠷ : ᠨᠴᠠ : ᠪᠢᠯᠢᠭ : ᠳᠦᠭᠦ : ᠣᠯ

**tñ : tñlrdī : udu : yir : yrudī : udu : kün : tuydī :
qmγ : üza : yrk : boltī : tir : nča : biliñ : dgü : ol**

tañ : tañlardī : udu : yir : yarudī : udu : kün : tuydī :
qamay : üza : yaruk : boltī : tir : anča : biliñ : edgü : ol

Таң атты уйкудагы жер жарык болду. Уйкудагы
күн тууду. Бардыгынын үстүндө жарык болду дейт.
Анда билгин ийги ал.

ᠳᠠᠵ : ᠲᠠᠵᠠᠯᠢᠷᠳᠢ : ᠤᠳᠤ : ᠶᠢᠷ : ᠶᠢᠷᠤᠳᠢ : ᠤᠳᠤ : ᠬᠦᠨ : ᠲᠤᠭᠳᠢ :
ᠴᠢᠮᠤ : ᠦᠵᠠ : ᠶᠢᠷᠠᠬᠤ : ᠪᠣᠯᠲᠢ : ᠲᠢᠷ : ᠨᠴᠠ : ᠪᠢᠯᠢᠭ : ᠳᠦᠭᠦ : ᠣᠯ
ᠳᠠᠵ : ᠲᠠᠵᠠᠯᠢᠷᠳᠢ : ᠤᠳᠤ : ᠶᠢᠷ : ᠶᠢᠷᠤᠳᠢ : ᠤᠳᠤ : ᠬᠦᠨ : ᠲᠤᠭᠳᠢ :
ᠴᠢᠮᠤ : ᠦᠵᠠ : ᠶᠢᠷᠠᠬᠤ : ᠪᠣᠯᠲᠢ : ᠲᠢᠷ : ᠨᠴᠠ : ᠪᠢᠯᠢᠭ : ᠳᠦᠭᠦ : ᠣᠯ

**by : r : koñī : ürküpn : brmis : börike : soqusmis :
böri : γzī : msimis : sn : tükl : bolmis : tir : nča : biliñlr
: dgü : ol**

bay : er : koñi : ürküpen : barmis : börike : soqusmis
: böri : ayzı : emisimis : esen : tükel : bolmis : tir : anča :
bilinler : edgü : ol

Бай эрдин кою үркүп барды. Бөрүгө согулду (туш
келди). Бөрү желинин эмди. Эсен, түгөл болду дейт.
Анда билгин ийги ал.

h) : ʔʔʔʔ) : ʔʔʔʔ : d1ʔʔʔ : ʔʔʔ : ʔʔʔʔʔʔ : hʔʔh :
dʔʔʔʔʔʔ : xʔʔʔʔ : xʔʔʔʔʔʔ
ʔʔʔʔʔ : hʔʔʔʔʔʔʔʔ : ʔʔʔʔʔʔʔʔ : ʔʔʔʔʔʔʔʔʔ : hʔʔʔ :
ʔʔ : ʔʔʔʔʔʔʔʔʔ
xʔʔʔ : ʔʔ

**qn : oluruükn : ordu : ypmis : ili : turmis : tört :
buluñtaqı : dgüsi : uyurı : tirilipn : mñilyür : bdizlyür
: tir : nča : bilinlr : dgü : ol**

qan : oluruükan : ordu : yapmis : ili : turmis : tört
: buluñtaqı : edgüsi : uyurı : tirilipen : meñileyür :
bedizleyür : tir : anča : bilinler : edgü : ol

Кан олтурду, ордо жапты (тургузду), эли турду.
Төрт булундагы ийгиси уюп (чогулуп) терилди (жый-
налды). Мээниди, безенди (кубанды) дейт. Анда бил-
гин ийги ал.

ʔʔʔʔʔ : ʔ : ʔʔʔʔ) : ʔʔʔʔʔʔʔ : ʔʔʔʔʔʔ : ʔʔʔʔ) : ʔʔʔʔ :
ʔʔʔʔ : ʔʔ
dʔʔʔʔ : ʔʔʔʔ) : ʔʔʔʔʔʔʔ : ʔʔʔʔʔʔʔʔʔ : d)ʔ : ʔʔʔʔʔʔʔ) :
dʔʔ : hʔʔ
ʔʔʔʔ : ʔʔʔʔ : dʔʔʔʔʔ : hʔʔ : ʔʔʔʔʔʔ : hʔʔʔ : ʔʔ :
ʔʔʔʔʔʔʔʔ : xʔʔʔʔʔ

oyma : r : oγlnin : kisisin : tutuγ : urupn : osič :
oγγlī : brmis : oγlīn : kisisin : utuzmdq : yna : toquz
on : bos : qoη : utmis : oγlī : yutuzī : qop : ögirr : tir :
nča : biliqlr : dgü : ol

oyma : er : oγlanin : kisisin : tutuγ : urupan : osič :
 oγγalī : barmis : oγlīn : kisisin : utuzmaduq : yana : toquz
 on : bos : qoη : utmis : oγlī : yutuzī : qop : ögirer : tir :
 anča : biliqler : edgü : ol

Ойногон эр уулун, кишисин тутуп урду (сайып
 ойноду). Ойноду. Уулун, кишисин уткузбады жана
 токсон баш кой утту. Уулу, аялы көп кубанды дейт.
 Анда билгин ийги ал.

ᠠᠯᠢᠴᠢᠭ : ᠠ : ᠶᠡᠯᠢᠨ : ᠠᠮᠤᠮᠤᠨᠠᠵᠤ : ᠲᠤᠲᠤᠭ : ᠤᠷᠤᠫᠤᠨ : ᠣᠰᠢᠴᠢᠭ :
 ᠣᠷᠭᠭᠢᠯᠢ : ᠪᠷᠮᠢᠰ : ᠣᠷᠭᠢᠨ : ᠠᠵᠢᠰᠢᠰᠢᠨ : ᠤᠲᠤᠵᠤᠮᠳᠤᠴᠤ : ᠶᠨᠠ : ᠲᠤᠬᠤᠵᠤ
 ᠣᠨ : ᠪᠣᠰ : ᠴᠣᠨᠡ : ᠤᠲᠮᠢᠰ : ᠣᠷᠭᠢᠯᠢ : ᠶᠤᠲᠤᠵᠢ : ᠴᠣᠫᠤ : ᠥᠭᠢᠷᠢᠷ : ᠲᠢᠷ :
 ᠨᠴᠠ : ᠪᠢᠯᠢᠭᠢᠯᠢᠷ : ᠳᠦᠭᠦ : ᠣᠯ

čīγan : r : oγlī : qzγnčqa : brmis : yolī : yramis :
ögire : sbinü : klir : tir : nča : biliqlr : dgü : ol

čīγan : er : oγlī : qazγančqa : barmis : yolī : yaramis :
 ögire : sebinü : kelir : tir : anča : biliqler : edgü : ol

Кедей эрдин уулу казганып (кызмат кылып) бар-
 ды. Жолу жарады. Кубанып сүйүнүп келди дейт. Анда
 билгин ийги ал.

ᠴᠢᠶᠠᠨ : ᠷ : ᠣᠷᠭᠢᠯᠢ : ᠴᠠᠵᠤᠭᠠᠨᠴᠠ : ᠪᠷᠮᠢᠰ : ᠶᠣᠯᠢ : ᠶᠷᠠᠮᠢᠰ :
 ᠥᠭᠢᠷᠢᠷ : ᠰᠪᠢᠨᠦ : ᠬᠢᠯᠢᠷ : ᠲᠢᠷ : ᠨᠴᠠ : ᠪᠢᠯᠢᠭᠢᠯᠢᠷ : ᠳᠦᠭᠦ : ᠣᠯ
 ᠴᠢᠳᠤᠭᠠᠨᠠᠵᠤ : ᠠᠮᠤᠮᠤᠨᠠᠵᠤ : ᠤᠲᠤᠵᠤᠮᠳᠤᠴᠤ : ᠶᠨᠠ : ᠲᠤᠬᠤᠵᠤ :
 ᠣᠨ : ᠪᠣᠰ : ᠴᠣᠨᠡ : ᠤᠲᠮᠢᠰ : ᠣᠷᠭᠢᠯᠢᠷ : ᠳᠦᠭᠦ : ᠣᠯ

**brs : kiyik : ŋke : mŋke : brmis : ŋin : mŋin :
bulmis : bulupn : uyasıŋru : ögire : sbinü : klir : tir :
nča : biliŋ : dgü : ol**

bars : kiyik : aŋke : meŋke : barmis : eŋin : meŋin :
bulmis : bulupan : uyasıŋaru : ögire : sebinü : kelir : tir :
anča : biliŋ : edgü : ol

Барс кийикке аңчылыкка, мергенчиликке барды.
Аңын меңин (олжосун) тапты, алды. Уялаштары ку-
банды, сүйүнүп келди дейт. Анда билгин ийги ал.

ᠪᠷᠰ : ᠪᠤᠯᠤᠮᠢᠰ : ᠪᠤᠯᠤᠫᠤᠮᠤᠯᠠᠭᠤᠨ : ᠤᠮᠤᠰᠢᠭᠢᠷᠤ : ᠣᠭᠢᠭᠢᠷᠡ : ᠰᠪᠢᠨᠦ : ᠬᠢᠯᠢᠷ : ᠲᠢᠷ :
ᠨᠴᠢ : ᠪᠢᠯᠢᠭ : ᠳᠦᠭᠦ : ᠣᠯ
ᠪᠤᠷᠰ : ᠪᠤᠯᠤᠫᠤᠮᠤᠯᠠᠭᠤᠨ : ᠤᠮᠤᠰᠢᠭᠢᠷᠤ : ᠣᠭᠢᠭᠢᠷᠡ : ᠰᠪᠢᠨᠦ : ᠬᠢᠯᠢᠷ : ᠲᠢᠷ :
ᠨᠴᠢ : ᠪᠢᠯᠢᠭᠢᠯᠢᠷ : ᠰᠢᠶᠢ : ᠪᠷ :
ᠳᠦᠭᠦ : ᠣᠯ

**bir : tblqu : yüz : bolti : yüz : tblqu : miŋ : bolti :
miŋ : tblqu : tümn : bolti : tir : nča : biliŋlr : syi : br :
dgü : ol**

bir : tabılqu : yüz : bolti : yüz : tabılqu : miŋ : bolti :
miŋ : tabılqu : tümen : bolti : tir : anča : biliŋler : asıyı :
bar : edgü : ol

Бир табылгы жүз болду. Жүз табылгы миң болду.
Миң табылгы түмөн болду дейт. Анда билгин ашыгы
(пайдасы) бар. Ийги ал.

ᠪᠢᠷ : ᠲᠠᠪᠢᠯᠠᠭᠤᠨ : ᠶᠦᠵᠦ : ᠪᠣᠯᠲᠢ : ᠶᠦᠵᠦ : ᠲᠠᠪᠢᠯᠠᠭᠤᠨ : ᠮᠢᠨᠭᠢ : ᠪᠣᠯᠲᠢ :
ᠮᠢᠨᠭᠢ : ᠲᠠᠪᠢᠯᠠᠭᠤᠨ : ᠲᠦᠮᠨᠢ : ᠪᠣᠯᠲᠢ : ᠲᠢᠷ : ᠨᠴᠢ : ᠪᠢᠯᠢᠭᠢᠯᠢᠷ : ᠰᠢᠶᠢ : ᠪᠷ :
ᠳᠦᠭᠦ : ᠣᠯ
ᠪᠢᠷ : ᠲᠠᠪᠢᠯᠠᠭᠤᠨ : ᠶᠦᠵᠦ : ᠪᠣᠯᠲᠢ : ᠶᠦᠵᠦ : ᠲᠠᠪᠢᠯᠠᠭᠤᠨ : ᠮᠢᠨᠭᠢ : ᠪᠣᠯᠲᠢ :
ᠲᠠᠪᠢᠯᠠᠭᠤᠨ : ᠲᠦᠮᠨᠢ : ᠪᠣᠯᠲᠢ : ᠲᠢᠷ : ᠨᠴᠢ : ᠪᠢᠯᠢᠭᠢᠯᠢᠷ : ᠰᠢᠶᠢ : ᠪᠷ :
ᠳᠦᠭᠦ : ᠣᠯ

**kidizig : subqɑ : suqmis : tqi̇ : ur : qtγdī : ba : tir :
nča : biliqlr : yblq : ol**

kidizig : subqɑ : suqmis : taqī : ur : qatīγdī : ba : tir :
anča : biliqler : yablaq : ol

Кийизди сууга сокту (салды). Дагы ур, катыдыбы
дейт. Анда билгин жаман ал.

н) : |м̇ṽṽ : ḍv̇ḍṙ| : ḍʔṙʔ : ṽ)ḅḅṙ| : ṽṙl̇ṙʔṙ :
н)ḅḅṙ : ṽṙṙʔ : ṙṙṙ
|ṁṙ| : ṙṙṙṙ : |ḅṙṙṙ : ṽv̇ḅḅṙv̇v̇ : ṽṙṙʔ : ḣṙʔ : ʒṽ :
ḅṙṙṙv̇v̇ : ẋṙṙ
ʒ

**qn : süke : brmis : yγīγ : snčmis : köčürü : qonturu
: klir : özi : süsi : ögire : sbinü : ordusīḡru : klir : tir : nča
: biliqlr : dgü : ol**

qan : süke : barmis : yayīγ : sančmis : köčürü : qonturu
: kelir : özi : süsi : ögire : sebinü : ordusīḡaru : kelir : tir :
anča : biliqler : edgü : ol

Кан аскерге барды. Жоону жанчыды. Көчүрүп
кондуруп келди. Өзү, аскери кубанып сүйүнүп ордо-
суна келди дейт. Анда билгин ийги ал.

ʔ : |м̇ṽṽ : ḍv̇ḍṙ| : ḍʔṙʔ : ḅṙ : v̇ḅḅṙ| : ʔ : ḣṙʔ :
ḣṙḣṙ : ṽṙḣṙḅḅṙ
ḣṙʔ : ḣṙ : ḣ)ṽḅṙv̇v̇ : ṽv̇ṙ)ṽ) : ḣv̇ṙḍʔ : ḍv̇ṙ) :
ṙṙṙv̇v̇ : ḣv̇ṙv̇v̇
ḣṙṙʔḅḅṙ| : ṙṙṙ : ḣv̇ṙ : ṙṙṙʔṙʔ : |ḅṙṙṙṙ : ḣṙʔ : ʒṽ :
ḅṙṙṙv̇v̇ : ẋṙṙ ʒ

**r : süke : brmis : yolta : ti : rmis : r : quyu : qusqa
: soqusms : quyu : qus : qnatiņa : urupnĭn : qlĭyu :
bripn : ögiņe : qņiņa : tgürmis : ögi : qņi : ögirr :
sbinür : tir : nĉa : bilinlr : dgü : ol**

er : süke : barmis : yolta : ati : armis : er : aquyu :
qusqa : soqusmis : aquyu : qus : qanatiņa : urupanĭn :
qalĭyu : baripan : ögiņe : aqaņiņa : tegürmis : ögi : aqaņi :
ögirer : sebinür : tir : anĉa : bilinler : edgü : ol¹

Эр аскерге барды. Жолдо аты арыды. Эр ак куу
кушка согулду (туш болду). Ак куу куштун канатына
олтуруп барды. Апасына, атасына жетти. Апасы, ата-
сы кубанды, сүйүндү дейт. Анда билгин ийги ал.

Н Ǻ Ǻ Ǻ : Ǻ Ǻ Ǻ : Ǻ Ǻ Ǻ Ǻ Ǻ : Ǻ Ǻ Ǻ : Ǻ Ǻ Ǻ Ǻ : Ǻ Ǻ Ǻ Ǻ Ǻ :
Ǻ Ǻ Ǻ : Ǻ Ǻ Ǻ Ǻ Ǻ Ǻ Ǻ
Ǻ Ǻ Ǻ Ǻ : Ǻ Ǻ Ǻ : Ǻ Ǻ : Ǻ Ǻ Ǻ Ǻ Ǻ Ǻ : Ǻ Ǻ Ǻ : Ǻ Ǻ Ǻ Ǻ : Ǻ Ǻ

üküs : tly : ögrnĉüņ : yoq : qobi : tly : qorqnĉiņ :
yoq : uĉruyluğ : qutuņ : yoq : tir : nĉa : bilinlr : ŋiğ :
yblq : ol

üküs : atliğ : ögrunĉüņ : yoq : qobi : atliğ : qorqinĉiņ :
yoq : uĉruyluğ : qutuņ : yoq : tir : anĉa : bilinler : aņiğ :
yablaq : ol

Укмуш (көп) аттуу болсо, кубаныч жок. Аз аттуу
болсо коркунучуң жок. Учурган кутуң жок дейт. Анда
билгин анык жаман ал.

¹ «Эр Төштүк» эпосундагы Эр Төштүктүн жети кабат жер астынан алп кара кушту минип жер бетине учуп чыкканы жөнүндө сюжетти кайталап жатат.

ᠬᠢᠷᠢ : ᠬᠢᠷᠢ : ᠣ᠎ᠠ : ᠪᠢᠴᠢ : ᠬᠤᠮᠤᠷᠰᠤᠶ᠋ᠠ : ᠶᠢᠮᠢᠰ :
ᠶᠢᠮᠢᠰᠤ : ᠤᠮᠠᠳᠢᠨ : ᠲᠤᠷᠤᠷ : ᠲᠢᠷ : ᠨᠴᠠ : ᠪᠢᠯᠢᠭᠢᠯᠢᠷ : ᠶᠪᠯᠢᠴ : ᠣᠯ

**bir : qarī : öküzüg : bilin : biče : qumursya : yimis :
: qmsyu : umatīn : turur : tir : nča : biliḡlr : yblq : ol**

bir : qarī : öküzüg : bilin : biče : qumursya : yimis :
qamsayu : umatīn : turur : tir : anča : biliḡler : yablaq : ol

Бир кары өгүз белин кичинекей кумурска жеди.
Баса албай турду дейт. Анда билгин жаман ал.

ᠬᠢᠷᠢ : ᠬᠢᠷᠢ : ᠣ᠎ᠠ : ᠪᠢᠴᠢ : ᠬᠤᠮᠤᠷᠰᠤᠶ᠋ᠠ : ᠶᠢᠮᠢᠰ :
ᠶᠢᠮᠢᠰᠤ : ᠤᠮᠠᠳᠢᠨ : ᠲᠤᠷᠤᠷ : ᠲᠢᠷ : ᠨᠴᠠ : ᠪᠢᠯᠢᠭᠢᠯᠢᠷ : ᠶᠪᠯᠢᠴ : ᠣᠯ

**qimis : ara : qlimis : tḡri : unamdq : bīnču : qtun :
bolzun : tir : nča : biliḡlr : dgü : ol**

qamis : ara : qalmis : teḡiri : unamduq : abīnču : qatun
: bolzun : tir : anča : biliḡler : edgü : ol

Камыш арасында калды. Теңирге жакпаган абы-
сын катын болсун дейт. Анда билгин ийги ал.

ᠬᠢᠷᠢᠶ᠋ᠢ : ᠬᠢᠷᠢᠶ᠋ᠢ : ᠶᠢᠮᠢᠰ : ᠶᠢᠮᠢᠰᠤ : ᠤᠮᠠᠳᠢᠨ : ᠲᠤᠷᠤᠷ : ᠲᠢᠷ : ᠨᠴᠠ : ᠪᠢᠯᠢᠭᠢᠯᠢᠷ : ᠶᠪᠯᠢᠴ : ᠣᠯ

**tḡyḡ : trtrü : kiseumis : qmsayu : umatīn : turur : tir
: nča : biliḡlr : yblq : ol**

atiŷyŷ : terterü : kisemis : qamsayu : umatın : turur : tir
: anča : biliŷler : yablaq : ol

Атты тетири кишендеди. Баса албай турат дейт.
Анда билгин жаман ал.

ᠳᠤᠰᠤᠰᠤ : ᠲᠦᠴᠢᠷᠢ : ᠳᠦᠬᠤᠯᠤᠰᠤ : ᠳᠦᠨᠢᠯᠢᠨᠢ : ᠳᠤᠰᠤᠰᠤ : ᠠᠳᠤᠲᠦ : ᠳᠦᠴᠢᠰᠤ :
ᠲᠦᠴᠢᠰᠤ) : ᠳᠤᠴᠢᠰᠤᠰᠤ)
ᠳᠡᠲᠦᠴᠢᠷᠢᠳᠡᠲᠦᠬᠤᠯᠤᠰᠤᠳᠤᠰᠤᠰᠤ : ᠲᠦᠴᠢᠰᠤᠰᠤ : ᠰᠤᠰᠤ : ᠶᠤᠨᠢᠶᠤᠨᠢᠶᠤᠨᠢ : ᠬᠡᠨᠡ : ᠲᠤ

tlm : urī : yrn ča : ysičĭn : ylm : qyγ : yra : uruūkn
: yljusun : yoriŷur : tir : ntγ : lp : rmis : nča : biliŷlr
: dgü : ol

talīm : urī : yarĭn ača : yasĭčĭn : yalīm : qayay : yara
: uruūkan : yaljšusun : yoriŷur : tir : antay : alĭp : ermis :
anča : biliŷler : edgü : ol

Тандалган уулу жарагын ачып, жаасын жалама
кайкыны жара урду (атты). Жалгыз жортуул кылам
дейт. Анда алп эле. Анда билгин ийги ал.

ᠲᠠᠨᠳᠠᠯᠠᠭᠠᠨ ᠤᠤᠯᠤᠰᠤ ᠵᠢᠷᠠᠭᠢᠨ ᠠᠴᠢᠯᠠᠭᠢᠨ ᠵᠠᠶᠠᠶᠠᠨ ᠵᠠᠯᠠᠮᠠ
ᠶᠠᠶᠢᠬᠤᠨ ᠵᠠᠷᠠ ᠤᠷᠳᠤ (ᠠᠲᠤᠲᠦ). ᠵᠠᠯᠭᠢᠰᠤ ᠵᠣᠷᠲᠤᠤᠯᠤᠰᠤ ᠶᠠᠯᠠᠮ
ᠳᠡᠵᠢᠲᠦ. ᠠᠨᠳᠠ ᠠᠯᠠᠯᠤ ᠡᠯᠡ. ᠠᠨᠳᠠ ᠪᠢᠯᠭᠢᠨ ᠢᠶᠢᠭᠢ ᠠᠯ.

ürünj : sri : ingk : buzayulčĭ : bolmis : ölgγ : mn :
tims : ürünj : sri : irkk : buzγu : klürmis : ĩdqluq :
yrayγ : ülügde : ozmis : tir : nča : biliŷ : dgü : ol

ürünj : esri : ingek : buzaγulači : bolmis : ölgey : men
: timis : ürünj : esri : irkek : buzaγu : kelürmis : İduqluq :
yaraγay : ülügde : ozmis : tir : anča : biliñ : edgü : ol

Үрүн (ак) инек (уй) музoo тубар болду. «Өлдүм мен» деди. Үрүн (ак) эркек музoo келтирди (тууду). Курмандыкка жарайт, өлүмдөн озду дейт. Анда билгин ийги ал.

ᠲᠦᠷᠦᠨ ᠡᠰᠢ ᠶᠡᠩᠭᠡᠬᠡ ᠪᠤᠵᠠᠭᠤᠯᠠᠴᠢ ᠪᠣᠯᠮᠢᠰ ᠤᠯᠭᠡᠢ ᠮᠡᠨ
ᠶᠡᠲᠢᠮᠢᠰ ᠤᠷᠦᠨᠵᠢ ᠡᠰᠢ ᠶᠢᠷᠻᠡᠬᠡ ᠪᠤᠵᠠᠭᠤ ᠬᠡᠯᠦᠷᠮᠢᠰ ᠶᠡᠳᠦᠬᠤᠯᠠᠭᠤᠰᠤ ᠶᠠᠷᠠᠭᠠᠶᠤ ᠤᠯᠤᠭᠳᠡ ᠠᠵᠢ ᠪᠢᠯᠢᠭᠢ ᠶᠡᠳᠦᠭᠦ ᠣᠯ

×ᠡᠶᠢᠬᠢ

ᠶᠡᠷᠦᠨ ᠶᠡᠰᠢ ᠶᠡᠩᠭᠡᠬᠡ ᠪᠤᠵᠠᠭᠤᠯᠠᠴᠢ ᠪᠣᠯᠮᠢᠰ ᠤᠯᠭᠡᠢ ᠮᠡᠨ
ᠶᠡᠲᠢᠮᠢᠰ ᠶᠡᠰᠢ ᠶᠡᠩᠭᠡᠬᠡ ᠪᠤᠵᠠᠭᠤᠯᠠᠴᠢ ᠪᠣᠯᠮᠢᠰ ᠤᠯᠭᠡᠢ ᠮᠡᠨ ᠶᠡᠲᠢᠮᠢᠰ ᠤᠷᠦᠨᠵᠢ ᠡᠰᠢ ᠶᠢᠷᠻᠡᠬᠡ ᠪᠤᠵᠠᠭᠤ ᠬᠡᠯᠦᠷᠮᠢᠰ ᠶᠡᠳᠦᠬᠤᠯᠠᠭᠤᠰᠤ ᠶᠠᠷᠠᠭᠠᠶᠤ ᠤᠯᠤᠭᠳᠡ ᠠᠵᠢ ᠪᠢᠯᠢᠭᠢ ᠶᠡᠳᠦᠭᠦ ᠣᠯ

ᠶᠡᠷᠦᠨ ᠶᠡᠰᠢ ᠶᠡᠩᠭᠡᠬᠡ ᠪᠤᠵᠠᠭᠤᠯᠠᠴᠢ ᠪᠣᠯᠮᠢᠰ ᠤᠯᠭᠡᠢ ᠮᠡᠨ ᠶᠡᠲᠢᠮᠢᠰ ᠤᠷᠦᠨᠵᠢ ᠡᠰᠢ ᠶᠢᠷᠻᠡᠬᠡ ᠪᠤᠵᠠᠭᠤ ᠬᠡᠯᠦᠷᠮᠢᠰ ᠶᠡᠳᠦᠬᠤᠯᠠᠭᠤᠰᠤ ᠶᠠᠷᠠᠭᠠᠶᠤ ᠤᠯᠤᠭᠳᠡ ᠠᠵᠢ ᠪᠢᠯᠢᠭᠢ ᠶᠡᠳᠦᠭᠦ ᠣᠯ

uzun : tonluγ : idisin : ykin : qodupn : brmis : yna
: dgüti : sqinmis : idismte : yqmta : öñi : qnča : brir :
mn : tir : yana : klmis : idisin : yqin : sn : tükl : bulmis
: ögirr : sbinür : tir : nča : biliñlr : dgü : ol

uzun : tonluγ : idisin : ayakin : qodupan : barmis : yana
: edgüti : saqinmis : idisimte : ayaqimta : öñi : qanča : barir
: men : tir : yana : kelmis : idisin : ayaqin : esen : tükel :
bulmis : ögirer : sebinür : tir : anča : biliñler : edgü : ol

Узун тондуу идишин, аягын коюп барды жана ийги сагынды (ойлонду). Идишине, аягыма өңгө болуп (идиш-аяксыз) канча барам мен дейт. Жана келди. Идиши, аягы эсен, түгөл болду. Кубанып, сүйүндү дейт. Анда билгин ийги ал.

: terisi : ünüsüpen : yügürü : barmis : antag : tir : anča :
bilinler : yabız : ol

Туйгун куш Теңирден (асмандан) коён деп шук-
шурулду. Туйгун куш тырмагы менен илди. Жана
тутту. Туйгун куш тырмагы уюп калды. Барганда (уч-
канда) коёндун териси жырылып, коён жүгүрүп (бо-
шоп) кетти анда дейт. Анда билгин жаман ал.

ᠠᠨᠠᠴᠢ : ᠲᠢᠷ : ᠠᠨᠴᠢ : ᠪᠢᠯᠢᠨᠢᠯᠢᠷ : ᠶᠠᠪᠢᠵᠢ : ᠣᠯᠤ :
ᠲᠡᠨᠢᠰᠢ : ᠠᠨᠲᠠᠭ : ᠲᠢᠷ : ᠠᠨᠴᠢ : ᠪᠢᠯᠢᠨᠢᠯᠢᠷ : ᠶᠠᠪᠢᠵᠢ : ᠣᠯᠤ :
ᠲᠡᠨᠢᠰᠢ : ᠠᠨᠲᠠᠭ : ᠲᠢᠷ : ᠠᠨᠴᠢ : ᠪᠢᠯᠢᠨᠢᠯᠢᠷ : ᠶᠠᠪᠢᠵᠢ : ᠣᠯᠤ

kiyik : oylı : mn : tsuz : subsuz : qlti : uyin : nčük
: yorıyın : tir : nča : bilinlr : ybz : ol

kiyik : oylı : men : otsuz : subsuz : qaltı : uyin : nečük
: yorıyın : tir : anča : bilinler : yabız : ol

Кийик уулу мен. Отсуз (чөпсүз), суусуз калдым.
Кантип жортомун дейт. Анда билгин жаман ал.

ᠬᠢᠶᠢᠬᠢ : ᠣᠶᠢᠯᠢ : ᠮᠨ : ᠲᠰᠤᠵᠤ : ᠰᠤᠪᠰᠤᠵᠤ : ᠠᠯᠲᠢ : ᠤᠶᠢᠨ : ᠨᠴᠢᠬᠢ :
ᠶᠣᠷᠢᠶᠢᠨ : ᠲᠢᠷ : ᠨᠴᠢ : ᠪᠢᠯᠢᠨᠢᠯᠢᠷ : ᠶᠠᠪᠢᠵᠢ : ᠣᠯᠤ :
ᠬᠢᠶᠢᠬᠢ : ᠣᠶᠢᠯᠢ : ᠮᠨ : ᠲᠰᠤᠵᠤ : ᠰᠤᠪᠰᠤᠵᠤ : ᠠᠯᠲᠢ : ᠤᠶᠢᠨ : ᠨᠴᠢᠬᠢ :
ᠶᠣᠷᠢᠶᠢᠨ : ᠲᠢᠷ : ᠨᠴᠢ : ᠪᠢᠯᠢᠨᠢᠯᠢᠷ : ᠶᠠᠪᠢᠵᠢ : ᠣᠯᠤ

tbe : titigke : tüsmis : bsınu : yimis : özin : tilkü :
yimis : tir : nča : bilnrl : ybk : ol

tebe : titigke : tüsmis : basınu : yimis : özin : tilkü :
yimis : tir : anča : bilinler : yabak : ol

Төө балчыкка түштү. Башында жеди, өзүн түлкү
жеди дейт. Анда билгин жаман ал.

ᠠ : ᠨᠭᠠᠨᠠᠨ : ᠳᠠᠭᠠᠨ : ᠬᠠᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠠᠨᠠᠨ :
 ᠠᠨᠠᠨ : ᠠᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠠᠨᠠᠨ
 ᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠳᠠᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠨ :
 ᠳᠠᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠬᠠᠨᠠᠨᠠᠨ
 3ᠠ : ᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠨ : 3ᠠ

**r : ümelyü : brmis : tqrike : soqusmis : qut : qut
 qolmis : qut : birmis : ʎlqta : yilqin̄ : bolzun : özün̄ :
 uzun : bolzun : timis : nča : bilqlr : dgü : ol**

er : ümeleyü : barmis : teqrike : soqusmis : qut : qut
 qolmis : qut : birmis : aʎilinqta : yilqin̄ : bolzun : özün̄ :
 uzun : bolzun : timis : anča : bilinler : edgü : ol

Эр жоош болуп барды, Теңирге согулду (жолукту), кут кутту сурады. Кут берди. «Агылыңда (короондо) жылкың болсун, өзүң узун болсун» деди. Анда билгин ийги ал.

ᠠᠨᠠᠨ : ᠳᠠᠭᠠᠨ : ᠬᠠᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠨ :
 ᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠨ
 ᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠨ :
 3ᠠ : ᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠨ : ᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠨ : 3ᠠ

**qri : yol : tqri : mn : sinqin̄in̄ : spr : mn : üzükün̄in̄
 : ulayur : mn : ilig : itmis : mn : dgüsi : bolzun : tir :
 nča : bilqlr**

qari : yol : teqiri : men : sīnuqin̄in̄ : sipir : men
 : üzükün̄in̄ : ulayur : men : ilig : itmis : men : edgüsi :
 bolzun : tir : anča : bilinler

**tīy : t : qudruqin : tūgūp : tigr̄t : yzγ : qodī : ydr̄t
: toquz : qt : üčergūj̄ : topu ol̄ynča : tritzün : tir : nča
: bilinlr̄ : ybq : ol**

tīy : at : qudruqin : tūgūp : tigr̄et : yazīy : qodī : yadīrat
: toquz : qat : üč̄erigūj̄ : topu ol̄yanča : teritzün : tir : anča
: bilinler̄ : yabaq : ol

Туу ат куйлугун түйүп, тегеретип жазыга коюп чуркат. Тогуз кат ичмеги ээрдин алдындагы тердесин дейт. Анда билгин жаман ал.

ᄃᄂᄃ : ᄃᄂᄃ : ᄃᄂᄃ : ᄃᄂᄃ : ᄃᄂᄃ : ᄃᄂᄃ : ᄃᄂᄃᄃᄃ : ᄃᄂᄃᄃᄃ :
ᄃᄂᄃ : ᄃᄂᄃᄃᄃᄃ
ᄃᄂ : ᄃᄂᄃᄃᄃ : ᄃᄂᄃᄃᄃᄃ) : ᄃᄂᄃᄃᄃᄃᄃᄃ : ᄃᄂᄃ : ᄃᄂᄃ : ᄃᄂᄃᄃᄃᄃᄃᄃᄃ

**tlm : qra : qus : mn : ysl : qya : yyl̄ym : qizil̄ : qya :
qis̄lym : ol : tyda : turupn : m̄jilyür : mn : nča : bilinlr̄**

talim̄ : qara : qus : men : yasil̄ : qaya : yaylayim̄ : qizil̄
: qaya : qis̄layim̄ : ol : tayda : turupan : menjileyür : men :
anča : bilinler̄

Талым кара куш мен. Жашыл кайкыда жайлайсын, кызыл кайкыда кыштаймын. Ал тоодо туруп мээниймин. Анда билгин.

ᄃᄂ : ᄃᄂᄃᄃᄃᄃᄃᄃ : ᄃᄂᄃᄃᄃ : ᄃᄂᄃᄃᄃᄃᄃᄃ : ᄃᄂᄃᄃᄃᄃ : ᄃᄂᄃᄃᄃ : ᄃᄂᄃᄃᄃ :
ᄃᄂᄃᄃᄃᄃᄃᄃ
ᄃᄂᄃᄃᄃᄃᄃ : ᄃᄂᄃᄃᄃᄃᄃᄃ : ᄃᄂᄃᄃᄃᄃᄃᄃ : ᄃᄂᄃᄃᄃᄃᄃᄃ : ᄃᄂᄃᄃᄃᄃᄃᄃᄃᄃᄃ :
ᄃᄂᄃᄃᄃᄃᄃᄃᄃ

**r : bususluy : tјri : bulitly : bolti : ara : kün :
tuymis : busanč : ra : mјi : klmis : tir : nča : bilinlr :
dgü : ol**

er : bususluy : teјiri : bulitliу : bolti : ara : kün : tuymis
: busanč : ara : meјi : kelmis : tir : anča : bilinler : edgü
: ol

Эр бушайман болду, Теңир булуттуу болду. Ара-
сында күн тууду. Бушаймандын арасынан мээнүү
келди дейт. Анда билгин ийги ал.

᠋ᠣᠮᠣᠰᠤᠰᠤᠯᠤᠢᠭᠤ : ᠋ᠲᠦᠷᠢ : ᠋ᠪᠤᠯᠢᠲᠢᠯᠢᠯᠢᠭᠤ : ᠋ᠪᠣᠯᠲᠢ : ᠋ᠠᠷᠠ : ᠋ᠬᠦᠨ :
᠋ᠲᠦᠢᠮᠢᠰᠢ : ᠋ᠪᠤᠰᠠᠨᠴᠢ : ᠋ᠷᠠ : ᠋ᠮᠢᠶᠢ : ᠋ᠬᠤᠯᠮᠢᠰᠢ : ᠋ᠲᠢᠷ : ᠋ᠨᠴᠢ : ᠋ᠪᠢᠯᠢᠨᠯᠢᠷ : ᠋ᠳᠦᠭᠦ : ᠋ᠣᠯ

**boz : bulit : yoridi : bodun : üze : yγdī : qra : bulit
: yorīdī : qmγ : üze : yγdī : trīγ : bisdi : ys : t : ündi :
yīlqīqa : kisike : dgü : bolti : tir : nča : bilinlr : dgü : ol**

boz : bulit : yoridi : bodun : üze : yaydī : qara : bulit :
yorīdī : qamay : üze : yaydī : tarīγ : bisdi : yas : ot : ündi
: yīlqīqa : kisike : edgü : bolti : tir : anča : bilinler : edgü
: ol

Боз булут жортту. Букара үстүнө жаады. Кара бу-
лут жортту. Жалпынын үстүнө жаады. Таруу бышты,
жаш от (чөп) өндү. Жылкыга, кишиге ийги болду
дейт. Анда билгин ийги ал.

Үйүнө келип өзү атанды. Кубаныч атын жетелеп келет
дейт. Анда билгин анык ийги.

ИЕҢИҢ : ИТӨЛҮҮ : ЭҢҮ : ЭИ : ДҢИ : ИҢ : ДДДҮЭЭ :
ИҢҮҮ : ИҢ
ИИҮЭЭ : ЭИ : ЭИИИ : ЭИИИИИ : ЭИ : ИИ : ЭИ :
ЭИИИИИ : ЭИИИ

**ügrine : qutluγ : dγr : mn : yγq : ÿç : yaylym :
qusly : ÿç : qislym : nta : turuükn : mñilyür : mn : tir
: nča : biliñlr : dgü : ol**

ügrine : qutluγ : adγir : men : yaγaq : ÿaç : yaylayim :
qusluγ : ÿaç : qislayim : anta : turupan : meñileyür : men
: tir : anča : biliñler : edgü : ol

Үйүрдө куттуу айгыр мен. Жаңгак жыгачта жай-
ладым, Куштуу жыгачта кыштаймын. Анда туруп
мээниймин мен дейт. Анда билгин ийги ал.

ИИИИ : ИИИИ : ИИИИИИ : ИИИИИИ : ИИИИИИ : ИИИИИИ : ИИИИИИ :
ИИ : ИИИИИИ : ИИ
ИИИИИИ : ИИИИИИ : ИИ : ИИИИИИ : ИИИИИИИИ : ИИИИИИИИ : ИИИИИИ :
ИИИИИИИИ : ИИ
ИИИИ : ИИИИИИ : ИИИИ : ИИИИИИ : ИИИИ : ИИИИИИ : ИИИИИИ :
ИИИИИИИИ

**qnγi : ölm̄s : köñeki : toñmis : qnγi : nlk : ölgγ : ol :
bgliγ : ol : köñeki : nlük : toñγy : ol : künske : olurur :
ol : nča : biliñlr : bu : irq : bsinta : az : mgki : br : kin
: yna : dgü : bolur**

qanīyī : ölmīs : köñeki : toñmis : qanīyī : nelük : ölgey
: ol : beglig : ol : köneki : nelük : toñyay : ol : küneske :
olurur : ol : anča : biliñler : bu : irq : basınta : az : emgeki
: bar : ekin : yana : edgü : bolur

Каны (күйөөсү) өлдү. Көңүлдөшү (аялы) тоңду.
Каны эмнеден өлдү ал. Бек ал. Көңүлдөшү эмнеге
тоңот. Ал күнөскө олтурат ал. Анда билгин бул ыр-
дын башында аз эмгек бар экен. Жана (кийин) ийги
болот.

ԻՔԻՐ : ՌԵՒԻԿՆ : ՄԿՆՃՆ : ՌՋՅՄՆԴԻԻ : ԿԿԿԿ : ԾԿՋՐԻ :
ԾՃՆ : ԿԿՆՋՐԻ
ՅՄՋՐԻԵՐՋ : ՌԿԿԿ : ՎԾՆ : ՄԿՋ : ԿԾՆ : ՃՐԿՎԾՆ :
ԿՐԿ : ՅՄՋՐԻ : ԿՐԿ
ՅՆ : ՋՐՄՐԿՄԿ : ՄԵՐ : ԻՎ

oylī : öginte : qñinta : öbklepn : tzpen : brmis :
yna : sqñnmis : klms : ögüm : ötin : lyin : qñm : sbin :
tiñlyin : tip : klmis : tir : nča : biliñlr : dgü : ol

oylī : öginte : qañinta : öbkelepen : tezıpen : barmis
: yana : saqñnmis : kelmīs : ögüm : ötin : alayin : qañim :
sabın : tiñlayin : tip : kelmis : tir : anča : biliñler : edgü : ol

Уулу апасына, атасына өпкөлөп (таарынып) без-
ип барды (кетти). Жана сагынып келди. Апамдын на-
саатын алайын, атамдын сөзүн тыңдайын деп келди
дейт. Анда билгин ийги ал.

ԾՆՄՆ : ԿԵՋՐԻՐԵ : ԾՐՋՐԿՋՋԾՆ : ԾՄՆ : ԿԵՋՐԻՐԵ :
ԿՃՆՃՋՋԾՆ : ՄՆ
ՄԵՐԻՐ : ԾԻՎԿԻ : ԿՐԿ : ՅՆ : ՋՐՄՐԿՄԿ : ՄԵՐ : ԻՎ

**yılqa : tgmisig : yïdïtmyïn : yqa : tgmisig :
rtatmyïnka : dgüsü : bolzun : tir : nča : biliñlr : dgü : ol**

yılqa : tegmisig : yïdïtmayïn : ayqa : tegmisig :
artatmayïn : edgüsü : bolzun : tir : anča : biliñler : edgü :
ol

Жылга жетип ыйлабаймын, айга жетип артпайын
(жаман болбоюн). Ийгиси болсун дейт. Анда билгин
ийги ал.

ᠶᠢᠯᠠᠭ᠎ᠠ : ᠲᠭᠮᠢᠰᠢᠭ : ᠶᠡᠶᠡᠳᠡᠲᠮᠡᠶᠢᠨ : ᠶᠠᠻᠠ : ᠲᠭᠮᠢᠰᠢᠭ :
ᠷᠲᠠᠲᠮᠡᠶᠢᠨᠻᠠ : ᠳᠦᠭᠦᠰᠦ : ᠪᠣᠯᠵᠢᠨ : ᠲᠢᠷ : ᠨᠴᠠ : ᠪᠢᠯᠢᠨᠯᠢᠷ : ᠳᠦᠭᠦ : ᠣᠯ
ᠶᠢᠯᠠᠭ᠎ᠠ : ᠲᠡᠭᠮᠢᠰᠢᠭ : ᠶᠡᠶᠡᠳᠡᠲᠮᠡᠶᠢᠨ : ᠶᠠᠻᠠ : ᠲᠡᠭᠮᠢᠰᠢᠭ :
ᠠᠷᠲᠠᠲᠮᠡᠶᠢᠨ : ᠡᠳᠦᠭᠦᠰᠦ : ᠪᠣᠯᠵᠢᠨ : ᠲᠢᠷ : ᠠᠨᠴᠠ : ᠪᠢᠯᠢᠨᠯᠢᠷ : ᠡᠳᠦᠭᠦ :
ᠣᠯ
ᠵᠢᠯᠠᠭ᠎ᠠ ᠵᠡᠲᠢᠭᠢ ᠶᠢᠯᠠᠪᠠᠶᠢᠮᠡᠶᠢᠨ, ᠠᠶᠢᠭ᠎ᠠ ᠵᠡᠲᠢᠭᠢ ᠠᠷᠲᠢᠭᠢᠨ
(ᠵᠠᠮᠠᠨ ᠪᠣᠯᠪᠣᠶᠣᠨ). ᠢᠶᠢᠭᠢᠰᠢ ᠪᠣᠯᠰᠤᠨ ᠳᠡᠶᠢᠲ. ᠠᠨᠳᠠ ᠪᠢᠯᠢᠭᠢᠨ
ᠢᠶᠢᠭᠢ ᠠᠯ.

**toquz : rli : siyun : kiyik : mn : bdiz : tiz : üze :
ünüpn : mögreyür : mn : üze : tğri : sidti : sra : kisi :
bilti : nty : küçlüg : mn : tir : nča : biliñlr : dgü : ol**

toquz : arli : siyun : kiyik : men : bediz : tiz : üze :
ünüpen : mögreyür : men : üze : teñiri : esidti : asra : kisi :
bilti : antay : küçlüg : men : tir : anča : biliñler : edgü : ol

Тогуз айры сыйыр кийик мен. Кооз тизелеп үндөп
мөөрөйм мен. Үстүдөгү Теңир эшитти, астыдагы
киши билди. Анда күчтүүмүн мен дейт. Анда билгин
ийги ал.

ᠲᠣᠭᠤᠵᠤ : ᠠᠷᠯᠢ : ᠰᠢᠶᠤᠨ : ᠻᠢᠶᠢᠻᠢᠭ : ᠮᠡᠨ : ᠪᠡᠳᠢᠵᠢ : ᠲᠢᠵᠢ : ᠦᠵᠡ :
ᠦᠨᠦᠭᠤᠯᠨᠠ : ᠮᠣᠭᠷᠡᠶᠦᠷ : ᠮᠡᠨ : ᠦᠵᠡ : ᠲᠦᠭᠢᠷᠢ : ᠰᠢᠳᠲᠢ : ᠰᠢᠷᠠ : ᠻᠢᠰᠢ :
ᠪᠢᠯᠲᠢ : ᠨᠲᠶᠢ : ᠬᠦᠴᠯᠦᠭ : ᠮᠡᠨ : ᠲᠢᠷ : ᠨᠴᠠ : ᠪᠢᠯᠢᠨᠯᠢᠷ : ᠳᠦᠭᠦ : ᠣᠯ
ᠲᠣᠭᠤᠵᠤ ᠠᠶᠢᠷᠢ ᠰᠢᠶᠢᠭᠢᠷ ᠻᠢᠶᠢᠻᠢᠭ ᠮᠡᠨ. ᠻᠣᠴᠤ ᠲᠢᠵᠡᠯᠡᠭᠢ ᠦᠨᠳᠥᠭᠢᠨ
ᠮᠡᠶᠡᠷᠡᠶᠢᠮᠡᠶᠢᠨ. Үᠰᠲᠦᠳᠥᠭᠦ ᠲᠡᠨᠢᠷ ᠡᠰᠢᠲᠲᠢ, ᠠᠰᠲᠢᠳᠠᠭᠢ
ᠻᠢᠰᠢ ᠪᠢᠯᠢᠳᠢ. ᠠᠨᠳᠠ ᠬᠦᠴᠲᠦᠭᠦᠮᠦᠨ ᠮᠡᠨ ᠳᠡᠶᠢᠲ. ᠠᠨᠳᠠ ᠪᠢᠯᠢᠭᠢᠨ
ᠢᠶᠢᠭᠢ ᠠᠯ.

**turnya : qus : tūsnekiqe : konmis : tuymatīn :
tuzaka : ilinmis : uča : umatīn : olurur : tir : nča :
bilinglr : ybk : ol**

turnya : qus : tūsnekiqe : konmis : tuymatīn : tuzaka :
ilinmis : uča : umatīn : olurur : tir : anča : bilingler : yabak : ol

Турна куш түштөнгөнү конду. Туйбай тузакка
илинди. Уча албай олтурду дейт. Анда билгин жаман
ал.

ᠲᠦᠷᠨᠠ : ᠬᠤᠰᠤ : ᠲᠦᠰᠨᠡᠬᠢᠬᠡ : ᠬᠣᠨᠮᠢᠰᠢ : ᠲᠤᠶᠤᠮᠠᠲᠢᠨ : ᠲᠤᠵᠠᠬᠤ : ᠢᠯᠢᠨᠮᠢᠰᠢ : ᠤᠴᠠ : ᠤᠮᠠᠲᠢᠨ : ᠣᠯᠤᠷᠤᠷ : ᠲᠢᠷ : ᠨᠴᠠ : ᠪᠢᠯᠢᠭᠢᠯᠢᠷ : ᠶᠪᠻ : ᠣᠯ

**yr̥un : kiyik : mn : yuly : t̥ma : γpn : yulyur :
turur : mn : m̥jilig : mn : tir : nča : bilinglr : dgü : ol**

yaryun : kiyik : men : yaylay : tayima : iyipan :
yaylayur : turur : men : menjilig : men : tir : anča : bilingler
: edgü : ol

Йарагун кийик мен. Шамалсыз тоомдо жүрүп
жайлап турам мен. Мээниймин мен дейт. Анда бил-
гин ийги ал.

ᠶᠠᠷᠠᠭᠤᠨ : ᠬᠢᠶᠢᠻᠢᠻᠢᠬᠡ : ᠮᠨ : ᠶᠠᠶᠤᠯᠠᠶ : ᠲᠠᠶᠢᠮᠠ : ᠶᠢᠶᠢᠫᠠᠨ : ᠶᠠᠶᠤᠯᠠᠶᠤᠷ : ᠲᠦᠷᠦᠷ : ᠮᠨ : ᠮᠡᠨᠵᠢᠯᠢᠭ : ᠮᠨ : ᠲᠢᠷ : ᠨᠴᠠ : ᠪᠢᠯᠢᠭᠢᠯᠢᠷ : ᠳᠭᠦ : ᠣᠯ

**qnlq : süsi : bqa : ünmis : sy̥ir : ičre : lik : kiyik :
kirmis kn: l̥yin : tutmis : qra : qm̥γ : süsi : ögirr : tir :
nča : bilinglr : dgü : ol**

qanlîq : süsi : abqa : ünmis : sayîr : içre : elik : kiyik
: kirmis kan: elîyin : tutmis : qara : qamay : süsi : ögirer :
tir : anča : bilinler : edgü : ol

Андын аскери аңга барды. Курчоонун ичине элик,
кийик кирди. Кан элигин тутту. Кара жалпы аскери
кубанды дейт. Анда билгин ийги ал.

ᠠᠨᠳᠠᠨ ᠠᠰᠻᠢᠷᠢ ᠠᠨᠭ᠎ᠠ ᠪᠠᠷᠳᠢ : ᠬᠤᠷᠴᠢᠣᠨ ᠤᠨ ᠢᠴᠢᠨᠡ ᠡᠯᠢᠬᠢ :
ᠬᠢᠶᠢᠻᠢᠬᠢ ᠬᠢᠷᠳᠢ : ᠬᠠᠨ ᠡᠯᠢᠭᠢᠨ ᠲᠤᠲᠤ : ᠬᠠᠷᠠ ᠵᠠᠮᠠᠶᠤ : ᠰᠦᠰᠢ : ᠥᠬᠢᠷᠢᠷᠢᠷᠢ :
ᠲᠢᠷᠢ : ᠠᠨᠴᠠ : ᠪᠢᠯᠢᠨᠯᠢᠷᠢ : ᠡᠳᠬᠦ : ᠣᠯ

ᠠᠨᠠᠳᠠᠨ ᠠᠰᠻᠢᠷᠢ ᠠᠨᠭ᠎ᠠ ᠪᠠᠷᠳᠢ : ᠬᠤᠷᠴᠢᠣᠨ ᠤᠨ ᠢᠴᠢᠨᠡ ᠡᠯᠢᠬᠢ :
ᠬᠢᠶᠢᠻᠢᠬᠢ ᠬᠢᠷᠳᠢ : ᠬᠠᠨ ᠡᠯᠢᠭᠢᠨ ᠲᠤᠲᠤ : ᠬᠠᠷᠠ ᠵᠠᠮᠠᠶᠤ : ᠰᠦᠰᠢ : ᠥᠬᠢᠷᠢᠷᠢᠷᠢ :
ᠲᠢᠷᠢ : ᠠᠨᠴᠠ : ᠪᠢᠯᠢᠨᠯᠢᠷᠢ : ᠡᠳᠬᠦ : ᠣᠯ

**kök : boymul : toyn : qus : mn : körüklüg : qayaqa
: qonupn : közlyür : mn : yuqlıy : toyrq : üze : tösüpn :
yulyur : mn : tir : nča : bilinlr : nñy : dgü : ol**

kök : boymul : toyan : qus : men : körüklüg : qayaqa
: qonupan : közleyür : men : yayaqlıy : toyraq : üze :
tösüpen : yaylayur : men : tir : anča : bilinler : añıy : edgü
: ol

Көк моймул туйгун куш мен. Көрүнүүчү кайкыда
кондум. Көз салам мен. Жаңгактуу токойдун үстүнө
түшүп жайлаймын мен дейт. Анда билгин анык ийги
ал.

ᠬᠥᠬᠦ : ᠪᠣᠶᠠᠮᠤᠯᠤ : ᠲᠣᠶᠢᠨ : ᠬᠤᠰᠤ : ᠮᠨ : ᠬᠣᠷᠦᠬᠤᠯᠦᠭᠦ : ᠬᠠᠶᠠᠶᠠᠻᠠᠴᠠ :
ᠬᠣᠨᠤᠫᠤᠮᠤ : ᠬᠥᠵᠢᠯᠢᠦᠷᠢ : ᠮᠨ : ᠶᠤᠯᠠᠬᠢᠶᠢᠷᠢ : ᠲᠣᠶᠢᠷᠠᠴᠤ : ᠤᠵᠡ : ᠲᠣᠰᠦᠫᠤᠮᠤ :
ᠶᠤᠯᠢᠦᠷᠢ : ᠮᠨ : ᠲᠢᠷᠢ : ᠨᠴᠠ : ᠪᠢᠯᠢᠨᠯᠢᠷᠢ : ᠨᠠᠶᠢᠶᠢ : ᠳᠬᠦᠭᠦ : ᠣᠯ

**smiz : t : yzi : qty : bolti : idisi : umz : tir : nča : bilinlr
: yblq : ol**

semiz : at : ayzı : qatıy : boltı : idisi : umaz : tir : anča
: biliqler : yablaq : ol

Семиз ат оозу катуу болду. Ээси ача албайт дейт.
Анда билгин жаман ал.

⊗⊗ : ⊗чн : ꞑꞑ)⊗ : ꞑꞑ : ꞑꞑꞑꞑꞑꞑ : ꞑꞑ : ꞑꞑн :
ꞑꞑꞑꞑꞑ : ꞑꞑꞑ : ꞑꞑ : ꞑꞑꞑꞑꞑ : ꞑꞑꞑꞑ : ꞑꞑꞑꞑꞑ : ꞑꞑꞑꞑꞑ :
ꞑꞑ

mtı : mrq : oɣlnm : nča : biliqlr : bu : ĩrq : bitig :
dgü : ol : nčp : lqu : kntü : ülügi : rklig : ol

amtı : amraq : oɣlanım : anča : biliqler : bu : ĩrq : bitig
: edgü : ol : ančıp : alqu : kentü : ülügi : erklig : ol

Эми жоош уулум, анда билгин бул ыр жазуу ийги
ал. Анда ар кимдин тагдыры, үлүшү эрктүү ал.

ꞑꞑꞑ : ꞑꞑ : ꞑꞑꞑꞑꞑ : ꞑ : ꞑꞑꞑ : ꞑꞑꞑ ꞑꞑꞑꞑꞑ : ꞑꞑꞑꞑꞑꞑ :
ꞑꞑꞑꞑꞑꞑꞑꞑꞑꞑ
ꞑꞑꞑ : ꞑꞑꞑꞑꞑ : ꞑꞑꞑꞑꞑ : ꞑꞑꞑ : ꞑꞑꞑꞑꞑꞑ : ꞑꞑꞑ : ꞑꞑꞑ :
ꞑꞑꞑꞑꞑ
ꞑꞑꞑꞑ : ꞑꞑꞑꞑꞑꞑꞑ

brs : yil : kinti : y : bis : yiȳrmike : tygüntn :
mnĭstantqı̄ : kičȳ : dintr : burua : guru : sdičmz : isig :
sȳun : itačq : üčün : bitidm

bars : yil : ekinti : ay : bis : yiȳrmike : taygüntan :
manĭstantaqı̄ : kičȳ : dintar : burua : guru : esĭdičimiz :
isig : saȳun : itačq : üčün : bitidim

Барс жылы экинчи айдын он башинде тайынуучу монастырдагы кичүү диндар Буру гуруну (мугалимин) эшиткен Ысык Сеңүн Ытачык үчүн жаздым.

4. Т П Т 14 жазуусу

Доору: Эрте орто кылым.

Табылган жери: Чыгыш Түркөстан, Турпан.

Изилдегендер: В.Томсен, Л.Кларк.

Тексти

᠔ᠶ᠋ᠨᠵᠢᠰᠢ : ᠶᠢᠬᠢᠰᠢ : ᠶᠢᠶᠠᠵᠢᠰᠢᠰᠢ

bašlandī : yiti : pyrlnī

bašlandī : yiti : payīrlanī

Баштаганда жети планета.

ᠶ : ᠶᠶᠠᠵᠢ : ᠬᠢᠨᠲᠦᠨᠦᠨᠦ : ᠶᠶᠠᠵᠢ

ᠶ : yme : türlüg : mon

ᠶ : yeme : türlüg : mon

Жана түрлүү мончок.

ᠵᠠᠴᠠᠩ : ᠲᠰᠢᠷᠢᠨᠶᠢ : ᠷᠳᠡᠮᠢ

čuqunᠶ : tšlrinᠶ : rdemi

čuqunᠶ : tašlarinᠶ : erdemi

Таштарың эле.

ᠰᠠᠶᠢᠭᠤᠯᠠᠭ : ᠰᠠᠪᠯᠠᠷ :

belgülüg : sablar

belgülüg : sablar

Белгилүү сөздөр.

ᠶᠡᠮᠡ : ᠶᠡᠮᠡᠬᠦᠶᠦᠷᠦᠭ : ᠲᠠᠰ : ᠲ

yeme : kükyürü᠅ : taš : t

yeme : kükyürü᠅ : taš : t

Жана көк үрүң таш Тир.

ᠶᠢᠷ : ᠲᠦᠵᠯᠦᠭ : ᠣᠯ : ᠶᠡᠶᠡᠨᠲᠢᠵ

ir : tüzlüg : ol : : intiz

ir : tüzlüg : ol : : intiz

Планетасынан ал. Интиз.

ᠶᠦᠷᠦᠭ : ᠲᠠᠰ : ᠣᠷᠮᠢᠵᠲ : ᠲᠦ

yürü᠅ : taš : ormīzt : tü

yürü᠅ : taš : ormīzat : tü

Үрүң таш Ормызат планетасынан.

ҺҮҮҖ : Ы : ҮҮҮҖ : ҖҖҖ :)Җ

zlüg : ol : : srïy : taš : na-

zlüg : ol : : sarïy : taš : ana-

Ал сары таш Анагуд.

ҖҖҖ : ҺҮҮҖ : Ы : ҖҖҖ : ҖҖҖ

γïd : tüzlüg : ol : : qra

γïd : түзүлүг : ol : : qara

Планетасынан ал. Кара.

ҖҖҖ : ҖҖҖ : ҺҮҮҖ : Ы

tas : ki on : tüzlüg : ol

tas : eki on : tüzlüg : ol

Таш Эки он планетасынан ал.

ҺҮҮҖ : ҖҖҖ : ҖҖҖ : ҺҮҮҖ : Ы

tiy : taš : my : tüzlüg : ol

tiy : taš : may : tüzlüg : ol

Тык (кочкул кызыл) таш Маг планетасынан ал.

:: ԳՁՆ : ՈՆՁԻԿ : ՃՆԿ

yme : qamuγ : taš

yeme : qamuγ : taš

Жана жалпы таштар.

ՎԿԻԿ : ԳՆԽԻՆ : ԳՆԽԻՆ : ԿՄՆ

lruᅇ : kentü : kentü : rde

laruᅇ : kentü : kentü : erde

Өзүнчө, өзүнчө эле.

ՁԻ : ՋԿԵՆԻԻ : ՉԿ:: ԳՁՆ : ՈՆՃ

mi : blgüsi : br : yme : qlt

mi : belgüsi : bar : yeme : qalt

Белгиси бар жана калды.

Ի : ԳՆԿՆԿ : ՃՆԿԿ : ՎԿԿ : ՈՆՈՆ

ī : yürīᅇ : tašγ : lsr : qīzi

ī : yürīᅇ : tašīγ : alsar : qīzi

Үрүң таш, алсаң кызыл.

ᵛ : ᵛᵛᵛ : ᵛᵛᵛ : Ƴᵛᵛᵛᵛ : ᵛᵛᵛᵛᵛ

l : sīγ : sub : yünser : ol taš

l : sīγ : sub : yünser : ol taš

Суу чыгат. Ал ташты.

ᵛᵛ : ᵛᵛᵛ : ᵛᵛᵛ : ᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛ : ᵛ

īγ : üzi : üze : tutsar : q

īγ : üzi : üze : tutsar : q

Үстүнө (башка) тутса.

ᵛᵛᵛᵛ : ᵛᵛᵛᵛᵛ : Ƴᵛᵛᵛ : ᵛᵛᵛ : ᵛᵛ : ᵛᵛ : ᵛ

urqa : otγy : yme : ne : is : y

urqa : otγy : yme : ne : is : ya

Ал утат жана не иш жарлык.

ᵛᵛᵛᵛᵛ : ᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛ : ᵛᵛᵛ

rlīγ : yrlqasr : qur

rlīγ : yarīlqasar : qur

Жарлык берилсе куп.

ᠢᠰᠢ : ᠶᠣᠷᠢᠭ : ᠪᠣᠯᠭᠠᠢᠨ : ᠶᠦᠷ

isi : yoriq : bolγy : : yür

isi : yoriq : bolγay : : yür

Иши жортуп болот (ийгилик болот).

ᠢᠰᠢ : ᠶᠣᠷᠢᠭᠢᠨ : ᠪᠣᠯᠭᠠᠢᠨ : ᠶᠦᠷᠦ

ü᠓ : tašy : alp : kök : yürü

ü᠓ : tašy : alip : kök : yürü

Үрүң ташты алса көк үрүң.

ᠦᠷᠦᠨ : ᠲᠠᠰᠢᠬᠡ : ᠶᠡᠨᠰᠢᠷᠢᠨ : ᠣᠯ : ᠲᠠᠰᠢᠬᠡ

᠓ : sub : yünsr : : ol : tašy

᠓ : sub : yünser : : ol : tašy

Суу чыгат. Ал ташты.

ᠰᠤᠶᠤᠴᠢᠭᠠᠲᠤ : ᠠᠯᠠᠲᠠᠰᠢᠬᠡ : ᠲᠠᠰᠢᠬᠡ

özinte : tutsr : : at : ki

özinte : tutsar : : yat : ki

Өзүнө тутса жат киши.

𐰀𐰃 : 𐰃𐰆𐰆𐰆𐰆𐰆 : 𐰆𐰆𐰆𐰆𐰆 : 𐰆𐰆𐰆𐰆

si : adartu : umaz : učïŋ

si : adartu : umaz : učïŋ

Айрыбас, учурунда.

𐰆 : 𐰆𐰆𐰆𐰆𐰆𐰆𐰆 : 𐰆𐰆𐰆𐰆𐰆 : 𐰆𐰆𐰆𐰆𐰆 : 𐰆𐰆

a : bgdmeki : tegir : ym

a : begdemeki : tegir : yem

Бекке жеткирет жана.

𐰆 : 𐰆𐰆𐰆𐰆 : 𐰆𐰆𐰆𐰆𐰆 : 𐰆𐰆𐰆𐰆 : 𐰆

e : ol oq : tašïŋ : subï : y

e : ol oq : tašïŋ : subï : y

Ал ок таштын суусу.

𐰆𐰆𐰆 : 𐰆𐰆𐰆𐰆𐰆 : 𐰆𐰆 : 𐰆𐰆𐰆𐰆

asil : bolsr : km : özin

asil : bolsar : kim : özin

Жашыл болсо, ким өзүнө.

hɪ : ʁɪʁɪy : ʁɪʁɪy : hɪ

te : tutsr : aɣuluɣ : qu

te : tutsar : aɣuluɣ : qu

Тутса, уу курт.

ʁɪ : hɪhɪhɪ : ʁɪʁɪy : ʁɪʁɪy

rt : quɣuz : adrtu : uma

rɪt : quɣuz : adartu : uma

Коңуз айырмалай албайт.

hɪ : hɪhɪ : ʁɪʁɪy : ʁɪʁɪy

z : qra : taʃiŋ : taʃ

z : qara : taʃiŋ : taʃ

Кара таштын ташы.

ʁɪ

ʃiŋ

ʃiŋ

Шың...

АЛТАЙ ЖАЗУУЛАРЫ

1. Бичикту-Бом II жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Алтай, Бичикту-Бом айылында.

Изилдегендер: К.Сейдакматов, Э.Р.Тенишев,
И.Л.Кызласов.

Тексти

𐰉𐰺𐰽𐰾𐰿

n rgü ri

en ergü eri

Эн Эргү эри

𐰉𐰺𐰽𐰾𐰿

btdm a

bitidim a

Жаздым.

𐰉𐰺𐰽𐰾𐰿

kiči oγ lɨg

kiči oγ elɨge

Кичүү уруу, элиңе.

2. Текпенек жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Алтай, Текпенек тоосунда.

Изилдеген: И.Л.Кызласов.

Тексти

ᠠ ᠨ ᠲ ᠳ ᠢ ᠮ

bn tdm

ben tedim

«Мен» дедим

3. Купчеген жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Алтай, Кур-Кечүү жергесинде.

Изилдеген: И.Л.Кызласов.

Тексти

ᠠ ᠨ ᠲ ᠳ ᠢ ᠮ

Тексти

... : ʁʁ

... : ri

... : eri

...Эри.

6. Ялбак-Таш III жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Алтай, Ялбак-Таш тоосунда.

Изилдеген: И.Л.Кызласов.

Тексти

ʁʁʁʁ

l ygn a

el yegen a

Эл Йеген

7. Ялбак-Таш IV жана VI жазуулары

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Алтай, Ялбак-Таш тоосунда.

Изилдеген: И.Л.Кызласов.

Тексти

ᠳᠢᠢ ᠠᠨᠠ ᠶᠤᠵᠢ ᠶᠤᠨ ᠠᠲᠤ ᠠᠨᠠ

yūz r a d q r m a t a n a

yaγüz er a id uq erim a ata ana

Жазы эр эткен уруу эле. Атам, апам.

ᠶᠤᠵᠢ

...ma

...ma

...Ma

8. Ялбак-Таш V жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Алтай, Ялбак-Таш тоосунда.

Изилдеген: И.Л.Кызласов.

Тексти

ᠲᠢᠶ᠋ᠠ ᠶᠤᠨ ᠠᠲᠤ ᠠᠨᠠ

tgne tma enᠶe

teᠶine atama eneᠶe

Тегиме, атама, энеме.

9. Ялбак-Таш VII жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Алтай, Ялбак-Таш тоосунда.

Изилдегендер: В.М.Наделяев, И.Л.Кызласов.

Тексти

ᠠᠮᠢᠨᠲᠡᠳᠢᠮᠡᠷᠲᠢ

rpm tdm rti

er pen tedim erti

Эр мен деген эле

10. Ялбак-Таш VIII жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Алтай, Ялбак-Таш тоосунда.

Изилдегендер: И.Л.Кызласов, В.А.Кочеев.

Тексти

ᠶᠢᠷᠵᠢᠮᠠ

rzma

erizīma

Эриме

11. Ялбак-Таш IX жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Алтай, Ялбак-Таш тоосунда.

Изилдегендер: И.Л.Кызласов, В.А.Кочеев.

Тексти

ᠪᠠᠷᠴᠢ ᠡᠷ

brč ri

barčī erī

Барчы эр

12. Ялбак-Таш X жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Алтай, Ялбак-Таш тоосунда.

Изилдегендер: В.М.Наделяев, И.Л.Кызласов.

Тексти

ᠲᠦᠯᠠᠨ ᠶᠡᠭᠡᠨᠢ ᠮᠡᠨ : ᠪᠡᠨ ᠲᠡᠳᠢᠮᠠ

tūln ygeni : bn tdma

tūlen yegeni : ben tedima

«Түлен жээни мен» дедим.

13. Ялбак-Таш XII жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Алтай, Ялбак-Таш тоосунда.

Изилдегендер: В.М.Наделяев, И.Л.Кызласов.

Тексти

𐰉𐰺𐰽𐰸𐰾𐰿𐰣𐰸𐰽𐰾𐰿

pa r beŋ...si yūda

apa er beŋ... si yoŋida

Апа эр бең... си жоодо

14. Ялбак-Таш XIII жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Алтай, Ялбак-Таш тоосунда.

Изилдеген: И.Л.Кызласов.

Тексти

𐰉𐰺𐰽𐰸𐰾𐰿𐰣𐰸𐰽𐰾𐰿

r ati l ygna

er ati el yegena

Эр аты Эл жээни

15. Ялбак-Таш II/XV жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Алтай, Ялбак-Таш тоосунда.

Изилдеген: В.М.Наделяев.

Тексти

𐰉𐰺 : 𐰠𐰽𐰸...

bn : tm č...

ben : atim č...

Мен атым ч...

𐰽𐰺 𐰠𐰽 𐰸𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽

bn btdm bčle krgü

ben bitidim bičle kergü

Мен жаздым кесип, кырып (оюп).

16. Ялбак-Таш XVIII жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Алтай, Ялбак-Таш тоосунда.

Изилдеген: И.Л.Кызласов.

Тексти

𐰽𐰺𐰽𐰽 𐰠𐰽 𐰸𐰽𐰽

knči btdm

ekinči bitidim

Экинчи жаздым.

17. Ялбак-Таш XIX жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Алтай, Ялбак-Таш тоосунда.

Изилдеген: И.Л.Кызласов.

Тексти

𐰉𐰺𐰠𐰤𐰣𐰠𐰤𐰣𐰠𐰤𐰣𐰠𐰤𐰣

brtp qa bn btdma

bertip aqa ben bitidima

Бертип Ака мен жаздымю

18. Ялбак-Таш XX жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Алтай, Ялбак-Таш тоосунда.

Изилдегендер: И.Л.Кызласов.

Тексти

𐰉𐰺𐰠𐰤𐰣 : 𐰉𐰺𐰠𐰤𐰣𐰠𐰤𐰣𐰠𐰤𐰣

igng : bdz γ li : uz rmča

iginig : bediz uy eli : uz ermiča

Эсинин бедизи, уруусу, эли, уз эрию

23. Кургак II жазуусу

Доору: Кыргыз каганаты.

Табылган жери: Алтай, Кургак тоосунда.

Изилдегендер: О.В.Майчиков, В.А.Кочеев.

Тексти

↑↓↑↓

r ti ye q

er ati ye oq

Эр аты Йе Ок.

ТАЛАС ЖАЗУУЛАРЫ

Жеңилдиктердин жазуулары

1. Талас I жазуусу

Доору: Түрк каганаты.

Табылган жери: Кыргыз Республикасы, Кырк казык айылында.

Изилдегендер: Г.Гейкел, В.В.Радлов, Ю.Немет, С.Е.Малов, Х.Н.Орхун, И.А.Батманов, Ч.Жумагулов, А.С.Аманжолов.

Тексти

ᠲᠠᠮᠢ...ᠷᠲᠠᠨ ᠠᠰᠢᠯᠢᠰ

t zmi...r tm udan a slz e

atizim ir a er atim udan a esiliz e

Тукумум эр, эр атым Удан эсил.

ᠠᠲᠠᠨᠢ ᠡᠬᠡᠨᠦ ᠨᠲᠠ ᠲᠤᠯᠢ ᠠ ᠻᠠᠯᠮᠢᠰ ᠠ

qtni ekünü nta tulī a qlmīš a

qatunī ekini anta tulī a qalmīš a

Катыны анда тул калды.

ᠠᠲᠠᠨᠢ ᠡᠬᠡᠨᠦ ᠨᠲᠠ ᠲᠤᠯᠢ ᠠ ᠻᠠᠯᠮᠢᠰ ᠠ

inlr a qra brīs a oγul brs a

iniler a qara barīs a oγul barīs a

Инилери Кара Барс, Уул барс.

𐰽𐰺𐰍𐰏𐰤𐰆𐰚𐰇𐰢𐰏

öz nta ešnke

öz anta ešinke

Өзү анда Эшинке.

2. Талас II жазуусу

Доору: Түрк каганаты.

Табылган жери: Кыргыз Республикасы, Кырк казык айылында.

Изилдегендер: Г.Гейкел, В.В.Радлов, Ю.Немет, С.Е.Малов, Х.Н.Орхун, И.А.Батманов, Ч.Жумагулов, А.С.Аманжолов.

Тексти

𐰽𐰺𐰍𐰏𐰤𐰆𐰚𐰇𐰢𐰏 : 𐰽𐰺𐰍𐰏𐰤𐰆𐰚𐰇𐰢𐰏 : 𐰽𐰺𐰍𐰏𐰤𐰆𐰚𐰇𐰢𐰏

otuz oγuln sγdīčlra ič̄in el tgrnti

otuz oγulan¹ saγadīčl(a) ič̄in el(a) tegirinti

Отуз уулун саадакчысын терди (жыйнады).

¹ Кыргыздардын сол канаты – отуз уул уруулары жөнүндө сөз жүрүп жатат.

Атасынын аты Тоган, уулунун аты Кара Чур

𐰉𐰺𐰏𐰤𐰠𐰏𐰤

oγlī tī süčg

oγulī atī süčüg e

Уулунун аты Сүчүк.

𐰉𐰺𐰏𐰤𐰠

oγul tī ...

oγulī atī ...

Уулунун аты...

3. Талас III жазуусу

Доору: Түрк каганаты.

Табылган жери: Кыргыз Республикасы, Кырк казык айылында.

Изилдегендер: Г.Гейкел, В.В.Радлов, Ю.Немет, С.Е.Малов, Х.Н.Орхун, И.А.Батманов.

Тексти

𐰉𐰺𐰏 : 𐰉𐰺 : 𐰉𐰺𐰏𐰤 : ... 𐰤𐰤

tsiñ usiñ ol iiti ...dm

atiñsin usiñ ol iiti ...dīm

Тукумун Усундун ал этти (өстүрдү) ...дым.

𐰉𐰺𐰏𐰤 : 𐰉𐰺 : 𐰉𐰺

bg čur oyl suγ

beg čur oγulī asuγ

Бек Чур уулу Асук.

⊘⋈⋈⋈⋈⋈

...m oγlī u...

...m oγulī u...

.. Уулу у...

⊘⋈⋈⋈⋈⋈ : ⋈⋈⋈⋈⋈ : ⋈⋈⋈⋈⋈⋈ : ⋈⋈⋈⋈⋈⋈⋈

miš qra toli qlmtī

miš qara toli qīlīmtī

...Миш кара толук кылдым.

⋈⋈

gp

gp

...Гп...

4. Талас IV жазуусу

Доору: Түрк каганаты.

Табылган жери: Кыргыз Республикасы, Кырк казык айылында.

Изилдегендер: П.М.Мелорианский, Ю.Немет, С.Е.Малов, Х.Н.Орхун, И.А.Батманов, Ч.Жумагулов, А.С.Аманжолов.

Тексти

ᠵᠡᠭᠢᠨ ᠰᠢᠵᠢ : ᠤᠯᠤᠰ

Imiš siz

Imiš esiz

Лмыш эсил.

ᠲᠢᠯᠢᠭ ᠷᠨ ᠰᠢᠵᠢ ᠶ᠋ᠢᠨ ᠴᠢᠷ ᠤᠯᠠᠵᠤ ᠴᠢᠮᠢᠰ

tliḡ rn size oḡln čur ulju qlmiš

atliḡ eren esize oḡlan čur ulaju qalmiš

Атчан эр эсил. Оглан Чур улап калды.

ᠲᠢ ᠴᠢᠷᠠ ᠣᠲᠤᠰ

tī čura otuz

atī čura otuz

Аты Чур, отуз.

ᠣᠭᠢᠨ ᠰᠠᠭᠴᠢᠭ ᠳᠢᠷ

oḡln saḡčīḡ dr

oḡlan saḡčīḡ adir

Уулу Сакчы айрылды.

ᠬᠠᠯᠳᠢ

...qalmiša

...qalmiša

...Калды.

5. Талас V жазуусу

Доору: Түрк каганаты.

Табылган жери: Кыргыз Республикасы, Кырк казык айылында.

Изилдегендер: Ю.Немет, С.Е.Малов, Х.Н.Орхун, И.А.Батманов.

Тексти

...𐰉𐰺𐰽𐰾𐰿𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸

...u bas rmīš qtun aγil a yorčī siz

...u basī ermīš qatun aγil a yorčī esiz

...У башы эле. Катыны, агылы (малы), жортуулчусу эсил.

𐰸𐰾𐰿𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸

umč oγlī a ĩra r ra ũrŋŭ

umač oγulī a ĩra er ara ũrŋŭ

Умач уулу, уруусу эр, арасы үрүң.

...𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸

...i ĩr br ra γum tī kli qul brti

...i ĩra ber ara aγum atī keli qulī berti

...И уруусу берди, арасында уруусунан ат келди (берди), кул берди.

6. Ашык-Таш (Талас VII) жыгачтагы жазуусу

Доору: Түрк каганаты.

Табылган жери: Кыргыз Республикасы, Талас суусунун жээгинде.

Изилдегендер: Х.Н.Орхун, И.А.Батманов, Ч.Жумагулов, А.С.Аманжолов, И.Л.Кызласов, А.М.Щербак.

Тексти

𐰉𐰺𐰽𐰸𐰸𐰾𐰿𐰇𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸

γršubašltubšgmdšču

ayır ašu baš altu eb ešig ...am idiš aču

Көтөрүлүп аштым башты (тоонун чокусун), алты үй эшимди ...ам идишти ачтым.

𐰉𐰾𐰿𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸

opbaščšpγugpnčgnčršp...ug

opa baš ačišir aγu igip inčir gnčur šp...ug

Обо башында ач болуп, өйдө көтөрүлүп...

𐰉𐰾𐰿𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸

γltmnyzčγzy...

ayiltim na yazı ič ayiziγ...

Көтөрүлдүм мына жазы ичтин (үңкүрдүн) оозу...

𐰉𐰾𐰿𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸

çuŷšuz...

açu eŷiz ašu az...

Ачып бийик ашып аз...

7. Талас VIII жазуусу

Доору: Түрк каганаты.

Табылган жери: Кыргыз Республикасы, Кырк казык айылында.

Изилдегендер: И.А.Батманов, Ч.Жумагулов, А.С.Аманжолов.

Тексти

𐰇𐰏𐰤𐰠𐰢𐰣𐰤𐰥𐰦𐰧𐰨𐰩𐰪𐰫𐰬𐰭𐰮𐰯𐰰𐰱𐰲𐰳𐰴𐰵𐰶𐰷𐰸𐰹𐰺𐰻𐰼𐰽𐰾𐰿

börtil siz seniñ özüg q...

börtil esiz seniñ (e) özüge q...

Бөртил эсил, сенин Өзүге к...

𐰇𐰏𐰤𐰠𐰢𐰣𐰤𐰥𐰦𐰧𐰨𐰩𐰪𐰫𐰬𐰭𐰮𐰯𐰰𐰱𐰲𐰳𐰴𐰵𐰶𐰷𐰸𐰹𐰺𐰻𐰼𐰽𐰾𐰿

qilyliŷ ina umduq a öknčül...

qilyliŷ ina umduq (a) ökünčülü...

Кылып Ыналды кааладык, өкүндүк.

𐰇𐰏𐰤𐰠𐰢𐰣𐰤𐰥𐰦𐰧𐰨𐰩𐰪𐰫𐰬𐰭𐰮𐰯𐰰𐰱𐰲𐰳𐰴𐰵𐰶𐰷𐰸𐰹𐰺𐰻𐰼𐰽𐰾𐰿

otuz oŷln sŷdčiyam

otuz oylan (a) saydiciyam

Отуз уулу саадакчыларым.

𐰽𐰺𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰽𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸

oʻuluz siz özüge

oʻuluz (a) esiz (e) özüge

Уулуңуз эсил, Өзүге.

8. Талас IX жазуусу

Доору: Түрк каганаты.

Табылган жери: Кыргыз Республикасы, Кырк казык айылында.

Изилдегендер: И.А.Батманов, Ч.Жумагулов.

Тексти

𐰽𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸

qutluʻ özünčü siz özüge

qutluʻ özünčü esiz özüge

Кутлуг Өзүнчү эсил, Өзүге

𐰽𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸

qutluʻ a oylan in ultiq

qutluʻ a oylan in ulatiq

Кутлуг уулун уладык (өстүрдүк).

9. Талас X жазуусу

Доору: Түрк каганаты.

Табылган жери: Кыргыз Республикасы, Кырк казык айылында.

Изилдегендер: И.А.Батманов, Ч.Жумагулов, А.С.Аманжолов.

Тексти

𐰉𐰺𐰽𐰸 : 𐰺𐰽𐰸𐰽𐰸

sü čur γuš tī

sü čur(a) aγuš atī (a)

Сү-Чур уруусунун аты

𐰉𐰺𐰽 : 𐰺𐰽𐰸𐰽𐰸𐰺𐰽

īnl γuš tīsī

īnal(a) aγuš atīsī(a)

Ынал уруунун небереси.

𐰽𐰽𐰽𐰽 : 𐰽𐰽𐰽) : 𐰺𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽

otuz oγln sγdīčī l

otuz oγlan saγdīčī l

Отуз уул саадакчы л...

𐰽𐰽𐰽𐰽 : 𐰽𐰽𐰽𐰽

γγī tī qīyγn

уаҕи аті (а) қіуаған (а)

Жоосунун аты Кыяган.

ᠵᠠᠶᠢ ᠠᠲᠢ : ᠠᠶᠢᠭᠠᠨ

tsi ti örg

atası atı örgü

Атасынын аты Өрүг.

10. Талас XI жазуусу

Доору: Түрк каганаты.

Табылган жери: Кыргыз Республикасы, Кырк казык айылында.

Изилдегендер: И.А.Батманов, Ч.Жумагулов.

Тексти

...ᠵᠠᠶᠢ ᠠᠲᠢᠭᠠᠨᠢ...

... adrilmš ...

... adirilmış ...

...Айрылдым...

... : ᠠᠶᠢᠭᠠᠨ...

...sül...

...sül...

...Сүл...

11. Талас XIII жазуусу

Доору: Түрк каганаты.

Табылган жери: Кыргыз Республикасы, Жон-Арык айылында.

Изилдегендер: Ч.Жумагулов, С.Г.Кляшторный, А.С.Аманжолов.

Тексти

𐰉𐰺𐰽𐰸𐰸𐰺𐰻𐰽𐰾 : 𐰺𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽 : 𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽

qumr čur r tm eš qulu a siz özüm

qumar čur er atım eš qulu a esiz özüm

Кумар Чур эр атым Эш Кулу эсил, өзүм.

𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽

ujlrumda tča ökzče

ujalarumda atča öküzče

Уялаштарым атчан, өгүзчөн.

𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽

kičig kišim tul qldi torsq oylm

kičig kišim (a) tul qaldı (a) torsuq oylım (a)

Кичүү кишим тул калды. Торсук уулум.

12. Куру-бакайыр

Доору: Түрк каганаты.

Табылган жери: Кыргыз Республикасы, Бакайыр айылында.

Изилдегендер: Ч.Жумагулов, С.Г.Кляшторный, А.С.Аманжолов, И.Л.Кызласов.

Тексти

𐰉𐰺𐰸𐰸𐰸𐰸

qut čur

qut čur

Кут Чур

𐰸𐰸𐰸𐰸

Srya

saŕiŕa

Сарыга.

13. Көк-Сай жазуусу

Доору: Түрк каганаты.

Табылган жери: Кыргыз Республикасы, Көк-Сай айылында.

Изилдегендер: С.Г.Кляшторный, А.С.Аманжолов, И.Л.Кызласов, Е.Саурыков.

Тексти

ᲠᲢᲟᲠᲚᲛᲞᲟᲠ

r tm sṽunq

er atīm saṽunaq

Эр атым Сагунак.

ᲑᲚ

bg

beg

Бек

ᲠᲢᲟᲠ

r tm ...

er atīm ...

Эр атым...

...ᲠᲟᲠᲛᲞᲟᲠᲚᲛᲞᲟᲠ : ᲠᲢᲟᲠᲚᲛᲞᲟᲠ

...onda ilgrü r tm sṽunq

... onda ilgerü er atīm saṽunaq

...Андан илгери эр атым Сагунак.

ᲠᲢᲟᲠᲚᲛᲞᲟᲠᲛᲞᲟᲠᲚᲛᲞᲟᲠ

r tm sṽunq jr yršmz

er atım saɣunaq jer yarıřimız

Эр атым Сагунак, жерде жарыштык.

...✎...

...m...

...m..

...M..

Үѳ>ҮҮҮҮ : DҮҮ>

r tm saɣunaq yrřm ...

er atım saɣunaq yarıřim ...

Эр атым Сагунак жарыштык.

DҮҮ>#

yrřmz

yarıřimız

Жарыштык

DҮҮ>#

yrřmz

yarıřimız

Жарыштык.

Колдонулган адабияттар

1	Konkordanz der in Katalogen beschriebenen Mainz-Fragmente. Stand: 11.08.2005.
2	Handbook of Oriental Collections in Finland. Scandinavian Institute of Asian Studies Monograph Series 31. London/Marlaro.
3	Mongolian Journey Lumir Jisl Translated by Till Gottheiner (Pictures only). Archeologicke Rozhledy 12-1, pp. 64, 86-115. Mongolian Journey. London, 1960.
4	P. I - XXVI. Inscriptions de l'Orkhon. Rescueillies par l'Expédition Finnoise. 1890. Et publiées par la Société Finno-Ougrienne. Helsingfors, Imprimerie de la Société de Littérature Finnoise, 1892.
5	P. XXVII - XLIX. Inscriptions de l'Orkhon. Rescueillies par l'Expédition Finnoise. 1890. Et publiées par la Société Finno-Ougrienne. Helsingfors, Imprimerie de la Société de Littérature Finnoise, 1892.
6	P. 1 - 25. Inscriptions de l'Orkhon. Rescueillies par l'Expédition Finnoise. 1890. Et publiées par la Société Finno-Ougrienne. Helsingfors, Imprimerie de la Société de Littérature Finnoise, 1892.
7	P. 26 - 48. Inscriptions de l'Orkhon. Rescueillies par l'Expédition Finnoise. 1890. Et publiées par la Société Finno-Ougrienne. Helsingfors, Imprimerie de la Société de Littérature Finnoise, 1892.
8	Tab 1 - Tab 39. Inscriptions de l'Orkhon. Rescueillies par l'Expédition Finnoise. 1890. Et publiées par la Société Finno-Ougrienne. Helsingfors, Imprimerie de la Société de Littérature Finnoise, 1892.
9	Tab 40 - Tab 66. Inscriptions de l'Orkhon. Rescueillies par l'Expédition Finnoise. 1890. Et publiées par la Société Finno-Ougrienne. Helsingfors, Imprimerie de la Société de Littérature Finnoise, 1892.
10	P. I - LVII. Атласъ древностей Монголіи. Изданный по поручению Императорской Академіи Наукъ В.В.Радловымъ. //Труды Орхонской экспедици. – Санктпетербургъ, Типография Императорской Академіи Наукъ, 1892.
11	P. LVIII - LXX. Атласъ древностей Монголіи. Изданный по поручению Императорской Академіи Наукъ В.В.Радловымъ. // Труды Орхонской экспедици. – Санктпетербургъ, Типография Императорской Академіи Наукъ, 1892.

12	Выпуск второй. (Табл. VI, XXVII, XXXVI, LIII, LXI, LXIII, LXXI-LXXXII. Съ двумя маршрутами Орхонской Экспедиции). Атлас древностей Монголии. Изданный по поручению Императорской Академии Наукъ В.В.Радловымъ. //Труды Орхонской экспедиции. – Санктпетербургъ, Типография Императорской Академии Наукъ, 1892.
13	Отчетъ о командировке студента Восточного факультета Сергея Ефимовича Малова.
14	Среди тюркскихъ племень. Сообщение Катанова Н.Ф. члена-сотрудника Императорского Русского Географического общества. Читано въ общемъ собра.
15	Boyle, J. A. The History of the World Conqueror by 'Ala-ad-Din 'Ala-Malik Juvaini. Translated from the text of Mirza Muhammad Qazvini by J. A. Boyle. Manchester Univ. Press.
16	Christina Franken. Die Brennöfen im Palastbezirk von Karakorum. Dschingis Khan und seine Erben.
17	Chuluun Dalai. Die historische Rolle Činggis Khans als Gründer des Mongolischen Großreichs. Dschingis Khan und seine Erben.
18	Clark L. Chapter III. The Turkic Manichaeen Literature.. Emerging from darkness. Studies in the Recovery of Manichaeen Sources. Nag Hammadi and Manichaeen Studies.
19	Claudius Müller. China unter mongolischer Herrschaft: die Yuan-Dynastie (1272-1368). Dschingis Khan und seine Erben.
20	Clauson, G. The Evidence Regarding the Phonetik.
21	Dovdoi Bayar. Gedenkstätten und Steinskulpturen der Alttürkischen Zeit. Dschingis Khan und seine Erben.
22	Edouard Chavannes. Documents sur les Tou-Kiue Occidentaux.
23	Elisabetta Chiodo. Die mongolischen Manuskripte auf Birkenrinde aus Charbuchyn Balgas. Dschingis Khan und seine Erben.
24	Granö J.G. Archaologische Beobachtungen von meiner Reise in Sudsibirien und der Nordwestmongolei im Jahre 1909. Journal dela Societe Finno-Ougrienne. XXVIII. Helsinki 1912.
25	Granö J.G. Nordwestmongolei. Formen der Altertumer. Helsingfors 1910.
26	Hans-Georg Hüttel. Der Palast des Ögedei Khan-Die Ausgrabungen des Deutschen Archäologischen Instituts im Palastbezirk von Karakorum.
27	Hans-Georg Hüttel. Karakorum-Eine historische Skizze
28	Hans-Georg Hüttel. MDKE-Die Mongolisch-Deutsche Karakorum-Expedition.

29	Hansgerd Göckenjan. Endzeitstimmung und Entdeckergeist Die Mongolen im Spiegel zeitgenössischer abendländischer Quellen. Dschingis Khan und seine Erben.
30	Hudūd al-‘Ālam. The regions of the world. A Persian Geography 372 A.H. – 982 A.D.. Translated and explained by V.Minorsky. 1970.
31	Jean-Paul Desroches. Die Welt der Steppe-das Reich der Xiongnu. Dschingis Khan und seine Erben.
32	John W.Dardess. Conquerors and Confucians.
33	Josef Kreiner. Die mongolischen Versuche einer Unterwerfung Japans. Dschingis Khan und seine Erben.
34	Klaus Sagaster. Činggis der Unsterbliche Zur Wirkungsgeschichte Činggis Khans. Dschingis Khan und seine Erben. Pp.18-35.
35	Klaus Sagaster. Das Kloster Erdeni Ĵoo (Erdenezuu). Dschingis Khan und seine Erben.
36	Klaus Sagaster. Der mongolische Buddhismus: Geschichte. Dschingis Khan und seine Erben.
37	Klaus Sagaster. Der mongolische Buddhismus: Lehre. Dschingis Khan und seine Erben.
38	Klaus Sagaster. Heldenepos und Geheime Geschichte-Die mongolische Literatur. Dschingis Khan und seine Erben.
39	Liu Mau-Tsai. Die Chinesischen Nachrichten zur Geschichte der Ost-Turken (T'u-Kue). Göttinger Asiatische Forschungen, 1958. S. 16, 26, 40, 74, 150, 152, 211, 235.
40	Mark G. Kramarovski. Die frühen Jöciden: Die Entwicklungslinien einer Kultur zwischen Asien und Europa. Dschingis Khan und seine Erben.
41	Mary Boyce. A Word-List of Manichaean Middle Persian and Parthian. Acta Iranica. 1977.
42	Michael Walther. Ein idealer Ort für ein festes Lager Zur Geographie des Orchontals und der Umgebung von Charchorin (Karakorum) . Dschingis Khan und seine Erben.
43	Michael Weiers. Das Khanat Čayatai. Dschingis Khan und seine Erben.
44	Michael Weiers. Die Goldene Horde in Russland. Dschingis Khan und seine Erben.
45	Michael Weiers. Loyalität und Fürsorge-Činggis Khan, seine Nachkommen und das Weltreich bis 1260. Dschingis Khan und seine Erben.
46	Michael Weiers. Sprache und Schrift der Mongolen. Dschingis Khan und seine Erben.

47	Michael Weiers. Steppe und Steppenreiche bis Činggis Khan. Dschingis Khan und seine Erben.
48	Nicholas Sims-Williams. Sogdian and other Iranian Inscriptions of the Upper Indus. London, 1898.
49	Niels Gutschow und Andreas Brandt. Die Baugeschichte der Klosteranlage von Erdeni Joo (Erdenezuu). Dschingis Khan und seine Erben.
50	Peter Zieme. Altun Yaruq Sudur Vorworste und das erste Buch.
51	Peter Zieme. Altun Yaruq Sudur Tafeln.
52	Peter Zieme. Uigurische Steuerdefreiungsurkunden für buddhistische Klöster.
53	Peter Zieme. Die Altürkischen Reiche in der Mongolei. Dschingis Khan und seine Erben.
54	Peter Zieme. Uygur Yazisiyla yazilmis uygur yazitlarina dair bazi dusunceler.
55	Peter Zieme. Zu den nestorianischen Turfantexten.
56	Ph.Denwood . Recently Found Relics of Turkic Stone Sculpture from the Territory of the Mongolian People's Republic. In: Ph.Denwood (ed.), Arts of the Eurasian Steppelands, London, pp. 203-217, +3 pis.
57	Pozdneyev A.M. Mongolia and the Mongols. Bloomington.
58	Ramstedt G.J. Mongolian-türkischen sprachen.
59	Ramstedt G.J. Zwei uigurische Runeninschriften in der Nord-Mongolei (Tafeln I). Journal de la Société Finno-Ougrienne T. XXX, fasc. 3. Helsingfors, 1913.
60	Ramstedt G.J. Zwei uigurische Runeninschriften in der Nord-Mongolei (Tafeln II). Journal de la Société Finno-Ougrienne T. XXX, fasc. 3. Helsingfors, 1913.
61	Ramstedt, G. J. & J. G. Grano & P. Aalto. Materialien zu den Altürkischen Inschriften der Mongolei. Gesammelt von G. J. Ramstedt, J. G. Grano und Pentti Aalto. JSFOu 60-7,91 p., incl. many plates.
62	Sertkaya O.F. Fragmente in altürkischer Runenschrift aus den Turfan-Funden.. Runen, Tamgas und Graffiti aus Asien und Osteuropa. 1985.
63	Stefan Heidemann. Munzen-Dokumente zur Politik, Wirtschaft und Kultur des Mongolenreichs. Dschingis Khan und seine Erben.
64	Stefan Heidemann. Munzkatalog. Dschingis Khan und seine Erben.
65	Tekin T. Eski Türk yazitlarinda yanlış yorumlanan bir kelime üzerine. Turkish Studies /Türkoloji Dergisi 1 (2006) , Sayı : 2.

66	Tekin T. Text and Translation., Irk Bitig: The Book of Omens. Harrassowitz Verlag, Turcologica. Band 18. Wiesbaden, 70 s. + Facsimiles, 1993. 75-133 s.
67	Ulambayar Erdenebat und Ernst Pohl. Aus der Mitte der Hauptstadt-Die Ausgrabungen der Universität Bonn im Zentrum von Karakorum. Dschingis Khan und seine Erben.
68	Ulambayar Erdenebat und Ernst Pohl. Felsspalten und Höhlenbestattungen in der Mongolei. Dschingis Khan und seine Erben.
69	Veronika Veit. Die Überlegenheit -Die Rolle des Pferdes bei den Mongolen in Frieden und Krieg. Dschingis Khan und seine Erben.
70	Veronika Veit. Von schönen und hochherzigen Damen-Bemerkenswerte Frauengestalten der Familie Činggis Khan. Dschingis Khan und seine Erben.
71	Vilh.Thomsen. Une lettre meconnue des inscriptions de l'lenissei.
72	Wang Yao-T'ing. Die Darstellung der mongolischen Herrscher in der chinesischen Malerei der Yuan-Dynastie. Dschingis Khan und seine Erben.
73	Wilkens J. Alttürkische handschriften. Teil 8. Manichäische-türkische texte der Berliner Turfansammlung.
74	Аззаяа Б. Тайхар чулууны руни бичээс. Acta Historica Mongolici, Tomus VIII, fasc. 9.
75	Аранчын Ю.Л. Сайгынская плита с древнетюркской надписью. Эпиграфика Востока, т. V, 1951. С.76-77.
76	Базылхан Н. Монголианың Баян-Өлгий аймағындағы көне түрік бітіктердің жаңаша оқылуы. «Отан тарихы» ғылыми журналы, 2003, №2-3.
77	Баттулга Ц. Монголын руни бичгийн бага дурсгалууд. Улаанбаатар. - 2005 (1).
78	Баттулга Ц. Монголын руни бичгийн бага дурсгалууд. Улаанбаатар. - 2005 (2).
79	Баттулга Ц. Монголын руни бичгийн бага дурсгалууд. Улаанбаатар. - 2005 (3).
80	Баттулга Ц. Цахирын бичээс. МУИС. Монгол хэл соёлын сургууль. ЭШБ. Том XXIX (300). Улаанбаатар, 2008. 259-265.
81	Баттулга Ц. Бигэрийн эртний бичээсүүд. Linguistics and literature. Institute of Language and literature. Mongolian Academy of Science. Улаанбаатар, 2008.
82	Баттулга Ц., Төрбаг Ц., Баярхүү Н., Идэрхангай Т. Тэхтийн голын руни бичээс. Acta Historica Mongolici. Монгол улсын Боловсролын их сургууль. Tomus VII. Fasciculus I. Улаанбаатар. 2006. 5-9хх.

83	Баяр Д., Мөнхтулга Р., Хүрэлсүх С. Олон Нуурын Хөндийн дурсгал = A report on the newly found memorial inscriptions from «Olon Nuur» valley.
84	Баяр Д., Мөнхтулга Р., Хүрэлсүх С. Олон Нуурын Хөндийн дурсгал = A report on the newly found memorial inscriptions from «Olon Nuur» valley (photos).
85	Баяр Д., Мөнхтулга Р., Хүрэлсүх С. Олон Нуурын Хөндийн дурсгал = A report on the newly found memorial inscriptions from «Olon Nuur» valley (photos).
86	Баяр Д., Мөнхтулга Р., Хүрэлсүх С. Олон Нуурын Хөндийн дурсгал = A report on the newly found memorial inscriptions from «Olon Nuur» valley (copies).
87	Баяр Д., Мөнхтулга Р., Хүрэлсүх С. Олон Нуурын Хөндийн дурсгал = A report on the newly found memorial inscriptions from «Olon Nuur» valley (copies).
88	Баярхүү Н. Ямаан усны хавцлын Ханан хаднаас шинээр илрүүлсэн бичээсүүд. Оюуны хэлхээ. Fasc.6. Улаанбаатар, 2009. II.(04). 40-49.
89	Бекжан О.Д. Белгісіз жаңа мағыналы таңбасы бар екі руникалык жазба ескерткіштің мәні. «Қазакстан: өткені, бүгінгісі және болашағы» (Батыс Түрк қағандығы) Халықаралық ғылыми-тэжирібелік конференция материалдары.
90	Бернштам А.Н. Древнетюркский документ из Согда (Предварительное сообщение).. Эпиграфика Востока, т. V, 1951.
91	Бернштам А.Н. Руническая надпись в уйгурской рукописи. Записки Института Востоковедения АН СССР. Т.VII. - М.-Л., 1939.
92	Булатова В.А. Руническая надпись на хуме из Ферганы. бщественные науки в Узбекистане. 1965. №8.
93	Васильев Д.Д. Памятники тюркской рунической письменности азиатского ареала.. Советская тюркология, 1976. – № 1. – С.71-81.
94	Васильев В.Н. Орхонские памятники.
95	Гэрэлмаа Н., Баттулга Ц. Рашаан хадны түрэг бичээсийн тухай дахин өгүүлэх нь. Acta Historica Mongolica. Монгол улсын Боловсролын их сургууль. Tomus VIII. Fasciculus 8. Улаанбаатар. 2007. 65-67хх.
96	Длужневская Г.В. Археологические открытия 1978. Исследования погребальных памятников в Саянском каньоне Енисея.
97	Дудинь С.М. Приложение II. Предварительный отчет поездки изъ Эрденицизу въ Кяхту С.М Дудина.

98	Дэвлет М.А. и др. Наскальные рисунки Енесей. Археологические открытия 1977 г.
99	Евтохова Л.А. Археологические памятники Енисейских кыргызов (хакасов). - Абакан, 1948.
100	Клеменц Д.А. Приложение I. Письмо Д.А.Клеменца на имя академика Радлова. Отчет орхонской экспедиции.
101	Кляшторный С.Г. Эпиграфические работы в Монголии. Археологические Открытия 1976 г, Москва, С. 588-589.
102	Кляшторный С.Г. Эпиграфические работы в Монголии. Археологические открытия 1978 г.
103	Кляшторный С.Г. Тэсинская стела. Советская Тюркология 1983-6, pp. 76-90.
104	Кляшторный С.Г. Древнетюркские рунические памятники как источник истории по Средней Азии. – М.: Наука, 1964.
105	Кляшторный С.Г. Древнетюркская руническая надпись на бронзовом перстне из Ферганы. Археологические работы в Таджикистане. Выпуск V, 1957. Труды АН Тадж ССР, т. СШ. Сталинобад, 1959. С.167-168.
106	Кляшторный С.Г., Лившиц В.А. Сэврэйский камень.
107	Кононов А.Н. Грамматика языка тюркских рунических памятников VII-IX вв. Ленинград: Наука, 1980.
108	Кочеев В.А. Свод древнетюркских рунических памятников Горного Алтая. Горно-Алтайск: АКИН, 2006. – 52 с.
109	Кызыласов И.Л. Новости тюркской рунологии. Выпуск 1. Енисейские надписи на горе Ялбак-таш (Горный Алтай). - М.: 2003, - 112 с.
110	Кызыласов Л.Р. О назначении древнетюркских каменных изваяний, изображающих людей.
111	Левин Н.П. Предварительный отчет члена Орхонской экспедиции Н.П.Левина. Отчет Орхонской экспедиции. Приложение V., 1892.
112	Малахов В.В. и др. Неорганические компоненты в составе археологического текстиля из замерзших могил Горного Алтая (IV-IIIвв. до.н.э). Костюм и текстиль пазырыкцев Алтая.
113	Малов С.Е. Памятники древнетюркской письменности. Тексты и исследования. – М., Ленинград, Издательство Академии наук СССР, 1951.
114	Малов С.Е. Образцы древне-турецкой письменности с предисловием и словарем. // Издание восточного факультета САГУ. – Ташкент, 1926.

115	Малов С.Е. Из третьей рукописи Кутадгу Билиг. Известия академии наук СССР, 1929. – С.738 – 754.
116	Малов С.Е. Таласские эпиграфические памятники. - М.-Ленинград. - 1936.. Материалы УЗКОМСТАРИСА. Выпуск 6-7.
117	Мартынов А.И., Елин В.Н., Еркинова Р.М. Бичикту-Бом - святилище Горного Алтая (1).
118	Мартынов А.И., Елин В.Н., Еркинова Р.М. Бичикту-Бом - святилище Горного Алтая (2).
119	Мартынов А.И., Елин В.Н., Еркинова Р.М. Бичикту-Бом - святилище Горного Алтая (3).
120	Массон М.Е. К истории открытия древне-турецких рунических надписей в Средней Азии. - М.-Ленинград. - 1936.. Материалы УЗКОМСТАРИСА. Выпуск 6-7.
121	Насилов Д.М. Памятники древнетюркской письменности (орхоно-енисейские и древнеуйгурские) в отечественных тюркологических исследованиях последних лет. Советская тюркология. – 1976. № 1. – С.82-95.
122	Поппе Н.Н. Отчет о поездке на Орхон летом 1926 года.
123	Радлов В.В. Предварительный отчет.
124	Радлов В.В. Предварительный отчет о результатах экспедиции для археологического исследования бассейна р. Орхона. Сборник трудов Орхонской экспедиции, I, Санкт-Петербург, 1892. С. 1-54.
125	Радлов В.В., Меліоранскій П.М. Древне-Тюркскіе памятники Кошо-Цайдамъ.
126	Рамстедт Г.И. Сравнительная фонетика монгольского письменного языка и халха'ско-ургинского говора. = Das Schriftmongolische und die Urgamundart. Phonetisch Verglichen von G.J.Ramstedt. – Jour. Перевод под ред. Руднева А.Д., С.-Петербург, 1908.
127	Ремезов С.У. Чертежная книга Сибири. Спб.1822.
128	Рыгдылон Э.Р. Китайские знаки и надписи на археологических предметах с Енисея.. Эпиграфика Востока. Т. V. - 1951. С. 113-120.
129	Спасский Г.Н. Список с чертеж Сибирской земли.
130	Фукс К.Ф. Краткая история города Казани. Репринт изд. С 1817 г. – Казань, 1817.
131	Ядринцев Н. Отчет и дневник о путешествии по Орхону и в Южный Хангай в 1891 г. . Сборник трудов Орхонской экспедиции, V, Санкт-Петербург, pp. 1-54.

132	Ядринцев Н. Отчет экспедиции на Орхон. Глава I.
133	Ядринцев Н. Отчет экспедиции на Орхон. Глава II.
134	Ядринцев Н. Предварительный отчет об исследованиях по р.Толе, Орхону Южномъ Хангае.
Негизги электрондук ресурстар	
1. http://bitig.org	
2. http://kyrgyz.ru	
3. http://obib.de	
4. http://ancientscripts.com	
5. http://gokturkanitlari.appspot.com	

МАЗМУНУ

КИРИШ СӨЗ.....	3
ОРХОН ЖАЗУУЛАРЫ.....	9
ЭНЕ-САЙ ЖАЗУУЛАРЫ.....	275
ТУРПАН ЖАЗУУЛАРЫ	415
АЛТАЙ ЖАЗУУЛАРЫ	471
ТАЛАС ЖАЗУУЛАРЫ.....	485

АЗАТ АБДЫСАДЫР УУЛУ
БАЙЫРКЫ КЫРГЫЗ ТИЛИНИН ЖАЗМА
ЭСТЕЛИКТЕРИНИН КОРПУСУ

Корректору *Р. Бектурова*
Дизайнери *М. Кадыров*
Компьютердик калыпка салган *Г. Ниязалиева*

Терүүгө 10.10.2015-ж. берилди.
Басууга 10.12.2015-ж. кол коюлду.
Форматы 84x108 ¹/₃₂. Көлөмү 32,0 басма табак.
Нускасы 575.

«Имак-офсет» басмаканасында басылды.